

**AZ ADATVÉDELMI BIZTOS
BESZÁMOLÓJA
1998**

BEVEZETŐ

Nem írták még meg a harmadik magyar köztársaság történetét, de ha megírják egyszer, majdnem minden lényegest el lehet majd mondani róla úgy, hogy csak a szabadságjogokhoz való viszonyunkról beszélünk. Tízéves a jogállami forradalom Magyarországon. Eleinte pár évig a szabadságjogok tisztelete, legalább a szóhasználatban, feltétel nélküli parancs volt mindazok számára, akik azzal az igénnyel vettek részt a közbeszédben, hogy komolyan is vegyék őket. A rendszerváltást közvetlenül nem lázas cselekedetek, hanem nyugodt gondolatok készítették elő itthon. Az utca, pár szép emléké happening tüntetést leszámítva, néma maradt. A szabadságot, a néhány borostás fiatal mellett, inkább fárasztóan sokat beszélő, öltönyös, középkorú és idősb' urak alkudták ki egymással a tárgyalóasztal mellett. Több volt az unalom, mint az izgalom, és ez számos előnnyel járt. A jogállami forradalom nem a forradalmak logikája szerint haladt, nem felfüggesztette, hanem ellenkezőleg, bevezette a személy sérthetetlenségét. A verbális agresszió másodnapra, harmadnapra mindig nevetségessé lett, de önmagától is mindig megrettent. A lényegét abban fogalmazhatjuk meg, hogy az ország és a személyek szabadsága, történelmünkben nem először, egybefonódott. Mert akármennyire sajátosnak és sosemlátottnak látszik is az, ami történt, semmiképpen nem előzmény nélküli Magyarországon.

A magyar történelem nem csak a véres szabadságküzdelmekben, de a nemes, a haza sorsát jobbító alkudozásokban is gazdag. Ehhez tekintetbe kell vennünk még valamit, amit bizton nevezhetünk sajátos hazai örökségnek. Az újkori magyar történelemben az idegen uralkodók, majd az idegen uralom miatt is az országos és a személyes szabadság - ha úgy tetszik: mindkét függetlenség ügye - példásan együvé tartozott. Például Deák Ferenc gondolkodásában: *"Nem említve a vérontást, egyes személyek politikai és vallási üldözését, csak azt emeljük ki, hogy ezen idő alatt az ország alkotmánya hatályon kívül tétetett s az ország idegen helytartónak kormányzatára bízott."* (Deák Ferenc: *Húsvéti cikke*, 1865).

*

Nem alap nélkül tartotta az Alkotmánybíróság - hangsúlyozom: csakis a magyar alkotmánybíróság - a jogállami forradalom letéteményesének magát.

*

Minden siker alapja az adott feladatnak való megfelelés és a kiválás. Nem elegendő alapkövetelményeknek megfelelni, valamilyen kiválóságot is kell mutatni. A Magyar Köztársaság az eltelt évtizedben a szabadságjogok terén évtizedek deficitje után és arra rációval mutatott - más, hasonló helyzetű országokkal összehasonlítva is - kifejezett és különös tehetséget.

A magyar átalakulás megkülönböztető jegye az alapjogok nem kényszeredett, hanem hangsúlyos tisztelete.

A rendszerváltás folyamatában pedig a szabadságjogok képviselőin belül különös hangsúlyt kaptak az információs szabadságjogok, melyek, amint azt egy kiváló külföldi szakértő mondta, a szabadság régi és új ellenfelei támadásainak mindenkor első célpontjai.

Legyen az állam átlátható, polgárai pedig legyenek átláthatatlanok; ezt állította, szakítva a diktatúra évtizedeivel, először is a köztársasági alkotmány, majd fejtette ki újból és újból az Alkotmánybíróság, később pedig az adatvédelmi és információszabadság törvény, és ezt igyekszik képviselni megalakítása óta az adatvédelmi biztos hivatala is. A hatályosuló adatvédelmi törvény a személyes adatok védelmét európai szintre, az alkotmányos és törvényi szintre hozott információszabadságot pedig, noha érvényesülésének sok gyengeségéről ez a jelentés is számot ad, egyenesen a kontinens élvonalába emelte Magyarországon. Persze semmi nincsen előzmények nélkül; a 19. századi közjogi gondolkodás talán mindenre tud példát mutatni: *"(De) az egészséges kifejelet biztosítására mégis szükséges, hogy a hatalomviselők...a közügyek kellő ismeretét a nyilvánosság által terjesszék..."* (Horváth Mihály: *A demokrácia kifejlése honunkban*, 1841.)

A földobott kő visszahull.

A politikai közösség viszonya az alkotmányos szabadságjogokhoz az elmúlt években megváltozott, mintegy öt éve folyton erősödik a vonzása annak az ígéretnek, mely a szabadság rovására ígér nagyobb biztonságot. Az okok feltárása nem lehet ennek az írásnak a feladata. Itt elég azt a tényt megállapítani, hogy, bár ez korábban nehezen volt elképzelhető, mára már a szabadságjogok emlegetésére is legyintés lehet a válasz, sőt

polgárjogot nyert az a szóhasználat is, mely (jó esetben) csupán "akadékoskodásnak" minősít bármi érvelést, gondolatot, mely erkölcsi jogokat említ, mely szóba hozza a jogok olyan értelmezését, mely az állami akaratnak szab határt. Pedig ezektől a jogoktól ma eltekinteni (már és még) lehetetlen nálunk.

Nagyon is értelmesnek és hasznosnak is kell tartanunk minden olyan kísérletet, mely az emberi jogok alapjait, forrását vizsgálja. Maga a kételkedés bármiben elidegeníthetetlen emberi jog. Az ezt firtató filozófiai, teológiai elemzések egészen természetesen vezethetnek arra az eredményre, hogy az emberi jogok filozófiailag nem kellően megalapozottak. Ebből azonban az államra, a közjogra, különösen pedig egyes szabadságjogokra nézve természetesen semmilyen következtetést nem lehet levonni. Az állam mindig fenyegető elfajulását csak az akadályozhatja, ha az eszmény és a valóság kettősségéről kishitűség és cinizmus nélkül veszünk tudomást, és elhiszük, hogy a valóság közelíthető az eszményhez.

A harmadik köztársaságot megteremtő jogállami forradalom története többféle radikalizmust is kétségessé tesz, de azt a fajta radikalizmust, mely az alkotmányos jogok, köztük az individuum és a nyilvánosság jogai érvényesülése ellen tör, egyenesen kizárja.

Ha a köztársaság saját legitimációs alapjai ellen fordul, rossz véget érhet.

Dr. Majtényi László

I. AZ 1998-AS ÉV

1. Az adatvédelmi és információszabadság-törvény 1992-es elfogadása és az adatvédelmi biztosi intézmény 1995-ben történt megalapítása óta eltelt idő alatt az információs szabadságjogok intézményesültek. (Egy friss közvélemény-kutatás szerint az "ombudsmanok", azaz a három ombudsman-intézmény együttesen a legnépszerűbbek között vannak a közfeladatot ellátó szervezetek között, egy tizennyolcas listán csak a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság és a választadónak legrokonszenvesebb párt előzi meg. A reprezentatív felmérés szerint a lakosság 43%-a állítja, hogy hallott az adatvédelmi biztosról.)

Az adatvédelmi törvény (Avtv.) hatályba lépte óta elfogadott szektorális adatvédelmi törvények sora és az adatvédelmi biztos *"esetjoga"*, valamint a lassan formálódó bírói gyakorlat is mutatja: a hazai jogélet és a magyar társadalom is magáénak vallja az adatvédelem és az információszabadság értékeit, annál is inkább, mert ha más néven is, de mind a *"privacy"* védelme, mind az államnak a nyilvánosság előtti elszámoltatása hagyományosan része volt a magyar közjognak, magánjognak, de talán még inkább a jogtudatnak.

Bekövetkezett az, az 1997-es parlamenti beszámolóban már előre jelzett fejlemény, hogy megállt az adatvédelmi biztos által vizsgált ügyek számának erőteljes emelkedése. Míg a hivatal fennállásának első két és fél évében, az előző évhez viszonyítva minden évben közel kétszeresére emelkedett a vizsgált ügyek száma, ez most az évi ezer körüli vizsgálat szintjén látszik stabilizálódni (ez az ügyszám természetesen nem tartalmazza a sok ezres nagyságrendű nyilvántartási ügyek számát). Az 1998-as évben, az előzőekkel összehasonlítva, a legszembetűnőbb statisztikai változást abban találjuk, hogy a panaszügyek némi csökkenése mellett, erőteljesen növekedett a konzultációs ügyek száma (1996-ban 62 ügy, '97-ben 167 ügy, '98-ban: 246 ügy), valamint ugyancsak intenzív a jogszabály-véleményezések számának növekedése: 1996-ban 45, 1997-ben 106, 1998-ban 169 ügy. Ezt a változást annak fényében kell értelmeznünk, hogy a biztos eljárása a panaszügyekben, a hagyományos ombudsman-szereppel összhangban, egyfajta követő, némileg passzív jogvédelmet eredményez, bár - a nagyobb nyilvánossághoz jutó ügyek esetében különösen - ez a *"követő"* jogvédelem is alkalmas arra, hogy alapvetően befolyásolja, megváltoztassa a kifogásolható joggyakorlatot. Mindazonáltal a konzultációs ügyek nagyarányú növekedése változást sejtet az állami és a privát adatkezelők magatartásában; mintha sokszor igyekeznének megelőzni egy későbbi elmarasztalást, elébe kívánnak menni az adatvédelmi jogvitáknak. Ezt alapvetően kedvező változásnak minősíthetjük.

Ugyanakkor - és ez lényegesen nem fog módosulni a jövőben sem - folyamatosan alacsony a hivatalból indított vizsgálatok száma (3,3%). Az adatvédelmi biztos rendszerint megvárja a vizsgálat megindításával azt, hogy valamelyik érintett, jogsérelmet szenvedett kezdeményezze a vizsgálatot. A statisztika fent jelzett, a konzultációs ügycsoport növekedését jelző változását mégis értelmezhetjük úgy is, hogy néhány tekintetben kezdeményezőbb szerepet is vállalhat az Adatvédelmi Biztos Irodája. Két területre érdemes a jövőben ebből a szempontból fokozott figyelmet fordítani. Az egyik a jogalkotás, a jogszabály-előkészítés és-módosítás problémaköre, ahol, tekintettel az Adatvédelmi Biztos Irodájában felhalmozódott jogalkalmazási tapasztalatokra, a jogalkotónak, ha igényli, már a tervezetek előkészítésének szakaszában szakmai segítséget adhatunk. A másik ilyen terület az információszabadság-ügyek csoportja, ahol az alacsony ügyszám, az indítványozói buzgalom hiánya önmagában indokolhatja a hivatalból indítandó vizsgálatok számának növelését, mert ma némileg esetlegesnek látszik, hogy mely ügyek jutnak el hozzánk. (1998-ban kezdtünk el hivatalból egy, valószínűleg hosszadalmas vizsgálatot, az *"elektronikus információszabadság" hazai érvényesülése és perspektívái tárgyában. E vizsgálatot a múlt évben a miénkhez hasonló hatáskört kapott Brandenburg tartomány adatvédelmi biztosi hivatalának tapasztalatait is figyelembe véve*

tervezzük folytatni.) Természetesen kemény határokat szab mindenfajta aktivizmusnak hivatalunk kicsinyége és a munkatársi létszám is.

Az üzletforgalmi statisztika figyelmes olvasója felfigyelhet egy további, feltétlenül figyelemre méltó változásra. Az 1997-es jelentésben már említettük - noha a számsorok akkor ezt még csak minimális elmozdulásként jelezték, hogy a magánadatkezelőkkel szembeni panaszok súlya növekvő tendenciát mutat. Az 1997-es évvel összehasonlítva abszolút értelemben 9%-kal (60%-ról 51%-ra) csökkent az állami és önkormányzati szervek adatkezelését kifogásoló panaszok száma, és ugyanilyen arányban (21%-ról 30%-ra) növekedett a magángazdaság adatkezelőivel szembeni panaszok száma. E jelenségre kétirányú - egy lokális és egy általános - magyarázat is adható. A lokális magyarázat az okokat abban keresheti, hogy a piacgazdaság magyarországi gyors fejlődése teret enged a személyiségi jogokat is sértő, az üzleti tisztességtől idegen vállalkozói magatartásnak, ráadásul a lakosság olyan marketing módszerekkel találkozik, melyek a korábbi évtizedekben jórészt ismeretlenek voltak. Az általános szintű magyarázat pedig az lehet, hogy az információs társadalom fejlődésének mai szintjén az állam elveszti az emberi jogok (köztük elsősorban az információs jogok) megsértésének monopóliumát, a piac és a többi individuum egyre komolyabb fenyegetést jelentenek az egyéni jogokra.

2. Az előző jelentésekben állami adatcentralizációs törekvéseknek nevezett jelenség vizsgálatát az adatvédelmi biztosnak folyamatosan napirenden kell tartania. Az általam folyamatosan bírált Központi Adategyeztető és Továbbító Országos Rendszer létrehozása elakadt, de többek között megvalósult - igaz, adatvédelmi garanciákkal - az adó- és a társadalombiztosítási járulék egységes beszedése; az "egyablakos ügyintézés" az egyéni vállalkozók esetében, melyet a kényelem, a gyorsaság legitimál, több nagy nyilvántartási rendszerhez enged hozzáférést; a szervezett bűnözés elleni küzdelmet támogató törvény, miközben előkészítői az adatvédelmi biztos javaslatait számos lényeges ponton elfogadták, jelentősen kiterjesztette a nyomozóhatóságok jogait; belügyminisztériumi adatkezelő szerveket vontak össze; az adatvédelmi követelmények teljes figyelmen kívül hagyásával készült törvénytervezet az adónyomozó szervezet létrehozásáról. Ez a példálózó felsorolás is mutatja, hogy a hatékony állam és közigazgatás értékét összhangba kell hozni az alapjogi értékekkel.

Nem fogadható el, hogy a mai napig törvényi felhatalmazás nélkül működnek a közlekedésigazgatással kapcsolatos nagy nyilvántartási rendszerek. Ugyanakkor ajánlásunk nyomán megszűnt a biztosított állampolgárok jogait veszélyeztető adattovábbítás a rendőrség és a biztosítók között.

Noha ilyen típusú ügyekben többször léptünk fel sikeresen, gyakran találkoztunk azzal, hogy a nyomozóhatóság jogellenesen próbálja gyógyító intézménytől drogbetegek adatait megszerezni.

3. Az 1998-as évben számos olyan adatvédelmi panaszt kellett kivizsgáljunk, mely távközlési szervezetek ellen irányult. A panaszok egy része a rosszindulatú hívások kezdeményezőit szeretné felderíteni, ám törvényi felhatalmazás (például büntetőeljárás, tűzoltóság rosszindulatú riasztása stb.) hiányában a hívó fél nem fedhető fel. A telefontársaságokat többször kellett figyelmeztetni arra, hogy a hívott felet azonosító, részletes számlát csak az előfizetőnek adhatnak. Több telefontársaságot a titkos számok hanyag, adatbiztonságot sértő gyakorlata miatt kellett elmarasztalni. A telefonkönyvek adattartama is vita tárgya, az előfizetők egy része ragaszkodik ahhoz a jogához, hogy adatai direkt marketing célra alkalmatlan módon (pontos laccím nélkül) kerüljenek a telefonkönyvbe, míg az erre vonatkozó megállapodásnak a társaság nem tett eleget. A mobilszolgáltatók elleni visszatérő panasz, hogy kockázatuk csökkentése érdekében a szerződéskötéskor visszaélnek ügyfeleik személyes adataival, az ügyfelet az erről szóló tájékoztatás és engedély nélkül ellenőrzik, okmányaikról másolatot készítenek stb.

Ha lassan is, de évről évre nő az internetes ügyek száma. Egy régebbi ügyben egy robbantásos bűncselekménysorozat esetében jogszerűnek minősítettük az ügyészi jóváhagyással ellátott rendőrségi adatkérést, mely egy díj ellenében hozzáférést biztosító szolgáltatótól kért ügyfélről adatot, mivel a rendőrség feltételezte, hogy az alkalmazott robbanószerkezet tervéhez az Interneten keresztül jutott az elkövető. A jogalapot a rendőrségi törvény határozta meg, és az, hogy a szakminisztérium távközlési szervezetnek minősítette a szolgáltatót. Egy 1998-as ügyben (futballpálya megrongálása) ugyancsak gyanúsítottat keresett a rendőrség, de adatkérését azért minősítettük jogszerűtlennek, mert a hálózati folyóirat névtelen hozzászólást lehetővé tevő fórumára eljuttatott üzenetre vonatkozott, ebben az esetben a hálózati újság nem jogosult a hozzászóló adatait rögzíteni, azt tehát a rendőrségnek sem továbbíthatja. Az Internet és a direkt marketing kapcsolatát vizsgáltuk abban az ügyben, melyben azt állapítottuk meg, hogy az e-mail cím, ha természetes személlyel kapcsolatba hozható, személyes adat, kezeléséhez kell az érintett hozzájárulása. Egy másik ügyben azt állapítottuk meg, hogy egy amerikai cég magyar partnere csak az érintettek beleegyezésével kezelheti az anyacég magyar ügyfeleinek adatait.

A bankszféra 1998-ban is sok munkát adott az Adatvédelmi Biztos Irodájának. A panaszok egy jelentős része az ügyfelek azonosításának, jogellenes, olykor zaklató módszereit kifogásolta. Olyan újabb hitelinformációs szolgáltatások kezdtek meg működni, amelyek adatkezelésének törvényi alapjai hiányoznak. Bankok, akárcsak a biztosítók, ügyfelekkel szemben olyan általános szerződési feltételeket alkalmaznak, amelyek indokolatlan mélységig behatolnak az ügyfél és családja magánéletébe. Az adatvédelmi biztos, hivatkozva az EU adatvédelmi irányelvére, szorgalmazza, hogy a bankszféra - más piaci csoportokhoz hasonlóan - a személyes adatok védelme érdekében éljen a piaci önszabályozás lehetőségével.

A direkt marketing cégekkel kapcsolatban nem csökkent az állampolgárok elégedetlensége, mely a piac kétpólusú voltából fakad. A megbízható szolgáltatást nyújtó cégek mellett még mindig létezhetnek olyanok, melyek tényleges üzleti céljai között szerepel ügyfelek megfélemlítése, becsapása; gyakran a gyanútlanok személyes adatait éppúgy igyekeznek kicsalni, mint pénzüket.

Az adatvédelmi biztosnak a sajtó szövetségese, de olykor bírálatának tárgya is. Az 1998-as évben a bűnügyi tudósítások és a szerencsétlenségekről szóló híradások sértették leggyakrabban az információs jogokat. Az áldozatok információs önrendelkezését és az ártatlanság vélelmét egyaránt sértik azok a híradások, melyekben a balesetek, bűncselekmények - sokszor gyermekkorú - résztvevői felismerhetők.

4. Az etnikai hovatartozásra, vallásos meggyőződésre vonatkozó adatok a törvény fokozott védelme alatt állnak, ezek az adatok csak az érintett hozzájárulásával kezelhetők. Az adatvédelmi biztos különös figyelmet fordít arra, hogy állami nyilvántartásokba ne kerüljenek ilyen adatok. Az ezzel kapcsolatos sérelmek döntő részét a magyarországi cigányok szenvedik el. Jellemző eset volt az is, melyben egy előzetes letartóztatásban lévő brit állampolgár izraelita vallására a sajtóban tett utalás miatt kellett elmarasztalni a büntetés-végrehajtás tisztjét, annak ellenére, hogy maga a nyilatkozat nem volt előítéletes, hanem a fogva tartott vallásgyakorlásának lehetőségére célzott.

5. A közérdekű adatok megismerhetőségét 77 esetben vizsgáltuk. Az állami szerveket, a települési önkormányzatokat és a közfeladatot ellátó egyéb szerveket érintő ügyek döntő része működésük átláthatóságát, illetve gazdálkodásuk megismerhetőségét firtatta, valamint azt, hogy a közfeladatot ellátó személyek magánélete mennyiben korlátozott. Ez utóbbi ügykörben említést érdemelnek azok az állásfoglalások, melyek szerint a Magyar Nemzeti Bank elnökének a fizetése, illetve a miniszterek átlagos jutalma bárki számára megismerhető adatok. Előfordultak olyan esetek is, - ez újszerű probléma -, melyekben a kért adatok a közérdekű adat kezelőjénél nem álltak rendelkezésre (geológiai adatok, az IFOR erők vám- és illetékmentessége folytán kieső állami bevétel mértéke).

Az államtitok kontra közérdekű adat kérdéskörben a legfontosabb eset az volt, amikor a Népszava 1998. március 11-én közölte a Hágai Nemzetközi Bíróság döntésének végrehajtásáról szóló magyar-szlovák megállapodás tervezetét, és a közlés miatt a főszerkesztő ellen államtitoksértés gyanúja miatt büntetőeljárás indult. Az adatvédelmi biztosi vizsgálat azt állapította meg, hogy az irat nem volt törvényesen minősítve. Az adatvédelmi biztosi ajánlást követően a minősítő a minősítést megszüntette.

Az adatvédelmi biztos együttműködésével, az ország NATO-csatlakozását előkészítendő a titokminősítési rendszert összhangba hozták a Nyugat-európai Unióéval.

A közérdekű adat kontra üzleti titok típusú ügyek esetében az Avtv. és a korábbi esetek által kijelölt nyomvonalon haladva állapítottuk meg a koncessziós szerződésekkel kapcsolatos nyilvánosság-követelményeket.

6. Az EU-csatlakozás előkészítése az adatvédelem terén is jogharmonizációs feladatokat igényel. Ezt az előző éves jelentésben részletesen elemeztük. Az adatvédelmi törvényt célszerű minél előbb hozzáigazítani az EU adatvédelmi direktívájához. Ugyancsak sürgető feladat az Európai Unió bűnüldözési információs rendszeréhez kapcsolódó jogalkotási feladatok elvégzése. Mind az Europol, mind a Schengeni Egyezmény a részes államokban hasonló nemzeti információs alrendszer létesítését igényli, melynek adatvédelmi ellenőrzését független nemzeti ellenőrző szervre kell bízni. A magyar jogrendszerben ma a független ellenőrző szerv az Országgyűlés által választott adatvédelmi biztos. A vonatkozó törvényjavaslat azonban a kormányzati felelősség körében óhajtja az ellenőrző szervezetet létrehozni, mely megoldás a függetlenség követelménye terén támaszt kétségeket. Egyébként a magyar alkotmányos rendszerben kivitelezhetetlen, hogy a valamelyik kormány szervhez kapcsolt nemzeti ellenőrző szerv működését a személyes adatok kezelése tekintetében az Országgyűlés adatvédelmi biztosa ne ellenőrizhesse.

7. Bács-Kiskun megyében helyi kezdeményezés alapján 1998 második felében az általunk készített tematikával és az adatvédelmi biztos munkatársai által tartott előadásokkal készítettük elő az úgynevezett *"kanadai modell"* bevezetését, melyet szívesebben neveznénk már *"Bács-Kiskun megyei modellnek"*, és amely a kanadai állami információpolitika magyarországi adaptációjára tett kísérlet. Célja az, hogy a polgárokat a közigazgatás az információs jogok helyi megbízottjai segítségével gyorsan és hatékonyan juttassa hozzá a közérdekű adatokhoz, és biztosítsa számukra a személyes adataikkal való rendelkezés lehetőségét. A Bács-Kiskun megyei modell 1999-től működik.

II. Tevékenységünk főbb adatai

Az adatvédelmi biztoshoz intézett beadványok feldolgozásában az előző években kidolgozott statisztikai és idősoros elemzések túlnyomó részét változatlan formában megtartottuk. Az 1997. évi beszámolóban követett gyakorlatnak megfelelően ezentúl mindig három év adatait hasonlítjuk össze és jelenítjük meg.

A statisztikai feldolgozás során mindig nehéz vállalkozás a meglévő és alkalmazott módszereken változtatni, és új szempontok szerint rendezni az adatokat. A főbb ügýtípusok feldolgozása során egyértelművé vált, hogy bizonyos kategóriák esetében az eddig alkalmazott módszerek finomítása szükséges.

1997-ben minden olyan ügyet amely nem panaszügy, jogszabály-véleményezés, illetve titokfelügyelet volt, az egyéb kategóriába soroltunk.

1998-ban ebből az ügycsoportból kiváltak - számuknál és az összes ügghöz viszonyított arányuknál fogva - a konzultációs ügyek. Ugyanakkor a titokfelügyelettel kapcsolatos beadványok száma annyira csekély lett, hogy önálló ügycsoportként való ábrázolása sem statisztikai, sem képi szempontból nem indokolt, így mind a torta-, mind az oszlopdiagramban az egyéb ügycsoport tartalmazza az adatokat.

Az idei évben elhagytuk annak bemutatását, hogy milyen formában érkeznek a beadványok az adatvédelmi biztoshoz, mert ennek jelentősége tevékenységünk elemzésében elhanyagolható.

Az idősorok bemutatása során - az eddigi elemzési módszertől eltérően - a feldolgozott adatokat minden esetben az adott év teljes ügyszámához viszonyítottuk. A változtatás indoka az, hogy így mind az ügyszámhoz viszonyított arányok, mind az adatok számszerű változása ábrázolható.

Továbbiakban tartalmilag és formailag az előző években kidolgozott osztályozási és feldolgozási rendszert alkalmaztuk.

A tevékenységünk teljes időszakára vonatkozó és az 1997. évi beszámolóban elemzett idősorok tanulmányozásánál szembeötlő, hogy az előző évek adatai folyamatos növekedést mutattak, ennek alapján bizonyos tendenciákat állapítottunk meg, következtetéseket szűrtünk le, melyek természetesen az adott idősorok esetében helytállóak voltak.

Az 1998-as év erre a folyamatosságra rácsfol, az idősorok nagy részében a korábban megállapított tendencia nem érvényesül, és szinte minden osztályozási kategóriában átrendeződés, változás tapasztalható.

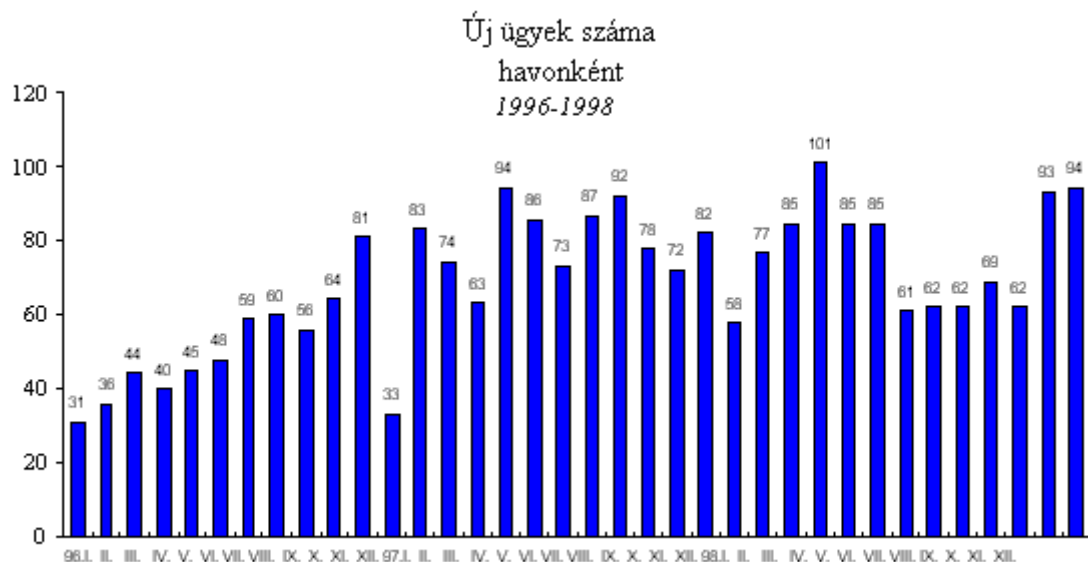
Az 1997-es évről azt állapítottuk meg, hogy a vizsgálatok több mint háromnegyede az adatvédelemmel vagy az információszabadsággal kapcsolatos panaszügy volt, és csak a maradék egynegyed rész oszlott meg a jogszabály-véleményezés, titokfelügyelet és az egyéb osztályozási kategória között.

Az 1998-as évben ez az arány megváltozott. Csökkent a panaszügyek száma, ugyanakkor azoknak a beadványoknak a száma jelentősen nőtt, melyekben az adatvédelmi biztos állásfoglalását, jogértelmezését kérték az indítványozók (ügynevezett konzultációs ügyek), és ugyancsak nőtt a jogszabály-véleményezések száma.

Az ügytípusok átrendeződése folytán az indítványozók aránya is jelentősen megváltozott: a kevesebb panaszügy jelzi, hogy csökkent a magánszemély panaszosok száma, a jogszabály-veleményezések és konzultációs ügyek növekedésével - melyekben a közigazgatás különböző szervei az "indítványozók" - jelentősen, az előző évhez képest 150 százalékkal nőtt a jogi személy indítványozók száma. Természetesen ezek a megállapítások az összes beadványra vonatkoznak.

1998-ban az adatvédelmi biztos 936 vizsgálatot indított. Ezek mindegyikében megkezdődött a vizsgálat, természetesen ez évben is voltak olyan ügyek, melyeket nem tudtunk lezárni. Ügyszámunk - az előző évekhez hasonlóan - nem tartalmazza az elutasított kérelmekkel kapcsolatos jelentéseket és az adatvédelmi nyilvántartásba bejelentkezéseket sem. Ez utóbbiak érkeztetése és feldolgozása elkülönült iktatási és osztályozási rend szerint történik.

Az indítványok számának előző években tapasztalt folyamatos növekedése megállt, az ügyszám stabilizálódott. Ugyanakkor az új ügyek számának havonkénti összehasonlításából látszik, hogy az év első három és utolsó két hónapjában - az előző évi csökkenő tendenciával szemben - folyamatosan emelkedett a beadványok száma.

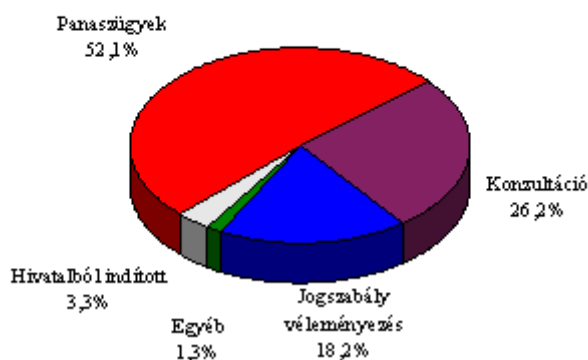
A vizsgálatok általános jellemzői

A főbb ügytípusok

Amint a bevezetőben említettük, a főbb ügytípusok bemutatásában új, illetve önálló kategóriaként jelentek meg a konzultációs ügyek. Az előző években az egyéb kategória tartalmazta ezeket a számadatokat.

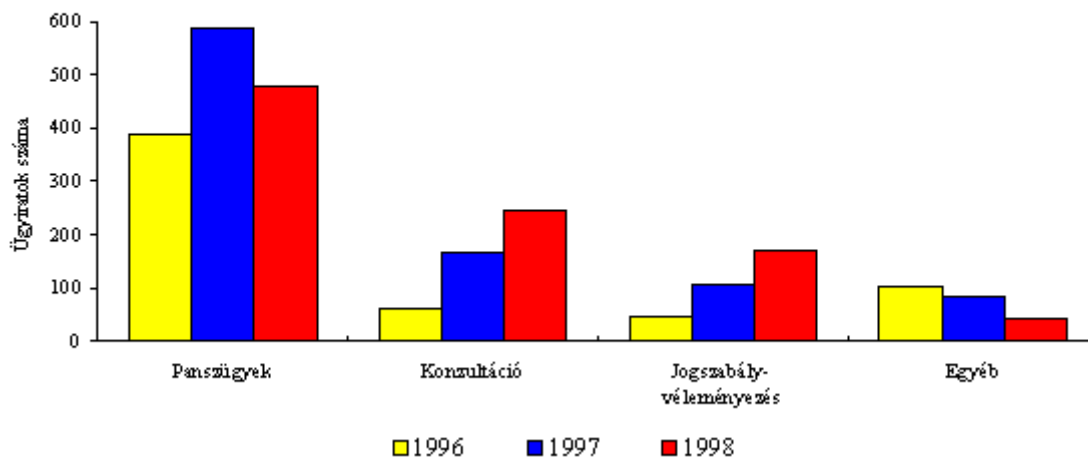
A tavalyi év folyamán a vizsgálatok fele a személyes adatok kezelésével és a közérdekű adatok nyilvánosságával kapcsolatos panaszügy, másik fele majd egyenlő arányban konzultáció és jogszabály-veleményezés volt.

A főbb ügytípusok 1998

A konzultációs ügyek ábrázolása és összehasonlíthatósága érdekében visszamenőleg feldolgoztuk az előző két év adatait is. Az egyéb kategória tartalmazza a csekély számú titokfelügyelettel kapcsolatos beadványt (1996-ban: 10, 1997-ben: 25, 1998-ban: 14), valamint a hivatalból indított vizsgálatokat. A panaszügyek számának eddigi emelkedése megállt, sőt csökkenés következett be, ugyanakkor mind a konzultációs ügyek, mind a jogszabály-veleményezések száma évről évre folyamatosan emelkedik.

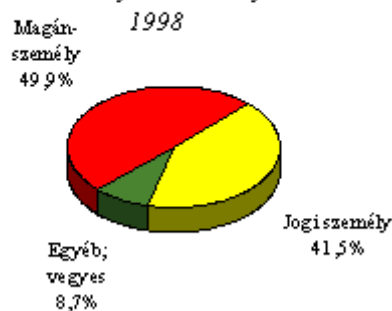
A főbb ügytípusok 1996-1998

A jogi és magánszemély indítványozók aránya

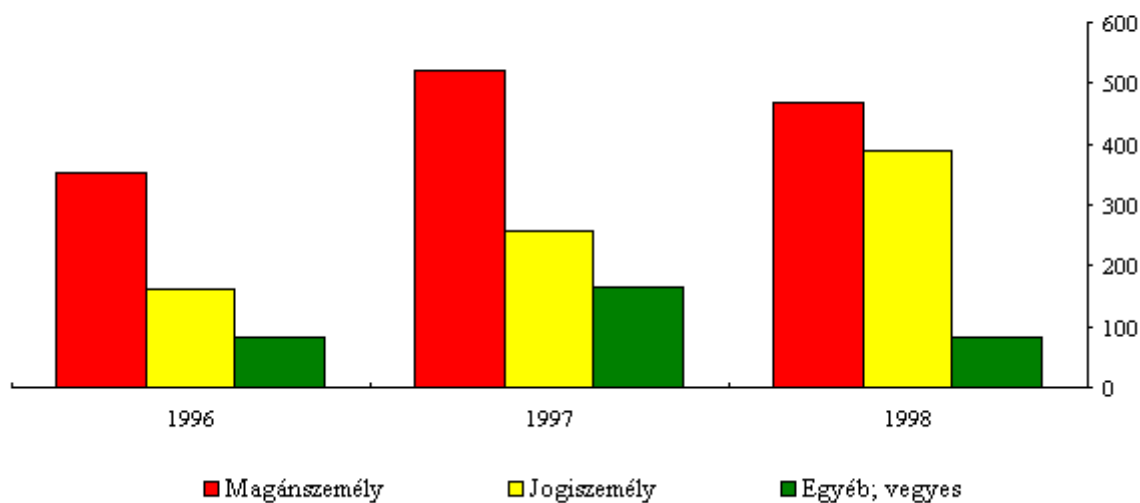
Az indítványozók fele magánszemély, a másik fele nyolc százaléknyi eltéréssel (mely az egyéb, vegyes kategóriát jelöli) jogi személy. A tavalyi év adataival összehasonlítva megállapítható, hogy az indítványozók aránya megváltozott, a magánszemélyek száma csökkent, a jogi személyeké viszont jelentősen nőtt. Amint arra a bevezetőben már utaltunk, a beadványok, ügytípusok arányainak változása, valamint a jogi és magánszemély indítványozók arányának változása között szoros összefüggés van. Az adatok az összes beadványra vonatkoznak, a későbbiekben elemzett panaszügyek esetében ettől eltérő következtetéseket vonhatunk le.

A jogi és magánszemély indítványozók aránya

A jogi és magánszemély indítványozók aránya az előző két évben alig változott, az idősor alapján azonban látható, hogy a tavalyi év folyamán az eddigi tendencia megváltozott, a magánszemély indítványozók száma csökkent, a jogi személyek száma pedig majd kétszeresére nőtt.

A jogi és magánszemély indítványozók aránya 1996-1998

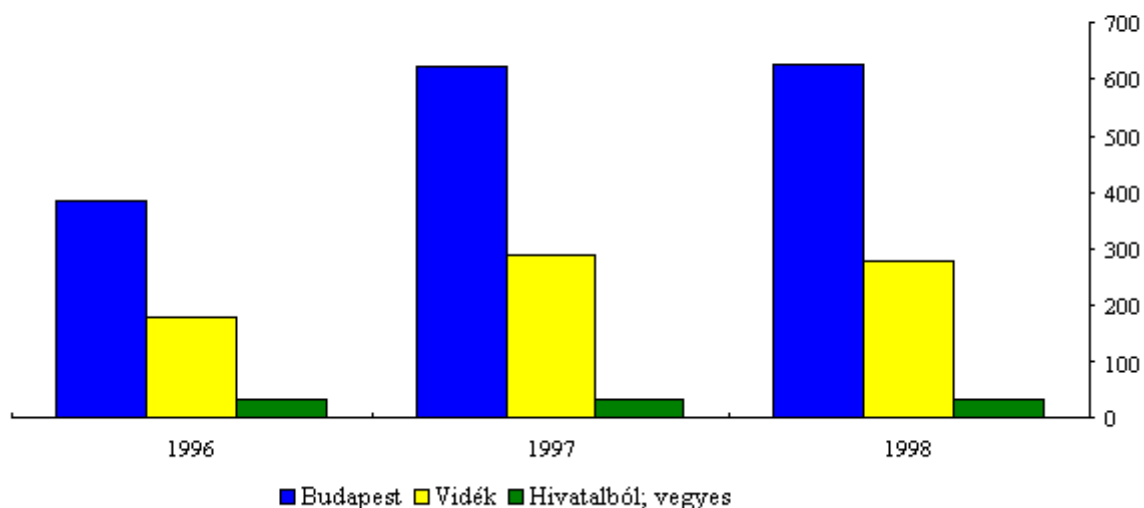
A budapesti és a vidéki indítványozók aránya

A budapesti és a vidéki indítványozók arányában a három összehasonlított évben szinte semmi változás nem történt, az indítványozók közel kétharmada változatlanul budapesti. Ismételten vissza kell utalni azonban arra a már említett tényre, hogy ezt az arányt befolyásolja az ügytípusok szerinti megoszlás, a jogszabály-veleményezés és konzultációs ügyek magas száma, melyek többségében a budapesti székhelyű központi közigazgatási szervektől érkeznek. Ennek eredményeképpen az oszlopdiagramokat tekintve, melyeken a számadatok is láthatóak, megállapítható, hogy csekély számban nőtt a budapesti, és csökkent a vidéki indítványozók száma.

A budapesti és a vidéki indítványozók aránya
1998

A budapesti és a vidéki indítványozók aránya
1996-1998

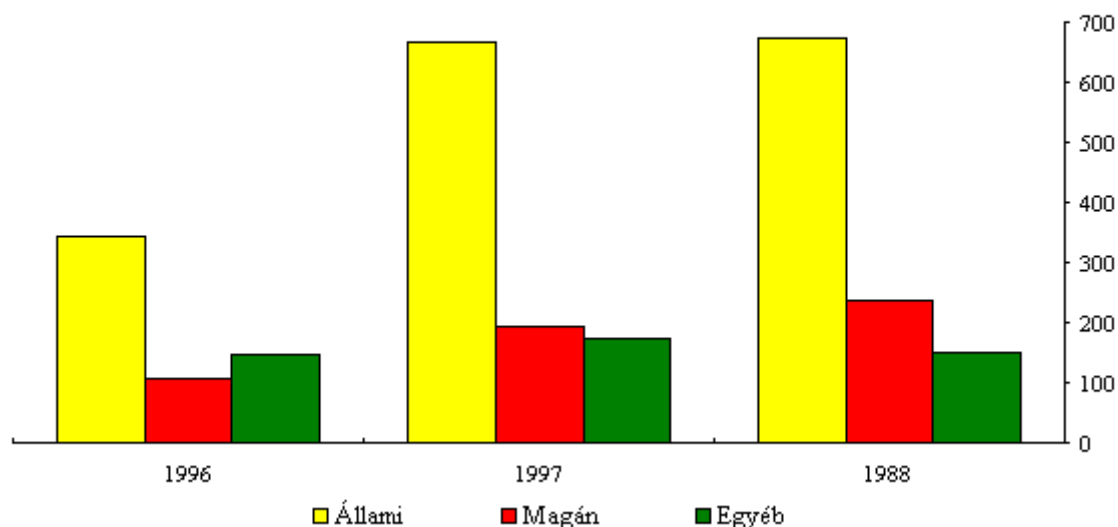
A vizsgált adatkezelők típusai

Az adatvédelmi biztosi vizsgálatok 1998-ban 1062 adatkezelőre terjedtek ki. Az állami adatkezelők - hasonlóan az elmúlt évekhez - ismételten a vizsgált adatkezelők 60 százalékát jelentették. Változás azonban az előző évhez képest, hogy 4 százalékkal emelkedett a magáncégeknél folytatott vizsgálatok száma, 1998-ban 238 helyen vizsgálta az adatvédelmi biztos a személyes és közérdekű adatok kezelésének gyakorlatát.

A vizsgált adatkezelők típusai 1998

Adatkezelő - típusok aránya 1996-1998

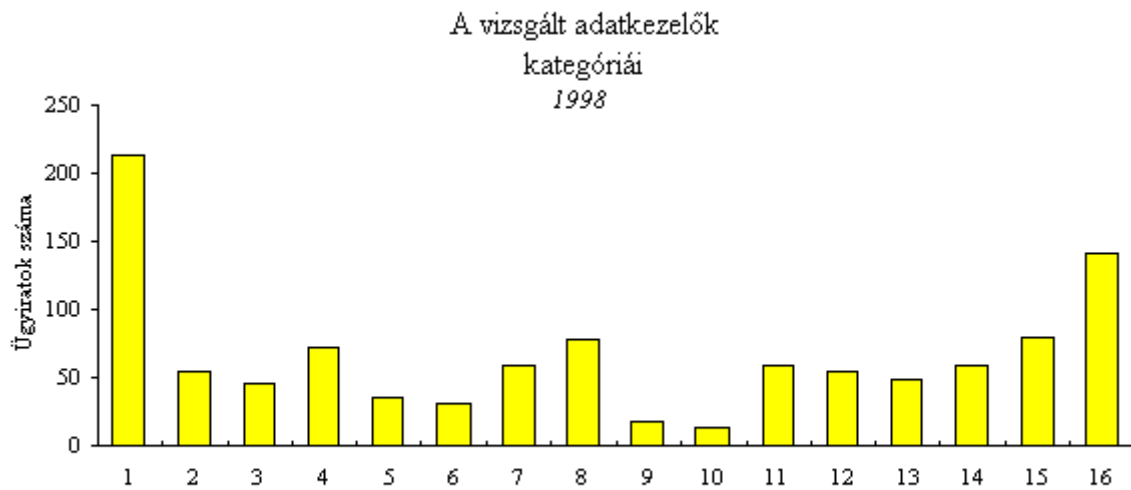

Három év adatait összehasonlítva megállapítható, hogy - ha csak kis mértékben is - emelkedik az állami, jelentősebben a magáncégek adatkezelését célzó vizsgálatok száma, és feltehetően az egyre pontosabb statisztikai feldolgozás következtében csökkent az egyéb, kérdéses kategóriába soroltak száma.

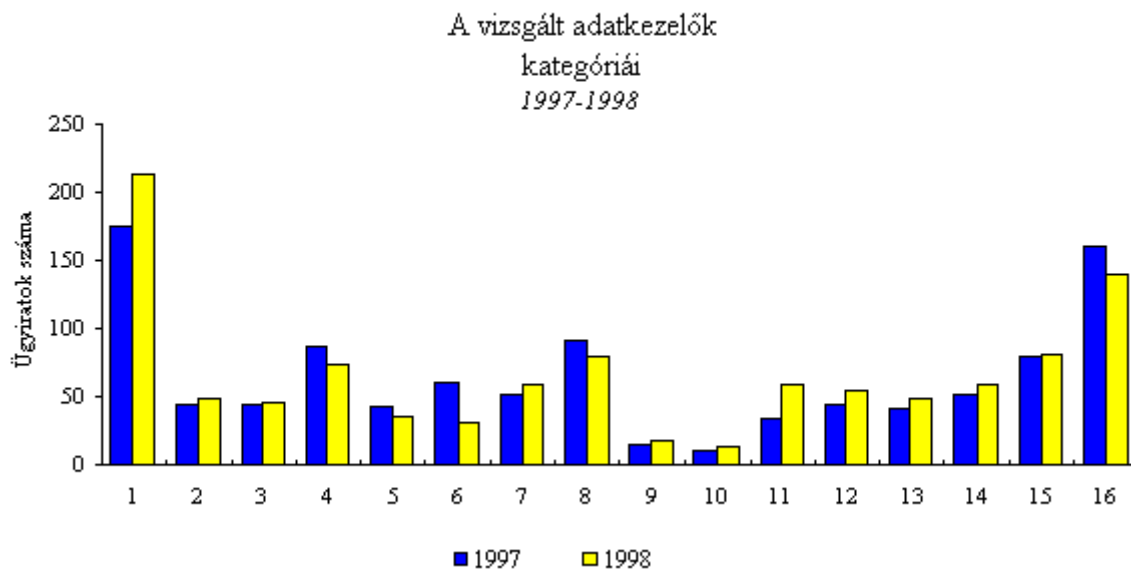
A vizsgált adatkezelők kategóriái

A vizsgált adatkezelők kategóriánál kicsit csalóka képet mutat a központi közigazgatási szervek kiugróan magas száma. A véleményezésre küldött tervezetek alapján mint adatkezelők szerepelnek, noha valójában nem minden esetben van szó tényleges vizsgálatról. A panaszügyek későbbi elemzése során látszik, hogy ebben a körben tényleges vizsgálat lényegesen kevesebb esetben történt. A vizsgált adatkezelők között - a vizsgálatok számát tekintve - meg kell említeni a közüzemi szolgáltatókat, a helyi önkormányzatokat, a fegyveres és rendvédelmi szerveket, valamint az egyéb

adatkezelőket (ide soroltuk az áruküldőket, társasházakat, munkáltatókat és a gazdasági társaságokat).

Az adatkezelő kategóriáinak összehasonlításánál - az eddigiektől eltérően - csak két év adatait tudjuk bemutatni, mivel az új osztályozási rendet 1997-ben vezettük be. Az idősből kitűnik, hogy a központi közigazgatási szerveket, az oktatási intézményeket, a társadalmi szervezeteket, a sajtót, és az egészségügyi intézményeket érintő beadványok száma emelkedett.

1 Központi közigazgatási szerv

9 Államigazgatási jogkörben eljáró egyéb szerv

2 Egyéb közhatalmi szerv

10 Szakosított felügyeleti szervek

3 Nemzeti adatbázisok, nagy adatkezelők

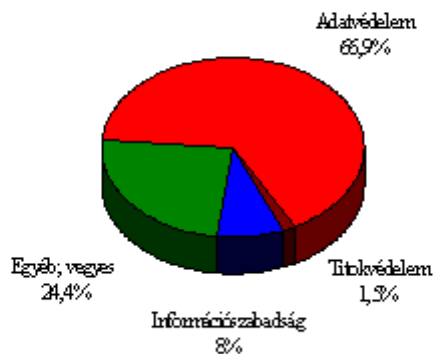
11 Oktatási intézmény/kutatóintézet

4 Fegyveres és rendvédelmi szervek	12 Társadalmi szervezet
5 Társadalombiztosítás/munkaügy	13 Sajtó/média
6 Adóhivatal, pénzügyőrség	14 Pénzintézet
7 Egészségügyi intézmény	15 Közüzemi szolgáltató
8 Helyi önkormányzat és szervei	16 Egyéb adatkezelő

Információs ágak aránya az ügyiratokban

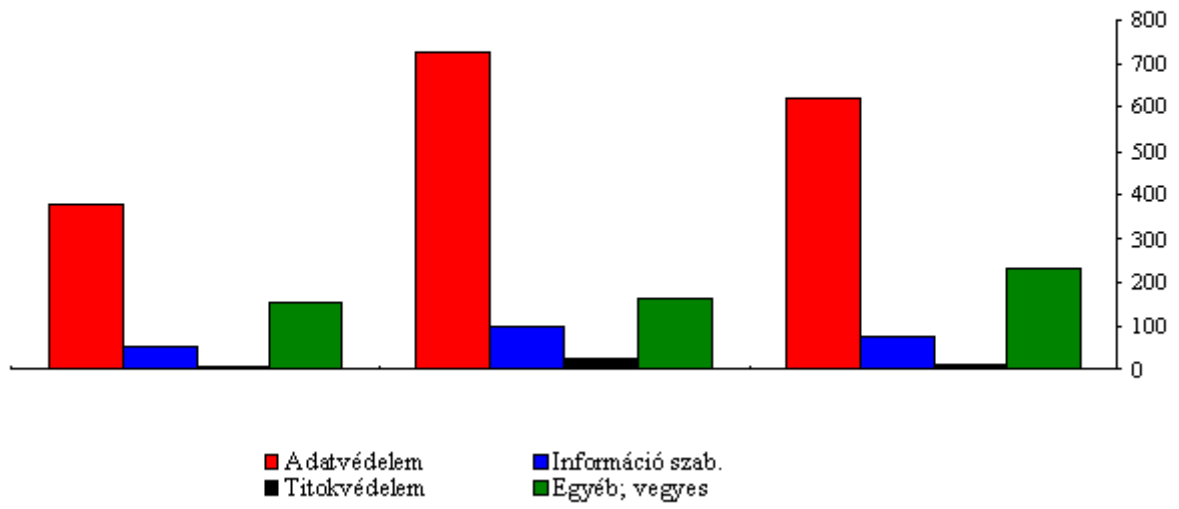
Az információs ágak megoszlásánál látszik az adatvédelem erős túlsúlya, az ügyiratok 67 százaléka tartozik e körbe. Az egyéb, vegyes információs ágba soroltuk a jogszabály-veleményezéseket, így a viszonylag magas 24 százalékos arány magyarázata e besorolásban rejlik. Meg kell említeni azt is, hogy egy beadvány természetesen több információs ágat is érinthet, statisztikánkat ennek figyelembevételével állítottuk össze.

Információs ágak aránya az ügyiratokban
1998

Az adatvédelem és információs szabadság - mint információs ág - aránya csökkent, a titokvédelem úgyszintén. Ugyanakkor évről évre nő - arányaiban és abszolút értékben is - az egyéb kategória, mely a jogszabály-veleményezéseket is tartalmazza.

Információs ágak aránya az
ügyiratokban
1996-1998

Panaszügyek

Az adatvédelmi biztoshoz érkezett beadványok több mint fele panaszügy, ezért indokolt - eddigi gyakorlatunknak megfelelően - a tevékenységünk egészére vonatkozó elemzésénél alkalmazott szempontok szerint, de önállóan is bemutatni az e kategóriába tartozó adatokat. Természetesen érdekes lenne olyan szempontok szerint is feldolgozni az adatokat, melyek a panaszügyek és a nem panaszügyek (jogszabály-véleményezés, konzultáció és egyéb) összehasonlításán alapulnak, ezt terjedelmi okból mellőzzük.

A panaszügyek körében - tekintve, hogy a személyes és közérdekű adatok kezelésével kapcsolatos és megtörtént jogsérelmekről van szó - szembetűnő volt, hogy a teljes tevékenységre vonatkozó adatokkal összehasonlítva számos eltérés mutatkozik. Lényegesen eltérnek az adatok az indítványozók arányának, a budapesti és a vidéki panaszosok arányának, az adatkezelők típusainak, az információs ágak arányainak összehasonlításánál, erre természetesen a vonatkozó adatok elemzése során ismételten utalunk majd.

A jogi és magánszemély panaszosok aránya

Az összes beadvány alapján a jogi személy indítványozók aránya 42 százalék, a magánszemély indítványozók aránya 50 százalék. A panaszügyekben az arány lényegesen megváltozik, a jogi személy panaszosok aránya 9 százalékra csökken, a magánszemély panaszosok aránya pedig 87 százalékra emelkedik.

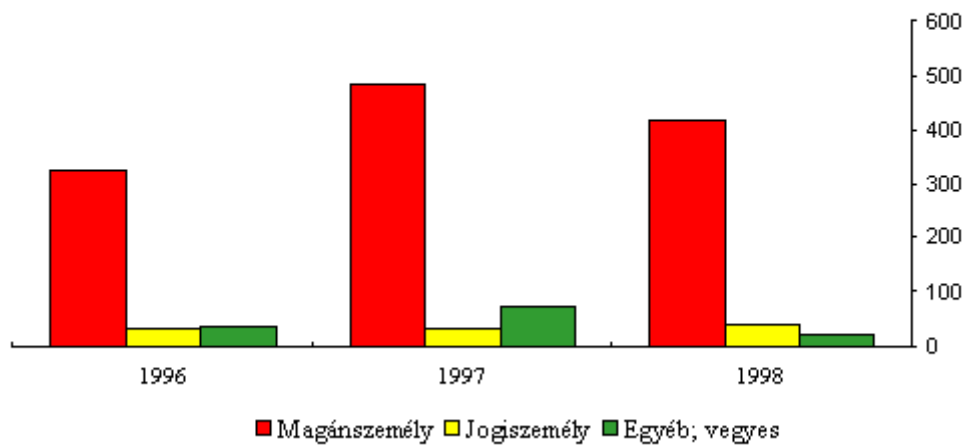
A jogi és magánszemély panaszosok a
az 1998 év panaszügyeiben

A három évet összehasonlító idősor adatai eltérő képet mutatnak, állandó tendenciára nem lehet következtetni, hiszen mind a magán, mind a jogi személy panaszosok száma évről évre változik, az évenkénti bontásban szereplő ügyszámokhoz viszonyított arányokat tekintve azonban nagy eltérések nincsenek.

A számadatok azt mutatják, hogy 1998-ban a magánszemély panaszosok száma az előző évhez viszonyítva kis mértékben csökkent, a jogi személyeké pedig növekedett.

A jogi és magánszemély panaszosok
aránya
panaszügyek 1996-1998

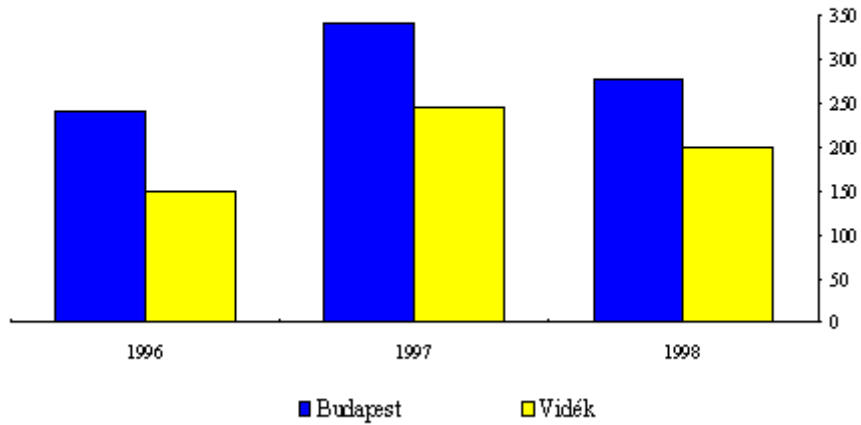

A tevékenységünk egészére vonatkozó adatok alapján a vidéki indítványozók aránya 30 százalék volt, ezzel szemben a panaszügyekben a vidéki panaszosok aránya 42 százalék. Ugyanakkor ha az oszlopdiagram arányait tekintjük, a budapesti és a vidéki panaszosok aránya - a feltüntetett ügyszámok eltérő értékei ellenére - mindhárom vizsgált évben állandó: 60-40 százalék.

A budapesti és vidéki panaszosok aránya
az 1998. év panaszügyeiben

A budapesti és vidéki panaszosok arár
panaszügyek 1996-1998

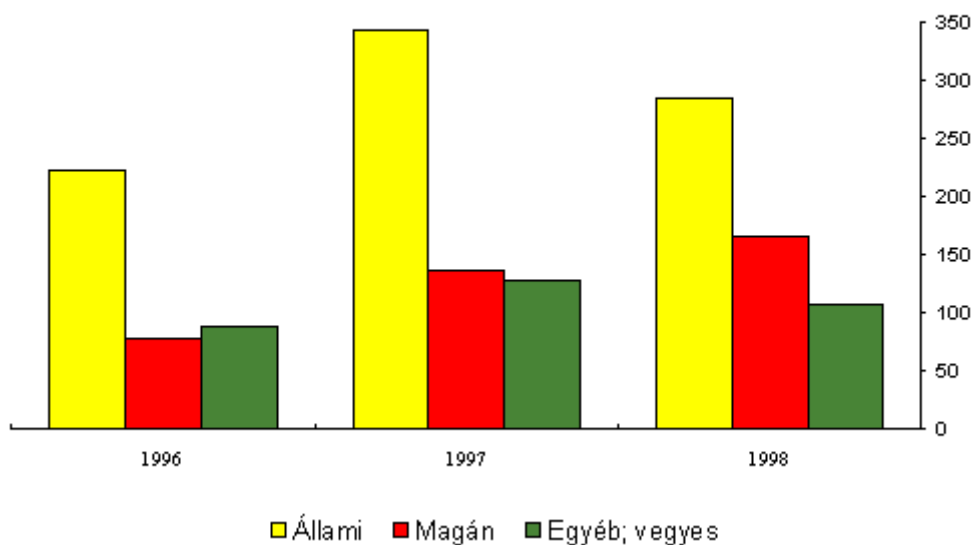
A bepanaszolt adatkezelők típusai

A tavalyi év folyamán a 476 panaszbeadvány vizsgálatának során 557 adatkezelő tevékenységét vizsgálta az adatvédelmi biztos. Az eltérés oka az, hogy egy panasz több adatkezelő tevékenységét is érintheti. Tevékenységünk egészére és a panaszügyekre is vonatkozik az a megállapítás, hogy emelkedett a magáncégeknél folytatott vizsgálatok száma.

Bepanaszolt adatkezelők típusai
az 1998. év panaszügyeiben

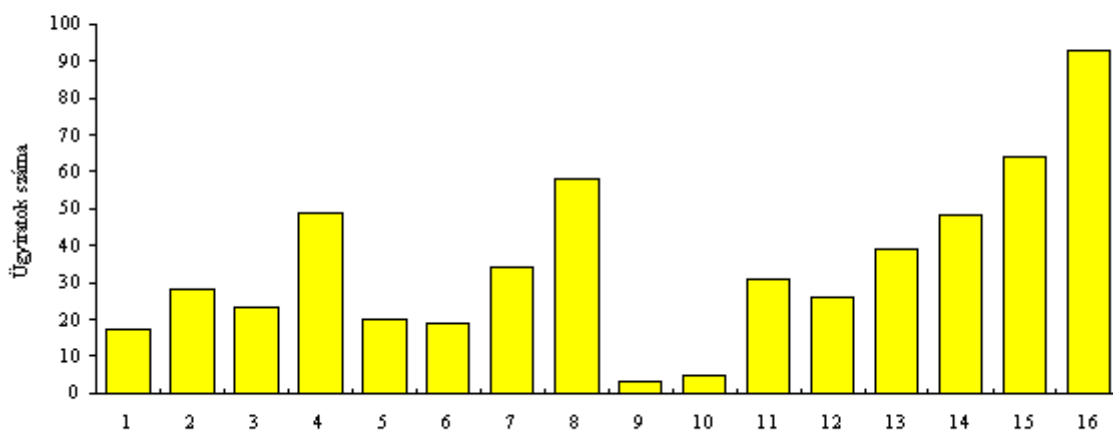
A bepanaszolt adatkezelők típusai
panaszügyek 1996-1998

A bepanaszolt adatkezelők kategóriái

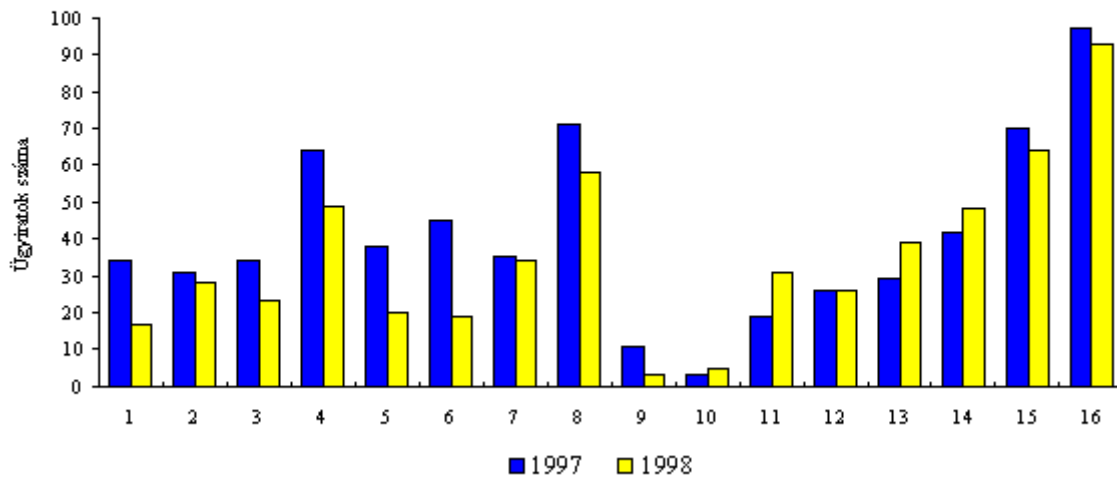
1997-ben vezettük be új osztályozási rendszerünket, ezért - az eddigiektől eltérően - a bepanaszolt adatkezelők összehasonlítása során csak két év adatai állnak rendelkezésünkre. Az 1998-as év folyamán a beadványok túlnyomó többségében az egyéb adatkezelők (árúküldők, gazdasági társaságok, munkáltatók, társasházak), a közüzemi szolgáltatók és a helyi önkormányzatok adatkezelését sérelmezték a panaszosok. Meg kell említeni, hogy a közüzemi szolgáltatók elleni panaszok számának növekedését az is indokolta, hogy a tavalyi év folyamán a Fővárosi Vízművek és a Gázművek is új fogyasztási szerződést kötött az érintettekkel, és annak adattartalmát nagyon sokan sérelmezték.

A bepanaszolt adatkezelők kategóriái
1998

Két év adatait összehasonlítva a fentiekben említett arányok változása tapasztalható, az 1997. évi adatokhoz viszonyítva emelkedett a szakosított felügyeleti szervek, oktatási intézmények, sajtó, média és a pénzintézetek adatkezelését sérelmező beadványok száma. Természetesen jelentős eltérés tapasztalható az összes vizsgálatban érintett adatkezelő megoszlásához képest is, hiszen ott a központi közigazgatási szervek, oktatási intézmények és társadalmi szervezetek adatkezelésének vizsgálata volt jelentős.

A bepanaszolt adatkezelők kategóriái
panaszügyek 1997-1998

1 Központi közigazgatási szerv	9 Államigazgatási jogkörben eljáró
2 Egyéb közhatalmi szerv egyéb szerv	10 Szakosított felügyeleti szervek
3 Nemzeti adatbázisok, nagy adatkezelők	11 Oktatási intézmény/kutatóintézet
4 Fegyveres és rendvédelmi szervek	12 Társadalmi szervezet
5 Társadalombiztosítás/munkaügy	13 Sajtó/média
6 Adóhivatal, pénzügyőrség	14 Pénzintézet
7 Egészségügyi intézmény	15 Közüzemi szolgáltató
8 Helyi önkormányzat és szervei	16 Egyéb adatkezelő

Információs ágak aránya a panaszügyekben

Tekintve, hogy a panaszügyek elsősorban a személyes adatok kezelésével kapcsolatos sérelmeket tartalmazzák, egyáltalán nem meglepő, hogy az adatvédelem aránya 86 százalék - szemben az összes

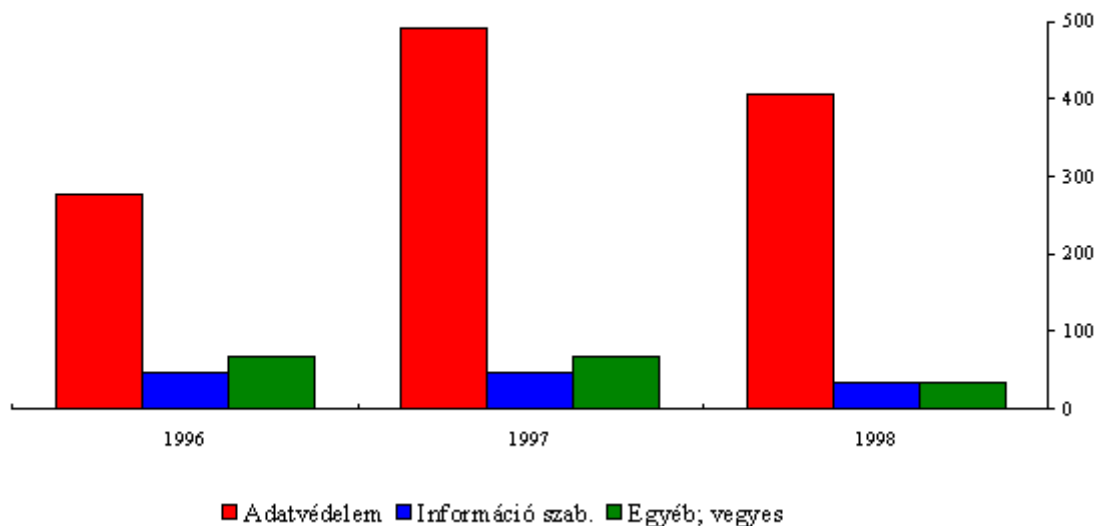
ügyiratban képviselt 67 százalékkal - az információszabadság aránya pedig mindkét esetben közel azonos (7 és 8 százalék).

Információs ágak aránya a panaszügyekben
1998

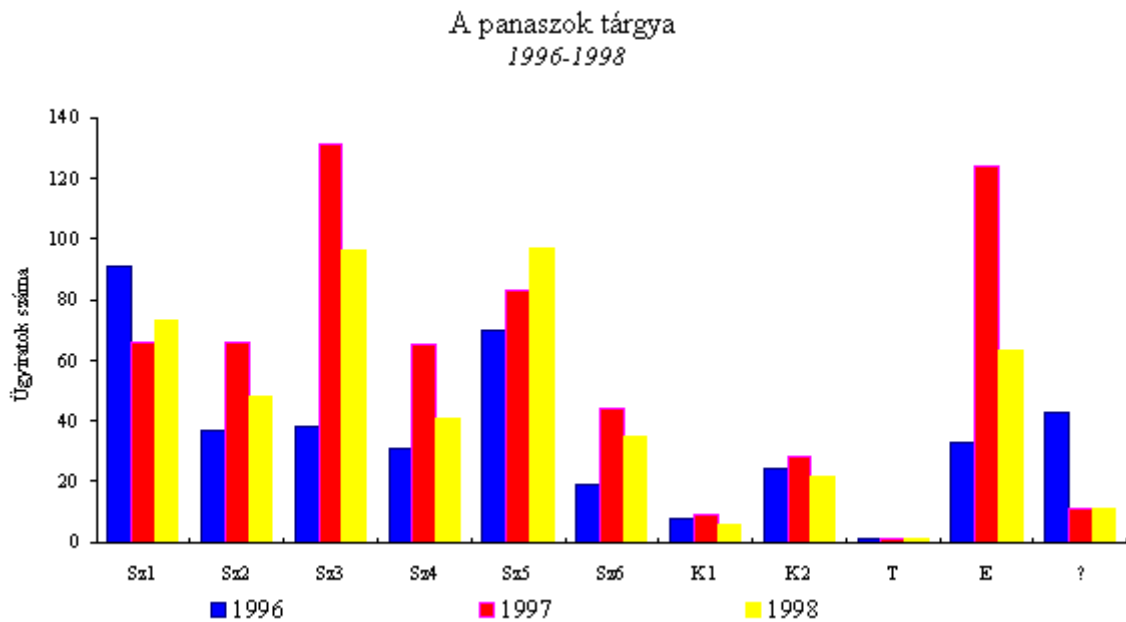
A három év adatait összehasonlító idősor arányaiban lényeges változások nem állapíthatók meg. Az arányok mögötti szám adatok csak az adatvédelem - mint információs ág - tekintetében mutatnak nagyobb eltéréseket, az információszabadság tekintetében és az egyéb, vegyes ágban a vizsgált évek alapján ilyen tendencia nem tapasztalható.

Információs ágak aránya a panaszügyekben
1996-1998

A panaszok tárgya

A három év adatainak összehasonlítása során megállapítható, hogy leggyakrabban a személyes adatok jogellenes gyűjtését (Sz3), valamint jogellenes továbbítását, nyilvánosságra hozatalát (Sz5) sérelmezték a panaszosok. A vizsgált időszakban (1998-ban) a jogellenes továbbítást, a nyilvánosságra hozatalt sérelmező panaszok száma emelkedett, és ugyancsak emelkedett azoknak a beadványoknak a száma, melyekben a személyes adatok kezelésének általános gyakorlatát sérelmezték.

Sz1 személyes adatok kezelésének gyakorlata

Sz2 személyes adat jogellenes kezelése általában

Sz3 személyes adat jogellenes gyűjtése

Sz4 személyes adat jogellenes felhasználása

Sz5 személyes adat jogellenes továbbítása, nyilvánosságra hozatala

Sz6 betekintési/törlési jog megtagadása

K1 közérdekű adatok kezelésének gyakorlata

K2 közérdekű adatok visszatartása

T indokolatlan titokkörü minősítés

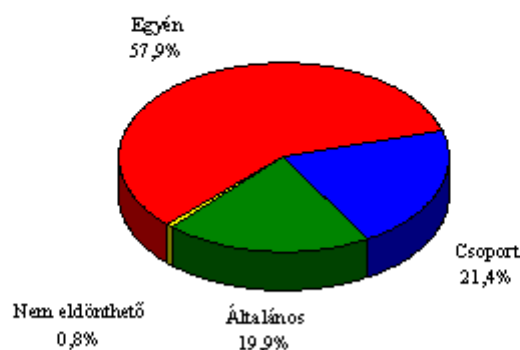
E egyéb

? kérdéses, nem eldönthető

Az érintett személyek köre

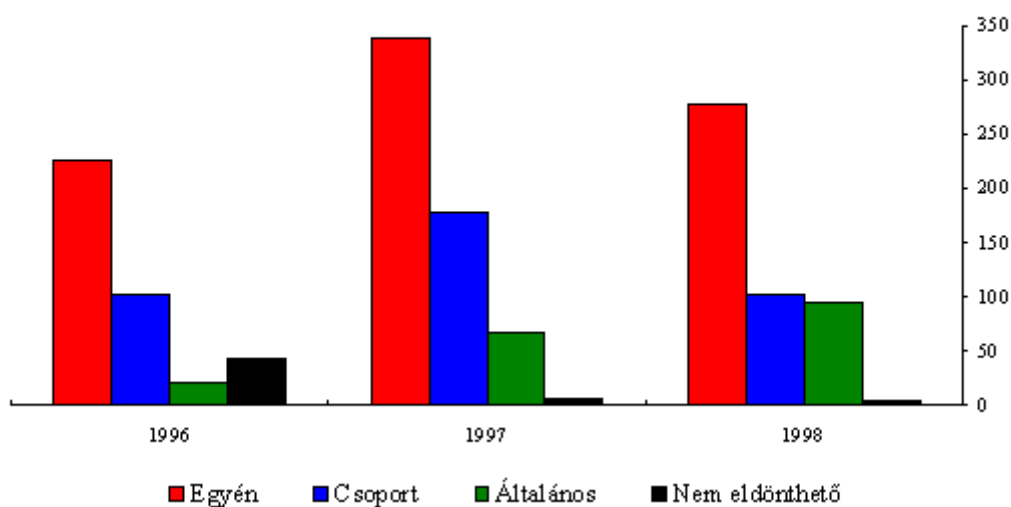
A vizsgálatok során annak megállapítására is törekszünk, hogy a panaszos csak az őt személy szerint ért jogsérelem orvoslását kéri, vagy olyan - vélt vagy valósan - jogellenes adatkezelésre hívja fel a figyelmet, amely a konkrét panasztól elvonatkoztatva meghatározott csoportot, vagy az állampolgárok nagy részét érintheti. 1998-ban a beadványok 58 százaléka tartalmazott kifejezett egyéni sérelmet.

Az érintett személyek köre
az 1998. év panaszügyeiben

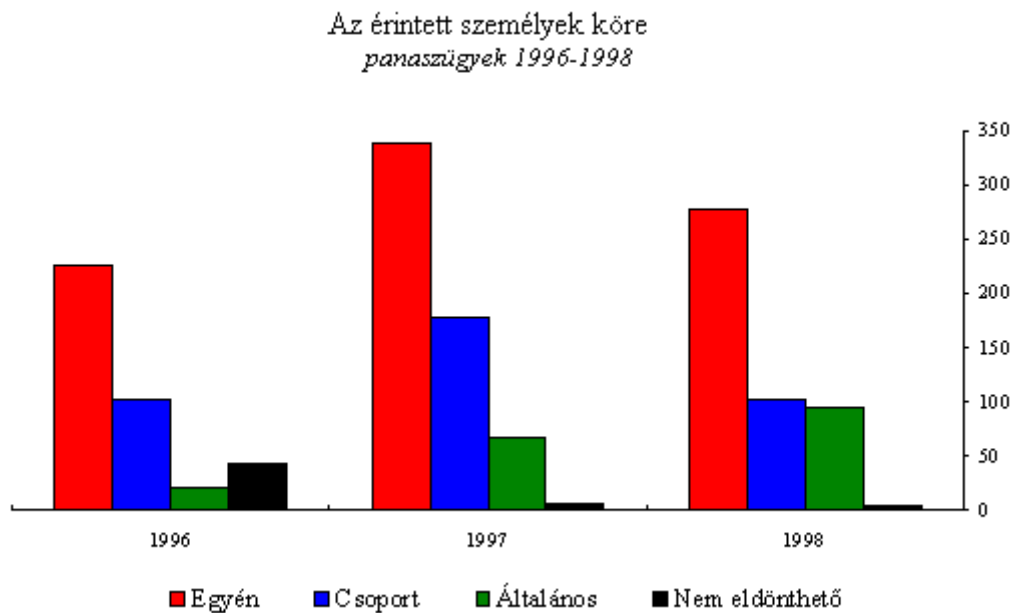
Az idősor adatainak összehasonlítása alapján szembeűnő, hogy a tavalyi évben - az eddigi tendenciától eltérően - mind a csoportos, mind az általános érintettség közel azonos arányban szerepel, ez utóbbi kategória az elmúlt években folyamatosan nagyobb arányt képvisel. Talán nem túlzás azt a következtetést levonni, hogy nőtt az adatvédelem iránti érzékenység, és olyan esetekben is az adatvédelmi biztoshoz fordulnak, amikor nem kifejezett egyéni sérelemlről van szó.

Az érintett személyek köre
panaszügyek 1996-1998

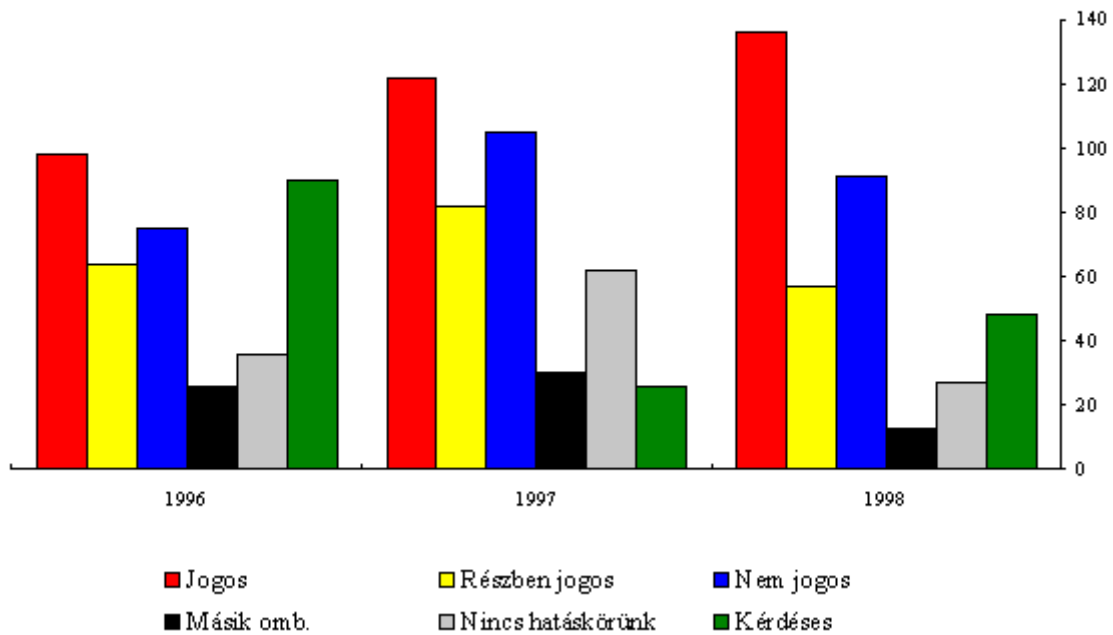
A panaszok jogossága

A panaszok jogosságát csak az ügyek érdemi lezárását követően lehet megállapítani. Az 1998-ban érkezett és lezárt panaszügyek száma 372 volt. Az ügyek több mint felében (193 esetben) megállapítottuk, hogy a panasz jogos, illetve részben jogos volt, 13 esetben másik ombudsmanhoz továbbítottuk az iratot, 27 esetben hatáskör hiányát állapítottuk meg, 91 esetben a panaszost nem érte jogsérelem.

Az idősor adatai azt mutatják, hogy növekedett a jogos, és csökkent a részben jogos panaszok aránya. A nem jogos panaszok aránya állandónak tekinthető.

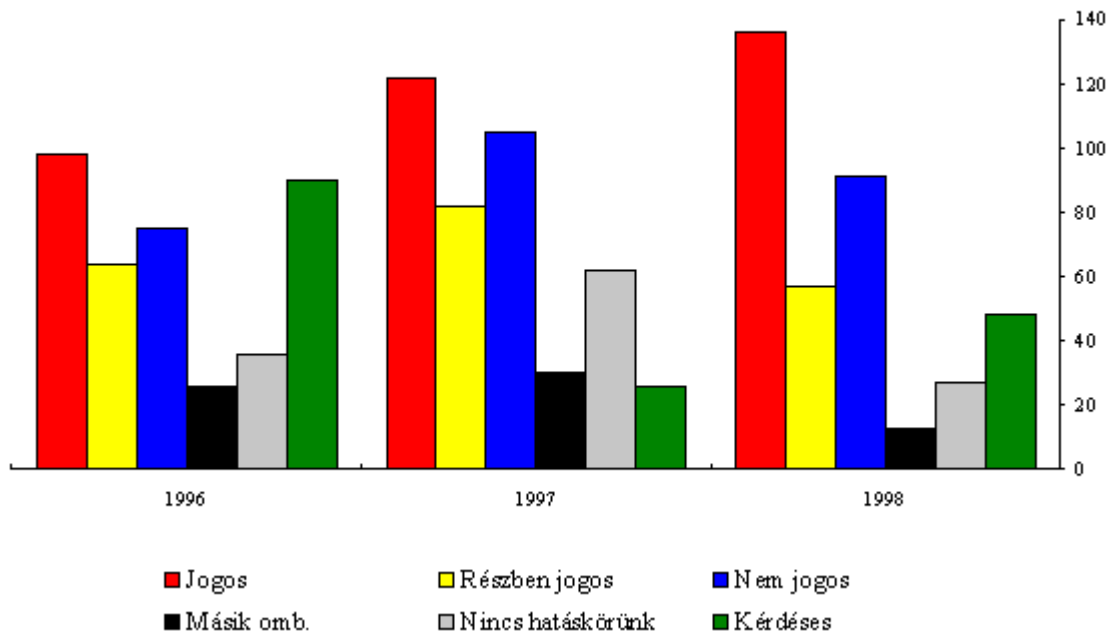
A panaszok jogossága
1996-1998

Ügyintézési határidők

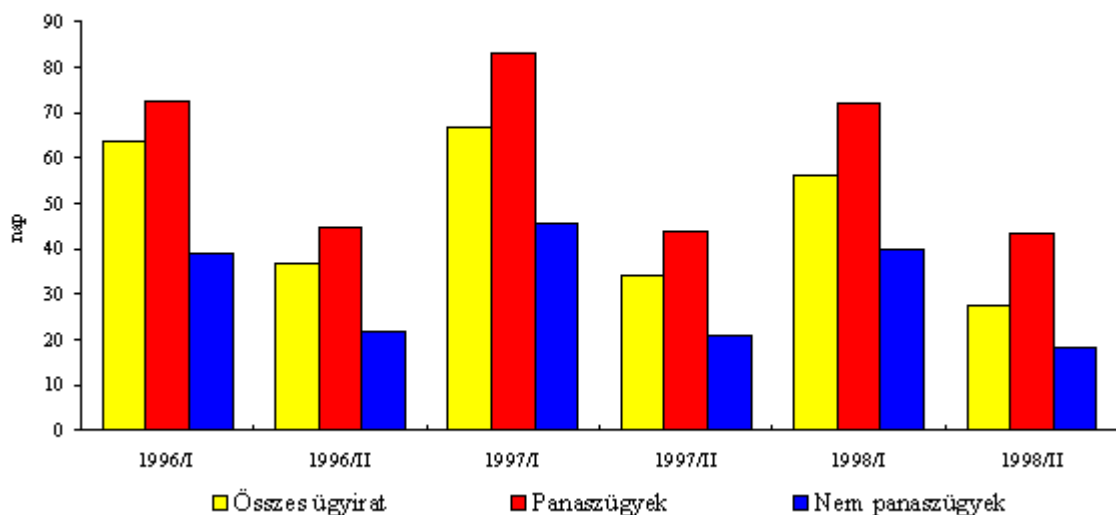
Az ügyintézési határidők megállapításánál a beérkezett összes ügyirat közül csak a lezárt ügyeket vettük alapul. Az ügyintézési időket a tavalyi év adataival összehasonlítva megállapítható, hogy mindhárom vizsgált kategóriában csökkenés következett be. Az átlagos ügyintézési idő 1998-ban 44,4 nap, panaszügyek esetében 62,3 nap, a nem panaszügyekben pedig 29,5 nap. Ez utóbbi esetben a pár napos határidő megjelölésével kapott jogszabály-veleményezések is befolyásolták az átlagot.

A panaszok jogossága
1996-1998

Az ügytípusok szerinti bontás alapján mindhárom kategóriában közel azonos időtartamok szerepelnek, a finomabb, féléves kimutatás alapján azonban elég nagy ingadozások tapasztalhatóak. A megállapított tendencia évről évre helytálló, az első félévben átlagosan kétszer annyi időt fordítunk az ügyek lezárására, mint a második félévben. Ennek okait előző beszámolóinkban már kifejtettük.

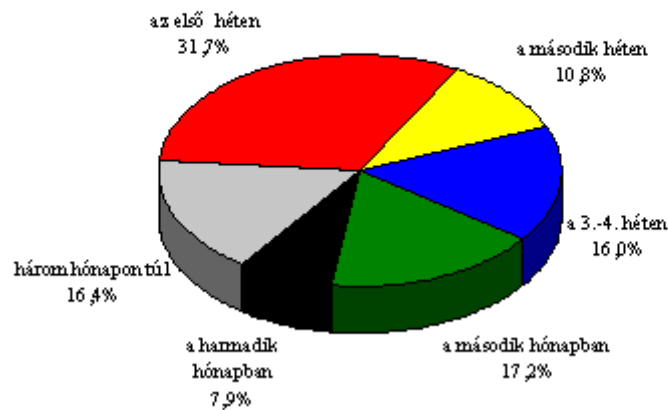
Átlagos ügyintézési idő
félévenként (1996-1998)

Az ügyintézés időtartama

A beadványok egyharmadában az első héten, több mint felében - a beérkezéstől számított - harminc napon belül érdemben válaszolunk, tehát azokat lezártak tekinthetjük. Másik felét közel megegyező arányban vagy a második hónapban, vagy három hónapon túl tudjuk csak lezárni. Ezekben az esetekben szerteágazó, sok egyeztetést, konzultációt, megkereséseket igénylő ügyekről van szó.

Az ügyintézés időtartama
az 1998-as évben
(*"Hány ügyre válaszoltunk érdemben..."*)

III. A VIZSGÁLATOK

A korábbi parlamenti beszámolók szerkezetét követve az információs szabadsá jogok két fő területét önálló fejezetekben mutatjuk be: külön ismertetjük a *személyes adatok kezelésével (információs önrendelkezési jog)* és külön a *közérdekű adatok kezelésével (információs szabadság) kapcsolatban lefolytatott vizsgálatainkat*.

1998. évi tevékenységünk számadatai arról tanúskodnak, hogy a vizsgált ügyek mennyisége az előző évhez képest nem emelkedett, azonban az alfejezetekben bemutatott szektorális adatkezelő szervek és intézmények szerint megkülönböztetett ügýtípusok köre bővült (biztosítótársaságok, Internet). 1998-ban számottevően nőtt a sajtószervek elleni panaszok száma, ezek az ügyek sokszor a polgárok emberi méltóságának, személyiségi jogainak teljes figyelmen kívül hagyásáról szólnak. Az ilyen jogsértéseket legtöbbször sem a közösség információigénye, sem a sajtónak a korrekt tájékoztatás követelményével kapcsolatos feladatai nem indokolják.

A vizsgálatok alapján megfigyelhető, hogy a jogállami rendszerváltást megelőző, nagyjából egydimenziós hatalmi alávetettség (állam versus állampolgár) mára többpólusúvá vált annyiban, hogy immár a polgárok magánszféráját több hatalmi tényező fenyegeti. Ezek között egyre inkább a gazdasági élet olyan szereplőit lehet említeni, mint a bankok, közüzemi szolgáltatók, távközlési szervezetek. Mindezek mellett azonban egyes állami (és az előző évhez hasonlóan újcentralizációs) törekvések is határozott fellépést kívánnak az adatvédelmi biztostól.

A személyes adatok védelméhez való jog ugyan nem abszolút jog, kivételesen törvény elrendelheti korlátozását, ez azonban csak abban az esetben minősíthető alkotmányosnak, ha megfelel az alkotmányban a korlátozásokkal szemben támasztott követelményeknek: tehát ha ez más alkotmányos jog vagy érték érvényesítéséhez elkerülhetetlen. A védelmi szint csökkentésének mértéke az elérni kívánt célhoz képest ekkor sem lehet aránytalan. Komoly törekvésekkel találkozunk azonban e védelmi szint aránytalan csökkentésére.

Bibó István nagyívű *“Kényszer, jog, szabadság”* című tanulmányában a jogot az objektiválódás legmagasabb fokát elért *kényszernek és szabadságnak* tekinti. Az egyoldalúan korlátozó, védelmi szint csökkentésével járó hatalmi – főként jogalkotói – igények álláspontunk szerint ütköznek azzal a *helyes jogi követelménnyel*, mely szerint a kényszer- és szabadságélmények (és társadalmi objektivációk) közötti *egyensúly* jelenti a jog sajátos értékmérőjét.

A) Személyes adatok

Nagy állami (önkormányzati) adatkezelők

Az elmúlt esztendőben is jelentős számú, a nagy adatkezelő szervezetek tevékenységével és törekvéseivel összefüggő beadvánnyal foglalkozott az Adatvédelmi Biztos Irodája. A polgárok személyes adatait nagy mennyiségben felvevő, tároló, feldolgozó állami vagy önkormányzati szervek nyilvántartási rendszereit érintő egyes beadványok vizsgálata mellett számos esetben véleményeztük az egyes nyilvántartásokkal kapcsolatos elképzeléseket, jogszabály-tervezeteket, tartottunk e szervezetek adatkezeléséről konzultációt, helyszíni vizsgálatot, ezenkívül az adatvédelmi biztos több – nagy nyilvántartást irányító, felügyelő – közigazgatási vezetővel folytatott írásban és szóban eszmecserét.

Néhány nagy adatkezelő szervezet [például a Belügyminisztérium (BM), a rendőrség, az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH), a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), a társadalombiztosítási szervek] nemcsak a kezelt adatok mennyisége, vagy az adatkezelésüket kifogásoló beadványok jelentős száma miatt kapott kiemelt figyelmet, hanem mert az általuk kezelt nyilvántartásokkal kapcsolatban újabb és újabb – az alapvető adatvédelmi követelményeket érintő – tervek készültek, a korábitól eltérő gyakorlat alakult ki.

Miközben az adatvédelmi biztos által 1997-ben erősen kritizált és vizsgálat alá vont Központi Adategyeztető és Továbbító Országos Rendszer (KATOR) létrehozása elakadt, a nagy állami nyilvántartásokat érintő jelentős – esetenként adatkoncentrációs veszélyeket is magában rejtő – új tervek születtek, illetve valósultak meg az elmúlt évben. Például:

- törvényi felhatalmazással megvalósult az 1997 elején megfogalmazott, *az adót és a tb-járulékokat azonos szervezet és azonos módon szedje be* elvre épülő kormányzati elképzelés;
- megkezdte működését az egyéni vállalkozók úgynevezett *egyablakos ügyintézését szolgáló – az APEH, az OEP és a KSH rendszereibe kapcsolódó – átfogó ügyviteli rendszer*;
- az adatvédelmi biztos többször kinyilvánított kifogásai ellenére, megfelelő jogszabályi felhatalmazás nélkül kezdődött meg a közúti közlekedéshez kapcsolódó – személyes adatokat tartalmazó – új okmányok kiadása;
- tervek készültek a rendőrségi és határőrségi adatkezelések részletes szabályozására;
- a szervezett bűnözés elleni fellépést szolgáló törvényjavaslat előkészítése során a nyomozó szervek számára a nagy állami adatkezelő rendszerek adataihoz szinte korlátozás nélküli hozzáférést kívántak biztosítani;
- az adatvédelmi követelmények figyelmen kívül hagyásával készült törvénytervezet az adónyomozó szervezet létrehozására;
- döntöttek a Belügyminisztérium két nagy – jelentősen eltérő jogi szabályozással és feladatokkal működő – adatkezelő szervezetének, az Adatfeldolgozó Hivatal és a Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal összevonásáról.

A múlt év tavaszán a Miniszterelnöki Hivatal Gazdaságvédelmi Koordinációs Bizottsága – az érintett szervek bevonásával – a szükséges jogalkotási intézkedések kezdeményezése érdekében felmérést folytatott az állami ellenőrző és felügyeleti szervek által működtetett nyilvántartások, információs rendszerek összekapcsolási lehetőségeiről. A felmérés kapcsán az adatvédelmi biztos egyebek mellett arra hívta fel a figyelmet, hogy:

az érintett szervek többsége – a polgárok információs önrendelkezési jogának jelentős korlátozása árán – ma már megfelelő törvényi felhatalmazással kezelheti a feladataik ellátásához szükséges személyes adatokat, és alapvetően rendezettek az egymás adatállományaihoz való hozzáférés (esetenként a rendszerek összekapcsolhatóságának) kérdései. Néhány szervezet a rendelkezésre álló lehetőségeikkel sem él. (Például a Határőrség egyes szervei, vagy a rendőrség büntetőszolgálati szervei – általában technikai korlátok miatt – ma még nem, vagy körülményesen érik el a munkájukhoz szükséges adatokat.)[...] Azt sem lehet számításon kívül hagyni, hogy még mindig léteznek olyan nagy állami nyilvántartások, amelyekben vagy törvényi felhatalmazás nélkül, vagy az adatvédelmi követelményeknek meg nem felelő általános törvényi felhatalmazással kezelik a polgárok millióinak személyes adatait. Példaként az országos közlekedési nyilvántartásokat, az illetékhivatalokat, vagy a Határőrségnek a más szervek által kezelt adatokhoz való hozzáférési jogosultságát lehet említeni.

Az állami ellenőrző és felügyeleti szervek által működtetett információs rendszerek összekapcsolási lehetőségének vizsgálatakor a jelenleg hatályos jogi szabályozásból lehet kiindulni. Az adatvédelmi törvény alapján nyilvántartási rendszerek összekapcsolására – az érintettek hozzájárulásának hiányában – csak törvényben megjelölt célból, pontosan meghatározott személyekre és adatkörökre vonatkozóan, és csak a cél elérésének idejéig van lehetőség.

E szigorú előírások értelmezése érdekében talán nem felesleges utalni néhány olyan gondolatra is, amelyeket a személyiségi jogok védelme, az adatvédelem alkotmányos követelményeivel összefüggésben az Alkotmánybíróság fogalmazott meg. A 15/1991. (IV. 13.) AB határozatban egyebek mellett szerepel, hogy:

– a pontosan meg nem határozott gyűjtőkörü adatfeldolgozó munka esetében az adatkezelő az egyes személyekre vonatkozó adatokat összességükben és összefüggésükben is megismeri; ez kiszolgáltatja neki az adatait, átvilágíthatóvá teszi magánszférájukat is, továbbá egyenlőtlen kommunikációs helyzetet eredményez, amelyben az érintett nem tudja, hogy az adatfeldolgozó mit tud róla;

– az eredeti összefüggésből szükségképpen kiragadott adatokból összeállítható személyiségprofil a személyiségi jogokat különösen sérti;

– a személyiségi jogok védelmével összhangban csak olyan feladat végrehajtásához adható ki személyi adat, amely pontosan meg van határozva, s amelynek ellátása vélelmezhetően indokolja a személyi adat kiadásával járó kockázat vállalását;

– az információs önrendelkezési jogot csak elkerülhetetlen esetekben lehet alkotmányosan korlátozni;

– ha az adatokat az érintett megkímélésével, különböző adatbázisokból szerzik be, kizárják az érintett személyét az adatáramlásból, s korlátozzák abban, vagy megfosztják annak lehetőségétől, hogy adatai útját és felhasználását ellenőrizze; ez a módszer ellentmond az adatvédelem azon elvének, hogy adatot az érintettől, annak tudtával kell beszerezni.

Az Alkotmánybíróság több határozatában azt is kifejtette, hogy a szabadságjogok biztosítását egyirányú utcának kell tekintenünk, ahol csak előre haladhatunk, azaz az elért védelmi szint alkotmányos védelem alatt áll. Ettől a szabálytól, alkotmányos indok alapján, kivételesen lehet csak eltérni. A személyes adatokat tartalmazó állami információs rendszerek összekapcsolására irányuló tervek könnyen figyelmen kívül hagyhatják az adatvédelem nemzetközileg elfogadott, és az Alkotmánybíróság által is többször megfogalmazott elveit (például az adatkezelések célhoz kötöttségének elvét vagy az osztott információrendszerekre vonatkozó követelményeket), és olyan rendszer(ek) létrehozását eredményezhetik, amelyek az állampolgárok totális ellenőrzését szolgálják. (370/K/1998)

Az adatvédelmi biztos – folytatva korábbi gyakorlatát – arra is törekedett, hogy a beadványokkal nem, vagy alig érintett, jogi környezetében megváltozott nagy adatkezelő szervezetek tevékenységéről további tapasztalatokat szerezzen. Helyszíni vizsgálat keretében tanulmányoztuk a kárrendezést, illetve az illetékhivatalokat intéző területi szervezetek, továbbá a Központi Statisztikai

Hivatal, és a Nemzetbiztonsági Hivatal megyei szervezetei működését. (Tapasztalatainkat a *Magyei vizsgálatok* című fejezet tartalmazza.)

A nagy szervezetek adatkezelési gyakorlatában – az elmúlt évekhez viszonyítva – figyelemre méltó kedvező változásokat is tapasztaltunk. A megfelelő jogi szabályozásra építve, az adatvédelmi kérdésekben szerzett nagyobb jártasság birtokában mind határozottabban *védték* e szervezetek adatállományait; többször – az adatvédelmi biztossal is konzultálva – más állami, önkormányzati szervek által kért tömeges adatigényléseket is határozottan visszautasítottak.

A Belügyminisztérium nagy adatkezelő szervezetei

A minisztérium legnagyobb adatkezelő szervezetei, a Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal (KÖNYV), illetve a BM Adatfeldolgozó Hivatal (BM AH) adatkezelését közvetlenül érintő panasz alig érkezett az elmúlt évben, annak ellenére, hogy e szervezetek több millió polgár személyes, sőt különleges adatait kezelik. A panaszok egy részében – például a közvetlen üzletszerzést folytató cégeket is érintő beadványok, vagy az útlevelek kiadásával kapcsolatos, illetve a közlekedési nyilvántartásból történő egyes adatkérések elutasítását kifogásoló panaszok esetében – jogszerűnek minősítettük e szervezetek eljárását. (52/A/1998, 140/A/1998, 463/A/1998)

E szervezetek adatkezelését érintő néhány panasz esetében az érintettek jogi lehetőségeiről kellett felvilágosítást adni. Egy állampolgár a kártérítési lehetőségek után érdeklődött, miután személyes adatainak letiltását követően a KÖNYV Hivatal – feldolgozási hibára hivatkozva – kiadta adatait egy ügyfélszerzést végző banknak. (300/A/1998)

Ketten közös beadványban, ügyvédjük útján kérték az adatvédelmi biztos intézkedését személyes adataiknak a – BM AH által kezelt, illetve működtetett – bűnügyi nyilvántartásokból történő törléséhez. A jogi háttér felvázolása után az adatvédelmi biztos válaszában javasolta, hogy a panaszosok az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) vezetőjétől kérjék személyes adataik törlését. A biztos közölte: csak az esetleges elutasítás indoklása alapján tudja elbírálni, hogy érte-e jogsérelem őket személyes adataik rendőrségi kezelésével kapcsolatban. (470/A/1998)

A nagy értékű, lízingelt, elidegenítési tilalom alatt álló gépjárművekkel kapcsolatos biztosítási csalások megakadályozása érdekében a BM Határőrség az elmúlt években több – állampolgárok által kifogásolt, sőt bíróság ítéletében is jogellenesnek minősített – intézkedést hozott. A határőrök fellépésének jogszerűvé tételére azt tervezte a Határőrség vezetése, hogy a jövőben az ilyen járművel kilépő személyeket igazoltatja, és az igazoltatás adatait a gépjárműnek az országba történő visszaérkezéséig tárolja. Elképzelésükről kérték az adatvédelmi biztos véleményét, aki – egyebek mellett – úgy foglalt állást, hogy *jogellenesnek tekinthető, ha a lízingelt gépjárművel kilépő polgár adatait a Határőrség (ha viszonylag rövid ideig is) tárolja, miközben más határátlépő személyek esetében erre – törvényi felhatalmazás hiányában – nem kerülhet sor.*

Az ombudsman az ügygel összefüggésben arra is felhívta a Határőrség vezetésének figyelmét, hogy a közúti közlekedés rendőrhatalósági igazgatásáról szóló 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelet 28. §-ának (4) bekezdése – amely szerint *A Magyar Köztársaság területét – a 25. § (9)–(10) bekezdésében meghatározott járművek kivételével – Magyarországon forgalomba helyezett járművel a forgalmi engedélyben feltüntetett tulajdonos, illetve üzemben tartón kívül más személy csak írásos hozzájárulásukkal hagyhatja el* – egyebek mellett adatvédelmi szempontból is kifogásolható. A Határőrség nincs ugyanis törvényben felhatalmazva arra, hogy a meghatalmazó, a meghatalmazott és a tanúk adatait tartalmazó okmányok készítésére kényszerítsen polgárokat, illetve hogy ezen adatokat kezelje. (453/K/1998)

Rendőrség

A rendőrség adatkezelésével összefüggésben 1998-ban is sok beadvány érkezett az adatvédelmi biztoshoz. Az ügyek egy részében a rendőrség által a polgároktól vagy szervezetektől igényelt, vagy beszerzett adatok, iratok jogszerűsége kapcsán, másik részében pedig a rendőrség rendelkezésére álló nyilvántartások adatainak felhasználásával kapcsolatban érkeztek beadványok.

Hasonlóan az előző évekhez a – megfelelő jogszabályi háttér nélkül működő – gépjármű-nyilvántartással, illetve az e nyilvántartáshoz is kapcsolódó közlekedésrendészeti, szabálysértési vagy büntetőeljárásokkal kapcsolatban több panasz is érkezett. Néhányan azt kifogásolták, hogy a rendőrség e nyilvántartásból nem szolgáltatott számukra – például a végrehajtási eljáráshoz – adatokat, többen pedig azt, hogy a közlekedési balesetükkel összefüggésben nem tudták a szükséges adatokat a rendőrségtől megkapni. (52/A/1998, 416/A/1998, 436/A/1998, 472/A/1998, 896/A/1998)

Még 1997 végén egy vizsgálat során az adatvédelmi biztos megállapította, hogy egy-egy közlekedési baleset után az eljárás befejezése előtt, törvényi felhatalmazás, illetve az érintettek hozzájárulása nélkül a rendőrség közlekedésrendészeti szervei rendszeresen tájékoztatást adnak a biztosítótársaságoknak az érintettek személyes, sőt különleges adatairól, valamint a baleset – büntetőjogi és polgári jogi felelősséget érintő – körülményeiről. A biztosítók írásos kérésére a baleset résztvevőinek nevére és lakcímére, a baleset körülményeire és okaira, a baleset okozójára, az esetleges ittasság tényére és mértékére, a személyi sérülésekre, a károkozó gépjármű műszaki állapotára, a vezetői engedélyek érvényességére, a kötelező felelősségbiztosítási szerződés létre és számára, valamint a biztosító nevére vonatkozó adatokat továbbítottak a rendőri szervek. A vizsgálat azt is feltárta, hogy a kifogásolt adattovábbítások a rendőrség és a biztosítók közötti, 1995 végén megkötött együttműködési megállapodáson, illetve e megállapodás végrehajtását szolgáló főkapitány-helyettesi intézkedésen alapultak, azonban az adattovábbítás gyakorlata ellentétes volt e dokumentumok tartalmával.

Az adatvédelmi biztos kérte a rendőrség vezetőit, hogy a jogellenes adattovábbítások megszüntetéséről gondoskodjanak. Az országos rendőrfőkapitány válaszában jelezte, hogy kezdeményezte az együttműködési megállapodás felülvizsgálatát, és felfüggesztette az intézkedés kifogásolt rendelkezésének végrehajtását.

Az adatvédelmi biztos észrevételeit az ügyfelekkel szemben információs előnyre szert tett biztosítók képviselője igyekezett úgy értelmezni, mintha az adatvédelem törvényi követelményei akadályoznák a polgárok kárigényének érvényesítését. Egyes biztosítótársaságok, az Állami Biztosítá felügyelet és a Magyar Autóklub is kérte az adatvédelmi biztos segítségét olyan megoldások kidolgozásához, amelyek az adatvédelmi követelményeket nem sértik, de segítik a kárrendezési eljárások gyorsítását.

Az adatvédelmi biztos ajánlásban megfogalmazott álláspontja szerint a közúti balesetekkel összefüggő adatok kezelésére alkotmányossági szempontból az a megfelelő megoldás, ha a jogalkotó törvényben határozza meg egyes személyes adatok kötelező átadását, továbbítását, a személyes adatoknak a kárrendezési eljáráshoz, vagy az egészségbiztosítási ellátás igénybevételéhez szükséges és elégséges körét, valamint az adattovábbítás módját. Ezért felkérte az igazságügy-minisztert és a belügyminisztert, hogy kezdeményezzék a szükséges törvényi szabályozást. Az ügy más vonatkozásairól a *Biztosítók* alfejezetben szólnunk. Az ajánlás a mellékletben található. (89/H/1198)

Annak ellenére, hogy az adatvédelmi biztos februárban kiadott ajánlásában foglaltakkal az érintett miniszterek egyetértettek, a szükséges törvényi szabályozásra az év végéig még javaslat sem készült. A rendőrség vezetői ugyanakkor körlevélben intézkedtek arról, hogy – az adatvédelmi biztos ajánlásában javasolt törvényi szabályozásig, az adatvédelmi törvény által biztosított lehetőséggel élve – a közúti balesetben érintett személyek írásos hozzájárulása alapján a kárrendezéshez vagy más eljáráshoz szükséges alapvető személyes adatokat a rendőrség a baleset valamely érintettje és/vagy a biztosító társaság(ok) számára továbbítsa úgy, hogy az adattovábbítás tényét és annak tartalmát a többi érintett is megismerhesse.

Több beadványban kifogásolták a közúti közlekedés rendőrhatalósági igazgatásáról szóló 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelethez kapcsolódó rendőri eljárásokat. Az ügyek többségében a panasz lényege az volt, hogy e

rendeletre hivatkozással az eljáró rendőri szervek – a gépjármű forgalomból való kivonásának kilátásba helyezésével – azt kérték a jármű tulajdonosától: közölje, hogy egy adott időben ki vezette a járművet. Az év végén két panaszos pedig azt jelezte, hogy az adatközlés elmaradása miatt gépjárműüket kivonták a forgalomból, jelentős kárt okozva nekik, illetve vállalkozásuknak.

A beadványok vizsgálata során kitűnt, hogy az eljáró rendőri szervek által rendszeresített *Felszólítás adatközlésre tárgyú levélben* – hiányosan idézve a BM rendeletet – nem hívták fel arra a gépjármű-tulajdonosok figyelmét, hogy a kivonásra csak akkor kerülhet sor, ha az adatközlést a tulajdonos jogos indok nélkül tagadja meg, továbbá azt sem jelezték, hogy milyen célból igénylik ezen adatokat. Arra is volt példa, hogy egy hiányosan kitöltött adatközlési lap miatt az eljáró rendőri szerv a tulajdonos titkos számát megszerezve, telefonon kívánta az adatokat pontosítani. Néhány esetben pedig, figyelmen kívül hagyva egy – a korábbi országos rendőrfőkapitány által elfogadott – adatvédelmi biztosi ajánlást, az eljárás lefolytatása érdekében a járművezető azonosító adatain túl a munkahelyére és jövedelmére vonatkozó adatokat úgy igényelték, hogy nem jelezték ezen adatok közlésének önkéntes jellegét. Egyes rendőrkapitányságok az adatszolgáltatásra, adatközlésre felszólító levélben még azt is jelzik, hogy *az adatkérés okáról a 16/1997. ORFK-i utasítás 185. pontja alapján információt adni nem áll módunkban. (380/A/1998, 486/A/1998, 574/A/1998, 665/A/1997, 796/A/1998, 882/A/1998)*

A panaszokra is tekintettel 1998 májusában a korábbi, december 11-én pedig a jelenlegi belügyminiszter sürgős intézkedését kérte az adatvédelmi biztos, hogy *a közlekedézigazgatással összefüggő nyilvántartásokban (például a gépjármű- és vezetői engedély nyilvántartásban) záros határidőn belül megszünjenek a törvényi felhatalmazás nélküli adatkezelések. Kérte azt is, hogy e jogellenes adatkezelések legalizálására kiadott – a polgárokat törvényben elő nem írt adatszolgáltatásra és e kötelezettség elmulasztása esetén joghátránnyal fenyegető –, a közúti közlekedés rendőrhatalósági igazgatásáról szóló 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelet átdolgozására is szíveskedjen intézkedni.*

A szükséges intézkedéseket a Belügyminisztérium illetékesei nem tették meg, sőt november közepén a 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelet olyan módosítására tettek javaslatot, amely a személyes adatok újabb körének jogellenes kezelését írta volna elő. Annak ellenére, hogy az adatvédelmi biztos a jogszabálytervezet véleményezése során is kifejtette, hogy *a rendőrségi törvény nem ad felhatalmazást a tervezett szabályozások többségéhez*, a belügyminiszter módosította az említett rendeletet, sőt ezen rendeletre is hivatkozással 1999. január elején a Belügyminisztériumban megkezdtek a – személyes adatokat is tartalmazó – járműtörzskönyvek kiadását.

A 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelettel összefüggő adatkezelésekkel kapcsolatos ajánlásában az adatvédelmi biztos ismételt felszólította a belügyminisztert, hogy egyrészt a BM rendeletnek a személyes adatok kezelésére vonatkozó részeit – a megfelelő törvényi felhatalmazás megszületéséig – helyezze hatályon kívül, másrészt – a közúti közlekedési nyilvántartásról szóló törvény megalkotásáig – a törzskönyvek kiadásakor a gépjárművek tulajdonosaitól kérjenek írásbeli nyilatkozatot arról, hogy hozzájárulnak személyes adataik kezeléséhez. Felkérte az országos rendőrfőkapitányt, hogy saját hatáskörében tegyen olyan intézkedéseket, amelyek megakadályozzák a rendőri szervezetek további jogosulatlan adatkezelését. (936/H/1998)

A rendőrség adatkezelését érintő beadványok egy része továbbra is olyan tevékenységet kifogásol, amikor a rendőrség törvényi felhatalmazás alapján gyűjt személyes adatokat, kér vagy foglal le iratokat, dokumentumokat, de ennek során az indokolt mértéket túllépve olyan adatokat is beszerz, melyek nem szükségesek az adott bűncselekmény elkövetőjének felderítéséhez, sőt nem is alkalmasak arra.

A panaszosok – az esetek többségében jogosan – például azt kifogásolták, hogy bűncselekmény nyomozására hivatkozással egy, csökkent munkaképességű dolgozót foglalkoztató kft. teljes,

egészségügyi adatokat is tartalmazó személyzeti anyagát lefoglalták (263/A/1998), vagy egy hajléktalanszálló összes lakójának adatait igényelték. (341/A/1998)

Egy kórházból azt kérdezték, hogy ismeretlen tettes ellen indított büntetőeljárásban történő felhasználás céljából kiadható-e a rendőrségnek a – korábban egy beteg panaszja nyomán indított, ám fegyelmi büntetés kiszabása nélkül zárult – fegyelmi vizsgálat teljes dokumentációja. A hatályos jogszabályok alapján az adatvédelmi biztos úgy foglalt állást, hogy az új büntetőeljárás törvény hatálybalépéséig ilyen ügyekben az intézmény nem köteles az iratokat megküldeni; a rendőri szervezetek a számukra biztosított más lehetőségekkel élve kell a szükséges információkat megszerezniük. (526/K/1998)

Sajnálatos, hogy az adatvédelmi biztos ajánlásai ellenére még mindig előfordul, hogy kábítószer-függőséggel kezelt betegek adataihoz jogosulatlanul kívánnak hozzájutni a nyomozó szervek.

Egy orvos konzultációs kérdésével kapcsolatban az adatvédelmi biztos azt válaszolta, hogy a BRFK nyomozati szerve a rendőrségi törvény fenti előírásának megfelelően, jogszerűen igényli X. Y. gyanúsított – kórházi kezelésének idejére és helyére vonatkozó – adatait. Az X. Y-nal egy időben, egy kórteremben kezelt, Róbert utónevű beteg azonosításához azonban – tekintettel arra, hogy ez a személy az adott ügyben nem gyanúsított, továbbá az azonosítással különleges személyes adatokhoz jutna hozzá a rendőrség – a kórház a beteg jogainak védelme érdekében nem nyújthat segítséget. Az adatszolgáltatás megtagadása a nyomozást nem hátráltathatja, mert a BRFK nyomozást végző szervezete a kerületi rendőrkapitányság bűnüldözési szervezetétől a feljelentő személyére vonatkozó adatokat könnyen beszerezheti. (513/K/1998)

Néhány beadvány vizsgálata során azt állapította meg az adatvédelmi biztos, hogy az érintett rendőri szervezet jogszerűen járt el, amikor személyes adatokat igényelt vagy továbbított. Egy panaszos a jegy nélküli utazásához, bliccelés-éhez kapcsolódó események nyomán a BKV-ellenőrök, illetve a rendőrség eljárásának jogszerűsége iránt érdeklődött. A válaszlevelet a melléklet tartalmazza. (727/A/1998)

Egy másik ügyben a panaszos azt kifogásolta, hogy férjéről a rendőrség adatokat közölt a szomszédjukkal. Az adatvédelmi biztos vizsgálata megállapította, hogy a levélben említett esetben a szomszéd írásos – és a panaszossal való vitára utaló indoklással előterjesztett – kérésére küldte a rendőrkapitányság a kifogásolt válaszlevelet. A biztos rámutatott arra, hogy a kérelmező jogainak érvényesítését szolgáló, azon túl nem mutató, a rendőrkapitányság iktatási rendszeréből származó, nemleges információ továbbítása adatvédelmi szempontból nem kifogásolható. (549/A/1998)

Vidéki átfogó vizsgálatainknak mindig része volt a rendőrségi adatkezelések tanulmányozása. 1998-ban két megyében – különböző szempontok szerint – ellenőriztük a rendőrségi adatkezeléseket. A tapasztalatokról a Megyei vizsgálatok című fejezetben szólunk. (422/H/1998, 815/H/1998)

Egyes nyomozó szervek – telefonon és írásban – igényelték az adatvédelmi biztos segítségét egy-egy ügy jogi minősítéséhez, sőt arra is volt példa, amikor azt kérték, hogy az ügy adatvédelmi szempontból való kivizsgálására intézkedni, és annak eredményéről osztályomat tájékoztatni szíveskedjen. (112/K/1998) Az adatvédelmi biztos az ilyen esetekben – leszögezve, hogy a vonatkozó törvényi előírások alapján az országgyűlési biztosoknak nem feladatuk az állami szervezetek, hatóságok által folytatott egyes eljárások előzetes szakmai véleményezése – az adott ügy általános adatvédelmi vonatkozásairól tájékoztatást adott.

Nemzetbiztonsági szolgálatok

Az elmúlt évben csak néhány beadvány érintette a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységét. Két panaszos – minden konkrétum nélkül – azt jelezte, hogy őket, illetve családjukat *megfigyelik, lehallgatják*. Azt javasoltuk, hogy első lépésként – néhány konkrét tény, körülmény jelzésével –

forduljanak a titkos információgyűjtésre felhatalmazott szervezetekhez, és ha nem tartják kielégítőnek az onnan kapott választ, azt jelezzék nekünk. (45/A/1998, 743/A/1998)

Egy beadvány kapcsán a Nemzetbiztonsági Hivatal által őrzött minősített – és emiatt kutatási célból hozzáférhetetlen – dokumentumok megismerhetősége érdekében kérte a felügyeletet ellátó tárca nélküli miniszter segítségét az adatvédelmi biztos az év közepén. A miniszter intézkedett, így novemberben a beadványtevőnek ezt írhatta az adatvédelmi biztos: *Noha – mint írja – a Nemzetbiztonsági Hivatal által most rendelkezésére bocsátott iratok információs értéke csekély az Ön számára, mégis pozitív fejleménynek tartom, hogy az NbH újból felülvizsgálta az iratanyag kiadhatóságát, és egyes iratok betekintettségét biztosította az Ön számára, valamint azt, hogy megítélése szerint könnyebben fér hozzá a kutatói munkája során egyes jelentősebb történelmi szerepet betöltött, közfeladatot ellátó személyek (rendőri-beliügyi tisztviselők) életrajzi adataihoz. ...felhívom figyelmét, hogy ... az egyéb, eddig visszatartott iratok megismerhetősége érdekében továbbra is nyitva áll Ön előtt a bírói út igénybevételek lehetősége. (396/A/1998)*

A nemzetbiztonsági szolgálatok adatkezelésének megismerése, illetve az adatvédelmi követelmények érvényesülésének ellenőrzése érdekében 1998-ban az adatvédelmi biztos vizsgálatot folytatott az NbH Veszprém megyei területi Kirendeltségén. (Lásd a *Megyei vizsgálatok* című fejezetet.)

Honvédség

Annak ellenére, hogy a Magyar Honvédség a legnagyobb adatkezelők közé tartozik – hasonlóan a korábbi évekhez – 1998-ban is csak néhány olyan beadvány érkezett, amely a honvédség adatkezelését érintette.

Egy panaszos azt kifogásolta, hogy korábbi sorozásának iratai (egészségi állapotára vonatkozó adatai, leletei, egészségi alkalmassági fokozatba sorolása) eltűntek, illetve kartonján kétes bejegyzések szerepelnek. A vizsgálat megállapította, hogy miután a panaszos *jogellenesen külföldre távozott*, 1990-ben – a vonatkozó törvényi előírások alapján – adatait a nyilvántartásból törölték, első nyilvántartó lapját – a sorozási minősítéssel együtt – megsemmisítették. Visszatelepülése után – a KÖNYV Hivatal értesítése alapján – került ismét az illetékes hadkiegészítő parancsnokság nyilvántartásába, és ezért, valamint a katonai alkalmasságra vonatkozó adatok hiánya miatt rendelték be jogszerűen ismételt sorozásra. (420/A/1998)

Egy másik ügyben a Heves megyei Hadkiegészítő Parancsnokság, illetve az aszódi laktanya jogszerűen járt el, amikor egy volt katonatárs adatait nem adta ki a panaszosnak. Ugyanakkor a biztos arról is tájékoztatást adott, hogy az adott körülmények között milyen módon lehet kapcsolatba lépni egy személlyel. (460/A/1998)

Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal

Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) adatkezelésével kapcsolatban az elmúlt évben is számos panasz érkezett az Adatvédelmi Biztos Irodájához. A beadványok többsége adatvédelmi szempontból nem volt kellően megalapozott, mivel a panaszosok – megfelelő tájékozottság hiányában – vagy olyan adatkezelést kifogásoltak, amelyhez az adóhatóság rendelkezett a megfelelő törvényi felhatalmazással, vagy az indítvány félreértésen alapult.

Egy panaszos például – nem ismerve az adózás rendjéről szóló törvény vonatkozó rendelkezését – azt kifogásolta, hogy egy autószalonnáról, illetve az ott vásárolt autójáról adatokat szolgáltatott ki az önkormányzat és – feltehetően – egyes biztosítótársaságok számára. (80/A/1998) Egy másik beadványban – nem ismerve a vonatkozó kitöltési útmutatót – azt kérdezték, hogy a családi pótlékra való jogosultság elbírálásához szükséges jövedelemnyilatkozat APEH-hez kerülő példányán miért kéri a taj-számot. A válaszleveleket a melléklet tartalmazza. (207/K/1998)

Az év elején többen beadványban és telefonon – más és más megközelítésben – kifogásolták, hogy az 1997. évi személyi jövedelemadó-bevallás nyomtatványán kell nyilatkozni a televíziókészülék üzemeltetéséről. (62/A/1998, 130/A/1998, 190/A/1998, 216/A/1998) *E panaszokkal*

kapcsolatban az adatvédelmi biztos – egyebek mellett – arról adott tájékoztatást, hogy: ...Az általam – a jogszabálytervezet előzetes véleményezése során – megfogalmazott adatvédelmi és alkotmányossági észrevételek ellenére a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény múlt év végi módosításával jogszerűvé vált a tv-készülék üzemben tartási díjának adó módjára történő beszedése. [...] A törvény lehetővé teszi a televíziókészülék üzemeltetésének ellenőrzését magánlakásban, azszal a korlátozással, hogy a lakásba történő belépésre nem jogosult az adóhatóság az üzemben tartási díjfizetési kötelezettség ellenőrzése céljából, ha az ellenőrzés megkezdése előtt a díj fizetésére kötelezett a bejelentési kötelezettség teljesítését megfelelően igazolja, vagy a díjfizetési kötelezettség bejelentésének elmulasztását elismeri. Az APEH, az önkormányzati adóhatóság és a Magyar Posta – a bejelentés, az ellenőrzés vagy más adatszolgáltatás során – törvényi felhatalmazás alapján, tehát jogszerűen, és döntően az adatvédelmi követelményeknek megfelelően kezeli az üzemben tartási díjjal összefüggő adatokat. Hogy a tv készülék üzemben tartási díjával kapcsolatos törvénymódosítás megfelel-e az alkotmányossági követelményeknek, azt az Alkotmánybíróság fogja megállapítani.

Az adóhatóságnak történő adattovábbítás jogszerűségével kapcsolatban az elmúlt évben nem csak magánszemélyek, hanem szervezetek is érdeklődtek. Például a Központi Kárrendezési Iroda az iránt érdeklődött, hogy az APEH egyik igazgatósága kérésére – a mezőgazdasági vállalkozási támogatást igénybe vevők ellenőrzése céljából – kiadhatják-e a termőföldet árverés útján vásárolt személyekre vonatkozó adatokat. Az adatvédelmi biztos úgy foglalt állást, hogy a témával összefüggő hatályos törvények (a tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló 1991. évi XXV. törvény, illetve az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény) nem tartalmazzák olyan rendelkezést, amely szerint a kárpótlással, kárrendezéssel foglalkozó szervezet(ek)nek a mezőgazdasági támogatásban részesült polgárok meghatározott személyes adatait az adóhatóság számára kell továbbítaniuk, ezen adatok átadására jogszerűen jelenleg nem kerülhet sor. (669/K/1998)

Központi Statisztikai Hivatal

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) tevékenységét érintő néhány panasz nem, illetve csak áttételesen érintette a személyes adatok kezelésére vonatkozó törvényi előírásokat.

Egy beadványban a szervezetek, egyéni vállalkozók gazdasági tevékenységéhez kapcsolódó – jogszabályon alapuló – adatfelvétel módszerét (az egyéni gazdaságok föld- és vetésterületének felmérése kapcsán), míg egy másikban (a közúti teherszállítás teljesítményeit felmérő kérdőív kapcsán) az igényelt adatköröket kifogásolták. (680/A/1998, 563/A/1998) Egy panaszos azt tette szóvá, hogy szerinte a KSH pénzért ad el cégneveket és -címeiket. (379/A/1998)

Két alkotmányos jog, a személyes adatok védelméhez, illetve a kutatás szabadságához fűződő jog sajátos ütközésére mutatott rá az a beadvány, amely az 1976. évi mikrocenzus adatainak kutatási célú átadása kapcsán azt kifogásolta, hogy a KSH az adatok átadása során visszatartotta a településkódokat. Az adatvédelmi biztos állásfoglalását a melléklet tartalmazza. (170/K/1998)

Döntően a magánnyugdíjpénztárak működéséhez kapcsolódott az a panasz, amely a magánnyugdíjpénztár-tagsággal kapcsolatos adatszolgáltatási rendszert, és kiemelten a Központi Statisztikai Hivatalnak az adatok feldolgozásában vállalt szerepét kifogásolta. (251/A/1998) Az ügyet A társadalombiztosítás nyilvántartásai című, következő részben ismertetjük.

A társadalombiztosítás nyilvántartásai

A társadalombiztosítás reformjával összefüggésben az 1997-ben született törvények – adatvédelmi szempontból is – új helyzetet teremtettek azzal, hogy például a 1997. évi LXXX. törvény 40. § (1)

bekezdése megfogalmazta: *Az egészségbiztosítási, a nyugdíjbiztosítási és a magánnyugdíjrendszer működése érdekében olyan egységes nyilvántartás működik, amely biztosítja a befizetések nyilvántartását, beszámolóját és az ellátások megállapításához szükséges adatokat.* A 41. § (2) bekezdés úgy rendelkezik, hogy: *A nyilvántartás adatokat szolgáltat – törvényben meghatározott feladataik teljesítéséhez – [...] a nyugdíjbiztosítási és az egészségbiztosítási önkormányzatnak (a továbbiakban: a biztosítási önkormányzatoknak) és azok igazgatási szervei részére*“ míg a 42. § (3) bekezdés szerint: *“Az igazgatási szerv, valamint a társadalombiztosítási feladatokat ellátó foglalkoztatók és egyéb szervek nem társadalombiztosítási szerv és természetes személy részére adatot csak törvény, illetve törvény felhatalmazása alapján – a felhasználás céljának és jogalapjának egyidejű megjelölése mellett – jogszabályban meghatározott módon szolgáltathatnak.*

A fentiekben idézett törvényi előírások jól mutatják, hogy a társadalombiztosítási szervek közötti, feladataik ellátásához kapcsolódó adattovábbítások – a nyugdíjreformmal összefüggő törvényekben – nincsenek szigorúan korlátozva, részletesen szabályozva. A KATOR létrehozásához kapcsolódó intézkedések és a hiányos törvényi szabályozás is hozzájárult ahhoz, hogy az elmúlt évben a működő nagy társadalombiztosítási nyilvántartásokkal, illetve a kialakuló új információs rendszerekkel kapcsolatban több – mindenekelőtt konzultációs kérdést megfogalmazó – beadvány érkezett az adatvédelmi biztoshoz.

Az Országos Egészségbiztosítási Pénztár (OEP) több esetben kérte az adatvédelmi biztos állásfoglalását. Például arról, hogy a számítógépes nyilvántartásuk adatszerkezete – amelyből véleményük szerint az adatok jellege megállapítható – más szervezet számára – például ellenőrzés céljából – rendelkezésre bocsátható-e. (253/K/1998) Egy másik alkalommal azt kérdezték, hogy az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság jogosan igényli-e az állampolgárokról vonatkozó teljes adatállományt *taj-számmal együtt.* (439/K/1998) Egy alkalommal pedig a Népjóléti Minisztérium azon *adatszolgáltatási kérése kapcsán* kellett véleményt nyilvánítani, amelynek során a gyógyszerterápiák összegéről igényelt összesítésben a rendelő orvos kódját, a beteg azonosítóját, és a patika kódját fel kellett volna tüntetni. Az adatvédelmi biztos úgy foglalt állást, hogy *a miniszter által meghatározott összesítések – törvényi felhatalmazás hiányában – személyes adatokra nem terjedhetnek ki*”. (522/K/1998)

Az új nyugdíjrendszer bevezetésével összefüggésben is felmerültek adatvédelmi kérdések. Néhány magánnyugdíjpénztár telefonon és írásban kérte az Adatvédelmi Biztos Irodájának véleményét saját nyilvántartási rendszerük kialakításához a taj-szám egyedi azonosító számként való felhasználhatóságáról. (299/K/1998)

A magánnyugdíjpénztárak működéséhez kapcsolódott az a panasz, amelyben – hivatkozva az Állami Pénztárfelügyelet nyilvántartási és informatikai főosztály által a foglalkoztatók tb-ügyintézői számára küldött levélre – egyebek mellett azt sérelmezték, hogy a munkavállalók pénztárválasztással kapcsolatos adatait a területileg illetékes megyei KSH-igazgatóságokhoz kell benyújtani. (251/A/1998)

Az Állami Pénztárfelügyeletől az adatvédelmi biztos azon érdeklődésére, hogy *milyen jogszabályi felhatalmazás alapján kell a foglalkoztatóknak a pénztárválasztással kapcsolatos adatokat a KSH megyei igazgatóságainak továbbítani; milyen jogszabályi felhatalmazás alapján, és hogyan dolgozzák fel a KSH megyei igazgatóságai a beérkező adatokat, azokat kikiknek és hogyan továbbítják,* azt válaszolták, hogy a vonatkozó kormányrendelet alapján, a pénztárfelügyelet és a KSH közötti együttműködési megállapodás szerint *delegálta szerződéses jogviszony keretében a KSH-ra az adatkezelés egy részét.*

Az adatvédelmi biztos levelében jelezte az Állami Pénztárfelügyelet vezetőjének, hogy az adatvédelmi törvény nyilvánvaló félreértésére utal, ha úgy vélik: a meghatározott célú és adattartalmú adatkezelést törvényi felhatalmazással végző Állami Pénztárfelügyelet egyes adatkezelési folyamatokat (például a személyes adatok fogadását, rögzítését, továbbítását) *szerződéses jogviszony keretében jogszerűen delegálta egy olyan szervezetnek, amelyet ezen személyes adatok kezelésére törvény*

*nem hatalmaz fel. Téves az a feltételezés is, hogy az adatvédelmi törvény hivatkozott 5. §-ában – az adatkezeléssel szemben általánosságban – megfogalmazott követelményeknek való esetleges megfelelés elégséges jogalapot teremt ahhoz, hogy az Állami Pénztárfelügyelet egyes adatkezelési feladatait más szervezettel végeztesse, továbbá, hogy a pénztártagok központi nyilvántartásának technikai eszközei jogszerűen üzemelnek a KSH-ban. Kifejtette: ellentétben a levélben állítottakkal, az érintettek nem bírhatnak tudomással arról, hogy a magánnyugdíjpénztári tagsággal kapcsolatos személyes adataikat a KSH valamelyik szervezete kezeli, hiszen a 1997. évi LXXXII. törvény 120. §-a egyértelműen és kizárólag a pénztárfelügyeletet jelöli meg központi nyilvántartó szervként. A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény 41. § (2) bekezdése azonban csak a *biztosítási önkormányzatok, azok igazgatási szervei, valamint a magánnyugdíjpénztárak* számára teszi lehetővé, hogy más szervezetet bízzanak meg adatok kezelésével.*

Válaszlevelében a PF vezetője a KSH bevonását az adatfeldolgozásba – a vonatkozó jogszabályok szemantikai elemzése és a jogalkotó szándék értelmezése mellett – azzal indokolta, hogy az adatvédelmi biztos hivatalának így megküldött, az *Adatvédelmi Nyilvántartásba bejelentkezéshez* címet viselő adatlap *Adatfeldolgozás elnevezésű* rovatánál a KSH megjelölésre került *feldolgozóként*. *A jogellenes állapot megszüntetésére végül is a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény múlt év végi módosítása teremtett lehetőséget azzal, hogy az Állami Pénztárfelügyelet is felhatalmazta, hogy az adatok kezelésével más szervezetet is megbízhatnak, amennyiben az adatvédelem azonos szintjét az adatvédelmi törvénynek megfelelően biztosítják.*

A társadalombiztosítás nyilvántartásaival összefüggő, egyéni sérelmeket érintő beadvány csupán néhány érkezett az elmúlt évben.

Egy panaszos azt kifogásolta, hogy társadalombiztosítási járulékfizetési könnyítés kérése esetén számos adatát rendelkezésre kell bocsátania az eljáró szervnek. Válaszában az adatvédelmi biztos jelezte a panaszosnak, hogy amennyiben *“a szükséges adatokat nem szolgáltatja, a társadalombiztosítási szerv is dönthet úgy, hogy a kérelem megalapozottságának hiányában nem él méltányossági jogkörének gyakorlásával.”* (709/A/1998) Az orvosi vényekkel való visszaélés tárgyában folytatott vizsgálat során a biztos azt állapította meg, hogy a panaszos, illetve hozzátartozója adataival nem éltek vissza, nevük felhasználásával jogtalanul gyógyszereket nem váltottak ki. (530/A/1998)

Az elmúlt évben is érzékelhető volt a személyes adatok védelme iránti társadalmi fogékonyság. A társadalombiztosítási nyilvántartásokkal összefüggésben is érkezett olyan beadvány, amely az iratok kezelésében tapasztalható nemtörődömségre, felelőtlenségre hívta fel a figyelmet.

Egy beadványban például azt kifogásolták, hogy a tb Fiumei úti székházának folyosóján tárolnak személyes adatokat tartalmazó dokumentumokat. (364/A/1998) Az adatvédelmi biztos fellépése nyomán az illetékes vezető intézkedett a szóban forgó iratok zárt helyre történő átszállításáról.

Önkormányzatok

Az önkormányzatok eljárását, döntéseit sérelmező indítványok száma változatlanul a panaszbeadványok 10%-a. Ez az állandóság azonban az ügyek jellegére, a sérelmezett eljárások igazgatási ágak szerinti megoszlására már nem vonatkozik. Az 1997. évi beszámolóban még azt állapítottuk meg, hogy a beadványok az önkormányzatok teljes tevékenységi körét és az ehhez kapcsolódó valamennyi nyilvántartást érintették. 1998-ban kirajzolódtak *“markáns”*, hangsúlyos területek, míg mások – meggyőződésünk szerint csak átmenetileg – háttérbe szorultak.

Ilyen hangsúlyos terület lett a szociális igazgatás, ezen belül a szociális ellátások körébe tartozó segélykérelmek elbírálásához szükséges személyes adatok kezelése, valamint a helyhatósági választásokat követően megalakult új képviselő-testületek, bizottságok tagjainak, a

polgármestereknek az adatkezelése, ami egyaránt érintette az állampolgárokat és a polgármesteri hivatalban dolgozó köztisztviselőket.

Számos olyan beadványt is kaptunk, melyben nem – vélt vagy valós – állampolgári sérelmek orvoslásáról volt szó, hanem egy-egy tervezett döntés vagy határozat meghozatala előtt önkormányzati köztisztviselők kérték az adatvédelmi biztos állásfoglalását, az Avtv. szabályainak értelmezését. Ezeket a beadványokat konzultációs ügyként kezeljük, számuk és arányuk az önkormányzati ügyeken belül – az 1997. évi adatokhoz viszonyítva – megnövekedett. Ez a felerősödött tendencia, illetve folyamat annak tulajdonítható, hogy az adatvédelmi biztos intézménye egyre szélesebb körben vált ismertté, valamint annak, hogy az önkormányzatok köztisztviselői az adatvédelmi törvény gyakorlati alkalmazása során olyan problémákkal szembesülnek, amelyek megoldásában számítanak az adatvédelmi biztos segítségére.

E tapasztalattól vezéreltetve az önkormányzatok – általunk ismert – adatkezelésének bemutatása során elsősorban arra törekedtünk, hogy az általános jellegű megállapításokon túl inkább az ügyek bővebb ismertetésére helyezzük a hangsúlyt. A jogalkalmazásban felmerülő problémák bemutatásával, az azok megoldására vagy értelmezésére, a jogszerű eljárás betartására vonatkozó adatvédelmi biztos állásfoglalások ismertetésével – reményeink szerint – hasznos támpontot nyújthatunk a közigazgatásban dolgozóknak.

Konzultációs ügyek

Az adatvédelmi biztos eddigi két beszámolójában külön alfejezetként nem szerepeltek az ilyen típusú ügyek. A kiemelést az ügyek magas száma és a beadványokban foglalt problémák jelentősége indokolja.

Egy megyei jogú város jegyzője az alábbi kérdésben kért állásfoglalást: az adatvédelmi törvény előírásainak megfelelően hogyan valósítható meg az, a polgármesteri hivatal különböző irodái részéről felmerült igény, hogy a feladataik teljesítéséhez szükséges mértékben a népesség-nyilvántartás adatállományának számítógépes hálózati rendszeréhez hozzáférjenek, milyen helyi szabályozás szükséges e tárgykörben?

Válaszában az adatvédelmi biztos arról tájékoztatta a jegyzőt, hogy ebben a kérdésben a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény (Nytv.) és a végrehajtására kiadott 146/1993. (X. 26.) kormányrendelet (vhr.) szabályai irányadók elsősorban. Az érintett ügyintézők körét az Nytv. 21. §-a alapján lehet meghatározni. A vhr. 27 §-a lehetőséget ad a jegyzőnek arra, hogy a polgármesteri hivatal ügyintézőjének kérelem nélkül szolgáltasson a nyilvántartásból adatokat 44. §-ában pedig a közvetlen (on-line) lekérdezés útján történő adatszolgáltatás technikai megvalósításáról rendelkezik.

Az adatvédelmi biztos felhívta a jegyző figyelmét arra, hogy a népesség-nyilvántartásnak továbbra is védettnek kell lennie, korlátlan hozzáférés nem valósítható meg, az Avtv. alapján az adatkezelésnek célhoz kötöttnek kell lennie. Célszerű egy – csak ezt a kérdéskört szabályozó – rendelet megalkotása, mely az adatvédelem szabályait, az adatszolgáltatási mechanizmus elveit, főbb elemeit tartalmazza. A technikai jellegű részletszabályozás a jegyző által kiadott adatvédelmi szabályzatban oldható meg, melynek megalkotását az Nytv. kötelezővé teszi. (859/K/1998)

Egy községi polgármesteri hivatal jegyzője az adatvédelmi biztos állásfoglalását kérte abban a kérdésben, hogy a Központi Statisztikai Hivatal *Kérdőív a megválaszolt helyi önkormányzati képviselőkéről és polgármesterekről, 1998* című adatszolgáltatási nyomtatványának adattartalma, illetve az adatgyűjtés módja sérti-e az Avtv. rendelkezéseit.

Az adatvédelmi biztos az alábbi tájékoztatást adta: mivel a kifogásolt kérdőív kitöltése névtelen volt, csak a megye és a település nevét kellett megjelölni, így a közölt információk meghatározott természetes személlyel nem hozhatók kapcsolatba. Az adatszolgáltatás önkéntes volt, az érintett saját belátása szerint, szabadon dönthette el, hogy válaszol-e és mely kérdésekre, vagy sem. A jegyzők közreműködése a kitöltött kérdőívek összegyűjtésében (mely a KSH kérése volt) adatvédelmi szempontból aggályos, különösen azokban az

esetekben, amikor az érintett az adatkezeléshez hozzájáruló *Nyilatkozatot is kitölti, hiszen ezen már a neve is szerepel. Ennek következtében* a jegyzők beazonosítható, meghatározott személyekkel kapcsolatba hozható információk birtokába jutnak – többek között az érintett pártállására, vallásos vagy más meggyőződésére vonatkozó különleges adatok birtokába, melyek az Avtv. alapján fokozottan védendő adatok. Az adatvédelmi biztos javasolta, hogy az érintettek közvetlenül a területileg illetékes KSH-igazgatóságnak juttassák el a kitöltött nyomtatványokat, vagy kitöltés után zárt borítékban adják át a jegyző részére. A KSH a felmérés során formailag helyesen járt el, hiszen az adatszolgáltatási eljárásra vonatkozó jogszabályok maradéktalan betartására törekedett, a konkrét esetben azonban az adatfelvétel módja nem tette lehetővé az érintettek azonosítását, így a mellékelt *Nyilatkozat kitöltése szükségtelen volt. (795/K/1998)*

Az egyik városi jegyző állásfoglalást kért abban a kérdésben, hogy az önkormányzat pénzügyi bizottsága – az éves költségvetési javaslat elkészítése érdekében – jogosult-e a közszolgálati nyilvántartásba betekinteni, és a polgármesteri hivatal köztisztviselőinek illetményét megismerni, illetve van-e lehetőség a Ktv. 63. § (1) bekezdésében felsorolt jogosultak körét helyi szabályozással kiterjeszteni. Az ügy vizsgálatának lezárását követően az adatvédelmi biztos állásfoglalása az volt, hogy az önkormányzat pénzügyi bizottságának tagjai a közszolgálati nyilvántartásba nem tekinthetnek bele, törvény pedig nem ad felhatalmazást a képviselő-testületnek arra, hogy a jogosultak körét helyi szabályozással kiterjessze. Megállapította azt is, hogy a tervezett adatkezelés abban a tekintetben is jogszerűtlen, hogy nem tesz eleget az Avtv.-ben követelményként meghatározott célhoz kötött adatkezelésnek. Az éves költségvetés tervezéséhez szükségtelen a polgármesteri hivatalban foglalkoztatott köztisztviselők bérének név szerinti bontásban való megismerése. (798/K/1998)

Az egyik fővárosi kerület adóügyi osztályának vezetője azzal a beadvánnyal kereste meg az adatvédelmi biztost, hogy az adóhatóság folyamatosan ellenőrzi az építményadóról szóló helyi rendeletében, valamint a kapcsolódó jogszabályokban foglaltak betartását és teljesítését. Előfordult, hogy az ellenőrzés során újsághirdetésből szereztek tudomást az adóköteles vagyontárgyról. Ezt követően a hirdetésben megadott telefonszám tulajdonosának adatait megkérdezték a tudakozótól, és levélben megkeresve az érintettet tájékoztatták arról, hogy amennyiben ő a vagyontárgy tulajdonosa, akkor adóbevallási kötelezettsége van, amennyiben nem, akkor nevezze meg a tulajdonost. Az adatvédelmi biztos válaszáig a folyamatban lévő ügyeket felfüggesztették.

Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint az önkormányzati adóhatóság által követett módszer, hogy a telefontársaság tudakozójának – egyébként nyilvános, de semmiképpen sem közhitelű – adatbázisából szereznek információt az adótárgy birtokosáról, a törvény által nem megengedett, tehát tilos. Az eljárás nem felel meg a törvényesség követelményének. (624/K/1998)

Szabálysértés

Az 1998-as év folyamán mindössze egy szabálysértési eljárással kapcsolatos beadvány érkezett, tekintettel azonban arra, hogy a beadvány az egészségügyi állapotra vonatkozó különleges adatok kezelésére vonatkozott, indokolt az ismertetése.

Az egyik fővárosi pszichiátriai gondozó főorvosa állásfoglalást kért az adatvédelmi biztostól, mivel a polgármesteri hivatal szabálysértési irodája folyamatosan felszólítja annak közlésére, hogy az elkövetők az általa vezetett intézményben kezelés alatt állnak-e, illetve milyen pszichiátriai betegségben szenvednek. A beadványból nem derült ki, de az adatkérés indoka valószínűleg a szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény 7. § (1) bekezdésében foglalt felelősséget kizáró ok tisztázása volt, ugyanis szabálysértés miatt nem vonható felelősségre az, aki a cselekményt elmebeteg állapotban, gyengeelméjűségben vagy tudatzavarban követte el.

Az adatvédelmi biztos válaszában arról tájékoztatta a vezető főorvost, hogy a polgármesteri hivatal szabálysértési irodája jogszerűen járt el, hiszen törvény felhatalmazása alapján kérte az elkövetők személyes adatait. Ugyanakkor az adatvédelmi biztos felhívta a jegyző figyelmét arra, hogy – amint azt a hivatkozott törvény, valamint az Avtv. is előírja – a megkeresésnek írásban kell történnie, a megkeresésben fel kell tüntetni a megismerni kívánt egészségügyi és személyazonosító adatokat, valamint az adatkérés alapjául szolgáló jogszabályi felhatalmazást. (865/A/1998)

Szociális igazgatás

Az önkormányzatok szociális ellátással, támogatásokkal, segélyezéssel kapcsolatos gyakorlatát számos beadványban sérelmezték a panaszosok. Tekintettel arra, hogy ezekben az ügyekben nehéz helyzetben lévő, és sok esetben kiszolgáltatott emberek fordulnak kérelemmel a hivatalhoz, rendkívül fontos, hogy az eljárás teljes ideje alatt megőrizhessék emberi méltóságukat, állampolgári jogaik ne sérüljenek, személyes adataik kezelése tisztességes és törvényes legyen.

Vidéki vizsgálataink tapasztalatai, valamint a beadványok alapján megállapítható, hogy ezek az alkotmányos jogok sok esetben sérülnek.

Több panaszos kifogásolta, hogy személyes adataik a kérelem elbírálását követően, a polgármesteri hivatal intézkedése nyomán nyilvánosságra kerültek, továbbá a segély megállapításához indokolatlan körben kért adatokat a hatóság.

Az egyik település jegyzője az adatvédelmi biztos állásfoglalását kérte, hogy jogszerűen jártak-e el, mivel a lakásfenntartási támogatás iránti kérelmeket ugyan zárt ülésen tárgyalta a testület, azonban az e tárgyban hozott határozatot indokolással együtt teljes egészében nyilvánosságra hozták. Az Avtv. 3. § (5) bekezdése alapján *“az érintett kérelmére indult eljárásban a szükséges adatainak kezeléséhez való hozzájárulását vélelmezni kell”*. Ez a felhatalmazás azonban nem korlátlan, az önkormányzat adatkezelése hatósági feladatai ellátása során csak arra terjedhet ki, hogy – a vonatkozó szabályok alapján – az eljárást lefolytassa. Jelen esetben tehát az adatkezeléshez való hozzájárulás azt jelenti, hogy a segély iránti kérelem elbírálásához szükséges mértékben és ideig kezelheti az önkormányzat ezeket az adatokat, azt azonban már nem, hogy nyilvánosságra is hozhatja. Az Avtv. alapján ehhez további törvényi feltétel megléte is szükséges. A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (Sztv.) adatkezelésről szóló fejezete nem rendeli el a nyilvántartásban szereplő személyes adatok nyilvánosságra hozatalát, ellenkezőleg, a nyilvántartásból adatigénylésre jogosult szerveket nagyon szűk körben állapítja meg. A vizsgálat lezárását követően az adatvédelmi biztos álláspontja az volt, hogy a polgármesteri hivatal jelenlegi gyakorlata jogsértő. Felszólította a jegyzőt, hogy a jövőben a vonatkozó jogszabályi rendelkezések maradéktalan betartásával járjon el. (788/K/1998)

Egy panaszos beadványában sérelmezte, hogy az oroszlanói polgármesteri hivatalban kifüggesztették a rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülők személyes adatait tartalmazó listát. A panaszos a gyermekvédelmi támogatás rendszerét is kifogásolta, mivel a támogatást mindenki egységesen természetbeni juttatásként, bónokban kapta meg, melyeken feltüntették a segélyezett nevét, személyi igazolványának számát. A bónok csak a személyi igazolvány felmutatásával használhatók.

Az adatvédelmi biztos a vizsgálat lezárását követően ajánlást adott ki, melyben többek között megállapította, hogy a szociális támogatásban részesülő egyén személyes adataihoz fűződő alkotmányos jogának fokozott védelmet kell élveznie az önkormányzatok jogalkotásában és jogalkalmazásában. Megengedhetetlen az, hogy a támogatás bármelyik szakaszában a segélyezett kiléte a beleegyezése nélkül kívülállók számára megismerhető legyen. A segélyezési lista nem függeszthető ki – ez nyilvánosságra hozatalnak minősül –, és a természetbeni ellátási forma alkalmazása sem történhet úgy, hogy az érintettek személye azonosítható legyen. Az ajánlás a mellékletben található. (29/A/1998)

Több panaszos is sérelmezte, hogy a gyermeknevelési támogatás vagy a munkanélküliek jövedelemplótló támogatásának igénylésekor vagy nyilatkozatot kér tőlük az önkormányzat. Az Sztv. alapján a szociális ellátásra való jogosultság elbírálásához a kérelmező kötelezhető arra, hogy családjá vagyoni, jövedelmi viszonyairól nyilatkozzon, illetve azokat igazolja. Az Avtv. 5. § (2) bekezdése szerint azonban csak olyan adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, s csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig. Az Sztv. 27. § (1) bekezdése alapján a gyermeknevelési támogatás folyósításának feltétele – többek között – az, hogy a havi nettó jövedelem nem haladhat meg egy bizonyos értékhatárt. E szakasz (3) bekezdése szabályozza azokat az eseteket, amelyekben nem állapítható meg támogatás, ám ezek között nem szerepel a vagyoni helyzettel kapcsolatos kizáró ok. Gyermeknevelési támogatás igénylésekor tehát a polgármesteri hivatal csak a jövedelem megállapításához szükséges adatokat, illetve azokat az adatokat kezelheti, amelyek a kizáró okok fennállásának hiányát igazolják. A támogatás igényléséhez a polgár kötelezhető arra, hogy jövedelmi adatairól tájékoztatást adjon, de nem kötelezhető

vagyonnyilatkozat tételére. Ugyanezek a szabályok érvényesek a munkanélküliek jövedelemplótó támogatásának igénylése során követendő eljárásra is. (329/A/1998, 153/A/1998, 226/A/1998)

Több beadvány érkezett az adatvédelmi biztos irodájához azzal kapcsolatban, hogy az állampolgárok – a segélykérelmek elbírálásával kapcsolatos visszaéléseket feltételezve – a segélyben, szociális juttatásban részesülők adatait megismerhetik-e. Az Sztv. alapján a szociális ellátásra jogosultság megállapítása, az ellátás biztosítása, fenntartása és megszüntetése céljából a jegyző nyilvántartást vezet. Ebből a nyilvántartásból – eseti megkeresésük alapján – csak a szociális hatáskört gyakorló, a gyámügyi feladatokat ellátó, a társadalombiztosítási igazgatási, az igazságszolgáltatási, a katonai igazgatási szervek, valamint a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények részére szolgáltatathatók adatok. A hivatal jogszerűen jár el minden olyan esetben, amikor a segélyezettek adatainak megismerésére, közzétételére vonatkozó kérelmeket elutasítja. A helyi önkormányzat segélyezési gyakorlata jogszerűségének vizsgálata, a szociális hatáskört ellátó szervek működésének törvényességi ellenőrzése nem a településen lakó állampolgárok feladata, észrevételeikkel a közigazgatási hivatalhoz fordulhatnak.

Népesség-nyilvántartás

A köztudatban az rögződött, hogy az Alkotmánybíróság a személyi szám használatát alkotmányellenesnek mondta ki, ezért különösen érzékenyen reagálnak az állampolgárok – akár szóban, akár írásban – az olyan adatkérésekre, amikor ennek átadását kéri a hatóság. A személyazonosító jel helyébe lépő azonosítási módokról és az azonosító kódok használatáról szóló 1996. évi XX. törvény alapján – többek között – az önkormányzat népesség-nyilvántartó szerve és az anyakönyvvezető is jogosult a személyi azonosító jel használatára.

Egy indítványozó azért fordult az adatvédelmi biztoshoz, mert volt felesége lakcímének kiadását a polgármesteri hivatalban – arra hivatkozva, hogy letiltatta adatai kiadását – megtagadták. Az adatvédelmi biztos vizsgálata megállapította, hogy a hivatal eljárása nem volt jogszerű. Az Nytv. 20. § (1) bekezdése alapján ha a polgár az adatok felhasználásához fűződő jogát vagy jogos érdekét okirattal igazolja, részére az adatszolgáltatás teljesíthető, függetlenül attól, hogy az adatszolgáltatásban érintett személy élt-e adatai letiltásának jogával. A vitatott esetben a panaszos a gyámhatóság láthatást szabályozó határozatával igazolta az adatok felhasználásához fűződő jogi érdekét. (501/A/1998)

A panaszos sérelmezte, hogy a lakóhelye szerinti népesség-nyilvántartó hivatal értesítése alapján neve névváltoztatás folytán leánykori nevére változott, holott ő ilyen kérelmet nem adott be, nem érti, hogy 30 éve viselt férjes nevétől miért fosztották meg. A vizsgálat során kiderült, hogy a személyazonosító igazolvány nyilvántartásának 1997. évi adataegyeztetése során a KÖNYV Hivatalban észlelték, hogy a panaszos leánykori neve tévesen – második utóneve nélkül – szerepel, ezért a születési hely szerinti polgármesteri hivatal anyakönyvvezetőjét az adathiba megszüntetésére utasították. Az anyakönyvvezető – tévedés folytán – a javításkor felcserélte a leánykori, illetve a családi név adatait, így a házasságkötés utáni névviselés tévedésből a leánykori nevére változott. A vizsgálat megállapította, hogy a polgármesteri hivatalban nem tartották be az Avtv. 14. § (1) bekezdésében, valamint 15. §-ában foglaltakat, mely szerint a valóságnak nem megfelelő adatot helyesbíteni kötelesek, és erről az érintettet értesíteni kell. A biztos megkeresését követően a hivatal jegyzője elismerte a tévedést, az iratot kijavították, és a panaszostól elnézést kértek az okozott kellemetlenség miatt. (568/A/1998)

Adóigazgatás

Az e körbe tartozó beadványokban a panaszosok leggyakrabban azt kifogásolták, hogy az önkormányzati adóhatóság eljárása során *nyomoz* utánuk, más szerveket keres meg, és adatokat gyűjt róluk, vagy a rendelkezésre álló adataikat más szervezetek továbbítja.

A panaszos azt sérelmezte, hogy az önkormányzat, adótartozásának végrehajtása, illetve annak érdekében, hogy a nyugellátásából vonhassa le a tartozás összegét, megkérte nyugdíjas törzsszámát. Az adatvédelmi biztos arról tájékoztatta a panaszost, hogy az önkormányzati adóhatóság jogszerűen járt el. A társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény 96. § (3) bekezdése alapján az adóhatóság jogosult a társadalombiztosítás nyilvántartásába felvett adatok teljes körének igénylésére. (222/A/1998)

Egy másik beadványban azt kifogásolta a panaszos, hogy az önkormányzati adóhatóság adatait továbbította az állandó lakóhelye szerinti önkormányzatnak. Tekintve, hogy a gépjárműadó-hátralék miatt küldött levelek elköltözött jelzéssel visszaérkeztek a polgármesteri hivatalba, a panaszos lakcímét a KÖNYV Hivaltól kérték meg, a gépkocsi tulajdonjogának tisztázása érdekében pedig a BM Adatfeldolgozó Hivatal által vezetett gépjármű-nyilvántartás adataival egyeztettek. Ezt követően, mivel a panaszos valóban elköltözött, a további adóztatás érdekében hivatalból értesítették az állandó lakóhely szerinti adóhatóságot. A panaszos által sérelmezett esetben adatainak kezelését az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény rendeli el. A 45. § (3) bekezdése határozza meg, hogy az adóhatóság mely nyilvántartásokból jogosult adatokat kérni, ezek között a személyi adat- és lakcímnnyilvántartás, valamint a gépjármű-nyilvántartás is szerepel. Az adatvédelmi biztos megállapította, hogy a polgármesteri hivatal a jogszabályi előírásoknak megfelelően járt el, törvénysértést nem követett el. (746/A/1998)

Polgármester, képviselő-testület, bizottságok

Az 1998. évi önkormányzati választásokat követően mind az írásban, mind a szóban előadott beadványok száma megnövekedett. Az újonnan megválasztott testületek és bizottságok egyrészt azért, hogy a korábbi testületi, önkormányzati működésről pontos képet kapjanak, másrészt azért, hogy döntéseiket megalapozzák, az önkormányzatoknál vezetett – különböző személyes adatokat tartalmazó – nyilvántartások adatait igényelték. Az adatigénylések számos esetben sértették az Avtv. szabályait.

Az egyik városi képviselő-testület rendeletben kívánta szabályozni, hogy a város közigazgatási területén az adósok listáját nyilvánosságra hozza. Megkereste az adóhatósági jogkört gyakorló jegyzőt a rendelet megalkotásának szakmai előkészítésére, aki állásfoglalást kért az adatvédelmi biztostól. Az önkormányzatnak ilyen tartalmú rendelet megalkotására jogszabályi felhatalmazása nincs, törvény nem írja elő az adósok adatainak nyilvánosságra hozatalát. Az adatvédelmi biztos válaszában felhívta a jegyző figyelmét arra, hogy az Avtv.-ben foglaltaktól eltérő adatkezelés – az adatok nyilvánosságra hozatala – kilátásba helyezése alapvető alkotmányos jogokat fenyeget, a személyes adatok jogellenes továbbítása, nyilvánosságra hozatala a Büntető törvénykönyv által szankcionált jogosulatlan adatkezelésnek minősül. (27/A/1998)

Az eddigiekben azokat a személyes adat kezeléseket ismertettük, amelyek az önkormányzatok hatósági, a hivatalon kívülre irányuló tevékenységével kapcsolatosak, és állampolgárokra vonatkoznak. Ugyanilyen fontos azonban a szervezet belső adatkezelése, hiszen a képviselőtestület, a polgármester, a jegyző munkáltatói jogokat lát el, közalkalmazottak, köztisztviselők személyes adatait kezeli.

Az adatvédelmi biztos eddig kiadott állásfoglalásai szerint a polgármester, alpolgármester, képviselők bére, juttatásai, egyéb költségtérítései közérdekű adatok. Egy indítvány alapján vizsgálta az adatvédelmi biztos azt, hogy személyes vagy közérdekű adatnak minősül-e a jegyző fizetése, az állampolgárok megtudhatják-e ennek összegét. Ez az állásfoglalás a *közérdekű adatokról* szóló fejezetben található.

A tavalyi beszámolóban már ismertettük az adatvédelmi biztos állásfoglalását, mely az önkormányzatok tulajdonában lévő vagy általuk fenntartott intézményekben dolgozó közalkalmazottak adatainak kezelésére vonatkozott. Ezt az adatkezelési kört 1998-ban is számos beadvány érintette. A közoktatásról szóló törvény 3. számú melléklete rendelkezik arról, hogy a képviselő-testület, illetve a fenntartó részére továbbíthatók az intézményekben foglalkoztatottak bér- és munkaügyi adatai. Az említett törvényhely nem ír elő kötelező adatszolgáltatást, csak a felhatalmazást adja meg ezen adatok továbbítására.

Ahhoz, hogy a képviselő-testület mint fenntartó megalapozott döntést tudjon hozni, nem feltétlenül szükséges név szerinti bontásban közölni az adatokat, elegendő csak a létszám, képzettség és béradatokat közölni. Itt elsősorban a célhoz kötöttség elvét kell szem előtt tartani, mi az az adatmennyiség, ami a cél eléréséhez szükséges és elegendő. Az adatvédelmi biztos álláspontja – természetesen a konkrét tényállások ismeretében – rendszerint az volt, hogy az alkalmazottak nevének ismerete nem szükséges a döntéshozatalhoz.

A fenti megállapítások alkalmazhatóak arra a beadványra, melyben az egyik polgármesteri hivatal irodavezetője azt kérdezte, jogszerű-e a pedagógus munkakörben foglalkoztatott közalkalmazottak minőségi munkavégzéséért járó kereset-kiegészítését nyilvánosságra hozatala. A nevelőtestületen belül ezek az adatok nem hozhatók nyilvánosságra, de a fenntartónak (önkormányzatnak) továbbíthatóak. (876/K/1998)

Az egyik községi önkormányzat polgármestere a választópolgároknak eljuttatott – az önkormányzat tevékenységével kapcsolatos – tájékoztatója mellékleteként nyilvánosságra hozta a jegyző levelét, melyet a polgármesternek címzett, és amelyben egészségi állapotára vonatkozó információk szerepeltek. Az adatvédelmi biztos megállapította, hogy a polgármester mint a jegyzővel kapcsolatos munkáltatói jog gyakorlója nincs felhatalmazva arra, hogy a jegyző által vele közölt ilyen adatokat más célra felhasználja, illetéktelenek számára hozzáférhetővé vagy közzé tegye. A beadványnak a közérdekű adatok kezelésével kapcsolatos részét az erről szóló fejezetben ismertetjük. (773/A/1998)

Állásfoglalásért fordult az adatvédelmi biztoshoz egy település polgármestere, aki mint munkáltató egyik közalkalmazottjának fizetésére vonatkozó igazolást adott ki annak anyósa részére, aki ellenérdekű félként azt egy bíróság előtt folyó eljárásban felhasználta. Az érintett jogosulatlan adatkezelés miatt keresetet nyújtott be a bíróságon, amely megállapította a jogosulatlan adatkezelés vétségét, és pénzbüntetést szabott ki. Ezt követően a polgármesteri tisztség ellátásának egyes kérdéseiről szóló törvény rendelkezése alapján – a polgármesternek e tisztségével összefüggő bűncselekménye miatt – a büntetőjogi felelősség jogerős megállapításával megszűnt a tisztsége.

Az adatvédelmi biztos arról tájékoztatta a panaszost, hogy a köztisztviselő neve és beosztása, munkahelye közérdekű adat, illetménye azonban nem. A konkrét ügy megítélése szempontjából lényegtelen, hogy az igazolást – az ügyben egyébként érintett személy – mire használta fel, hiszen maga az igazolás kiadása volt jogalap nélküli. E tekintetben tehát nem feltétlenül csak a személyes adatok nyilvánosságra hozatala lehet jogszerűtlen, hanem maga az adattovábbítás is. A polgármester a köz szolgálatában álló személy, e tisztség speciális jellegéből fakad a sajátos jogi szabályozás is, amely szigorával a közhatalmi működés tekintélyét, a működéshez szükséges bizalmat hivatott megteremteni. A jog tartalmára vonatkozó jóhiszemű tévedés nem mentesíti az elkövetőt a büntetőjogi felelősségre vonás alól; a jogosulatlan adatkezelés vétségének egyébként nincs gondatlan alakzata. A cselekmény súlyának, az eset körülményeinek mérlegelése a független bíróságok feladata, ebben a kérdésben az adatvédelmi biztos nem foglalhat állást. (20/A/1998)

A kölcsönös együttműködés és az egy-egy szakterületre vonatkozó joganyag gyakorlati alkalmazásának megismerésétől vezetve az adatvédelmi biztos munkatársaival rendszeresen vidéki vizsgálatokon vesz részt. A vizsgálatok során – minden alkalommal – tájékozódunk a polgármesteri hivatal személyes és közérdekű adatok kezelésével kapcsolatos gyakorlatáról. 1998-ban Békés és Veszprém megyében voltunk, a vizsgálat megállapításai a *megyei vizsgálatokról* szóló részben szerepelnek. Szükséges azonban az általános érvényű – majd minden hivatalban előforduló – megállapításokra kitérni.

A papír alapú nyilvántartások, ügyiratok esetében az irattárazás, selejtezés rendjének megvannak a szabályai, amelyeket minden közigazgatási szervnek be kell tartania. A számítógépes nyilvántartások, elektronikus iratok esetében a belső szabályozás sok esetben nem terjed ki a selejtezési időre, a hivatal törlési kötelezettségére, ennek következtében a nyilvántartott adatok mennyiségének szinte semmi sem szab határt. Előfordult, hogy a szabálysértési iratokat, illetve az elkövetők személyes adatait a törvényben előírt két év után is tárolták a számítógépes adatbázisban.

A személyes adatok felvétele, tárolása, továbbítása, tehát az adatkezelés teljes időtartama alatt tisztességes és törvényes eljárást követel meg az adatvédelmi törvény. Gyakran tapasztaltuk, hogy a közigazgatási szervek, akár állampolgároktól, akár hivatalból kérnek személyes adatokat, elmulasztják feltüntetni, hogy milyen jogszabályi felhatalmazás alapján, milyen célra történik az adatkérés, sokszor teljesen meghatározatlan a kért adatok köre. Az adatvédelmi törvény alapján a kötelezően elrendelt adatkezelések során mindig meg kell jelölni az azt elrendelő jogszabályt, és ezt a kötelezettséget nem csak az érintett tájékoztatása során kell betartani. Az érintett kérelmére indult eljárásban az adatai kezeléséhez való hozzájárulását vélelmezni kell, azonban a megfelelő tájékoztatást ezekben az esetekben is meg kell adni számára.

Bíróságok

A bíróságokat ebben az évben 21 beadvány érintette. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint a bírói függetlenség egyike a legfontosabb alkotmányos értékeknek, ezért a bíróságokkal kapcsolatos hatáskörét megszorítóan értelmezi, így az eljárásjogokban szabályozott adatkezelések körében erre irányuló panasz esetén sem jár el. Míg a korábbi tapasztalat az volt, hogy a legtöbb esetben a jogvita érdemére vonatkozó, *“rendkívüli jogorvoslatként”* kívánták igénybe venni az adatvédelmi biztos segítségét, mely esetekben hatásköre hiányát állapította meg, jelenleg emelkedik azoknak az ügyeknek a száma, amelyek kifejezetten a bíróság adatkezeléséhez kapcsolódnak.

Lényeges különbség az eddigiekhez képest az is, hogy a bíróságok merev elzárkózása helyett – mellyel olykor az Avtv. által előírt adatkérés tényét is az érdemi ügyintézésükbe való beavatkozásnak tekintették – a bíróságok igazgatását ellátó Országos Igazságszolgáltatási Tanács (a továbbiakban: OIT) részéről igény mutatkozik az elvi álláspontok közös kialakítására. Erre jó példa az OIT *sajtószabályzat-tervezetének* megküldése, mely azzal a céllal készült, hogy a folyamatban lévő bírósági eljárásokban a közvélemény tájékoztatását az adatvédelmi törvény előírásaira figyelemmel végezzék. (342/K/1998)

Ez a törekvés azonban feltételez egy olyan törvényi szintű szabályozást, mely a bírósági adatkezelésben a jelenleg hatályos, de alkotmányossági szempontból aggályos 10/1986.(IX. 1.)IM-BM együttes rendelet, illetve a 123/1973.(IK 1974. 1.)IM utasítás (a továbbiakban: BÜSZ) helyett az *információs önrendelkezési jog két oldalát, az adatvédelmet és az információs szabadságot egymással és az eljárási szempontokkal is összhangban juttatja érvényre. A helyzetet tovább súlyosbítja az a tény, hogy az új szervezeti renddel megszünt a miniszteri utasításnak – mint eleve vitatott jogforrásnak – a bíróság jogalkalmazására vonatkozó kötelező ereje.*

Az ügyek többségében a személyes adatok védelmét sértő eljárást kifogásolnak a beadványozók.

Ide tartozik az az eset, amikor a panaszos a válóperében kirendelt elmeorvosi szakértőtől nem kapott sem felvilágosítást, sem betekintést azokba az iratokba, melyek rá vonatkozó szenzitív adatokat tartalmaztak, de közvetlenül sem tőle, sem az adatkezelő egészségügyi intézménytől nem kerültek a bírósági aktába. A biztos megállapította, hogy a bizonyítás törvényessége felett a bíróságnak hivatalból kell őrködni, ezért a szakértőnek nem kötelessége azt vizsgálni, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékok milyen úton kerültek az iratba. Erre a körülményre a fél a bírósági tárgyaláson tehet észrevételt, melyet a bíróság külön nem vizsgál – ugyanis erre törvényi előírás nincs -, csak a bizonyítás egésze szempontjából az érdemi döntésében értékeli. Annak megítélése, hogy a személyes adat visszaéléssel történő megszerzése és felhasználása minek minősül, külön eljárás tárgya lehet, a megelőzés jogi garanciái ellenben hiányoznak. (381/A/1998)

Egy másik ügyben arról kérték az adatvédelmi biztos álláspontját, hogy maga az elkészített szakvélemény nyilvánosságra hozható-e, és ezzel további eljárásokban is felhasználhatóvá válik-e, különös tekintettel arra, hogy a pszichológus szakértőt gyermek-elhelyezési perben rendelték ki, így a szülőkön kívül a kiskorú is

érintett. Ezzel kapcsolatban azt kell hangsúlyozni, hogy az eljárás nyilvánossága nem azonos az eljárásban keletkezett iratok nyilvánosságával. Az eljárás nyilvánosságának alkotmányos elve a törvényesség garanciájaként a folyamatos kontroll lehetőségét jelenti, míg a keletkezett és minden részletükben nem ismertett iratoknak elsősorban az eljárásban résztvevő személyek számára kell hozzáférhetővé válniuk azért, hogy eljárási jogukat megfelelően gyakorolhassák (666/K/1998).

A bírósági eljárásokban főszabályként érvényesülő nyilvánosság elve a személyiség védelme miatt vagy a törvény által elismert más érdekből (államtitok, szolgálati titok) az eljárási törvényekben meghatározott keretek között korlátozható, továbbá a tárgyalás rendjének fenntartása érdekében a bíróság a nyilvánosan vezetett tárgyaláson is hozhat korlátozó intézkedést. Mivel ez utóbbi esetben a bíró a körülményeket szabadon mérlegelve dönt, ezért a biztos hatáskör hiánya miatt érdemben nem vizsgálhatta azt a panaszt, amelyben egy polgári perben eljáró bírónak a tárgyaláson folytatott jegyzetelést rendzavarásnak minősítő és kitiltó határozatát sérelmezték. Attól azonban, hogy az adatvédelmi biztos fellépése elmarad, az alkotmányos jogokat is érintő jogsérelem megtörténhet (209/A/1998).

Az érintett által kezdeményezett eljárás speciális esetéről van szó a pszichiátriai kezelésre önként jelentkező betegeknek, akik külön kérhetik ennek – az intézetbe kerülést követő 72 órán belüli – bírósági kontrollját mind orvosi-szakmai (indokoltság), mind jogi szempontból (nyilatkozat érvényessége). Miután ezt a jogintézményt az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (EüT.) 1998. július 1-jei hatállyal vezette be, a Pszichiátriai Szakkollégium és az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet közösen kért előzetes konzultációt azzal kapcsolatban, hogy a korábbi, 1972. évi II. törvény szerint kialakított gyakorlatban ez milyen változást eredményez.

Az 1972-es szabályozás ugyanis a pszichiátriai gyógykezelés szükségességének utólagos, időszakonként kötelezően elvégzendő bírósági felülvizsgálatát vezette be. Ezt a rendszeres bírói kontrollt a jelenleg hatályos törvény egy lényeges változtatással tartotta meg, mely a betegek fentiek szerint elismert különböző státusából fakad. Az (Eütv.) 198. § (2) bekezdésében látszólag kivételként szabályozott *tiltakozás az ilyen utólagos bírósági felülvizsgálat ellen csak a korábbi* gyakorlathoz képest jelent kivételt, hiszen a gyógykezelést önként vállaló cselekvőképes személy önrendelkezési jogának sérthetetlenségéből következik, hogy ilyenkor a bírósági felülvizsgálat az, amire kivételesen, a beteg tiltakozása hiányában kerülhet sor. Erre, az állampolgári jogok országgyűlési biztosával közösen kialakított álláspontra figyelemmel jelenleg az ellátást végző intézmény csak akkor továbbítja a bíróságnak az érintett személyes adatait, ha – az erre vonatkozó előzetes tájékoztatást követően – a beteg erről külön írásbeli nyilatkozatot tett. (212/A/1998)

A tavalyi beszámolóban részletesen ismertetett 800/K/1997. sz. ügyhöz (70-72.oldal) kapcsolódik az Alkotmánybíróság 6/1998. (III. 1.) számú határozatának elvi jelentőségű megállapítása. Ebben ugyanis a védelemhez való alapjog aránytalan korlátozása miatt alkotmányellenesnek minősítette a testület azt, hogy a vádlott és védője számára a büntetőeljárásban felhasznált, államtitkot, illetve szolgálati titkot tartalmazó iratok birtoklása csupán ezeknek a titkoknak a védelme érdekében korlátozott. Ilyen aránytalansághoz vezethet az is, ha az igazságszolgáltatás azért válik lehetetlenné, mert a döntéshez szükséges iratok megismerését annak adattartalma, vagy az abból szerezhető információk feltétlen védelme akadályozza. A bíró nem kerülhet olyan helyzetbe, hogy az alperes nemzetbiztonsági szolgálat irataiba ne tekinthessen bele, a szolgálat állapítsa meg a bíró számára saját eljárásának jogszerű voltát. Ennek elvi megállapítása mellett szükség van a jogalkalmazási garanciák részletes kidolgozására, amihez készséggel nyújtunk további szakmai segítséget.

Szektorális adatkezelések

Egészségügy

Az adatvédelmi törvény az egészségi állapotra vonatkozó adatokat különleges adatnak tekinti, és kiemelten védi. Ez az oltalom akkor válhatott teljessé, amikor megszületett az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló törvény (1997. évi XLVII.

tv.) és nem sokkal később az új egészségügyi törvény (1997. évi CLIV. tv.). Megalkotásukkal sok egészségügyi adatkezelési kérdés rendeződni látszott.

A törvényi szabályozás szintjén valóban sok a változás, az új rendelkezések szerint a betegek információs önrendelkezési jogát immár szektorális törvény is védi. Joguk van a gyógyításukkal kapcsolatos teljes körű tájékoztatásra, dönthetnek a javasolt kezelések, beavatkozások tekintetében, továbbá megismerhetik az egészségi állapotukra vonatkozó dokumentációt, és arról – a költségek megtérítése ellenében – másolatot is kaphatnak. Ugyanakkor az új törvények természetesen nem változtatták meg egy csapásra az eddig is gyakran sérelmezett orvosi hozzáállást; az orvosok gyakran nem vonják be a betegeket az őket érintő döntések meghozatalába, a betegek pedig nem mindig ismerik a lehetőségeiket. Az állampolgárokat tehát tájékoztatni kellene a jogaikról ahhoz, hogy kialakulhasson egy más típusú, a releváns információk kölcsönös ismeretén alapuló, egyenrangú orvos-beteg kapcsolat, melynek következményeként a beteg megalapozott döntést hozhat a gyógykezelését érintő kérdésekben.

Az új törvények pontosították az egészségügyi intézmények szigorú adatvédelmi és információszolgáltatási kötelezettségeit, de ez nem tükröződött a panaszok számának csökkenésében, a tavalyi évhez hasonlóan idén is sokan fordultak az Adatvédelmi Biztos Irodájához az egészségügyi adataik kezelésével kapcsolatos kérdésekkel. Úgy tűnik, a legtöbb nehézséget még mindig az egészségügyi iratokhoz való hozzáférés jelenti, pedig a törvény egyértelműen biztosítja az ezek megismeréséhez fűződő jogot. Amíg a betegek néha többszöri kérés után sem kapják meg a rájuk vonatkozó, róluk készült dokumentumokat, addig mások – törvénytelenül és valószínűleg ellenszolgáltatás fejében – néha nagyon is könnyen hozzájuthatnak üzleti célra is jól hasznosítható adatokhoz.

Egy panaszos a következő ügyben kereste meg az adatvédelmi biztost. Gyermeke születése után néhány héttel egy fényképész jelent meg a lakásán azzal, hogy gyermekfotók készítését vállalja. A panaszos legnagyobb megdöbbenésére a fényképész egy listát is a kezében tartott, amely a Margit Kórházban abban az időszakban született gyerekek adatait (köztük a címeit) tartalmazta. Az érintett osztály főorvosa arról tájékoztatta a biztost, hogy ők illetéktelen személynek adatot nem adtak ki, szerződést senkivel ilyen célból nem kötöttek, de évek óta tudnak a jelenségről. Az ügyben még tart a vizsgálat. (682/A/1998)

Máskor egyszerűen súlyos hanyagságból kerülnek nyilvánosságra szenzitív adatok.

A különleges adatok kezelésével kapcsolatos eddigi talán legsúlyosabb hanyagságról értesült a biztos 1998 májusában, amikor a Mátrai Lapok főszerkesztője bejelentette, hogy Gyöngyösön a MÉH-telepen konténernyi kórházi iratot találtak. A Bugát Pál Kórházból származó dokumentumok részben boncolási jegyzőkönyvek, részben terhesség-megszakítással kapcsolatos 1984 és 1994 között kiállított egészségügyi iratok voltak. A biztos munkatársai a beadvány megérkezését követően helyszíni vizsgálatot tartottak, majd figyelemmel kísérték a tényfeltáró vizsgálat és az azt követő fegyelmi eljárás lefolytatását. Az ügy végül megnyugtatóan rendeződött, tudomásunk szerint az újságírókn kívül a MÉH-telepről más nem vitt el iratokat, a kórház igazgatója gondoskodott az iratok visszaszállításáról, felelősségre vonta a fegyelmi vétséget elkövetőket, és az események megismétlődésének elkerülésére is intézkedett. Ez az ügy rávilágít arra, hogy az egészségügyi intézményekben a megfelelő adatkezelési szabályzat, illetve az adatvédelmi felelősök hiánya – különösen költözés vagy más rendkívüli esemény esetén – könnyen vezethet szenzitív adataink és ezzel olykor legféltebb titkaink nyilvánosságra kerüléséhez. (368/A/1998)

Egy beadványban az APEH egészségügyi alkalmassági vizsgálatával kapcsolatos gyakorlatát kifogásolták. A felvételre jelentkező dolgozóknak háziorvosuktól kellett igazolást vinniük, melyben eddigi betegségeikről, esetleges kórházi kezeléseikről, az előző évben betegállományban töltött napok számáról kellett beszámolniuk. Megállapítást nyert, hogy az APEH-nek nincs törvényi felhatalmazása arra, hogy a leendő dolgozó egészségügyi adatait megtudja, erre csak az alkalmasságot megállapító orvosnak van joga. Az orvos pedig csupán azt az információt továbbíthatja, hogy a jelentkező a munkára egészségileg alkalmas-e, vagy sem. A fel nem vett pályázók számára az iratokat vissza kell küldeni. Az APEH elnöke az állásfoglalást elfogadta, a jövőben nem követi a kifogásolt gyakorlatot. (689/A/1998.) Ez az ügy egyébként túlmutat önmagán; féltő, hogy nálunk is egyre szélesebb körben terjed az a munkáltatói hozzáállás, amely a leendő munkavállaló képességeinek és személyiségjegyeinek vizsgálatán kívül annak egészségi állapotát is igyekszik – akár törvényt sértve és a munkavállaló kiszolgáltatott helyzetét kihasználva – minél alaposabban feltérképezni, majd a legmegfelelőbb "egyedeket" kiválasztani.

Nagyon érdekes az a kecskeméti ügy, amellyel kapcsolatban panasz is érkezett és konzultációs céllal is megkeresték a biztost. A Kecskeméti Egészségügyi Alapellátási Intézmények Igazgatóságának vezetője úgy döntött, hogy a háziorvosok saját – betegek adatait tartalmazó – adatbázisáról páncélszekrényében biztonsági másolatot kíván őrizni, és a háziorvosok tiltakozása ellenére meg is kezdte ezek összegyűjtését. A megyei ÁNTSZ vezetője ugyanakkor úgy foglalt állást, hogy az alkalmazott háziorvosokkal ellentétben a vállalkozó háziorvosok – mint *“intézményvezetők”* – egy személyben felelnek a betegek adatainak védelméért, vagyis az alapellátás vezetőjének semmilyen megfontolásból nincs joga a náluk keletkezett adatokat összegyűjteni és magánál tartani. Az adatvédelmi biztos tájékoztatta az igazgatót arról, hogy az adatbiztonságról való gondoskodás valóban alapvető követelmény az adatkezelővel szemben, ez azonban – minden egyéb ok és cél nélkül – nem lehet alapja egy indokolatlan adatkoncentrációnak. Amennyiben tehát az igazgatóság vezetője az adatbiztonságra nagyobb figyelmet kíván fordítani – ez egyébként mint intézményvezetőnek kötelessége is, akkor segítséget kell nyújtania az orvosoknak ahhoz, hogy megtehessek azokat az óvintézkedéseket, amelyekkel az esetleges visszaéléseket megelőzhetik. Egyébként a háziorvosok döntő többsége Kecskeméten vállalkozási formában végzi tevékenységét, így ők mint intézményvezetők egy személyben felelnek az adatok biztonságáért, és ennek módjáról is maguk kell hogy gondoskodjanak. (840/A/1998)

Egy panaszos arra hívta fel a figyelmet, hogy az egészségbiztosítás által támogatott utazási költségtérítés igénybevételekor a rendelésről hazautazó beteg olyan utalványt kénytelen felhasználni, melyen szerepel a szakrendelés megnevezése, ezáltal betegségről bárki tudomást szerezhet. Az OEP főigazgatója arról tájékoztatta a biztost, hogy a közeljövőben új nyomtatvány készül, mely az intézmény adatait már nem fogja tartalmazni, így az egészségügyi kezelést végző szakosított intézmény neve nem lesz hozzáférhető olyanok számára, akikkel azt a beteg nem kívánja megosztani. (66/A/1998)

A Főpolgármesteri Hivatal kérésére vizsgálta meg a biztos a Fővárosi Szent István Kórház iratkezelési szabályzatát. Ennek során megállapította, hogy a szabályzat nem garantálja az egészségügyi adatok kezeléséről szóló törvény rendelkezéseinek érvényesülését. Az adattovábbításra vonatkozó előírásokat sérti ugyanis az, hogy az egyes kórházi osztályok az egészségügyi adatokat tartalmazó iratokat a megcímzett borítékkal együtt nyitva küldik el az iktató irodába, ahonnan a postázás történik. Így ezekbe gyakorlatilag bárki betekinthez, ebből következően az esetleges visszaélések felderítése is lehetetlenné válik. Javasolta a törvény előírásainak megfelelően olyan szabályozás kialakítását, amely biztosítja, hogy az adatokhoz valóban csak az arra jogosultak férhessenek hozzá. (218/K/1998)

Az egészségügyi adatkezeléssel kapcsolatos szabálytalanságok és az ilyen típusú adatokkal való visszaélések minden esetben súlyosnak minősülnek, de az egészségügyi adatokon belül is vannak olyanok, amelyek minden vitán felül a legérzékenyebbek közé tartoznak. Ezek azok az adatok, amelyek a társadalom mai értékmérői szerint deviánsnak, esetleg súlyosan deviánsnak ítéltetett állapotra utalnak, esetleg társadalmi előítéletektől terheltek. Ilyenek különösen a drogfüggőségre, a nemi úton is terjedő betegségekre (ezen belül is különösen a HIV-fertőzésre), illetve különböző pszichiátriai jellegű megbetegedésekre utaló információk. Az ilyen típusú megbetegedésekre vonatkozó adatok különös védelemre szorulnak, hiszen azok nem megfelelő kezelése a betegek helyzetét lehetetlenné teheti a munkahelyükön, a lakóhelyükön, vagy éppen a hatóságok előtt. Ezért az Adatvédelmi Biztos Irodája megkülönböztetett hangsúlyt fektet az ilyen, különösen érzékeny egészségügyi adatokkal kapcsolatos panaszok kivizsgálására és a problémák megnyugtató módon való rendezésére.

Az is előfordul, hogy egy-egy kérdésről ugyan állásfoglalás készült, ám az érintettek újabb kísérletet tesznek ennek megkerülésére. Erről értesült a biztos akkor, amikor a Nyíró Gyula Kórház kért útbaigazítást drogbetegek adatainak kiadásával kapcsolatban. A rendőrség egy listát küldött a kórháznak, és *“büntetőeljárásban történő hivatalos felhasználás végett”* kért információt a listán szereplő személyek szenvedélybetegségről, kezelésük időtartamáról. A biztos tájékoztatta a főorvost arról, hogy az adatkérésnek törvényes alapja nincs, így azt nem köteles teljesíteni. A rendőrség annak ellenére fordult e kéréssel a kórházhoz, hogy e tárgykörben már több adatvédelmi biztosi ajánlás született, melyek mindegyikét megkapta a felelős rendőri szerv, és a rendőri vezetők azokat el is fogadták. Az egyik legutolsó állásfoglalás, amelyben a biztos részletesen kifejtette álláspontját – egyébként éppen a Nyíró Gyula Kórházban 1997 októberében történt rendőrségi házkutatással kapcsolatban – megtalálható a tavalyi beszámolóban. (369/A/1998)

A közelmúltban mások mellett egy amerikai fiatalember kereste meg az adatvédelmi biztost, aki korábban hosszabb időt töltött Magyarországon, és meglepődve értesült az anonim HIV-szűrés lehetőségének részleges megszűntéről. Meggyőződése szerint az egészségügyi adatok kezeléséről szóló törvény erre vonatkozó

rendelkezése inkább visszaveti, mintsem segíti az AIDS elleni küzdelmet. Tájékoztatást kapott arról, hogy a törvényjavaslat előkészítése és parlamenti vitája során is a biztos mindvégig az anonim HIV-szűrés fenntartása mellett érvelt. Álláspontját nem vették figyelembe, a jelenlegi szabályozást azért helyteleníti, mert nem biztosít névtelenséget annak, akinek tesztje pozitív. Ez az információs önrendelkezési jog sérülése mellett azzal a veszéllyel is járhat, hogy sokan inkább távol maradnak a szűréstől, ami viszont hosszú távon éppen a fertőzöttek számának emelkedésével járhat. (620/A/1998)

A tavalyi beszámolóban az egészségügyről szóló fejezetben már foglalkoztunk azzal a kérdéssel, vajon jogszerű-e az, hogy a gondnokság alá helyezett személyekről vezetett bírósági névjegyzéken szereplő adatok a Bírósági Ügyviteli Szabályzat (BÜSZ) szerint nyilvánosak, azokról bárki felvilágosítást kérhet. Az adatvédelmi biztos szerint az felelne meg a jogbiztonság követelményének, ha csak azok kapnak tájékoztatást a gondnokság alá helyezéséről, akik megfelelően igazolják, hogy az érintettel ügyletet kívánnak kötni, vagy egyébként jogi érdekük fűződik az információhoz. Ajánlásának megfelelően a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) módosítása során ezt a szabályt beépítették a törvénybe, ez a rendelkezés 1999. január 1-jétől lépett hatályba. Újabb beadványokban kifogásolták azonban a polgárok azt, miért kell a gondnokság alá helyezést hirdetmény útján nyilvánosságra hozni a polgármesteri hivatal és a bíróság hirdetőtábláján. Ezzel kapcsolatban az adatvédelmi biztos újból megkereste az igazságügy-minisztert, aki válaszában tájékoztatta arról, hogy megkezdték a Polgári törvénykönyv és a kapcsolódó joganyag korszerűsítésére irányuló munkát, és ennek keretében a gondnokságra vonatkozó joganyagot felülvizsgálják. A biztos ígéretet kapott arra, hogy a törvénytervezet szövegét – várhatóan 1999 első félévében – véleményezésre megküldik.

Közművek

A közüzemi szolgáltatási szerződések kötelezővé tett írásbeli formája miatt az egyes közművek által kidolgozott blankettaszerződések adattartalmát számos beadványban kifogásolták. A panaszok többsége a Fővárosi Vízműveket érintette, melynek vezetői – megkeresésünk nyomán – konzultációt kezdeményeztek a gyakorlat megfelelő kialakítása érdekében. Ennek során a konkrét eseten túlmutató, lényeges megállapítások is születtek.

A vizsgálat abból indult ki, hogy a szerződések tartalmát a felek szabadon állapítják meg, de a közműveknek – szerződéskötési kötelezettségükre figyelemmel – a tömegesen megkötött fogyasztási szerződésekkel kapcsolatban méltányolható az az érdekük, hogy a fogyasztó személyét a név és a lakcím, illetve a fogyasztási hely adatain túl egyéb, a személyi adat- és lakcímnyilvántartásban szereplő adatok segítségével azonosítsa. A biztos által javasolt adatkör az érintett születési helyére, idejére és az anyja nevére terjed még ki, ugyanis ezek a fenti adatokkal együtt a fogyasztót az őt terhelő változás-bejelentési kötelezettség elmulasztása esetén is azonosíthatóvá teszik a személyi adat- és lakcímnyilvántartásból.

Mivel a közszolgáltatók tevékenységét szabályozó törvények végrehajtási rendeletei a közműszolgáltatási szerződések tartalmát illetően egymástól is eltérő és esetenként homályos megállapításokat tartalmaznak, azt a látszatot keltik, hogy a közművek tetszőlegesen határozhatják meg a blankettaszerződésben kért adatokat. Jelenleg azonban még az előbbiek szerint indokolt mértékű adatgyűjtéshez és felhasználáshoz sincs közvetlen törvényi felhatalmazásuk, így azok megadására a fogyasztókat kötelezni nem lehet.

Az így kezelt személyes adatokat – a célhoz kötöttség elvének megfelelően – csak a szerződésből folyó jogok gyakorlása, illetve kötelezettségek teljesítése érdekében lehet felhasználni az ehhez szükséges mértékben és ideig. Mivel széles kört érintő adatbázisról van szó, az adatkezelés törvényességének folyamatos ellenőrzése érdekében a vízművek iratkezelési szabályzata módosításával kívánja beépíteni az adatvédelmi garanciákat, mely akár ilyen formában, akár külön

adatvédelmi szabályzat kidolgozásával követendő példa nemcsak a közművek, hanem minden szektorális adatkezelő számára.

A túlzott mértékű adatgyűjtés másik oka, hogy a közmű-szolgáltatási szerződés az ingatlan mindenkori tulajdonosa és a közszolgáltatást végző szerv között jön létre, ezért a tulajdonosváltás megfelelő igazolása mindaddig szükséges a közmű előtt, amíg az ingatlan-nyilvántartásban a tulajdonjog átvezetése nem automatikus. Ezért rendszeresített a Fővárosi Vízművek a saját gyakorlatában egy *“szerződés-átvállaló nyilatkozat”* elnevezésű formanyomtatványt, melyet a régi és az új tulajdonos együtt tölt ki, és aláírásával hitelesít. Ennek hiányában más okirat is elfogadható (például adásvételi szerződés), de a közmű adatállományában annak csak a szükséges adatokat tartalmazó kivonata tartható meg, hiszen egy magáncélból kiállított okirat tartalmát nem jogosult megismerni. (Erre már a múlt évben is felhívtuk a figyelmet, akkor az ELMÜ törvényt értő gyakorlata miatt.) (588/A/1998)

Ugyanígy panasszal fordult a biztoshoz egy elvált asszony, aki a közüzemi számlákon korábban a férj mellett tulajdonostársként úgy szerepelt, hogy a volt férj neve után “...és neje” megjelölést használtak. Mivel a válást követően ő maradt az ingatlan egyedüli tulajdonosa, kérte, hogy a számláit ezen túl a saját nevében fizethesse. A Díjbeszedő Rt. – amely megbízás alapján látja el a közüzemi díjak beszedésével kapcsolatos ügyeket – az átírásnál ragaszkodott ahhoz, hogy az asszony a tulajdonostársi jogviszony megszűnését a válóperben hozott jogerős ítélettel igazolja. A fentiek szerint a díjbeszedőnek nincs jogalapja az ítélet adattartalmának megismerésére, hiszen a tulajdonosváltást más módon – például a tulajdoni lap másolatával – is lehet igazolni. (623/A/1998)

Ugyanakkor további vizsgálatot igényel az a körülmény, hogy valójában a közművekkel áll a fogyasztó jogviszonyban, a díjbeszedő csak megbízás alapján kezeli azokat az adatokat, melyek a közműveket illetik meg. Miután az adatvédelmi törvényben szabályozott *“adattovábbításhoz”* képest az *ügynevezett “másodlagos adatkezelés”* minőségileg mást jelent, az erre vonatkozó gyakorlati követelmények egységes jogi szabályozása még előttünk álló feladat, mely az adatvédelmi törvény módosítását teszi szükségessé. Ugyanakkor a kívánatosnak tartott belső szabályzatokban az ilyen származtatott adatkezelés tényére utalni kell, hiszen az érintett az adatkezeléssel kapcsolatban őt megillető garanciális jogokat, továbbá az adataiban bekövetkezett változások bejelentését is a tényleges adatkezelést végzővel szemben gyakorolhatja.

A különböző – nemcsak közüzemi – szolgáltatást díj ellenében végző szervek azért kérik rendszeresen fogyasztóiktól a személyi igazolványszámot, mert az esetleg felmerülő tartozásaik behajtására indított végrehajtási eljárásban azt a formanyomtatvány kitöltendő adatként sorolja fel annak ellenére, hogy a kezelése – törvényi felhatalmazás hiányában – jogellenes, de ezzel együtt célszerűtlen is (lásd a személyi igazolvány másolása. (713/A/1998)

Munkáltatók

Adatvédelmi jellegű problémák a munkajogi jogviszony bármely szakaszában előfordulhatnak. Részletes adatkezelési szabályokat a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény és 3. számú melléklete tartalmaz. A közalkalmazottak és a gazdálkodó szervezetek munkavállalói személyes adatainak kezelését a jogalkotó néhány általános elvet deklaráló törvényi szakasz megalkotásával szabályozta, melyek a jogalkalmazásban értelmezési nehézséget okoznak. Az információs jogok szempontjából is érvényesülnie kell az egyik fontos munkajogi alapelvnek, mely szerint a munkáltató, az üzemi tanács és a munkavállaló a jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során köteles együttműködni. Sok esetben tapasztaltuk, hogy a munkáltató – egyenlőtlen információs pozíciót kihasználva – még az általános együttműködési kötelezettségének sem tett eleget.

Az APEH egyik tisztviselője indítványában azt sérelmezte, hogy az APEH elnöke elrendelte az adóhatóság vezető köztisztviselői *“irányított személyiségvizsgálatának”* elvégzését egy személyzeti tanácsadó cég közreműködésével. Az APEH elnökének álláspontja szerint a felmérés célja az volt, hogy pontos képet nyerjenek a vezetői állomány képességeiről. A felmérésben való részvétel önkéntes volt, az eredmények személyvel való összekapcsolását kizárólag az APEH elnöke végezhetette el. A köztisztviselői törvény pontosan

meghatározza, hogy a közigazgatási szerv a köztisztviselőkről milyen személyes adatokat gyűjthet és tarthat nyilván, ezek között található a minősítési adatok is. A biztos ajánlásában leszögezte, hogy a minősítésben nem lehet olyan adatokat felhasználni, melyek "külső" forrásból származnak. Az ajánlás rámutat, hogy a vezető beosztású munkatársak személyiségvizsgálata csak abban az esetben jogszerű, ha biztosítják a teljes önkéntességet (a tisztviselőket mintegy felszólították a megjelenésre) és anonimitást, tehát az APEH elnöke sem jogosult az adatok összekapcsolására. Az APEH elnöke az adatvédelmi biztos ajánlását azzal a kiegészítéssel fogadta el, hogy a teljes anonimitást biztosító felmérés az APEH részéről a hozzá fűzött elvárásokat nem elégítené ki, ezért az eredmények anonim feldolgozásának alternatívája elvetendő számukra. Válaszában a biztos kifejtette, hogy az önkéntességet minden körülmények között biztosítani kell. A szerencsés megoldás az volna, ha a jelentkezéssel egyidejűleg a köztisztviselő kitöltene egy írásbeli nyilatkozatot, mellyel hozzájárul ahhoz, hogy a vizsgálat személyéhez kapcsolt eredményeit az APEH elnöke jogosult megismerni. (95/A/1998)

A legváltozatosabb adatvédelmi problémákkal azok a beadványok szolgáltak, melyekben a munkáltató a munkavállaló hozzájárulása nélkül kívánt személyes adatokat megismerni.

Egy állampolgár például azzal a panasszal fordult az adatvédelmi biztoshoz, hogy munkahelye nyilatkoztatja a dolgozókat a személyi jövedelemadó 1%-ának (ma már kétszer 1%) felajánlásáról. Több esetben kiderült, hogy a potenciális kedvezményezettek a nyomásgyakorlás megengedhetetlen eszközeivel próbáltak élni az egyszázalékos rendelkezések megszerzése érdekében. Más esetekben a rendelkező nyilatkozat utólagos bemutatását is kérték, vagy a bemutatás tényétől egyes kedvezmények biztosítását tették függővé. A törvény kifejezetten előírja, hogy a nyilatkozatot az adózó lezárt borítékban adja át a munkáltatónak, s annak tartalmát a munkáltató nem ismerheti meg. Az adatvédelmi biztos úgy foglalt állást, hogy az ilyen munkahelyi nyomásgyakorlás – melynek közvetlen célja az anonim rendelkezési eljárás megkerülése – ellentétes mind az Avtv, mind a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvény rendelkezéseivel. (510/K/1998)

Egy másik beadvány arra a kérdésre keresett választ, hogy a munkáltató a munkavállaló adóbevallását hozzájárulása nélkül megismerheti-e. A törvény szerint adóítók az adózást érintő tény, adat, körülmény, határozat, igazolás vagy más irat. Adóítoknak minősülő adatokat tartalmaz az adózó által elkészített adóbevallás is. Az adóhatóságot a hivatali eljárása során tudomására jutott minden irat, adat, tény tekintetében titoktartási kötelezettség terheli. A törvény meghatározza azon szerveket, melyek megkeresésére az adóhatóság jogszerűen szolgáltathat adóítoknak minősülő adatokat. E szervek között a törvény nem sorolja fel az önadózó munkáltatóját, így az adóbevallásban szereplő adatokat a munkáltató (kifizető) csak az adózó hozzájárulásával ismerheti meg. (355/A/1998)

Adatvédelmi szempontból nem csak annak van jelentősége, hogy a munkáltató olyan adatokat kezeljen, amelyre törvényi felhatalmazással bír, hanem annak is, hogy azokat törvényes módon tárolja. A munkáltató jogosult az adóazonosító jel, taj-szám és a személyi azonosító használatára, ám ezek elkülönített vezetéséről gondoskodnia kell. Mindhárom azonosító együttes feltüntetése a bérkartonon jogszabályt sért. (272/A/1998)

Az adatvédelmi törvény értelmező rendelkezései szerint személyes adat minden olyan adat, mely meghatározott természetes személlyel kapcsolatba hozható. Személyes adatnak minősül a képmás és az ujjlenyomat is. E két – a tipikustól kissé eltérő – személyes adattal függnek össze az alábbi beadványok.

Az egyik munkáltató a munkaidő ellenőrzése céljából blokkoló óra helyett ujjlenyomat-azonosítót kívánt alkalmazni. A biztos megállapította, hogy a jelenleg hatályos törvények a munkáltatók számára a munkavállalók ujjlenyomatának használatára felhatalmazást nem adnak, így törvényesen a munkáltató ilyen nyilvánartást nem vezethet. (258/A/1998.)

A bepanaszolt kft. megbízott egy személy- és vagyonvédelmi vállalkozót a kft. ipartelepének vagyonvédelmi okokból történő folyamatos őrzésével, mert a cég sérelmére rendkívüli módon elszaporodtak a lopások. A megbízás alapján felállításra került videokamera-rendszer célja a telepen tárolt és raktározott termékek őrzése volt, nem pedig a dolgozók videokamerával történő megfigyelése. A kamerák elhelyezkedése is ezt támasztotta alá. A kamerák által sugárzott képeket rögzítették, és azt az őrszemélyzet egy hétig tárolta. Tekintettel arra a tényre, hogy a videokamera-rendszer személyes adatok felvételét és tárolását is jelentheti, a kamerák felállításáról feltétlenül szükséges előzetesen tájékoztatni a dolgozókat. A tájékoztatásnak arra is ki kell terjednie, rögzítik-e és tárolják-e a kamerák által sugárzott felvételeket, és ha igen, milyen célból. Ez utóbbi tájékoztatás az adott esetben elmaradt, így a biztos felhívta az igazgató figyelmét annak pótlására. Véleménye szerint csak olyan esetben tárolhatók a kamerák által rögzített felvételek (a dolgozók képmása), ha azt

bűncselekmény, szabálysértés, vagy fegyelmi vétség elkövetésének alapos gyanúja indokolta teszi. Az, hogy a felvételeket korlátozás nélkül minden esetben rögzítik, nem egyeztethető össze az adatvédelmi törvénnyel. Ezzel kapcsolatban ugyancsak felhívta a kft. igazgatójának figyelmét a szükséges intézkedések megtételére. (461/A/1998)

A munkaviszonnyal összefüggő adatok továbbítása és nyilvánosságra hozatala során a munkáltatók eljárását több esetben is kifogásoltuk. A helytelen gyakorlat sok esetben a jogszabály nem ismeretéből, vagy értelmezési hibából fakadt.

Egy ügyvéd ügyfelei képviselőjében arról tájékoztatta a biztost, hogy ügyfeleinek volt munkáltatója a vele jogviszonyban álló jogi és természetes személyek, gazdálkodó szervezetek részére közleményt bocsátott ki. A hirdetményben azt közölte, hogy munkavállalói közül kinek, mikor és milyen módon szüntette meg a munkaviszonyát. A Munka törvénykönyve 3. §-a alapján a munkáltató a munkavállalóra vonatkozó tény, adatot, véleményt harmadik személlyel csak törvényben meghatározott esetben vagy a munkavállaló hozzájárulásával kezelhet. Tekintettel arra, hogy a volt munkáltatónak a beadványban leírt adattovábbításra törvényi felhatalmazása nem volt, jogellenes adatkezelés történt. (559/K/1998)

Egy másik ügyben a biztosító a bekövetkezett biztosítási eseménnyel kapcsolatban kereste meg a panaszos munkáltatóját, az iránt érdeklődve, hogy a panaszos a munkáltatónál dolgozik-e, s ha igen, volt-e a kérdéses munkahéten szabadságon vagy betegszabadságon. A munkáltató a feltett kérdések közül a munkaviszony fennállásáról nyilatkozott, azonban azt már előzően a panaszos közölte a biztosítóval. A munkáltató a második kérdésre megtagadta a válaszadást. Ebben a vonatkozásban tehát jogsérelem nem történt. A biztosító azonban közölte a munkáltatóval a biztosítási jogviszony fennállását, mely a biztosítási titok megsértését jelenti.

Természetesen méltányolható a biztosítónak az az érdeke, hogy a káresetről a valóságnak megfelelő képet igyekszik kialakítani. A Polgári törvénykönyv alapján a biztosított köteles a biztosítási esemény bekövetkezését a szabályzatban megállapított idő alatt a biztosítónak bejelenteni, a szükséges felvilágosításokat megadni, és lehetővé tenni a bejelentés és a felvilágosítások tartalmának ellenőrzését. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint ebbe a körbe tartozhatnak olyan megoldások (munkáltatói igazolás a szabadságról, melyet a munkavállaló kér; illetve az egyéb bizonyítékok, melyeket ugyancsak a biztosított csatol), melyek – összhangban az adatvédelmi törvénnyel – nem sértik az állampolgár információs önrendelkezési jogát. Felhívta a biztosító figyelmét arra, hogy maga is tájékozódhat a munkáltatónál, de ehhez a munkavállaló beleegyezése szükséges. (105/A/1998)

A Legfőbb Ügyészség által meghatározott munkatervi feladatként a budapesti XX., XXI. és XXIII. kerületi ügyészség törvényességi vizsgálatot folytatott az egyik budapesti gimnáziumban. A vizsgálat célja többek között a kinevezések áttekintése, a túlmunka, a fegyelmi ügyek és a kártérítési felelősségre vonással kapcsolatos munkáltatói intézkedések ellenőrzése. A vizsgálat során az ellenőrzést végző ügyész felszólította az intézmény vezetőjét, hogy az ezzel összefüggő iratokat bocsássa rendelkezésére. Az igazgató a kért dokumentumok átadását megtagadta, azzal az indokkal, hogy az eljárásra az ügyésznek nincs jogköre. Az adatvédelmi biztos tájékoztatta az igazgatót: az ügyészségi törvény feljogosítja az ügyészséget, hogy a törvényességi felügyelet során a szervek vezetőitől iratok és adatok rendelkezésre bocsátását, illetőleg megküldését, továbbá felvilágosítás adását kérje. A szerv vezetője ezen ügyészi felkérésnek köteles eleget tenni. (204/K/1998)

Az információs önrendelkezési jog egyik részjogosítványa az adatalanyokat illető hozzáférési jog, mely magában foglalja egyrészt a betekintést, másrészt a másolat készítését. Az adatvédelmi törvény szigorú eljárási határidőket állapít meg a munkáltatók számára. A munkavállaló kérelmére köteles a kérelem benyújtásától számított legrövidebb idő alatt, legfeljebb azonban 30 napon belül írásban, közérthető formában tájékoztatást adni az általa kezelt személyes adatairól. A munkáltató nem kötelezheti a dolgozókat arra, hogy kérelmüket írásban nyújtsák be, hiszen a Munka törvénykönyve szerint a munkaviszonnyal kapcsolatos nyilatkozatokat – ha munkaviszonyra vonatkozó szabály eltérően nem rendelkezik – alaki kötöttség nélkül lehet megtenni. Természetesen célszerű az írásbeliség.

A panaszos azt sérelmezte, hogy munkahelyén az illetményszámfejtő csak előzetes írásbeli kérelemre, osztályvezetői engedéllyel hajlandó a családi pótlékhoz szükséges jövedelemigazolást részére kiállítani. A biztos tájékoztatta a munkáltatót, hogy az *érintett kérelmére kell a tájékoztatást megadni, mely nem függhet a felettes jóváhagyásától.* (477/A/1998)

Az adatvédelmi törvény szabályát ismétli meg a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény, mely szerint a hivatásos állomány tagja saját adatait illetően jogosult a személyügyi nyilvántartásba betekinteni, illetve abból adatot átvenni.

A határőrség egyik nyugállományba vonult tagja esetében a munkáltató jogellenesen tagadta meg személyi anyagának fénymásolását. (291/A/1998)

A tájékoztatás ingyenes, azonban ha a dolgozó a folyó évben azonos területre vonatkozóan már előterjesztett hasonló kérelmet, a munkáltató költségtérítést állapíthat meg. A kérelem elutasításának indokai között az indítvány többszöri benyújtása nem szerepelhet.

Egy másik ügyben a panaszos arra a kérdésre keresett választ, hogy munkáltatója jogellenesen tagadta-e meg személyi anyagának kiadását, mikor közszolgálati jogviszonya rokkantsági nyugellátása miatt megszűnt. A közszolgálati nyilvántartásról szóló 68/1993. (V. 5.) Korm. rendelet szerint a közszolgálati jogviszony megszűnése után a köztisztviselő személyi iratait a központi irattárban kell elhelyezni, és a közszolgálati jogviszony megszűnésétől számított ötven évig meg kell őrizni. A személyi anyagot a közigazgatási szerv fekteti fel, illetve kéri meg, ha a köztisztviselő korábban közszolgálati jogviszonyban állt; a személyi anyagot az említett eset kivételével kiadni nem lehet. Az adatvédelmi biztos megállapította, hogy a közigazgatási szerv a fentiek alapján nem követett el jogsértést. A panaszost tájékoztatta, hogy minden, a munkáltatónál fellelhető anyagáról másolatot kérhet. (200/A/1998)

Végül szólni kell arról a problémáról is, amellyel kapcsolatban egyre több munkáltató keresi meg az Adatvédelmi Biztos Irodáját. Számos indítvány érkezik, melyben postai küldemények iratkezelési szabályzatainak véleményezését kérik. A szabályzatok vizsgálata során arra kellett keresni a választ, hogy a munkáltatóhoz érkező magánküldemények kezelése milyen feltételek mellett jogszerű. Az Egészségügyi Minisztérium iratkezelési szabályzatának tervezete is eljutott hozzánk, mely e tárgyban úgy rendelkezik, hogy a beérkező összes levelet – kivéve az *“sk. felbontásra”* jelzéssel ellátottakat – felbontják, majd iktatják. Amennyiben a felbontott levelek között magánlevelet találnak, úgy azt lezárják, *“téves bontás”* jelzéssel ellátják, aláírással, dátummal továbbítják a címzettbe.

A közigazgatási szervek levélforgalmában és iktatási rendjében két igen fontos érdeknek kell érvényesülnie: az egyik, hogy a beérkező magánlevelek címzettjeinek a levéltitokhoz fűződő jogát biztosítani kell, a másik, hogy a hivatalos levelek – beleértve a valamilyen minősítéssel ellátottakat is – hivatali iktatását és titokvédelmét is biztosítani kell.

A kormány a minisztériumok és az országos hatáskörű államigazgatási szervek iratkezelési mintaszabályzatát a 40/1998. (III. 6.) Korm. rendeletben alkotta meg. A jogszabály nemcsak a sk. felbontásra szóló, hanem a *névre szóló, megállapíthatóan magánjellegű* levelek felbontását is tiltja. A kormányrendelet nem szabályozza azt a kérdést, hogy melyek a magánjelleg megállapításának kritériumai. Ennek megítélése a helyi sajátosságoktól, tapasztalatoktól is függ. A kormányrendelet IV. fejezete tartalmazza azt is, hogy a *“küldemények téves felbontásakor, valamint ha később derül ki, hogy a küldeményben minősített irat van, a borítékot újból le kell ragasztani, rá kell vezetni a felbontó nevét, majd a küldeményt a felvett jegyzőkönyvvel sürgősen eljuttatni a címzettbe, illetve a minősített iratokat az iratkezelőhöz. A felbontó a kézbesítőkönyvben az átvétel és a felbontás tényét köteles rögzíteni az átvétel dátumának megjelölésével.”*

Tekintettel arra, hogy több szabályzat nem tett eleget a kormányrendelet előírásainak, a biztos javasolta, hogy ha a hivatalba érkező *névre szóló, megállapíthatóan magánjellegű levelek* esetében kétség merül fel, akkor azt *garanciális okokból a címmel nyitassák fel, ami után kiderülhet, hogy a levél hivatalos vagy magánjellegű, iktatni kell vagy sem.* Az Egészségügyi Minisztériumnak javasolta azt is, hogy körlevélben tájékoztassák a minisztérium személyi állományát, hogy amennyiben magánlevelezést folytatnak a minisztérium címen, úgy kérjék meg a feladót az *“sk. felbontásra”* jelzés feltüntetésére a címzésen. Ha ezt a feladót el is mulasztaná, és a levelet felbontani szándékozó iktatást végző tisztviselő úgy ítéli meg, hogy a levél *“névre szóló, megállapíthatóan magánjellegű”*, akkor indokolt biztosítani, hogy a címzett maga bontsa fel a levelét. (791/K/1998)

Oktatásügy

Az adatvédelmi biztos eddigi beszámolóiban nem taglalta külön fejezetben az oktatásügyet érintő, kérdéseket. A korábbi években a kérdéskört érintő beadványok száma nem volt jelentős. 1998-ban azonban több olyan, a témát érintő említésre méltó ügyet vizsgált, melyekből az elmúlt három év alatt vizsgált eseteket is figyelembe véve levonhatók bizonyos tanulságok.

Jellemző ügytípus az, hogy az alsó- és középfokú intézményekben tanulók és foglalkoztatottak személyes adatait milyen körben, milyen célra kérheti a fenntartó helyi önkormányzat vagy más intézmény.

Azokban az esetekben, amikor egyes normatív támogatások ellenőrzése céljából állami szerv igényelte személyes – olykor különleges – adatok továbbítását közoktatási intézményektől, a kérés általában jogos volt, és mind formájában, mind az alkalmazott technikai megoldás tekintetében megfelelt az adatvédelmi előírásoknak. (25/A/1998)

Más a helyzet az intézmények saját tevékenységével összefüggő adatkezelésekkel. A megfelelő szakirányú ismeretek hiánya olykor súlyos visszasságokat eredményez, ha nem a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvényben előírt kötelezettség alapján vezetett nyilvántartásokról van szó. Az egyes iskolák által bevezetett szociális támogatásokhoz használt kérdőívek esetenként emlékeztettek a Xénia Láz Egyesület adatgyűjtésére. A segítő jellegű tevékenység sem hatalmazhatja föl az adatkezelőt az Avtv. alapelveinek megsértésére, célhoz nem kötött, totális adatgyűjtésre. (392/A/1998)

A felsőoktatási intézmények adatkezelői tevékenységét érintő beadványok vegyes képet mutatnak, ettől függetlenül felfedezhető bennük némi azonosság is. A problémák magva a jogi háttér rendezetlenségében rejlik. Azokra a kérdésekre, amelyek az intézmények iratkezelési – selejtezés, raktározás, adattörlés, frissítés, stb. – gyakorlata során keletkeznek, az adatvédelmi biztos álláspontja szerint a válasz a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény rendelkezéseiben található. (463/K/1998, 817/H/1998)

Az adatvédelmi biztos ajánlása szerint törvénytértő volt az Oktatási Minisztérium felügyelete alatt álló Országos Felsőoktatási és Felvételi Iroda (OFFI) egy magáncéggel kötött szerződés alapján folytatott gyakorlata. Ennek során a felsőoktatási intézményekbe felvételt nem nyert pályázók személyes adatait továbbították egy gazdasági társaságnak, és a törvényben előírt céltól eltérően direkt marketing célra használták azokat. Az adatvédelmi ombudsman ajánlását követően az OFFI megszüntette a szerződést a magáncéggel. (652/A/1998)

Többen kifogásolták az intézmény által a felvételizőktől kért adatok körének nagyságát. A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény szerint a felsőoktatási intézmények a szervezetükről és működésükről szabályzatot alkotnak, melynek részét képezi a hallgatók felvételi eljárása. Ez a szabályzat tartalmazhat előírásokat arra vonatkozóan, hogy a felvételi során milyen szempontokat vesznek figyelembe; továbbá az esetleg csatolandó egyéb iratokról, például kézzel írott önéletrajz elküldéséről is ez rendelkezhet. (167/A/1998)

A felvételi vizsgák eredményeinek közzétételére vonatkozó előírásokat – az említett törvény felhatalmazása alapján – szintén a helyi SzMSz-ben kell rendezni, s azoknak az intézményben szokásos módon kell eleget tenni. Ez egyfajta szűkebb körű nyilvánosságot eredményez, mint ahogy a zárthelyi vizsgák és írásbeli évfolyamdolgozatok eredményeinek kifüggesztése is. (504/A/1998) *Szerencsésebb esetben az intézmény az általa kialakított kódrendszerrel oldja meg a közzétételt, erre az iroda munkatársai a gyakorlatban is láttak példát a Veszprémi Egyetemen tartott helyszíni vizsgálatukon. (817/H/1998)*

Milyen adatokat kérhet az intézmény a már felvételt nyert hallgatókról beiratkozáskor, s milyen célokra használhatja azokat? Ha törvény másként nem rendelkezik, csak az oktatással összefüggő területekről nyilatkozathatja hallgatóit. A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény alapján az összevont adóalap adóját csökkenti a tandíj címén megállapított összeg meghatározott része. Az erre szolgáló igazolást a felsőoktatási intézmény állítja ki.

Az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény a magánszemély kötelezettségévé teszi az adóazonosító jel közlését az adókedvezmény igénybevételére jogosító igazolást kiállító szervvel – jelen esetben a felsőoktatási intézménnyel –, amely adatszolgáltatásra kötelezett. A fentiek alapján a hallgatók adóazonosító jelét nyilván kell tartani. (41/A/1998, 387/K/1998) A tandíjhátralékosok nevének kifüggesztése viszont ellentétes az Avtv. rendelkezéseivel. A hallgatók tandíjfizetésének elmaradása családi, szociális és egyéb körülmények függvénye, melynek nyilvánosságra hozatala sérti az érintettek jogait. Ilyen esetekben a jogszerű eljárás az, ha az érintetteknek névre szóló fizetési felszólító levelet küldenek, hiszen ezek még az adott közösség számára sem nyilvános adatok. (504/A/1998)

A már idézett Szaz. tv. határozza meg a társadalombiztosítási szervek, a kifizetőhellyel rendelkező munkáltató, valamint az adatszolgáltatásra kötelezett szervek taj-szám nyilvántartási jogosultságát. A felsőoktatási intézmények, hallgatóik tekintetében, egyik kategóriába sem tartoznak. Egyes hallgatók esetében előfordulhat, hogy hallgatói jogviszonyuk közben keletkezik tb-ellátásra jogosultság (például gyesy), és erre vonatkozóan a tb-szervvel szemben jelentési kötelezettségük van. Ekkor természetesen be kell kérni a hallgatótól a taj-számát. A felsőoktatási intézményeknek nincs felhatalmazásuk az összes hallgató taj-számának nyilvántartására, erre őket a társadalombiztosítás szervei nem kötelezhetik. (378/K/1998)

Egyéb harmadik személy számára történő adattovábbításokhoz törvényi felhatalmazás híján mindig az érintett hozzájárulása szükséges. Célszerű a félévenkénti beiratkozáskor tájékoztatni az esetlegesen felmerülő igényekről a hallgatókat, és nyilatkoztatni őket, hogy hozzájárulnak-e a név- és laccímadataik továbbításához, például állasközvetítő tevékenységet folytató szervezetek számára. (90/K/1998) Másik megoldásként (például fordítási, tolmácsolási vagy egyéb szakismeretet igénylő munkavégzésre irányuló ajánlat esetén) a konkrét esetben az intézmény megkeresett szerve kiválogathatja a szerinte érintett hallgatókat, és egyenként megkeresheti őket. (817/H/1998)

Hasonló példa lehet a különböző tudományos kutatást végző szervezetek adatkéréseivel kapcsolatos néhány ügy is. Bár ezekre az a jellemző, hogy az adatkérő tisztában van a jogi háttérrel, az adatvédelmi törvényen kívül a szektorális jogszabályokat – ehelyütt főként a kutatás és a közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és laccímadatak kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. törvény említendő – is ismeri (722/K/1998), sajnálatos ellenpélda ezen a területen is akad. Előfordul, hogy több intézmény hallgatói névjegyzékéből ezres nagyságrendű adatbázist igényel a kutató, mely szerinte *„nyilvános” és „személyes adatot nem tartalmaz”*. (698/K/1998) Ezekben az esetekben az adatvédelmi biztos kénytelen fellépni a hallgatók személyes adatainak védelméhez fűződő jogaik érvényesülése érdekében.

Felmerülhet a kérdés a felsorolt példák kapcsán, hogy a felsőoktatási intézményen belül mely szervezeti egység jogosult a hallgatók személyes adatainak kezelésére, azaz ki tekinthető felelős adatkezelőnek. Bár konkrét beadvány ezzel kapcsolatban nem érkezett az adatvédelmi biztoshoz, a már említett helyi vizsgálat során a Veszprémi Egyetemen az iroda munkatársai egy rokonszenves megoldással találtak (817/H/1998). Eszerint az egyetem kari szintjén elhelyezkedő dékáni hivatal és a közvetlen irányítása alá tartozó tanulmányi osztály tartja a kapcsolatot a hallgatókkal, kezeli azok személyes adatait. Koordinációs munkájuk során még az egyetem többi szervének sem továbbítják azokat. Inkább vállalják a többletmunkát, csak a hallgatók személyiségi jogain ne essen csorba.

Az információs társadalom elvárásainak előtérbe kerülése az oktatásügyben is jelentkezik. Ennek hatására a Budapesti Műszaki Egyetem megalkotta új hallgatói adatbáziskezelő rendszerét, a NEPTUN-t. A rendszer felállításakor jelentkezett diszfunkciókra hívta fel az adatvédelmi biztos figyelmét egy beadvány (240/A/1998), amelynek kivizsgálása során a biztos jelezte a NEPTUN működtetésének adatvédelmi hiányosságait. A BME illetékesei kiküszöbölték ezeket, és az általuk létrehozott informatikai megoldásokat egyre több helyen alkalmazzák az országban. Az első ránézésre kissé utópisztikusnak tűnő elképzelések – például megfelelő eszközökkel és jogosultságokkal a diák otthonról is jelentkezhet vizsgáira, megismerheti azok eredményét, stb. az Interneten keresztül – gyakorlati megvalósítását is volt alkalmunk megvizsgálni. (817/H/1998)

Az új diákigazolvány megalkotása kapcsán 1997 óta folyamatos konzultáció alakult ki a Művelődési és Köznevelési Minisztérium, majd az Oktatási Minisztérium, illetőleg az Állami Nyomda Rt. és a

Diák-Bónusz Kht. képviselőivel (*Az adatvédelmi biztos beszámolója 1997, Konzultációs vizsgálatok – Oktatás, kutatás; illetve 23/K/1998, 210/V/1998 és 794/K/1998 sz. ügyek.*). Jelenleg is adatvédelmi aggályokat vet fel – többek között – a jogi háttér tisztázatlansága. Célszerű lenne a kérdést a felsőoktatási törvényben szabályozni. A kormányrendeleti szint azt vonja maga után, hogy a hallgatónak kötelező jelleggel hozzá kell járulnia személyes adatainak kezeléséhez, különben esik a kedvezmények igénybevételére jogosító igazolvány birtoklásától. Az adatvédelmi biztos álláspontja továbbra is az, hogy az intelligens kártya nem szolgálhat egyedi azonosításra és egyedi fogyasztói profil kialakítására.

Remélhetőleg a kész igazolványok, a kiállításukhoz szükséges adatlapok és a nyomtatványokból mind az adott intézményben, mind a minisztériumban létrejövő adatbázisok meg fogják felelni az Avtv. előírásainak.

Magyar Posta

A Magyar Posta Rt. adatkezelésével kapcsolatos adatvédelmi biztosi vizsgálatok száma és jelentősége az elmúlt évhez képest megnövekedett. A Magyar Posta Részvénytársaság az ország nagy adatkezelői közé sorolható. Jelentőségénél fogva e témakört részletesen tárgyaljuk.

A posta tevékenységével összefüggésben számos olyan indítvány érkezett az adatvédelmi biztoshoz, melyben az állampolgárok azt sérelmezték, hogy a nekik címzett vagy az általuk küldött levelet felbontva kézbesítették. A panaszosok arra a kérdésre vártak választ, mely szervek jogosultak a levelek felbontására, és milyen esetekben. (*137/A/1998, 576/A/1998*)

A postai szolgáltatásra a postáról szóló 1992. évi XLV. törvény, valamint a 133/1993. (IX. 29.) Korm. rendelet rendelkezéseit kell alkalmazni. A szolgáltató a postai szolgáltatási szerződés teljesítése során, vagy azzal összefüggésben tudomására jutott levéltitkot, magántitkot, üzleti és üzemi titkot köteles megtartani, valamint a személyes adatok titokban maradásáról gondoskodni. A posta főszabályként a zárt postai küldeményt nem bonthatja fel. Van azonban néhány kivétel, amikor a szolgáltató a zárt postai küldeményt jogosult felbontani. Abban az esetben, ha a küldeményt felbontják, azt legalább két főből álló bizottság végzi, annak megtörténtét és a megteendő intézkedéseket jegyzőkönyvben rögzíti. Ha bizottság nem működtethető, a felbontás a helyi önkormányzat képviselőjének jelenlétében történhet. A felbontás tényét a küldeményre rá kell vezetni, és ha erre lehetőség van (a feladó neve és címe ismert), a felbontásról, a felbontás okáról a feladót értesíteni kell.

Egy polgár azt kifogásolta, hogy a neki címzett levelet felbontották, majd zárópecsétjegglyel leragasztották, és úgy kézbesítették. Az ügyben a Posta Rt. vezérigazgatója vizsgálatot folytatott, és megállapította, hogy a levél már sérülten érkezett a bepanaszolt postahivatalba. A sérülés körülményeit nem sikerült feltárni. A postahivatal dolgozói azonban a "Sérülten érkezett" jelzést nem tüntették fel. A vezérigazgató intézkedett a hasonló esetek elkerülése érdekében. (*270/A/1998*)

Egy másik indítványban a panaszos az iránt érdeklődött, hogy az általa küldött levél kábítószerek-ellenőrzés céljából felbontható-e, s ha igen, milyen eljárási garanciákkal.

A levelek és egyéb postai küldemények felbontására lehetőséget biztosít a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény. A rendőrség bírói engedéllyel bűncselekmény elkövetésének megelőzésére, felderítésére, megszakítására, az elkövető kilétének megállapítására, elfogására, körözött személy felkutatására, tartózkodási helyének megállapítására, bizonyítékok megszerzésére a postai küldemény tartalmát megismerheti, azt technikai eszközzel rögzítheti.

A küldemények kézbesítésével kapcsolatban egy másik indítványozó arra kérdezett rá, melyek azok a küldemények, amelyeket a posta kizárólag a címzett kezéhez kézbesíthet. A beadványozó arra a kérdésre is

választ várt, hogy az elmeszakértői vizsgálatra szóló idézés adatnak minősül-e, s ha igen, akkor a személyes vagy a különleges adat kategóriájába tartozik-e.

A postáról szóló törvény értelmében a saját kézhez történő kézbesítés feltétele, hogy a feladó ekként rendelkezzen. A törvény nem szól arról, milyen tartalmú leveleket kell e jelzéssel feladni, hanem azt a feladóra bízta. Ez a helyzet az elmeszakértői vizsgálatra szóló idézés esetén is. Maga az idézés személyes adat, de nem tekinthető különleges adatnak. Az adatvédelmi biztos megállapította, hogy az idézés nem egészségügyi adat, az csak a vizsgálat eredménye lehet. (864/A/1997)

Egy kábeltelvíziós közösségi egyesület indítványában jelezte az adatvédelmi biztosnak, hogy a Magyar Posta azzal a kéréssel kereste meg, hogy előfizetőire vonatkozóan szolgáltatson számára adatot. A rádiózásról és a televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény 82/A. § (2) bekezdése szerint a televíziókészülékek üzemben tartási díjának beszedésével megbízott – jelenleg a Magyar Posta – a díj fizetésére kötelezettek a bejelentés, az ellenőrzés vagy az adatszolgáltatás alapján nyilvántartásba veszi. A fent említett adatszolgáltatási kötelezettség a hálózati műsorszolgáltatókra és az AM-mikro műsorszolgáltatókra vonatkozik. A posta törvényi felhatalmazás birtokában járt el, így az adatkérés jogszerű volt. A médiatörvény garanciális szabályként rögzíti, hogy a posta az üzemben tartási díj beszedése érdekében hozzá került személyes adatokat köteles adótitokként kezelni. (516/K/1998)

Távközlési szervezetek

A gazdasági verseny növekedésével és a szolgáltatók, szolgáltatások bővülésével, új technikák valamint marketing-, kereskedelmi módszerek alkalmazásával az Adatvédelmi Biztos Irodájának tapasztalata szerint nő a személyes adatokkal való visszaélés veszélye.

Egy panaszos, az Első Pesti Telefontársaság előfizetője havi számlájáról értesült arról, hogy hívásrészletezés költségét terhelték rá. Száma titkos, a részletezést nem ő igényelte. A társaság visszafizette a részletezés díját, arról azonban nem tudtak felvilágosítást adni, hogy ki kérte a híváslistát. Új “integrált üzemeltetéstámogató rendszert” vezettek be a MATÁV szolgáltatási területén, amelynek részeként a kérdéses időpontban a MATÁV Rt. Telemarketing csoportja fogadta a hívásrészletezést kérő ügyfelek hívását. A kért és kinyomtatott részletezésekről nem vezettek nyilvántartást, s a postán keresztül kézbesített listákat sem regisztrálták. A távközlési előfizetési szerződésekről szóló kormányrendelet szerint a szolgáltató a hívott fél azonosítására alkalmas hívásrészletezést csak az előfizető részére, a használó részére pedig csak az előfizető hozzájárulásával adhat ki. Az ügy vizsgálata jelenleg folyamatban van, az adatvédelmi biztos felvilágosítást kért a MATÁV Rt. vezérigazgatójától az ügyről, különös tekintettel amiatt, hogy az esetet követően néhány hónappal a panaszos más településen élő édesapja hívásairól is listát állítottak ki és adták át, szintén ismeretlen személy részére. (508/A/1998)

Az elmúlt évekhez hasonlóan 1998-ban is több beadvány érkezett azzal kapcsolatban, hogy az előfizető kérhet-e a szolgáltatótól olyan híváslistát, amely a telefonjára érkezett hívásokat (előfizetői számok) tartalmazza.

Ezt azért kérik a beadványozók, hogy a rosszakaratú hívások kezdeményezőit megismerhessék. A hatályos jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően az előfizető telefonjára érkezett hívások listáját az előfizető csak a hívó felek hozzájárulása esetén ismerheti meg, külön törvényi felhatalmazás nincs erre. A panaszosokat az adatvédelmi biztos azonban tájékoztatta arról is, hogy bűncselekmény gyanújának fennállása esetén a rendőrségnek lehetősége van a távbeszélő állomások híváslistáinak megismerésére. (543/A/1998)

Egy beadványozó azt kérdezte az adatvédelmi biztostól: jogszerű-e, hogy a távközlési szolgáltatók új digitális központjai lehetővé teszik a beérkező előfizetői hívások telefonszámainak megjelenítését. A digitális adattárolás és -továbbítás széles körű felhasználása számos új adatvédelmi problémát vet fel. A hívás kezdeményezőjének telefonszáma általános esetben személyes adatnak minősül, így hozzájárulása nélkül nem válhat hozzáférhetővé a hívott fél vagy harmadik személy számára. Egyes esetekben – közérdekből – a hívó fél személyes adatokhoz fűződő alkotmányos joga törvény által korlátozható, így például nem lehet aggályos a tűzoltóságokra beérkező tűzjelzéseknél a hívó fél azonosítása. A GSM-telefonok esetében csak akkor juthat a hívott fél tudomására a hívó fél száma, amennyiben a hívó fél ehhez hozzájárult. (140/A/1998)

A beadványozó titkosított – a tudakozó nyilvántartásában és a telefonkönyvben sem szereplő – telefonszámára hívás érkezett, melyben egy gazdasági társaságot képviselő telefonáló a MATÁV megbízására hivatkozva a panaszos telefonálási szokásaira vonatkozó kérdéseket tett fel. A panaszos a válaszadást

megtagadta, és az adatvédelmi biztoshoz fordult, azt sérelmezve, hogy a MATÁV Rt. kiadta titkosított telefonszámát és nevét egy gazdasági társaságnak. A telefontársaság belső vizsgálata kimutatta, hogy a kérdéses időpontban a Budai Távközlési Igazgatóságuk végeztetett regionális piackutatást egy külső céggel. Az adatátadás nem felelt meg a jogszabályoknak, de a belső szabályzatuknak sem, mivel az átadott előfizetői adatok a telefonszámokon túl az előfizetők adatait is tartalmazták, titkos előfizetők adatai is bekerültek a listába, és mindez a felettes szerv jóváhagyása nélkül történt. A MATÁV Rt. a vizsgálatot követően felfüggesztette a piackutatást, a panaszosnak ingyen számcsere-t ajánlottak fel. (466/A/1997)

Tovább nőtt a telefonkönyvek adattartalmával kapcsolatos beadványok száma. Az 1998. évi budapesti telefonkönyv szétosztását követően több panasz érkezett a hivatalhoz, melyben a budapesti MATÁV-előfizető panaszosok kifogásolták, hogy az előző évi telefonkönyvben közzétett adataiktól eltérően, a MATÁV Rt.-vel kötött előfizetői szerződés mellékletét képező adatkezelési megállapodásban rögzített rendelkezésükkel ellentétesen az új telefonkönyvben nevük és lakcímük a házsámukkal együtt – tehát direkt marketing célokra felhasználható módon – jelent meg.

A vizsgálat során kiderült, hogy az idei telefonkönyvben egyáltalán nem szerepelnek házsám nélkül közölt előfizetői lakcímadatok. Erre a MATÁV a korábbi telefonkönyvben lehetőséget biztosított azok számára, akik nem akarták, hogy adataikat direkt marketing cégek felhasználhassák. Mivel a nyomtatott telefonkönyvben közzétett információkból és a CD telefonkönyvben szereplő tájékoztatásból sem tűnik ki a MATÁV Rt., a Magyar Telefonkönyv-kiadó Társaság, illetve a TELE-DATA Kft. pontos szerepe és felelőssége az előfizetői adatok kezelésében, ezért a biztos tájékoztatást kért a MATÁV Rt. vezetésétől arról, hogy az adatok megjelenítéséről melyik szervezetnek van döntési jogosultsága. Az ügy vizsgálata folyamatban van. (531/A/1998, 532/A/1998, 533/A/1998, 553/A/1998)

Jellemző ügycsoport az előfizetői szerződés megkötésével (vagy annak elmaradásával) kapcsolatban keletkezett panaszok köre:

A BAKONYTEL Rt. egyik előfizetője kifogásolta az adatvédelmi biztosnál, hogy az előfizetői szerződés megkötésekor kitöltött nyilatkozatával ellentétben adatait nem kezelték *„titkosan”*, ennek következtében adatai bekerültek a telefonkönyvbe. A szolgáltató által felajánlott új telefonszám csak részben oldja meg a problémáit, mivel a telefonkönyvek következő évi cseréjéig telefonszámán túl név- és lakcímadataihoz bárki hozzáférhet. A panaszost az adatvédelmi biztos tájékoztatta arról, hogy a személyhez fűződő jogai megsértése miatt milyen polgári jogi igényeket támaszthat. (688/A/1997)

Több panasz érkezett az adatvédelmi biztoshoz a HUNGAROTEL Rt.-vel szemben, mivel az általa végzett távbeszélőhálózat-fejlesztés során nem járt el kellő gondossággal. A társaság az előfizetői szerződéseket késedelmesen, csak a tényleges bekötés után kézbesítette. Az előfizetőket jogaikról – köztük arról, hogy kérhetik nevük és telefonszámuk titkosítását – csak a helyi sajtóban közzétett felhívásokban tájékoztatták, ez azonban nem pótolhatta az előfizetők pontos tájékoztatását jogaikról, ide értve adatkezelési rendelkezéseiket is. A szolgáltatást igénybe vevő személyekkel kötött előszerződés erre vonatkozó rendelkezésének hiányában az előfizetők személyes adatainak nyilvánosságra hozatala – erre irányuló kifejezett hozzájáruló nyilatkozatuk hiányában – jogsértő volt. A HUNGAROTEL Rt. az általa kiadott telefonkönyvben jogosulatlanul, az Avtv.-be ütköző módon hozta nyilvánosságra azon polgárok személyes adatait, akik a helyi sajtóban megjelent közleményekre nem nyilatkoztak. A szolgáltatás megkezdése előtt meg kellett volna már kötni az egyéni előfizetői szerződéseket, a szerződéskötés során figyelembe kellett volna venni az előfizetők adatkezelési rendelkezéseit. (254/A/1998, 478/A/1998)

A mobilszolgáltatók adatkezelését tekintve általánosságban megállapítható, hogy a jogellenes adatkezeléseik megszüntetésére figyelmeztető adatvédelmi biztos felhívásokat követően újabb és újabb eljárásokkal teszik próbára az előfizetői szerződést kötni kívánó polgárok türelmét. Az előző évek tapasztalata is azt mutatta, hogy üzleti érdekre és a veszteségek elkerülésére hivatkozva olyan megoldásokat vezettek be az ügyfelek ellenőrzésére, amelyek adatvédelmi szempontból megengedhetetlenek.

Még 1997 végén érkezett az a beadvány, melyben a panaszos előadta, hogy a Pannon GSM Rt. az előfizetői szerződés aláírását követően a panaszos személyazonosító igazolványának adatait – megkérdezése és beleegyezése nélkül – egy külső cég közreműködésével ellenőriztette. Az előfizetői szerződésen az szerepelt, hogy a szolgáltató a nyomtatványon közölt személyes adatok valóságát a Központi Nyilvántartó és Választási Hivatalnál ellenőrizheti, ez azonban nem jelent felhatalmazást arra, hogy az adatokat más cégnek továbbítsa és azzal ellenőriztesse. Az adatvédelmi biztos felszólította a Pannon GSM Rt. vezérigazgatóját a

jogsértő gyakorlat megszüntetésére, amelynek hatására ma már az adatkezeléshez hozzájáruló nyilatkozaton azt is feltüntetik, hogy melyik kft.-vel ellenőriztetik az adatokat. (564/A/1997)

Az ügy tapasztalatai alapján az adatvédelmi biztos a Westel 900 Rt.-nél is kezdeményezte, hogy a hozzájárulási nyilatkozatokon szerepeltessék, kivel ellenőriztetik az ügyfelek adatait. A Westel 900 Rt. jogi osztálya az adatvédelmi biztos véleményét kérte arról, hogy jogszerű-e az ügyfélszolgálatnál folytatott előfizetői hívások rögzítése. A társaság szerint későbbi jogviták elkerülése érdekében szükséges a rögzítés. Az ombudsman válaszában kifejtette, hogy az adatvédelmi követelményeknek olyan megoldás felel meg, amely biztosítja, hogy az előfizető ügyfél előzetes ismeretekkel rendelkezzen beszélgetése esetleges rögzítéséről, a megőrzés idejéről és felhasználásának – számára is biztosított – lehetőségéről. Lényeges, hogy az ügyfélnek lehetősége legyen egyértelműen kinyilvánítani hozzájárulását a beszélgetések rögzítéséhez, ehhez nem elegendő az automata hangbemondás útján történő előzetes tájékoztatás. (361/K/1998)

Az adatvédelmi biztos többszöri felszólítása ellenére a két legnagyobb magyarországi mobilszolgáltató nevében eljáró üzletkötők 1998-ban is folytatták azt a jogellenes gyakorlatot, hogy az előfizetői szerződést kötni kívánó magánszemélyek két vagy több igazolványát, bankkártyáját lemásolták. Amennyiben a fénymásoláshoz a magánszemély nem járult hozzá, nem kötöttek vele szerződést. A hatályos jogszabályi rendelkezések szerint mobilszolgáltató az ügyfelek igazolványáról csak az érintett beleegyezésével készíthet fénymásolatot. Ez a beleegyezés azonban nem lehet feltétele a szerződéskötésnek. A személyazonosító igazolvány hatósági igazolvány, amely a személyazonosságot hitelt érdemlően igazolja, tehát az ügyfél jogszerűen további igazolványok bemutatására sem kötelezhető. Az Avtv. rendelkezéseivel ellentétesen a szolgáltatók nem tartják szem előtt az adatkezelés célhoz kötöttsége törvényi követelményének érvényesítését, indokolatlanul széles körben gyűjtenek adatokat.

A Westel 900 Rt. többszöri levélváltást követően közölte, hogy legújabb vezérigazgatói utasításuknak megfelelően, amennyiben az ügyfél nem járul hozzá igazolványai lemásolásához, kötnek vele szerződést, ebben rögzítik a magánszemély erre vonatkozó kívánságát. A Pannon GSM Rt.-től nem érkezett ilyen tartalmú tájékoztatás. (438/A/1998)

Internet

Az 1996-os ketchupos bomba ügyet (Az adatvédelmi biztos beszámolója 1995–1996., 76. oldal), követően az adatvédelmi biztos 1998-ban ismét szembesült az Internet széles körű használata nyomán felszínre kerülő adatvédelmi kérdésekkel. Az 1996-os ügy során a rendőrség az Internethez díj ellenében hozzáférést biztosító cégektől kért nyomozás keretében – ügyészi ellenjegyzéssel – az előfizetőkre vonatkozó adatokat. (394/K/1996) A hozzáférést biztosító cég a KHVM szerint távközlési szolgáltatónak minősül (a távközlési törvény nem ad iránymutatást erről), s mint ilyentől, a rendőrség a rendőrségi törvény rendelkezéseinek megfelelően (melyek értelmében a rendőrség nyomozó szervének vezetője kétévi, vagy annál súlyosabban büntetendő, szándékos bűncselekmény felderítése érdekében az ügyész előzetes jóváhagyásával az ügygel összefüggő adatok szolgáltatását igényelheti a szolgáltatást nyújtó távközlési szervezettől) adott esetben jogszerűen kérte adatok továbbítását. Ki kell emelni, hogy az adatvédelmi biztos egy 1996-os ajánlása szerint (”Szolgáltatást nyújtó távközlési szervezet rendőrség részére történő távközlési adatszolgáltatásával kapcsolatos ajánlás”, Az adatvédelmi biztos beszámolója 1995–1996, 152–155. oldal) távközlési szervezettől a rendőrség *kizárólag* e törvényhely alapján, az abban rögzített feltételek mellett – meghatározott súlyú bűncselekmény elkövetésének gyanúja esetén, előzetes ügyészi jóváhagyással – kérhet információt.

1998 novemberében az iNterNeTTo hálózati folyóirat főszerkesztője fordult az adatvédelmi biztoshoz. Egy futballpályán történt rongálás ügyében folytatott nyomozás keretében az illetékes rendőri szerv a <http://internetto.tiszanet.hu/sport/foci.htm> címen elérhető Focifórum egy hozzászólójának adatait kérte. A kérdéses fórumban megjelenő üzenetekhez a hozzászólónak nem

szükséges előzetesen nevét és elérhetőségét megadnia: az üzenetek névtelenül illetve álnéven is küldhetők; a felhasználó szándékától eltérően, sőt, tudtán kívül azonban a szerveren, amelyen a szolgáltatás elérhető, a hozzászólás forrására utaló adatokat is ((számítógép-azonosítási kód), bizonyos esetekben a felhasználó neve is) rögzíthetnek. Ezen adatok alapján egyes esetekben a hozzászóló személye meghatározható: ezekben az esetekben a szerveren tárolt adatok az Avtv. 2. § 1. pontja szerint személyes adatnak minősülnek, s csak akkor kezelhetők, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény, illetve – törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben – helyi önkormányzat rendelete előírja.

A *“ketchupos bomba”*-ügy és a Focifórum hozzászólója adatainak a nyomozóhatóság részére történő továbbítása ügyében lényeges különbség, hogy az előbbi esetben a rendőrség elérési szolgáltatótól kért adatot; az ilyen szolgáltatónak a távközlési törvény lehetőséget ad a szolgáltatás ellátásához szükséges mértékben az adatok kezelésére, s a fent ismertetett korlátok mellett a rendőrségi törvény is felhatalmazza a rendőri szerveket, hogy ezeket az adatokat megismerjék. Az iNterNeTTo azonban nem *elérési szolgáltató* (access provider), hanem *tartalomszolgáltató* (content provider); nem minősül távközlési szolgáltatónak. Mivel az adott fórum hozzászólóinak hozzájárulása szintén nem állt rendelkezésre, a tartalomszolgáltató a hozzászólók adatait jogszerűen nem kezelhette, s nem is továbbíthatta.

Az Interneten folytatott direkt marketing tevékenység adatvédelmi megítélésével kapcsolatban kért állásfoglalást egy ilyen tevékenység megkezdését fontolgató társaság ügyvezető igazgatója; a beadványában foglalt kérdés az volt, hogy személyes adatnak minősül-e az elektronikus levélcím (e-mail). A biztos válasza szerint az elektronikus levelezési cím személyes adat, amelynek kezeléséhez – törvényi felhatalmazás hiányában – az érintett hozzájárulása szükséges. [Az esetek nagy részében az e-mail cím meghatározott természetes személlyel kapcsolatba hozható, vagyis az Avtv. 2. § 1. pontja alapján személyes adatnak minősül (627/K/1998).]

Értelmezési nehézség állhat elő az anonimitást biztosító e-mail-szolgáltatóknál igénybe vett címekkel kapcsolatban, amelyek használója nem feltétlenül azonosítható: ezen címek jogi megítélésével kapcsolatban is érkezett a biztoshoz beadvány 1998 végén. (883/A/1998)

A kutatás és a közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatokról szóló 1995. évi CXIX. tv. előírásai az elektronikus levélcímekre nem vonatkoznak; ez azt jelenti, hogy a magyar adatvédelmi jogi szabályozás szerint csak az Avtv. rendelkezéseinek a keretei között lehet direkt marketing tevékenység céljából az érintett e-mail-címét valamely listára felvenni, s számára ilyen üzeneteket küldeni: vagyis akkor, ha – a direkt marketing törvény alapján végzett adatkezelések esetétől eltérően – az érintett ehhez előzetesen hozzájárult (Avtv. 3. § (1) a)).

Egy másik Internet-felhasználó beadványában azt sérelmezte, hogy nem kapta meg az általa adatainak megadásával egy amerikai cég weblapján keresztül igényelt reklámanyagot, ugyanakkor adatait, melyeket igényléskor elektronikus úton bocsátott az amerikai cég rendelkezésére, e cég magyar partnercége kezeli. Mint a magyar partnercégnél a biztos megkeresésére adott válaszából kiderült, az valóban kezeli a kérdéses személyes adatokat. Mivel az amerikai cég által üzemeltetett weblapon az érdeklődőknek nincs módja arra, hogy e cég részéről a magyar partnernek történő adattovábbításhoz és a magyar cég által végzett adatkezeléshez hozzájáruljanak, az adatkezelés – az érintett hozzájárulásának hiányában – törvényellenes. A biztos felszólította a társaságot, hogy az érintettek adatkezeléshez való hozzájárulását haladéktalanul szerezze be, hozzájárulás hiányában pedig az adatokat semmisítse meg. A jövőre nézve javasolta, hogy az amerikai cég honlapján kezdeményezzék olyan tájékoztató szöveg elhelyezését, amely biztosítja, hogy csak azok a magyarországi érdeklődők adják meg adataikat, akik a cégüknek történő adattovábbításhoz és az adatok cégük általi kezeléséhez hozzájárultak. (577/A/1998)

Bankok, pénzügyintézetek

1998-ban is számos panasz érkezett olyan polgároktól, akik hitelintézetek ügyfeleiként túlzottnak találták az egyes ügyletek során a másik fél által kezelni kívánt személyes adataik körét. Sajnos

továbbra sem alakult ki a személyazonosság igazolásának egységes, a polgár számára választási lehetőséget biztosító módja. A bankok adatkezelési gyakorlatával kapcsolatos újdonság az is, hogy a központi hitelinformációs rendszer mellett megkezdtek működésüket más (nem törvényben létrehozott, gazdasági társaságok által üzemeltetett) hitelinformációs rendszerek is, ám ezen rendszerek tevékenységét a központi rendszertől eltérően nem korlátozzák törvényi rendelkezések.

Az egyes ügyletek során kezelt adatkör kérdése azért merül fel igen gyakran, mert a kért adatokat és a polgár adatainak kezeléséhez való hozzájárulását ezekben az esetekben legtöbbször általános szerződési feltételek tartalmazzák. Az ilyen feltételek használatával kötött szerződéskötéseknél hiányzik az alkufolyamat: a feltételeket kidolgozó – általában gazdasági erőfölényben és sok esetben monopolhelyzetben lévő – fél sokszor nincs tekintettel a célhoz kötöttségnek az adatvédelmi törvényben foglalt követelményére.

Természetesen felmerül a kérdés, ki dönti el: mely adatok kezelése szükséges és elégséges az adott célhoz. Az adatvédelmi biztos a nyilvánvalóan cél nélküli adatkezelések esetén figyelmezteti az adatkezelőt, esetleg felhívhatja az arra jogosultakat, hogy a tisztességtelen feltételt a Ptk. 209. §-a alapján támadják meg. A sérelmek meg is előzhetők: az adott szektor önszabályozása és törvényi szabályozás egyaránt kifejezheti, mi is értendő az egyes esetekben "szükséges" adatkörön. *Az egyes szektorok önszabályozó tevékenysége közelítené az adatvédelem hazai szabályrendszerét az Európában szokásoshoz: az Európai Parlament és a Tanács által kibocsátott, az egyénnek a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról szóló 95/46/EC sz. irányelv 27. cikkének 1. pontja szerint "a Tagállamok és a Bizottság bátorítja olyan etikai szabályzatok készítését, amelyek – figyelemmel a különböző ágazatok sajátos jellegére – elősegítik a jelen Irányelv értelmében hozott belső rendelkezések megfelelő alkalmazását"; az etikai szabályzatot az irányelv szerint a független adatvédelmi hatóság is véleményezheti.* 1998 novemberében az adatvédelmi biztos javasolta a Magyar Bankszövetségnek szektorális adatvédelmi szabályzat kidolgozását. Amennyiben az önszabályozás nem hoz eredményt, az államnak szektorális adatvédelmi törvény megalkotásával kell szavatolnia a banki szférával kapcsolatba kerülő polgárok személyes adatokhoz fűződő alkotmányos jogának védelmét.

A kezelt adatkörrel, a személyazonosság igazolásával kapcsolatos esetek

Egy állampolgár azzal a panasszal kereste fel az adatvédelmi biztost, hogy a számlák átutalással történő kifizetésének igazolásakor a szolgáltató a számlakivonat teljes egészének bemutatására szólította fel. A számlakivonat megtekintésekor a szolgáltató illetékes munkatársa teljes képet kap a számlatulajdonos bevételeiről, kiadásairól és esetleges tartalékairól. Nem szükséges, hogy a törvényben garantált személyiségi jogok szenvedjenek sérelmet a banki átutalás által biztosított kényelemért: a biztos tájékoztatta a beadvány beküldőjét, hogy a banki gyakorlatban ismeretes olyan szolgáltatás, mely szerint az ügyfél kérelmére külön igazolást állít ki a pénzügyintézet egy bizonyos banki átutalás megtörténtéről. A közüzemi szolgáltató ebben az esetben csak olyan információt kap, mely rá tartozik. (9/A/1998)

Az OTP Bank Rt., a Kereskedelmi és Hitelbank Rt., a Postabank és Takarékpénztár Rt. munkatársai a lakossági pénzügyek intézésekor (lakossági bankszámla, devizaszámla, részvényjegyzés) az ügyfelek személyazonosító igazolványát elkérik, és azt hosszabb-rövidebb ideig maguknál tartják. A fenti probléma olyan esetekben merül fel, amikor az ügyfél azonosítását igénylő ügylet készpénzkifizetéssel, vagy - befizetéssel jár. A kétügyintézős rendszerben a személyi igazolványt az ügyféltől a pultos ügyintéző kéri el, melyet a tranzakciós bizonylatokkal együtt átad a pénztárosnak. Az okmányt az ügylet lebonyolítását követően a pénztáros adja vissza az ügyfélnek.

Az említett eljárás során az ügyfél személyi igazolványa egy időre kikerül az ellenőrzése alól. A személyi igazolvány átadására kötelezettséget jogszabály csak a hivatalos személyek irányában állapít meg. A bank a személyazonosság ellenőrzése érdekében jogosult az ügyfelet a személyi igazolvány bemutatására felszólítani. A biztos álláspontja szerint a bank akkor jár el jogszerűen, ha a személyi igazolvány "visszatartásához" az ügyfél

beleegyezését kéri. Felhívta az említett bankok figyelmét, hogy hozzájárulás hiányában lehetővé kell tenniük, hogy az ügyfél a pultos ügyintézőtől kívánságának megfelelően visszakaphassa személyi igazolványát, melyet a későbbiekben a pénztárosnak ismételtelen bemutat. A hitelintézetek vezérigazgatói az ajánlással egyetértettek, és ígéretet tettek, hogy az adatvédelmi követelményeket is kielégítő ügyvitelt alakítanak ki. (848/A/1997)

A személyazonosság igazolásának módját kifogásolta az a panaszos is, aki arra hívta fel a biztos figyelmét, hogy – mint reklámanyagaiból kiderül – egy lakossági bank “kéri” ügyfeleit, hogy a kölcsönigényléshez hozzák magukkal személyi igazolványukat és valamely más, személyazonosság megállapítására alkalmas okiratot, illetve a legutolsó havi, kiegyenlített közüzemi számlát. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint önmagában nem kifogásolható, hogy egyes cégek ügyfeleik személyazonosságának igazolására a viszonylag egyszerűen hamisítható személyi igazolvány mellett más okiratokat is kérnek, ám az általa javasolt, s egyes távközlési szolgáltatóknál alkalmazott gyakorlat szerint az ügyfélnek fel kell ajánlani, hogy amennyiben személyi igazolványán kívül más okiratot nem kíván bemutatni, akkor a cég a személyi adatokat a Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal nyilvántartása segítségével ellenőrzi. A bank vezetése ígéretet tett arra, hogy a jövőben biztosítani fogja az ügyfélnek a választási lehetőséget a személyazonosság igazolásának módját illetően. (330/A/1998)

A biztos vizsgálta a Dunaholding Brókerház Kft. által rendszeresített “Ügyfél azonosítási adatlap”-ot is. Az adatlapon szerepel többek között a magánszemély adóazonosító száma, taj-száma, útleve száma, személyi igazolványszáma, más hitelintézetnél vezetett bankszámlájának száma, egyéb befektetései, családi állapota, munkáltatója, foglalkozása, éves nettó jövedelme, eltartottai száma, ingó és ingatlan vagyona, biztosításai, önkéntes kölcsönös biztosító pénztári tagsága. Az ügyfél személyes adatain kívül az adatlap a házastárs, élettárs nevére, születési idejére, foglalkozására és munkahelyére is rákérdez. A szerződés megkötésekor a társaság az ügyfél személyi igazolványáról, az adóazonosító jelről kiállított hatósági igazolványáról és tb-kártyájáról fénymásolatot készít, melyet csatol az ügyfélről vezetett nyilvántartáshoz. A fenti adatkezelés több szempontból is kifogásolható.

Az információs önrendelkezés elve sérül abban az esetben, ha a házastárs, élettárs személyes adatairól az ügyfél tesz nyilatkozatot. Az ügyfél anyagi környezetének, egzisztenciális hátterének áttekintéséhez valóban hozzátartozhat a házastárs, élettárs foglalkozásának, munkahelyének megismerése is, azonban – tekintettel a fenti alkotmányos alapjogra – a jogszerű megoldás az lenne, ha az említett személyek erről külön nyilatkoznának, vagy az ügyfél-azonosítási adatlap aláírásával hozzájárulnának adataik felvételéhez. A biztos álláspontja szerint az adatlap számos olyan személyes adatot tartalmaz, mely az ügyletkötés, valamint az ügyfél kockázatviselő képessége szempontjából lényeges információval nem szolgál: például családi állapot, biztosítások, önkéntes kölcsönös biztosító-pénztári tagság, taj-szám.

A dokumentumok fénymásolása sem indokolt. A fénymásolat készítése a brókerház vezérigazgatója szerint “az adatfelvétel hitelességét hivatott alátámasztani”. Az így készült másolatok azonban nem rendelkeznek bizonyító erővel, hiszen nem hitelesített másolatokról van szó. Magánszemély ügyfelek személyi igazolványáról és más okmányairól csak abban az esetben készíthetnek fénymásolatot, ha ahhoz az érintett hozzájárult. Az ügyfél a személyi igazolványán túl a személyazonosságának igazolására egyéb okmányok bemutatására nem kötelezhető, hiszen a személyi igazolvány a személyazonosság hitelt érdemlő igazolására önmagában alkalmas.

Az adatvédelmi biztos levelére válaszolva a társaság vezérigazgatója azt a tájékoztatást adta, hogy a tb-kártyáról ez év tavaszától, a személyi igazolványról és az adóazonosító jelről kiállított hatósági igazolványról pedig a továbbiakban nem készítenek fénymásolatot. A házastárs és az élettárs adatait a jövőben csak a feltétlenül szükséges esetben kérik, és csakis a jogosult hozzájárulásával. (60/A/1998)

Hitelinformációs rendszerek

A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. tv. (Hpt.) az 1997. évi CLVIII. tv. által megállapított illetve beiktatott, és 1998. január 1-jén hatályba lépett, a Hpt. 54. § (1) bek. c) pontjában, ill. az 54. § (2)-(7) bekezdéseiben foglalt új rendelkezései szerint lehetséges

nyílt arra, hogy a pénzügyi intézmények és a befektetési társaságok az *“általuk működtetett központi hitelinformációs rendszernek”* [54. § (1) bek. c)] meghatározott adatokat adjanak át a természetes személy hiteladósokról, amennyiben ezek szerződésben vállalt kötelezettségeiknek kilencven napot meghaladóan, összecszerűségében pedig a minimálbért meghaladóan nem tesznek eleget [54. § (3) bek.]

A törvény által szabályozott *“központi hitelinformációs rendszer”* üzemeltetője a Bankközi Informatika Szolgáltató Rt., a rendszer elnevezése Bankközi Adós- és Hitelinformációs Rendszer (BAR). A BISZ Rt. mellett a múlt év folyamán egy másik társaság is megkezdte a felkészülést hitelinformációs szolgáltatás nyújtására.

Az ügyben az adatvédelmi biztos megkereste az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyeletet. Az ÁPTF elnökének a biztos megkeresésére válaszul adott tájékoztatása szerint a felügyelet álláspontja az, hogy *“csupán egy központi hitelinformációs rendszer működhet állami elismeréssel, de annak nincs akadálya, hogy a hitelintézetek hitelezési kockázatuk csökkentése érdekében üzleti alapon más hitelinformációs rendszert is kiépíthessenek”*.

A felügyelet által *“üzleti alapon működtetett hitelinformációs rendszer”-ként emlegetett nyilvántartások üzemeltetői, mivel az általuk kiépítendő hitelinformációs rendszerek nem minősülhetnek a Hpt. szerint központi hitelinformációs rendszernek, nem működtethetik e rendszert a Hpt. 54. §-a alapján. Valószínűsíthető, hogy ezen rendszerek üzemeltetői a Hpt. 51. § (1) bekezdése alapján kívánják igazolni az adatszolgáltatók és a rendszer közötti adatszolgáltatást; e törvényhely szerint banktitok kiadható harmadik személynek, ha a pénzügyi intézmény ügyfele, annak törvényes képviselője a rá vonatkozó kiszolgáltatható banktitokkört pontosan megjelölve közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglaltan kéri, vagy erre felhatalmazást ad. A felhatalmazás várhatóan a rendszerhez adatszolgáltatóként csatlakozó hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások által hitel- és hitel jellegű szerződések kötéskor használt általános szerződési feltételek között szerepel majd. Az adattovábbítás jogalapja valószínűsíthetően a feltételeket elfogadó ügyfél hozzájárulása lesz.*

A központi hitelinformációs rendszer hiteladat-szolgáltatóitól eltérően a többi rendszerhez kapcsolódó adatszolgáltatókat nem kötik a Hpt. 54. §. (3) bekezdésének rendelkezései, amelyek a polgárok személyes adatokhoz fűződő alkotmányos jogát érintő korlátozás arányosságát biztosítják azzal, hogy csak meghatározott súlyú szerződésszegés esetén teszik lehetővé a hiteladat-szolgáltató számára, hogy a természetes személy hiteladós adatait a rendszer számára továbbítsa. Az e rendszerekhez csatlakozó társaságok az általuk használt általános szerződési feltételekben az adattovábbítás feltételeit szabadon határozhatják meg. Az új hitelinformációs rendszerek létrejöttével a 54. § által meghatározott korlátok funkciójukat veszítették (hatásuk annyi, hogy a központi hitelinformációs rendszer versenyhátrányba kerül általuk), s adatvédelmi szempontból igen veszélyes helyzet állt elő.

Az adatvédelmi biztos mindezek alapján javasolta a pénzügyminiszternek a Hpt. olyan módosítását, amely a törvény 54. § (3) bekezdésében foglalt korlátozásokat valamennyi hitelinformációs rendszerre kiterjeszti. A miniszter válaszában arról tájékoztatta a biztost, hogy a Hpt. 1999-ben esedékes módosításakor várható a kérdés rendezése. A miniszter szerint a kérdést újra kell gondolni, *“egy olyan hitelinformációs rendszer működtetése, amelybe csak a nem teljesítő adósok kerülnek, hitelképességük csökkenése miatt a benne szereplőkre csak negatív következményeket hordoz [...] egy olyan nyilvántartási rendszer azonban, amely azt is nyilvántartja, aki pontosan teljesíti kötelezettségeit, pozitívan befolyásolja a hitelkérő hitelképességét”*. A PM tehát az eddigi adósnilyvántartás helyett valódi hitelinformációs rendszerre akarja alakítani a központi rendszert. Vitára érdemes a kérdés, hogy nem jelentene-e túl nagy árat a hitelképesség növekedéséért cserébe a magánszféra újabb korlátozása: az adatvédelmi biztos a külföldi modellek tapasztalatai alapján mindent megtesz majd

azért, hogy a rendszer átalakítása ne eredményezzen a jelenleginél kedvezőlenebb helyzetet. Az *“üzleti alapon működő”* hitelinformációs rendszerek a törvénymódosításig továbbra is korlátok nélkül működhetnek: sajnálatos, hogy tényleges működésük megkezdése előtt – a biztos javaslata ellenére – nem született törvényi szabályozás.

Biztosítók

Az Adatvédelmi Biztos Irodájához a közelmúltban számos panasz érkezett a biztosítótársaságok adatkezelésével összefüggésben. A biztosítók és ügyfelek kapcsolatának igen érzékeny területe az egészségügyi adatok felvétele és továbbítása. Az adatvédelmi törvény és a vonatkozó egészségügyi jogszabályok is többletgaranciákhoz kötik az egészségi állapotra vonatkozó, szenzitív információk felhasználását. Ilyen jellegű adatvédelmi problémák jellemzően a baleset- és életbiztosítási szerződések megkötésekor merültek fel.

Az egyik panaszos arról tájékoztatta az adatvédelmi biztost, hogy az életbiztosítási szerződés megkötésével egyidejűleg alá kellett írnia egy nyilatkozatot, mely szerint minden volt és leendő kezelőorvosát előre és utólag felmenti az orvosi titoktartási kötelezettség alól. Ezt követően a biztosító az ügyfelet nem szakorvosi vizsgálatnak vetette alá, hanem – az említett felhatalmazó nyilatkozat birtokában – megkereste háziorvosát. Az ügyben vizsgálat indult, mely során kiderült, hogy nem egyedi esetről van szó. A panaszos által sérelmesnek tartott széles körű felhatalmazás alkalmazása a biztosítók gyakorlatában általánosnak tekinthető. A biztosítók célja egyértelmű: informálódni a biztosított egészségügyi adatairól, annak érdekében, hogy ki tudják számítani az életbiztosítási szerződésből származó kockázatot. Az adatvédelmi biztos azonban ezt az eljárást több szempontból is kifogásolta.

Az Avtv. alapján az adatkezelés jogszerűségének feltétele az adatalany informált beleegyezése. Az állampolgárnak tudnia kell, hogy pontosan mely adatait, milyen célból és kinek adják át. A biztosítási szerződés fent említett pontja ezen követelménynek nem felel meg, és az is kétséges, hogy az adatfelvétel módja tisztességes-e. Általános szerződési feltétel – melyet az egyik fél több szerződés megkötése céljából egyoldalúan, előre meghatároz, és amelynek meghatározásában a másik fél nem működhetett közre – a feleknek a szerződésből eredő jogosultságait és kötelezettségeit egyoldalúan és indokolatlanul az egyik fél hátrányára nem állapíthatja meg (Ptk. 209. §). A biztos álláspontja szerint ez a szabály az állampolgárok információs jogainak védelmét is magába foglalja.

Az egészségügyi adatok kezeléséről és védelméről szóló törvény az adatkezelőt az orvosi titkok megtartására kötelezi. Az adatkezelő abban az esetben mentesül a titoktartási kötelezettség alól, ha az egészségügyi és személyazonosító adat továbbításához az érintett, illetve törvényes képviselője írásban hozzájárult, az abban foglalt korlátozásokon belül. Az Alkotmányban biztosított információs önrendelkezési joggal ellentétben áll a fent említett szerződési feltétel, hiszen azt általános felhatalmazás formájában a másik fél egyoldalúan határozta meg. A szerződő fél szerződési nyilatkozatában az adatkezeléssel összefüggésben korlátozó feltételeket nem köthetett ki. Vagy elfogadta a biztosító által kínált megoldást, vagy elállt szerződéskötési szándékától.

A célhoz kötöttség elvével is ellentétes a fenti nyilatkozat, hiszen az adatkezelés így olyan személyes és különleges adatokra is kiterjedhet, melyek a szerződésben meghatározott biztosítási eseménnyel nem függenek össze. Az adatvédelmi biztos konzultációs céllal megkereste az Állami Biztosításfelügyeletet és a Magyar Biztosítók Szövetséget, a vizsgálat folyamatban van. (242/A/1998.)

Ugyancsak az életbiztosítási ágazattal kapcsolatban kereste meg a biztost egy egészségügyi gyakorlatot folytató magánintézmény, mely szerződéses viszonyban áll több hazai biztosító társasággal. A klinika vállalta, hogy a biztosítóval életbiztosítási szerződést kötni szándékozó ügyfelek előzetesen szakorvosi vizsgálatát elvégzi. A biztosítók az intézmény vezetőjének elmondása szerint abból a megfontolásból, hogy az egészségügyi vizsgálatok elvégzését ők finanszírozzák, arra szerették volna kötelezni a klinikát, hogy a vizsgálatok adatait ne adja ki az orvosi vizsgálatok alanyainak. A biztos tájékoztatta a klinika vezetőjét: mivel tevékenységük az ügyfelek egészségi állapotának megállapítására irányul, a tág értelemben vett gyógykezelés fogalomkörébe tartozik, így vonatkoznak rá az egészségügyi adatok kezelésének szabályai. Mind az Avtv., mind az ágazati szabályozást nyújtó törvény biztosítja az érintettek számára egészségügyi adataik megismeréséhez fűződő jogukat. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint irreleváns, hogy a vizsgálatokat a biztosító vagy maga az ügyfél finanszírozta-e. (255/K/1998)

A vagyonbiztosítás körében hasonló problémával találkozott egy másik állampolgár. A beadványozó hozzáférési jogával kívánt élni, amikor a biztosítótól kérte, hogy betekinthessen a részletes kármegállapítási jegyzőkönyvbe. A biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló 1995. évi XCVI. törvény értelmében a biztosító köteles a biztosított (szerződő, kedvezményezett) kérésére a biztosító által vezetett nyilvántartásokban tárolt saját adatairól tájékoztatást adni. Az adatvédelmi törvény alapján a tájékoztatást az adatkezelő csak akkor tagadhatja meg, ha azt számára törvény előírja. Az adatkezelő ilyen esetben köteles az érintettel a felvilágosítás megtagadásának indokát pontosan közölni, megjelölve az adatalany jogait korlátozó jogszabályt. "A jogi állásfoglalásunk szerint tételes kármegállapítási tájékoztatást nem vagyunk kötelesek adni" formula a fenti követelménynek természetesen nem tesz eleget. (706/A/1998)

A sajtóban is nagy visszhangja volt annak az ügynek, melyben egy ismert hazai biztosítótársaság üzletkötőinek adatkezelési gyakorlatát vizsgálta az adatvédelmi biztos. A vizsgálat középpontjában "a biztosítás szerzőjének nyilatkozata" elnevezésű űrlap állt, melyet az ügyfelek tudta nélkül, az ajánlat mellékleteként kellett az üzletkötőknek kitölteniük és leadniuk. A vizsgálat eredményeként megállapította, hogy az olyan adatfelvétel, amely az ügyfél tudta nélkül folyik, ellentétes az adatvédelmi törvény rendelkezéseivel. A biztos felhívta a társaság vezetésének figyelmét, hogy a jövőben tevékenységük során fordítsanak fokozott figyelmet az adatvédelmi rendelkezések tiszteletben tartására. Válaszában a biztosító igazgatója azt a tájékoztatást adta, hogy a kifogásolt űrlapokat az életbiztosítási iratanyagokból kigyűjtötték és megsemmisítették. A megsemmisítéskor készített jegyzőkönyv másolatát megküldve az igazgató levelében ígéretet tett, hogy a jövőben az adatvédelmi rendelkezéseknek is megfelelő kockázatbírálási nyomtatványokat fognak használni. (846/A/1997)

A biztosítók adatkezelését vizsgálva érdemes arra is kitérni, hogy milyen forrásokból juthatnak személyes adatok birtokába.

Az ABN AMRO Bank néhány ügyfele fordult az adatvédelmi biztoshoz, panaszolva, hogy a nyugdíjpénztár tagjai adatait – ha azok rövid határidőn belül nem juttatják el lemondó nyilatkozatukat a pénztárhoz – egy egészségbiztosítási kiegészítő szolgáltatás megrendelése céljából továbbítja az ABN AMRO Biztosítónak. A biztos az ügyfél kapcsolatban kifejtette, hogy ez az eljárás nem teremt az érintettek számára megfelelő lehetőséget arra, hogy információs önrendelkezési jogukat gyakorolhassák. Megnyugtató megoldás az lett volna, ha a nyugdíjpénztár kifejezett hozzájárulást kér az adattovábbításhoz. A biztos fellépésének hatására a társaság korrigálta eljárását. (97/A/1998)

Az adatvédelmi nyilvántartásba történő bejelentkezés alkalmával egy betéti társaság, mely megbízási szerződést kötött egy ismert hazai biztosítótársasággal, a következő adatkezelést jelentette be: újszülöttek családi és utónevét, születési helyét, lakóhelyét és a szülők családi és utónevét veszi át közvetlen üzletszerzés céljából a Központi Nyilvántartó és Választási Hivataltól, majd azokat a lekérést követően két hónapon belül továbbítja a biztosítótársaságnak. A bejelentés jogszerűségét megvizsgálva az adatvédelmi biztos megállapította, hogy a direkt marketing törvény és a nyilvántartási törvény rendelkezései alapján üzletszerzési listákat nem, születési hely és idő, lakcím és családi állapot szerint lehet igényelni, tehát az újszülöttek név- és lakcímadatait át lehet venni, más adatokat (például a szülők adatait) nem. Bár a bt. az adott ügyben megbízottként járt el, azonban az adatkezelés szempontjából nem megbízott adatfeldolgozó, hanem önálló adatkezelőnek minősül. E tényre tekintettel a biztos felhívta a cég ügyvédjének figyelmét, hogy a cégnek tájékoztatnia kell az érintetteket, mielőtt adataikat továbbítja a biztosítónak, s az adattovábbításra csak abban az esetben kerülhet sor, ha azt az állampolgárok nem kifogásolják. (286/H/1998)

Az esetek jelentős részében a beadványozók – állampolgárok, érdekvédelmi szervezetek és állami szervek – arra kerestek választ, hogy a biztosítási jogviszonnyal összefüggő személyes adatokat milyen feltételek mellett és mely adatkezelőknek lehet továbbítani.

Az egyik indítványozó állásfoglalást kért az adatvédelmi biztostól arról, hogy a biztosítottak által a biztosításukról tett önkéntes nyilatkozatuk esetén a biztosító társaság jogszerűen megtagadhatja-e a biztosítottak adatainak kiszolgáltatását harmadik személy részére.

A biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló törvény alapján biztosítási titok harmadik személynek csak abban az esetben adható ki, ha a biztosító ügyfele vagy annak törvényes képviselője a kiszolgáltatandó biztosítási titokkört pontosan megjelölve, erre vonatkozóan írásban felmentést ad. Az adott ügyben a társasházközösség tulajdonosai, illetve lakói nyilatkozatukban egyrészt megjelölték a biztosítótársaságukat, másrészt hozzájárultak a kártérítés összegének a társasház számlájára történő átutalásához, és egyúttal lemondtak a kártérítés összegének a tulajdoni hányadukra eső részéről. A vizsgálat

során a biztos megállapította, hogy az említett nyilatkozatok nem adnak a biztosító társaságok részére a titoktartási kötelezettség alól egyértelmű felmentést a biztosítási titokkörök egyikére sem. (599/A/1998)

Az adatvédelmi biztos 1998 márciusában több kérdésről megbeszélést folytatott a Magyar Biztosítók Szövetségének (MABISZ) főtitkárával. Az első kérdés arra irányult, hogy mely esetekben juthat jogszerűen a rendőrség a totálkárossá minősített gépjárművek adataihoz. Az Avtv. szerint a gépjármű rendszáma – magánszemély tulajdonos esetén – személyes adatnak minősül, így az törvényi felhatalmazás alapján, vagy a tulajdonos beleegyezésével továbbítható. A tulajdonos a jármű üzemeltetésének végleges megszűnését maga is jelentheti. Az 58/1991. (IV. 13.) Korm. rendelet alapján a biztosítótársaságok rendszeresen adatot szolgáltatnak a megkötött, illetve érvényességét veszített biztosítási szerződésekről a Belügyminisztérium központi gépjármű-nyilvántartó szervének, mely értesíti erről az illetékes rendőrhatalóságot. További megoldásként jöhet szóba, hogy a biztosító megszerzi az érintett hozzájárulását ahhoz: járműve totálkárossá válásáról közvetlenül tájékoztassa a rendőrséget. (482/K/1998)

A találkozón szó volt a közlekedési balesetek ügyintézéséről és a rendőrség helytelen adattovábbítási gyakorlatáról is. Ezt részletesebben a *Rendőrségi adatkezelés* című fejezetben tárgyaljuk. A találkozón a felek egyetértettek abban, hogy az ügy végleges rendezéséhez törvényi szabályozás szükséges, melynek előkészítése egy-két hónap alatt elvégezhető. A biztos álláspontja szerint a törvény-előkészítésben a biztosítótársaságok és a MABISZ érdemi segítséget tudnának nyújtani.

Szóba került a MABISZ által létrehozni kívánt Biztosításügyi Regiszter (BÜR) is. A BÜR-ben kezelt adatok a természetes személyazonosító adatok, az ügynöki vizsga letételének időpontja, az ügynöki gyakorlat tartama, valamint az ügynök esetleges tartozásai. A koncepciót, mely az önkéntes adatszolgáltatásra épít, az adatvédelmi biztos egy ponton kifogásolta. Az ügynök tartozásainak nyilvántartása a tervezet szerint külön írásbeli hozzájárulás alapján kerülhet be a rendszerbe, azonban arról nem tesz említést a javaslat, hogy ezeket az adatokat meddig kívánják őrizni, és ki gondoskodik azok törléséről, miután a tartozás megszűnt. A biztos felhívta a MABISZ főtitkárának figyelmét e hiányosság megszüntetésére.

Áruküldők, direkt marketing cégek

A sok állampolgár adatait kezelő direkt marketing cégek alkotta szakma egyre inkább kétpólusúvá válik. Egyik oldalon állnak a jogszerű működés alapeszméjét magukénak valló, az ügyfelekkel való korrekt bánásmódra törekvő vállalkozások, melyek saját adatkezelésükben tisztességes eljárásra törekednek. Ezek sokszor olyan – hagyományokkal, üzleti kultúrával rendelkező – nyugati cégek magyarországi képviselői, melyek már itthon is létrehozták tagjaikat tömörítő szervezeteiket. (*Magyar Áruküldők Egyesülete, Direkt Marketing Egyesület*)

A másik táborot viszont az olyan csomagküldő, “közvélemény-kutatással” foglalkozó, listabrokeri tevékenységet folytató, valamint álnyereményjátékokat szervező cégek alkotják, melyek tevékenysége a jogszabályokat is sérti. A hozzánk érkező állampolgári beadványok is javarészt ezeket a társaságokat panaszolják be, noha sokan magát a DM tevékenységet támadják, és számos beadványt kapunk az általában magasabb jogi-erkölcsi színvonalat hirdető cégekkel szemben is. Követhetetlen adatmozgás, megbízásokon alapuló adatátadások, hiányos, nem megfelelő tájékoztatások jellemzik azt a kört, melyből a megalapozott panaszok kikerülnek.

Elsősorban az utóbbi kategóriába tartozó cégekkel kapcsolatban szerzett rossz tapasztalatok miatt a lakosság egy része előítéllettel viseltetik az áruküldő vagy direkt marketing tevékenységet folytatókkal szemben. Ugyanakkor a megbízható cégek ügyfélköre valószínűleg már felismerte a kínált szolgáltatások előnyeit. Magyarországon a piac önszabályozó tevékenysége még nem elég erős ahhoz, hogy kiszorítsa a meg nem engedett eszközöket alkalmazókat, ezért hazánkban viszonylag szigorúbb törvényi rendezésre van szükség.

Még 1997-ben több beadvány alapján indult az a vizsgálat, mely a Royal Ambassador Kft. és kapcsolódó cégei közötti adatmozgást, ezek adatkezelését próbálta feltérképezni. Az egyik panaszos nevét és lakóhelyét egy számára ismeretlen más személy fényképével párosítva fedezte fel egy reklámanyagon, ahol úgy tüntették fel, mint egy korábbi nyereményjáték nyertesét. Mások a kft. által nem teljesített letiltási kérelmük, adataik külföldön történő feldolgozása ellen tiltakoztak. A vizsgálat feltárta, hogy a cég több néven szervezett akciókat, nevét többször változtatta, miközben ugyanazt az adatbázist használta. Az adatvédelmi biztos ajánlásában leszögezte, hogy egy adatkezelésnek csak egy adatkezelője lehet. Több önállóan bejegyzett cég nem használhat közös adatbázist, több direkt marketing cég közös akciója esetén az adatok felelős kezelőjét egyértelműen meg kell határozni, és erről az érintett személyeket is tájékoztatni kell, ugyanígy arról is, ha a cég megváltoztatja a nevét. Az adatkezelésnek átláthatónak kell lennie mind az ügyfelek, mind a külső ellenőrzés számára. A biztos felhívta a céget a jogellenesen kezelt adatok törlésére, valamint az Adatvédelmi Nyilvántartásba történő bejelentkezésre. Az említett cég(ek) ellen egyébként a Gazdasági Versenyhivatal több ízben hozott bírságoló határozatot. Az ajánlás szövege a mellékletben olvasható. (398/A/1998)

Az 1998-ban vizsgált ügyek nagy többségére továbbra is azok a panaszok jellemzőek, melyekben a beadványozók jogszerűtlennek ítélik vagy vélik adataik megszerzését. Olyan esetekben, mikor a vizsgálat jogsértést nem állapított meg, a panaszosok arról kaptak tájékoztatást, hogy adataik milyen lehetséges módokon kerülhettek a kérdéses adatbázisba, valamint arról, hogy a jövőben milyen eszközökkel élhetnek a nem kívánt küldemények elhárítására, hogyan élhetnek letiltási jogukkal. (22/A/1998, 58/A/1998, 621/A/1998)

Fontos megjegyezni, hogy az áruküldő és direkt marketing cégekről nyilvántartást kell vezetni, melyet 1998. június 30-ig az Ipari- Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium (IKIM) végzett, ez azonban [(a 34/1998. (V. 22.) IKIM rendelettel módosított 15/1989. (IX. 7.) KeM rendelet rendelkezése alapján)] 1998. július 1-től a területileg illetékes kereskedelmi és iparkamarák feladata lett. Az adatvédelmi törvényben megfogalmazott kötelezettségük az Adatvédelmi Biztos Irodájában vezetett Adatvédelmi Nyilvántartásba is bejelentkezni. A címlistákat vásárló cégeknek célszerű a szerződéskötést megelőzően ellenőrizni, hogy az eladó szerepel-e az áruküldő kereskedelmet folytató cégek regiszterében, valamint az adatvédelmi nyilvántartásban.

1998-ban előfordult két olyan ügy, melyben a direkt marketing törvény hatálya alá tartozó cégek olyan kéréssel fordulnak hozzánk, hogy tervezett tájékoztató szövegüket véleményezzük, vagy egyéb előzetes állásfoglalást adjunk a jogszerű és etikus gyakorlat kialakítása érdekében. Ezek természetesen üdvözlendő kezdeményezések, azonban az adatvédelmi biztos – közjogi helyzetére és törvényben meghatározott feladatkörére tekintettel – nem vállalkozhat arra, hogy szakvéleményekkel segítse a gazdasági élet szereplőit, s konkrét állásfoglalást adjon adatkezelési kérdésekben. Különösen nem vállalkozhat erre abban az esetben, ha ezzel – közvetve vagy közvetlenül – versenyelőnyhöz juttatná a hasonló feladatra vállalkozó versenytársak valamelyikét. Tekintettel arra, hogy az adatvédelmi biztos elsősorban panaszokat vizsgál, nem legitimálhatja előzetesen egy adatkezelés elemeit, hiszen álláspontját a konkrét panasz ismeretében kell kialakítania. Ilyen jellegű ügyekben a megengedett mértékig együttműködve a jövőben is olyan iránymutatást tud adni a konzultációkéréssel hozzá fordulóknak, mely úton elindulva az adott cég kialakíthatja a törvényeknek megfelelő gyakorlatot.

A polgárok adatainak direkt marketing célokra történő felhasználását rendező hatályos törvényi szabályozásban tapasztalható bizonyos problémák. Alkotmányos jogaink védelme szempontjából sokkal megnyugtatóbb lenne, ha adatainkat csak beleegyezésünkkel lehetne kereskedelmi célokra felhasználni. A direkt marketing törvény azonban megengedi a kereskedőknek és a reklámcégeknek, hogy beleegyezés nélkül is használjanak címlistákat, ha felkínálják az érintetteknek a tiltakozás jogát. Ugyanakkor ezt a lehetőséget más demokratikus országokban is elérték a kereskedők, s e gyakorlat – a törvényes garanciák betartásával – nincs ellentétben az Európai Unió adatvédelmi normáival sem. A letiltási jog szabályozása is igényelne bizonyos korrekciókat. Az állampolgár a KÖNYV hivatalnál csak egy általános letiltást jelenthet be, amelyben mindenféle további küldeménytől

elzárkózik, és nincs lehetőség arra, hogy bizonyos, őt érdeklő kérdéskörökben a direkt marketing cégek elérhessék.

Sajtó

Az adatvédelmi biztosi intézmény megalakulása óta folyamatosan ügyfélnek számítanak a sajtó képviselői. Bár a sajtó – legyen szó akár az írott, akár az elektronikus sajtóról – nem tartozik a nagy adatkezelők közé, mégis kiemelt figyelmet fordítunk azokra az ügyekre, melyekben a sajtó mint adatkezelő szerepel. Ennek oka az, hogy a sajtótermékek a legszélesebb körű nyilvánosság számára hozzáférhetőek, így a személyes és egyéb adatok sajtóban való megjelentetése esetén azok valóban bárki számára hozzáférhetővé válnak, esetleg súlyosan megsértve az adatvédelmi törvény előírásait, az érintettek jogait, jogos érdekeit.

A sajtóval kapcsolatos ügyek stabil hányadot foglalnak el az ügyek összességét tekintve. 1998-ban 24 írott sajtót, 7 közszolgálati médiát, 4 kereskedelmi, vagy nonprofit elektronikus médiát érintő ügyben járt el az adatvédelmi biztos. Ez az összes ügy mintegy 3%-a. A sajtó képviselői általában tisztában vannak azzal, hogy tevékenységük adatvédelmi szempontból igen érzékeny. Általában figyelembe veszik az adatvédelem követelményeit; és öröndetes az is, hogy számos esetben ők keresik meg az adatvédelmi biztost, állásfoglalást kérve tőle. Az ügyek tartalmi megoszlását tekintve megfigyelhető, hogy a beadványtevők továbbra is elsősorban a nevek, címek és egyéb személyes – esetenként különleges – adatok sajtó általi nyilvánosságra hozatalát kifogásolják. E tekintetben két megjegyzést érdemes tenni:

Az ügyek egy része büntetőeljárás alatt álló személyek adatainak közlése miatt indul. A panaszosokat ilyen esetben a biztos tájékoztatja arról, hogy a vádemelés időpontjától kezdve a sajtó tudósíthat a büntetőeljárásról, nem nevezheti azonban a terheltet az adott bűncselekmény elkövetőjének. Bár az elmúlt évek gyakorlata során valamelyest tisztázódott a *“közfeladatot ellátó szerv vagy személy”* meghatározás tartalma, továbbra is vannak kételyek egyes szervek, személyek esetében; valamint továbbra sem tisztázott a nem közfeladatot ellátó közszereplők helyzete. Elfogadható az a gondolkodásmód, mely szerint az előbb említettek esetében a közvélemény tájékoztatásához fontos érdekek fűződhetnek, továbbra sem könnyű azonban kijelölni a pontos határokat a *“közfeladatot ellátó szerv vagy személy”, valamint “az érintett közszereplése” terminológiák között.* (324/A/1998, 584/A/1998)

Továbbra is akadtak olyan esetek, amikor a sajtó az érintettek adatainak nyilvánosságra hozatalával helyrehozhatatlan kárt okoz.

Tipikus példa erre egy Bács-Kiskun megyei településen élő kiskorú, P. K. esete, amelyet a *Társadalmi szervezetek alfejezetben* részletesen ismertettünk. A 13 éves kislány terhessége körüli viták a sajtó – különösen az elektronikus médiák – révén a legszélesebb körű nyilvánosság előtt zajlottak. A híradások, tudósítások P. K. monogrammal jelölték a kislányt, lakóhelyének neve D-ként szerepelt, azonban a Magyar Televízió 1-es csatornája 1998. március 23-án hétfőn a 19 óra 30 perckor kezdődött esti híradójában bemutatta a kislány édesanyját, a család házáat, közölte a kislány nevét, a település nevét, a lakóhely pontos címét. A fentiek miatt az adatvédelmi biztos levélben fordult az Országos Rádió és Televízió Testület (a továbbiakban: ORTT) elnökéhez, amelyben kifejtette, hogy álláspontja szerint a sajtónak az érintettek tiltakozásának esetleges hiányában sincs joga a felsorolt személyes adatok nyilvánosságra hozatalára. Az ORTT eljárásának kezdeményezése mellett az adatvédelmi biztos közleményben fordult a sajtóhoz, általános kíméletet kérve a sajtómunkatársaktól. Az ORTT a lefolytatott vizsgálat eredményeképpen a 158/1998. sz. határozatában megállapította, hogy a Magyar Televízió megsértette a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. tv. 3. § (2) bekezdését akkor, amikor nem tartotta tiszteletben a kislány és édesanyja emberi jogait. Az ORTT a határozatában felhívta ugyan a Magyar Televíziót a jogsértés megszüntetésére, azonban nem adott iránymutatást arra nézve, hogy a jogsértést hogyan kell és lehet megszüntetni. Az eset és a vizsgálat kapcsán ajánlás készült, mely a beszámoló mellékletében olvasható. (231/A/1998)

Előfordulnak olyan esetek is, amikor a sajtó képviselői etikátlan eljárásukkal követnek el jogsértést. Olykor az eljárás ténylegesen nem ütközik törvénybe, mégis ellenkezik az adatvédelmi törvény alapvető elveivel. A sajtóetika, a sajtó önszabályozásának fejlődésével az ilyen eseteknek elejét lehet venni, ezért fontos a sajtó munkatársainak felkészítése arra, hogy a nyilvánosság olyan eszköz, mely adott esetben fegyver lehet, és sértheti az érintettek alkotmányos jogait.

Egy újságíró mentőorvosként bemutatkozva szerzett a panaszostól adatokat, melyeket azután az újságban közzétett. A panaszos tájékoztatást kapott arról, hogy az adatvédelmi törvény a személyes adatok kezeléséhez az érintett hozzájárulását írja elő, és adatait ő személyesen közölte az újságíróval. Az ügy egyéb vonatkozásainak tisztázása, például hogy az újságíró mennyiben állított valótlan, a bíróság feladata, mely az újságíró érdeklődését felkeltő alapügyben a beadvánnyal egy időben már megkezdte az eljárást. A bírósági eljárás ténye egyébként is kizárta a biztos eljárásának lehetőségét (az adatvédelmi törvény értelmében a biztos nem vizsgálhat olyan ügyeket, melyben bírósági eljárás van folyamatban). (321/A/1998)

Előfordult, hogy a sajtó a jogsértést jóhiszeműen követte el, vagyis az újságíró, a szerkesztő nem volt tisztában azzal, hogy az adatkezelés jogszabályt sérthet. Az ilyen esetek is elkerülhetőek lennének, ha a sajtó képviselői megfelelő ismeretekkel rendelkeznének. Szerencsére elmondható, hogy az esetek többségében a sajtó – legalábbis annak komolyabb fele, amely számára a hivatástudat a szenzáció előtt van – tiszteletben tartja az adatvédelmi követelményeket.

Egy kereskedelmi rádió karácsony előtt akciót indított, melynek célja rászorulóknak segítése. A rádió levelek, telefonok útján szerzett tudomást a segítségre szoruló emberekről, állapotukról. Előfordult, hogy élő adásban telefonált egy rászoruló szomszédja, és az érintett beleegyezése nélkül tájékoztatta a rádió munkatársát a rászoruló helyzetéről, nevééről. Az élő adás által az adatokat bárki megismerhette. Más esetben a műsorvezető közölte a hallgatóval a megsegített emberek adatait. Az eljárás az érintettek hozzájárulása nélkül jogsértő, de szükségtelen is. Különösen a pontos azonosítás felesleges, mivel a szponzoráló cégek ugyanazt a reklámértéket kapják meg a nevek és címek említése nélkül is. A rádió vezérigazgatója elismerte hibájakat, és megígérte, a jövőben ügyelnek arra, hogy az – egyébként is nehéz helyzetben levő – érintettek ne legyenek azonosíthatóak. A vezérigazgató együttműködési készsége példaértékű volt. (866/A/1998)

Levéltárak, tudományos kutatás

Tipikus ütközési pontja a személyes adatok védelme és a közérdekű adatok nyilvánossága alkotmányos elvének a levéltári kutatás.

A kutatással kapcsolatos indítványokat két csoportra lehet osztani. Az első és adatvédelmi szempontból minden esetben összetettebb feladat a tudományos kutatás, amikor a kutató a közelmúlt történetét kutatva a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvényben (Ltv.) meghatározott védelmi idő előtt kíván az irathoz hozzáférni. Különbséget kell tenni ebben az esetben is a közszereplő, a politikus és az *“átlag” polgár személyes adatai között.*

Az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutatóintézete Közalapítvány főigazgatója az adatvédelmi biztoshoz fordult a forradalom szereplőinek életrajzát tartalmazó CD-ROM publikálása ügyében. Az ügygel kapcsolatban megállapította a biztos, hogy az ütköző alapjogok kölcsönös korlátozásának indokolt mértékére tekintettel a kutatási eredmények bemutatása érdekében a kutató csak a szükséges mértékben és a cél eléréséhez szükséges módon korlátozhatja az érintettek információs önrendelkezési jogait. Ennek értelmében az érintettek hozzájárulása nélkül nyilvánosságra lehet hozni a következő adatokat: a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjai esetében az érintett nevét, beosztását, rendfokozatát, kitüntetését, valamint a fegyveres szerv megnevezését; köztisztviselők esetében az érintett nevét és besorolását, valamint a közigazgatási szerv nevét; közalkalmazottak esetében pedig az érintett nevét és beosztását. Az arányosság e tekintetben úgy is figyelembe vehető, hogy a közfeladatot ellátó személyek adatait személyazonosításra alkalmas formában, míg a kevésbé fontos szereplők adatait személyazonosításra alkalmatlan formában (például monogram) hozzák nyilvánosságra. (823/K/1997)

Szintén az 56-os Intézet kutatója fordult indítvánnyal a biztoshoz, melyben egy 1960-ban lefolytatott politikai per anyagát kívánta – az azóta már elhunyt – egykori elítélt felhatalmazása alapján megismerni. Kérelmét – melyet még a Történeti Hivatal felállítása előtt nyújtott be – a Belügyminisztérium a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter kabinetfőnökének állásfoglalása alapján – államtitokra, valamint arra hivatkozva, hogy az mintegy 50 magyar állampolgár személyes adatait tartalmazza – elutasította.

Az ügyben a biztos megkereste a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat felügyelő tárca nélküli minisztert, aki utasította a Nemzetbiztonsági Hivatalt (NbH) az anyag titkosításának felülvizsgálatára. Ennek alapján az NbH a kérdéses irategyüttesből kiválogatta azokat az iratokat, melyeknek önmagában történő megismerése nem

sérti az államtitok védelméhez fűződő érdeket. Az NbH ezekbe az iratokba engedélyezte a kutatónak a betekintést, aki azonban korábbi kutatási kérelme alapján az iratokat már ismerte, így lényegi előrelépés kutatásaiban nem történt. (396/A/1998)

Az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásain készült felvételek nyilvánosságával kapcsolatos 1997. évi adatvédelmi biztosi ajánlásra hivatkozva a Magyar Országos Levéltár (MOL) ellen fordult panasszal egy másik kutató. Beadványában kifogásolta, hogy a Nemzeti Kerekasztal (Háromoldalú Politikai Egyeztető Tárgyalások) tárgyalásai anyagának kutatását a MOL főigazgatója az Ltv. alapján a kutatási kuratórium engedélyéhez kötötte.

A biztos felhívta a MOL főigazgatójának figyelmét arra, hogy a Politikai Egyeztető Tárgyalásokról nem lehet azt állítani, hogy magánemberek összejövele lett volna, hiszen az a demokratikus átmenet egyik legfontosabb tárgyalássorozata volt. Ezért tehát az átalakulásnak ebben a fázisában már nem hivatkozhatnak a tárgyaláson részt vevők arra, hogy magánvéleményüket adták elő. A Nemzeti Kerekasztalnak ugyanúgy nem volt közjogi státusa, ahogy az EKA-nak sem; különböző szinten, de a hiányzó közjog restituálása volt mindkettő feladata. Az Ltv. értelmében nem vonatkoznak a védelmi határidők azokra a levéltárban elhelyezett iratokra, melyek közérdekű mivoltuk miatt levéltárba kerülésük előtt is bárki számára megismerhetők voltak. Az ügy vizsgálata folyamatban van. (715/A/1998)

A kutatással kapcsolatos indítványok másik csoportját azok alkotják, melyekben az indítványozó nem történelmi eseményekkel kapcsolatban, hanem valamilyen más indokból kíván személyes adatokat kutatni (családfa, lexikon összeállítása stb.). Ezekben az esetekben egyedi eljárási megoldást többnyire nem adunk, hanem az adatvédelem általános szabályainak megtartására hívjuk fel az indítványozó figyelmét.

A Honvédelmi Minisztérium (HM) Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Központi Irattárának igazgatója a biztoshoz fordult tájékoztatásért, hogy a II. világháborúban a keleti fronton elesett katonák adatainak közlése esetén milyen kötelezettségek terhelik a közreadót. Az adatvédelmi biztos állásfoglalásában kifejtette, hogy az elhunytak adatait nem az adatvédelmi törvény, hanem a Ptk. védi. A személyazonosító adatokon kívül lehetőség szerint csak olyan adatokat közöljenek, melyek az esetleg még élő hozzátartozók jogait nem sértik. A megjelentetésre egyebekben főszabályként az Ltv. védelmi időit kell alkalmazni. (475/K/1998)

Az Ltv. 24/A §-ának rendelkezése szerint a személyes adatok azonos védelmét biztosító ország kutatója számára tudományos célból, a védelmi idő lejártá előtt is engedélyezhető a személyes adatot tartalmazó levéltári anyag kutatása, feltéve, hogy a 22. § (1) bekezdésében meghatározott 30, illetőleg 15 év már eltelt. A kutatás akkor engedélyezhető, ha a személyes adatok azonos védelmét az adott országot illetően az igazságügy-miniszter az adatvédelmi biztossal egyetértésben megállapítja. Ennek érdekében az igazságügy-miniszterrel közös tájékoztatóban kívánják közzétenni az azonos védelem megállapításának általános feltételeit. (732/K/1998)

Társadalmi szervezetek

A társadalmi szervezetek tekintetében változatlanul érvényesülnek az 1997. évi beszámolóban említett tendenciák. A különböző közérdekű célok megvalósítása érdekében tevékenykedő, nonprofit szervezetek ügyeinkben továbbra is jellemzően indítványozóként és nem bepanaszolt adatkezelőként jelennek meg. Ismételten szükséges azonban felhívni a figyelmet arra, hogy semmilyen ossztársadalmi érdekű célkitűzés nem szolgálhat alapul az érintettek magánszférájába történő túlzott mértékű beavatkozásra, erre az érintett személyek vélt érdekeinek képviseletében sincs lehetőség.

A törvényalkotó a korábbiakban tett többszöri felhívások ellenére továbbra sem orvosolta azt a visszás jogszabályi megoldást, amelynek alapján a szociális és karitatív célú szervezetek feladataik teljesítése során indokolatlanul hátrányosabb helyzetbe kerülnek, mint a profitorientált direktmarketing tevékenységet folytató vállalkozások. Bár léteznek olyan lehetőségek (például

nyilvános felhívás, újsághirdetés), amelyek alkalmazásával a társadalmi szervezetek megszerezhetik a kívánt adatokat, azonban mindenképpen szükséges e kérdés mielőbbi törvényi rendezése.

A fentiek mellett újabb jelenségként említhető, hogy egyre szaporodik azoknak a beadványoknak a száma, amelyek valamely párt adatkezelési gyakorlatával kapcsolatos kérdéseket érintenek.

Egyesületek, alapítványok

1998-ban az egyesületekkel kapcsolatban a közfigyelmet leginkább felkeltő ügy a Társaság a Szabadságjogokért emberi jogi jogvédő szervezet beadványára indított vizsgálat, közkeletű nevén a *“dávodi ügy”* volt. *(A helyszíni vizsgálat egyéb tapasztalatairól a Krízis-intervenció* alfejezetben számolunk be.) Az ügy irataiból megállapíthatóan a Dávodon élő 13 éves P. K. nem kívánt terhessége megszakítását kérte édesanyja egyetértésével. A terhességről tudomást szerzett az Alfa Magzat- Csecsemő, Gyermek- és Családvédelmi Szövetség (a továbbiakban: Alfa Szövetség). A terhességmegszakítás megakadályozása céljából dr. Téglássy Imre, az Alfa Szövetség főtitkára a születendő magzat javára százezer forintot helyezett letétbe, amely összeg a magzatot csak élveszületés esetén illette volna meg. Ezután az Alfa Szövetség a méhmagzat és az anya közötti érdekellentétre való hivatkozással méhmagzati gondnok kirendelését kérte Baja Város Polgármesteri Hivatal Gyámhivatalától. Ezt követően a gyámhatóság által kirendelt gondnok keresetlevelet terjesztett a Bajai Városi Bíróság elé, melyben az anya és törvényes képviselője által a terhesség megszakítása érdekében tett jognyilatkozatok megsemmisítését kérte. A kereseti kérelemnek helyt adó elsőfokú bírósági ítélet ellen P. K. és édesanyja ügyvédjük útján fellebbezést jelentettek be. Mivel a korábbi – és változatlanul hatályban lévő – határozat alapján a terhesség-megszakításra időközben sor került, ezért a Bács-Kiskun Megyei Bíróság másodfokú döntésével az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte, és az eljárást megszüntette.

Az indítványozók, valamint az adatvédelmi biztos megkeresésére P. K. törvényes képviselője is azt kérte, hogy az adatvédelmi biztos vizsgálja meg: az Alfa Szövetség visszaélt-e a kislány személyes adataival, jogszerűen kerültek-e a birtokába az adatok, kit és milyen felelősség terhel az esetleges törvénytörésért. Javaslat érkezett büntetőeljárás kezdeményezésére is.

Az adatvédelmi biztos a vizsgálatot követően kibocsátott ajánlásában megállapította, hogy az adatvédelmi törvény alapján a szociális és karitatív tevékenységet folytató társadalmi szervezeteknek is be kell szerezniük az érintettek hozzájárulását az adattovábbításhoz, a törvényben el nem ismert érdekekre hivatkozással ezen szervezetek sem sérthetik magánszemélyek személyes adatainak védelméhez fűződő jogát, valamint egyéb személyiségi jogait. Az adatvédelmi biztos ajánlásában kifejtette, hogy a szociális és karitatív célú szervezeteknek az érintettek lehető legnagyobb kíméletével kell eljárniuk, példát kell adniuk a személyes méltóság tiszteletéből. Működésük alapeszméjével ellentétes, ha a szervezet az érintettekkel való együttműködés, valamint azok beleegyezése nélkül kezdeményez peres eljárást. Az adatvédelmi biztos ajánlása szerint az ügyben indult büntetőeljárásnak ki kell terjednie a Btk. 177/A. §-ában foglalt jogosulatlan adatkezelés és a Btk. 177/B.§ szerinti különleges személyes adatokkal visszaélés bűncselekmények elkövetésének vizsgálatára, a gyanúsítható személyek felelősségének tisztázására is. Felhívta egyben az Országgyűlést, hogy alkosson törvényt a társadalmi szervezetek karitatív célú adatkezeléséről, különös tekintettel a kiemelt védelmet élvező különleges személyes adatokra. (231/A/1998)

Az ügy utóéletéről érdemes megemlíteni, hogy az ajánlás kibocsátását követően az Alfa Szövetség beadványban fordult az újonnan megválasztott Országgyűlés elnökéhez az adatvédelmi biztos eljárása jogszerűségének kivizsgálására. Az Alfa Szövetség álláspontja szerint egyfelől a biztos vizsgálata során hatáskörét túllépve járt el, másfelől pedig az ajánlás egyes megállapításainak megalapozottsága is kérdésesnek tekinthető. Az Országgyűlés elnöke a beadványt – hatáskörének hiányában – az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága elé utalta, amely ugyancsak elutasította a panasz kivizsgálását. A bizottság 1998. november 11-én tartott ülésén a bizottság megtárgyalta a beadványt, és úgy határozott, hogy *“hatáskör hiányában nem kíván foglalkozni az Alfa Szövetség beadványával, és nem kíván precedens-t teremteni arra, hogy egy-egy konkrét ügy kapcsán beszámoltassa az országgyűlési biztosokat. A bizottság hatáskörét az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény szellemének megfelelően az országgyűlési biztosok éves beszámoltatására korlátozza”*.

Egy másik beadvány szerint az Ybl Miklós Műszaki Főiskola Egyesülete abban a kérdésben kérte az adatvédelmi biztos állásfoglalását, hogy kiadhatja-e a tagok személyes adatait tartalmazó címlistát valamelyik egyesületi tag részére. Válaszában az adatvédelmi biztos kifejtette, hogy az adatvédelmi törvény alapján csak az adattovábbításban érintett tagok hozzájárulása esetén van lehetősége az egyesületnek a kért adatok kiadására. Mivel ezek az adatok nem minősülnek különleges személyes adatnak, ezért az érintettek hozzájárulása érvényességének nem feltétele az írásbeliség. Az egyesület a tagok ilyen hozzájáruló nyilatkozatát körlevél útján is beszerezheti, illetve jogszerű megoldásnak számít az is, ha az egyesület alapszabálya rendelkezik a tagok részére történő adattovábbításról. (246/A/1998)

Pártok

A pártokkal mint adatkezelőkkel kapcsolatos egyik esetben a beadványozó szerint a Magyar Igazság és Élet Pártja a párt országgyűlési képviselőjelöltjeivel olyan szerződést kötött, amelyben a jelölteknek különleges adataikról, nevezetesen arról kellett nyilatkozniuk, hogy nem szenvednek alkohol és/vagy kábítószer-függőségben, valamint nem homoszexuálisak. Mivel a MIÉP elnöke a kérdéses szerződésről többszöri megkeresés ellenére sem nyilatkozott, ezért az adatvédelmi biztos az ügygel kapcsolatos álláspontját csak elvi alapon alakíthatta ki. Eszerint a szerződési szabadság elvéből fakadóan a párt a képviselőjelöltjével bármilyen, jogszabályi tilalomba nem ütköző tartalmú szerződést köthet. Ha a szerződést megkötése során írásba foglalták, a jelölt tehet olyan jognyilatkozatot, amely alapján a párt különleges adatai kezelésére jogosulttá válik. A különleges adatokkal kapcsolatos szerződési feltételek a szerződés tartalmától függően járhatnak a jelölt személyhez fűződő jogai sérelmével, ennek megállapítása azonban a konkrét szerződés ismerete nélkül nem lehetséges. (234/K/1998)

Egy másik esetben a beadványozó szerint az Együtt Magyarországért Unió anyagi nehézségei miatt ingatlanközvetítő kft. felállítását tervezi, és a kft. potenciális ügyfélköre kialakításához a panaszos állítása szerint az unió képviselőjelöltjeit ajánlószelvényvel támogatók személyes adatait is felhasználja. Az ügyben a vizsgálat folyamatban van. (678/A/1998)

Kamarák

A Győr-Moson-Sopron Megyei Agrárkamara titkára abban a kérdésben kért vizsgálatot, hogy köteles-e a kamarai alkalmazottak munkabérét, költségtérítését és egyéb juttatásait névre szóló bontásban a kamara elnöksége részére átadni. A válaszlevél szerint a Munka törvénykönyve az adatvédelmi törvénnyel egyezően a munkavállalókra vonatkozó adatok harmadik személy részére történő továbbítását az érintettek hozzájárulásának beszerzését követően teszi csak lehetővé. Ilyen tartalmú hozzájárulás hiányában a kamara titkára mint munkáltató jogszerűen jár el akkor, ha a kamara elnöksége által kért adatszolgáltatást megtagadja. (298/A/1998)

Az adatvédelmi biztosnak küldött levelében egy panaszos azt kifogásolta, hogy a Pécsi Körzeti Földhivatal több olyan adásvételi szerződés másolatot küldött meg a Baranya Megyei Ügyvédi Kamarának, amelyben ő félként szerepel. A vizsgálat megállapította, hogy az ügyvédi kamara egy ügyvéd ellen indítandó fegyelmi eljárásban tárgyi bizonyítékként kívánta a szerződéseket felhasználni. Az ügyben kialakított álláspont szerint a földhivatal nem sértette meg a panaszos személyes adatai védelméhez fűződő jogait, amikor a kért szerződéseket az ügyvédi kamara részére továbbította, mert az ügyvédi kamarát a fegyelmi eljárás lefolytatása során a panaszossal kapcsolatos adatokra vonatkozóan minden más személlyel szemben titoktartási kötelezettség terheli. Másfelől pedig az ügyvédi kamara adatkezelésének célja is megfelelőnek tekinthető, hiszen a szerződések a fegyelmi vétség megállapításához nélkülözhetetlenek. (173/A/1998)

Egyházak

Az RTL Klub Televízió 1998. augusztus 31-i esti híradójában közölt tudósítás szerint a Magyarországi Szciantológia Egyház (a továbbiakban: MSE) Miskolci Dianetikai Központja több, az egyházhoz nem tartozó személy adatait kezeli, annak ellenére, hogy az érintettek közül néhányan kifejezetten kérték adataik törlését. A tudósítás alapjául egy, a miskolci misszió tulajdonában lévő, személyes és különleges adatokat tartalmazó számítógépes mágneslemez szolgált, amelyet ismeretlen személy juttatott el az RTL Klub Televízió miskolci kirendeltségéhez. Mivel az előző évben több olyan beadvány (199/A/1997, 252/A/1997) érkezett az adatvédelmi biztoshoz, amelyben a beadványozók az MSE adatkezelési gyakorlatát kifogásolták, ezért a fenti ügyben hivatalból indított vizsgálatot. A helyszínen tartott ellenőrzéssel egy időben az eset kapcsán a Miskolci Városi Rendőrkapitányság is állásfoglalást kért, tekintettel arra, hogy a miskolci misszió vezetőjének feljelentésére jogosulatlan adatkezelés vétségének alapos gyanúja miatt ismeretlen tetséssel szemben nyomozást rendeltek el. A lefolytatott vizsgálat megállapításairól a *Krisz-is-intervenció alfejezetben számolunk be részletesen. (618/A/1998)*

További jellemző ügycsoportok

Származásra, etnikai hovatartozásra vonatkozó ügyek

Az előző évhez képest 1998-ban kevesebb beadvány érkezett a származásra, etnikai hovatartozásra vonatkozó jogok megsértése miatt, de jelentőségük és precedens jellegük továbbra is indokolja önálló fejezetben történő ismertetésüket. A faji eredetre, a nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozásra vonatkozó személyes adatok az Avtv. szerint különleges adatnak minősülnek. A különleges adatok a személyiség mások (és a hatalom) elől védendő rétegeit tárhatják fel, ezért szükséges megkülönböztetett védelmük biztosítása.

1998 áprilisában a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal (NEKH) arról tájékoztatta a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosát és az adatvédelmi biztost, hogy a Józsefvárosi Roma Önkormányzat cigány származásról szóló "Igazolás"-okat ad ki. Az elnökaszszony az országgyűlési biztosok állásfoglalását kérte arra vonatkozóan, hogy az "Igazolás" kiadása jogszerű-e. Az ombudsmanok válaszáat követően a NEKH időközben megválasztott új vezetése és az érintett kisebbségi önkormányzat kérésére a biztosok közös állásfoglalást adtak ki az ügyről. A közös munka a vonatkozó jogszabályi rendelkezések bemutatásán túl foglalkozik a kisebbséghez tartozás igazolásának elvi lehetőségeivel, a közigazgatási vagy társadalmi szervezetek által kiállított dokumentumok kezelése során jelentkező adatkezelési kérdésekkel.

Az ombudsmanok álláspontja szerint bármiféle hatósági "Származásigazolás" kiadása ellentétes az Avtv. és a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény rendelkezéseivel. Hatósági igazolás nemzetiségi és etnikai származásról nem szólhat, ugyanis ilyen tényről semmiféle közhatalmi szervnek nem lehet hivatalos tudomása, nyilvántartása. Az ilyen tartalmú igazolás azt a látszatot kelti, hogy kibocsátója rendelkezik az igazolásban foglalt tényállítás alapjául szolgáló dokumentációval, nyilvántartással. Származás tényéről tehát nem, csak az etnikai hovatartozás kinyilvánításáról lehet igazolást kiállítani, az ajánlás végén szerepelnek iránymutatások ennek jogszerűségéről. Az ajánlás teljes szövege a függelékben olvasható. (317/K/1998)

A Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány (MAZSÖK) kuratóriuma 1998 október végén kelt beadványában arról tájékoztatta az adatvédelmi biztost, hogy a párizsi békeszerződésről szóló 1947. évi XVIII. törvény 27. Cikke 2. pontjában foglaltak végrehajtásáról szóló 1997. évi X. törvény felhatalmazása alapján életjáradékot folyósítanak a holocaust magyarországi túlélői javára. A jogosulti kört a sajtóban közzétett felhívásban kérték a jelentkezésre, adatszolgáltatásra. Az így létrejött címlista alapján kereste meg a MAZSÖK a lehetséges jogosultakat, s a Jewish Claims Conference (JCC) budapesti irodájának felkérésére kiküldte az általuk rendszeresített kérdőívet. A panasz szerint az "Europa – Ost International" nevű magáncég név szerint

megkeresett több, életjáradékra jogosult személyt. Levelében az áll, hogy a kitöltött adatlapokat a Claims Conference budapesti kirendeltségéhez továbbítják, innen küldik tovább Németországba. A magáncég nem jelölte meg a levélben, hogy milyen forrásból jutott hozzá a magánszemélyek adataihoz. A kuratórium vezetése szerint másnak nem adták ki az adatbázist, a hivatkozott magáncégnek sem ők, sem a JCC nem adott megbízást az adatgyűjtésre. A JCC kizárólag a MAZSÖK-öt kérte fel az ügyfelek megkeresésére. Az ügy vizsgálata folyamatban van. (755/A/1998)

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (MAZSIHISZ) az adatvédelmi biztos vizsgálatát kezdeményezte egy Magyarországon letartóztatott brit állampolgár személyes adatok védelméhez fűződő jogának megsértése miatt. A Kossuth Rádió Esti Krónika című hírműsorában május 5-én a Vám- és Pénzügyőrség Fővárosi nyomozóhivatalának parancsnokhelyettese úgy nyilatkozott, hogy a brit üzletembert korábban a BRFK a Gyorskocsi utcai fogdában helyezte el, ott azonban nem volt megoldható az étkeztetése, illetve *“hígyakorlata”*. Nem volt biztosítva, hogy *“őhozzá mindennap bejárjanak a rabbik”*, emiatt átszállították a Fővárosi Bíróság Büntetés-végrehajtási Intézetébe, *“ugyanis ő izraelita vallású”*. Az adatvédelmi biztos vizsgálat megállapította, hogy nyilatkozatával a Vám- és Pénzügyőrség Fővárosi nyomozóhivatalának parancsnokhelyettese törvényi felhatalmazás nélkül, az érintett Avtv.-ben megkövetelt írásbeli beleegyezésének hiányában hozta nyilvánosságra az üzletember különleges személyes adatait. Az adatvédelmi biztos tájékoztatta az indítványozó MAZSIHISZ-t, hogy az Avtv. 17. §-a alapján az érintett, jogainak megsértése esetén a különleges adatait jogellenesen nyilvánosságra hozó személy ellen bírósághoz fordulhat, és kártérítést követelhet. Az ombudsman felhívta a nyilatkozó parancsnokának és a Vám- és Pénzügyőrség Országos parancsnokának a figyelmét az esetleges további jogsértések elkerülése érdekében a szükséges intézkedések megtételére. (363/K/1998)

A kalocsai Családsegítő Szolgálat a roma etnikumú lakosság szociális helyzetéről felmérést kívánt készíteni, a munka megkezdése előtt a kérdőívet véleményezésre elküldték az adatvédelmi biztoshoz. A felmérést a Családsegítő Szolgálat kizárólag a roma etnikumú lakosság körében kívánta elvégezni, a lapon a magánszemélyek egészségi állapotára vonatkozó kérdések is szerepelnek, amelyek a származáshoz hasonlóan különleges személyes adatra utalnak. E kérdések megválaszolása az érintettek részéről kizárólag önkéntes alapon, az adatkezelésre vonatkozó írásbeli hozzájárulás megadása után történhet. A felmérés során és azután is a Családsegítő Szolgálatnak mint adatkezelőnek a tudomására jutott adatokat az Avtv. alapján mindenkor az adatkezelés célja (családsegítés) szerint, az érintettek tájékoztatása, iratbetekintési jogának biztosítása, valamint megfelelő adatbiztonsági intézkedések megtétele mellett szabad csak kezelnie. Az adatvédelmi biztos javasolta, hogy a kérdőív bevezető részében tartalmazzon egy *“tájékoztatót”*, amelyből a kérdőívet kitöltő személyek értesülhetnek az adatkezelő szerről, az adatkezelés céljáról, helyéről, adatszolgáltatásuk önkéntességéről, iratbetekintési jogukról, az adatfelvétellel kapcsolatos esetleges panasztételi jogosultságukról, valamint azon jogukról, hogy az adatkezelőnél bármikor adataik törlését kérhetik. Szorgalmazta az adatvédelmi ombudsman azt is, hogy a felmérést a Családsegítő Szolgálat megfelelően felkészített munkatársai végezzék, és az adatfelvétel során szóban is magyarázzák el a tájékoztatóban foglaltakat. Azt is javasolta, hogy a Családsegítő Szolgálat a felmérés során birtokába jutott adatokat ne az érintettek roma etnikuma alapján elkülönítetten tartsa nyilván, hanem ezen adatokat az egyéb segítségre szoruló személyekről felvett adatokkal együtt, egységes nyilvántartásban kezelje. Statisztikai adatfelmérés esetén a felvett adatok csak oly módon kerülhetnek felhasználásra, hogy az érintettek személyére ne lehessen következtetést levonni. (655/K/1998)

Magán adatkezelők

Az 1997-es beszámolóban szerepeltek először önálló alfejezetként a magánszemély adatkezelők. E kategória sajátossága, hogy az adatkezelő – aki az alkalmazott eljárástól függetlenül a személyes adatokat felveszi, tárolja, feldolgozza, hasznosítja (ideértve a továbbítást és a nyilvánosságra hozatalt), valamint aki az adatokat megváltoztatja, vagy további felhasználásukat megakadályozza – magánszemély. Az adatvédelmi biztos az adatvédelmi törvény által meghatározott jogának és

kötelességének eleget téve a panasz kivizsgálását vagy elutasítja (hatáskör, illetve nyomozati jogkör hiányában), és tájékoztatja a panasztevőt a további jogorvoslati lehetőségekről, vagy átteszi az ügyet más szervezethez, vagy – amennyiben az Avtv. lehetővé teszi – a panaszt kivizsgálja, s megállapítja a jogsértés tényét. Amennyiben a jogsértő személye ismert, felszólítja őt a jogsértő tevékenység abbahagyására, illetve a jogsértő állapot megszüntetésére. Ha a felszólított személy a felszólításnak 30 napon belül nem tesz eleget, az adatvédelmi biztos a nyilvánossághoz fordulhat. Magánszemélyek esetében ez nem mindig vezethet eredményre, a nyilvánosság ténye és a nyilvánosság okozta hátrány nem minden esetben állna arányban a jogosulatlan adatkezelés által okozott hátránynyal. Magánszemély adatkezelőknél ezért erre még nem volt példa. Változás az előző évhez képest, hogy a magánszemély adatkezelők által elkövetett jogellenes adatkezelések tényállása tisztázható volt, megállapítható volt a jogsértő személye, valamint a jogellenes adatkezelés ténye is.

Az egyik ügyben a panaszos kifogásolta, hogy szomszédja rendszeresen lefényképezi őt, családját és vendégeit, továbbá feljegyzéseket készít arról, hogy mikor hagyják el a lakást és térnek vissza. Csatolt egy olyan felvételt, amely szerinte mindezt bizonyította. A levélíró tanácsot kért, hogy mely szervezethez vagy fórumhoz fordulhatna. Válaszában az adatvédelmi biztos felajánlotta az ügy kivizsgálását, ám figyelmeztette, hogy állásfoglalásának kötelező ereje nincsen, és javasolta a panaszosnak, fontolja meg a tényállás összes eleme alapján, hogy érdemes-e bírósághoz fordulni. (527/A/1998)

Egy másik panaszos ellen felesége válókeresetet nyújtott be a bíróságon, és megbízta ügyvédjét, hogy ehhez szerezzék be a férjére vonatkozó személyes és egyben különleges adatnak minősülő kórházi zárójelentéseket. Ezeket a dokumentumokat a bontóper során fel is használták. Az adatvédelmi biztos válaszában kitért arra, hogy mivel bírósági eljárás van folyamatban, és az adatait a bizonyítás keretében használják fel, ezért a vizsgálat csak az adatok megszerzésének jogszerűségére terjedhet ki. Az ügyben az adatvédelmi biztos megkereste a bepanaszolt ügyvédet, aki nem válaszolt arra a kérdésre, hogyan jutott birtokába a zárójelentéseknek, ezért az ombudsman az ügyvédi kamarához fordul. A vizsgálat még folyamatban van. (503/A/1998)

Egy másik, feltehetően közérdeklődésre számot tartó ügyben is vizsgálat indult. Az indítványozó kifogásolta, hogy az APEH még ki nem nevezett alelnök-jelöltjei *“megelőlegezetti” hivatalos minőségben az APEH hivatalában megjelentek, ott hozzáfértek az adatállományhoz, részt vettek személyzeti döntések előkészítésében és lezárásában. Tevékenységükkel összefüggésben adótitoknak minősülő védett, valamint az adóhivatal dolgozóinak személyiségi jogait sértő adatokhoz juthattak. A vizsgálat folyamatban van. (604/A/1998)*

Egy állampolgár beadványában állásfoglalást kért élő és holt személyek életrajzi adatainak publikálhatóságáról. Az adatvédelmi biztos válaszában leszögezte, hogy személyes adatot csak akkor lehet kezelni, ha azt törvény elrendeli, vagy ha az érintett hozzájárul. Ha a kezelt adat különleges adat, akkor szükség van az érintett írásbeli hozzájárulására. E szabály alól kivételt képeznek a közfeladatot ellátó személyek a közfeladattal összefüggő adatok tekintetében. Közéleti jelentőségük és ismertségük arányban kell álljon a róluk közzétett adatok mennyiségével és minőségével, amely adott esetben magánéletük határait is módosíthatja. A publikálás nem lehet korlátlan, a közlésnek alkalmazkodnia kell a közzététel határaihoz és a nyilvánosság társadalmi hagyományaihoz. Kivételt jelent az is, ha az életrajzi adatokat korábban már jogszerűen nyilvánosságra hozták. A személyes adatok védelme az aktív jogok kategóriájába tartozik, amellyel élő személyek élhetnek. A védelem az érintett halálával az adatvédelem tekintetében szűnik csak meg, s átalakul a Ptk. által védett kegyeleti joggá. A levéltári törvény alapján az örökös vagy a hozzátartozó adhat engedélyt a kutatásra, azonban 30 év elteltével a közlevéltári anyag szabadon kutatható. A családfák összeállítása egyéni célból mindaddig nem ütközik törvénybe, míg mások személyiségi jogait nem sérti vagy veszélyezteti. Az ilyen adatok publikálása azonban az érintettek hozzájárulását igényli, amennyiben a személyek azonosítására alkalmas adatot tartalmaz. (598/K/1998)

Társasházak

1998-ban a korábbi évekhez képest kevesebb beadvány érkezett az Adatvédelmi Biztos Irodájához a társasházak adatkezelésével kapcsolatban. Ennek oka véleményünk szerint a társasházakra vonatkozó szabályozás törvényi szintre emelése és az 1996-ban kiadott ajánlásunk egyre szélesebb

körben való megismerése (*Ajánlás a tulajdonostársak adatainak nyilvánosságra hozatalával kapcsolatos vizsgálat megállapításairól, Az adatvédelmi biztos beszámolója, 1995–1996, 175–176. oldal*).

Az adatvédelmi biztoshoz forduló személyek (lakók, tulajdonostársak, közös képviselők) egy része arról kér tájékoztatást, hogy milyen esetekben vezethető nyilvántartás a tulajdonostársakról, bérlőkről, illetőleg a lakásban lakó személyekről, míg a második csoportba azok a beadványok tartoznak, amelyekben a panaszosok azt sérelmezték, hogy a társasházban kifüggesztéssel nyilvánosságra hozták: a közös költség viselésében hátralékkal rendelkeznek. (174/K/1998, 467/A/1998, 560/K/1998)

Az első csoportba tartozó beadványokra tájékoztatást adtunk arról, hogy a társasházról szóló törvény alapján a társasházi tulajdonostársakról, a bérlőkről, illetőleg a lakásban lakó személyek számáról milyen feltételek mellett, milyen adattartalommal és mely esetben lehet nyilvántartást vezetni.

Azokra a beadványokra, amelyekben a panaszosok azt sérelmezték, hogy a társasházban kifüggesztették a közös költségek viselésében meglévő hátralékukat, az ajánlás másolati példányának megküldésével tájékoztattuk a panaszosokat, hogy a tulajdonostársak milyen formában ismerhetik meg az információk önrendelkezési jog sérelme nélkül a közös költségek vagy kommunális kiadások viselésében hátralékkal rendelkezők személyét. (305/A/1998, 365/A/1998, 740/A/1998)

Krízis-intervenció

Az Adatvédelmi Biztos Irodája 1998-ban is foglalkozott több olyan esettel, ahol a személyes adatok kezelésével kapcsolatban a jogsérelem ténye vagy veszélye olyan mértékű volt, hogy azonnali beavatkozást igényelt. Az ilyen ügyekben elrendelt vizsgálatok rendszerint az állampolgárok nagyobb csoportját érintették, bár az idén az egyik legkirívóbb esetünk a "dávodi kislány" terhesség-megszakításával kapcsolatos ügy volt. Az azonnali intézkedést igénylő esetekben az adatvédelmi biztos rendszerint a nyilvánossághoz fordul, és a közvélemény erejével próbál hatni a jogsérelem okozóra, s az adatkezelőt felszólítja a jogellenes adatkezelés azonnali megszüntetésére. Az ismertetett ügyekkel kapcsolatos ajánlások, részletes állásfoglalások a mellékletben találhatók.

1998 márciusában több beadvány érkezett a Bács-Kiskun megyében élő 13 éves P. K. ügyében, aki nem kívánt terhessége megszakítását kérte édesanyja egyetértésével. A terhességről tudomást szerzett az Alfa Magzat-, Csecsemő-, Gyermek- és Családvédelmi Szövetség, és mivel véleményük szerint a kiskorút környezete erőszakos ráhatással igyekezett a magzatelhajtásra rákényszeríteni, a szövetség főtitkára a terhességmegszakítás megakadályozására százezer forintot helyezett letétbe a magzat javára. Mivel az összeg a magzatot csak elveszületés esetén illette volna meg, az Alfa Szövetség méhmagzati gondnok kirendelését indítványozta a magzat életének védelmében. A gyámhivatal kirendelte a méhmagzati gondnokot, aki ezt követően pert indított a kiskorú és édesanyja ellen annak megállapítása iránt, hogy a terhesség nem szakítható meg. Az ügy sürgősségére való tekintettel az adatvédelmi biztos munkatársai helyszíni vizsgálatot tartottak. A vizsgálat célja annak kiderítése volt, hogy az Alfa Szövetséghez ki továbbította a kislány terhességére vonatkozó különleges adatokat, és a szövetség jogszerűen kezelte-e azokat. A vizsgálat során nem sikerült egyértelműen tisztázni, hogy az Alfa Szövetség kitől szerzett tudomást a kislány terhességéről, mivel az ügyben érintettek egymásnak ellentmondóan nyilatkoztak. Az viszont egyértelműen megállapítható volt, hogy az Alfa Szövetség jogosulatlanul kezelte a kislány terhességére vonatkozó különleges adatokat. (231/A/1998) Az ügyet részletesen a *Társadalmi szervezetek* alfejezetben ismertettük.

Az RTL Klub Televízió híradója 1998 augusztusában arról számolt be, hogy a Magyarországi Szciantológiai Egyház miskolci Dianetika Központja által kezelt személyes és különleges adatok nyilvánosságra kerültek. Az adatvédelmi biztos munkatársai másnap a helyszínen vizsgálatot tartottak. Állampolgári bejelentés alapján az adatvédelmi biztos 1997-ben már foglalkozott a szciantológiai egyház által terjesztett "Oxfordi képességvizsgáló teszt"- lapokkal. A biztos akkor felhívta az egyház figyelmét arra, hogy az adatlapból nem

derül ki egyértelműen, hogy az adatszolgáltatás önkéntes, netán kötelező, valamint hogy milyen célra használják fel, mennyi ideig tárolják a kapott adatokat. A helyszíni ellenőrzés tapasztalatai szerint a szcientológia egyház a kérdőíveken továbbra sem tüntette fel magát mint adatkezelőt, mivel az adatlapon szereplő "SZE DIANETIKA KÖZPONT" megjelölés nem ad pontos tájékoztatást az adatkezelő kilétéről. A helyszíni vizsgálat során a biztos munkatársai megállapították, hogy a szcientológia egyház adatkezelési gyakorlata ellentétes az adatvédelmi törvény rendelkezéseivel. A miskolci adatbázisban az egészségi állapotra vonatkozó különleges adatok szerepelnek, amelyek tárolásához hiányzott az érintettek írásos hozzájárulása. A központ ezen túlmenően olyan személyek különleges adatait is őrzi, akik a tesztlap kitöltése után nem váltak a szcientológia egyház tagjává. Az adatvédelmi törvény értelmében a megkeresett szerv 30 napon belül köteles tájékoztatást adni az országgyűlési biztosnak az ügygel kapcsolatos érdemi állásfoglalásáról és a megtett intézkedésekről. Mivel a törvényi előírásnak a szcientológia egyház 1997-ben nem tett eleget, az adatvédelmi biztos a mostani vizsgálat kapcsán ismételten felhívta a figyelmüket a feltárt hiányosságok megszüntetésére. A Magyarországi Szcientológia Egyház titkára 1999 január eleji levelében arról tájékoztatta az adatvédelmi biztost, hogy észrevételeit elfogadták, és megszüntetik a jogellenes adatkezelési gyakorlatukat: ezentúl feltüntetik az egyház mint adatkezelő nevét, a korábban kitöltött tesztlapokat megsemmisítik, az újonnan kitöltötteket a kiértékelésig, vagy ha az nem történik meg, legfeljebb 30 napig tárolják. Az adatok felvételéhez és feldolgozásához az érintett írásbeli hozzájárulását kéri. (618/A/1998)

Az IDG Magyarország Lapkiadó Kft., illetve az iNteRNeTto főszerkesztője abban a kérdésben kért sürgősen állásfoglalást az adatvédelmi biztostól, hogy a <http://internetto.tiszanet.hu./sport/foci.htm> címen elérhető Focifórum egyik hozzászólójának neve és lakcíme iránti rendőrségi adatkérés törvényes-e. (Az ügyet az *Internet* alfejezetben is tárgyaltuk.) A hozzászóló egyébként az újpesti stadionban történt vandál rongálásban való tevékeny részvételéről számolt be az Interneten. Az adatvédelmi biztos munkatársa próbaképpen hozzászólott a fórumhoz, és azt állapította meg, hogy az üzenete előzetes regisztráció (név, lakcím, e-mail cím megadása) nélkül is megjelent. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint az iNteRNeTto és az IDG Magyarország Lapkiadó Kft. nem adhatja ki a rendőrség részére az előzetes regisztráció nélküli részvételt biztosító fórum hozzászólójának nevét, lakcímét, és egyéb, a hozzászólóval összefüggésbe hozható adatot, mivel ezen adatok jogszerűen nem lehetnek a birtokában. (A rendőrség nem attól a szolgáltatótól igényelt adatot, amely a szolgáltatás elérhetőségét biztosító szervert üzemelteti.) Levelében a biztos arra is utalt az eset kapcsán, hogy az Internet szolgáltatásait igénybevevők személyes adatainak védelme jelenleg nincs megfelelően rendezve Magyarországon. (802/A/1988)

Az adatvédelmi biztoshoz több olyan beadvány érkezett, amelyben azt kifogásolták, hogy egyes kereskedelmi egységeknél, bizonyos összeghatár felett ellenőrzik a bankkártyával fizetni szándékozók személyazonosságát, sőt sok esetben a személyazonosító adataikat regisztrálják is. A megfelelő technikai háttérrel nem rendelkező kereskedelmi cégek a jogosulatlan kártyahasználat (a lopott, vagy hamisított bankkártyával való fizetés) kiszűrésére, illetve a kártya-kibocsátó pénzintézetek óhajára vezették be a bankkártyával fizető vásárlók ily módon történő azonosítását. Az adatvédelmi biztos állásfoglalása szerint a vásárlók hozzájárulása esetén adatvédelmi szempontból nem kifogásolható, hogy a kártya jogos birtokosának kilétét egy hatósági igazolvány megtekintésével ellenőrizze a pénztáros. Az adatvédelmi biztos annak a véleményének is hangot adott, hogy a néhány tízezer forintos vásárlási összeg, illetve a jogosulatlan kártyahasználat esetleges kiszűrése nem teremthet olyan helyzetet, ami a vásárlók magánszféráját veszélyezteti. Az esetleges visszaélések megakadályozása érdekében rendelkezésre állnak, illetve megteremthetők azok a módszerek, technikák, amelyek azt szolgálják, hogy a kereskedelmi céget ne érje kár. Ilyen módszer a PIN kód alkalmazása, pénztárak kijelölése a kártyával fizetők számára, stb. A kereskedelmi cégek akkor járnak el jogszerűen, ha egyértelműen tájékoztatják a vásárlóikat, hogy csak akkor tudják a bankkártyával fizetőket kiszolgálni, ha hozzájárulnak ahhoz, hogy hatósági igazolvány felmutatásával igazolják személyazonosságukat, a bankkártya birtoklásának jogszerűségét, illetve ha az "igazolást" vállalók adatait nem rögzítik. (862/A/1998)

B) Közérdekű adatok

1998-ban 77 ügy tárgya volt az információszabadság, vagyis a közérdekű adatok megismerésének joga. (Ebbe nem számítottuk bele az információszabadsággal kapcsolatos jogszabály-véleményezéseket.) Az információszabadságot érintő esetek száma és aránya – az összes ügghöz képest (8%) – most már évek óta változatlan. A 77 (1997-ben: 74) ügyből 38 (43) panasz volt, 31 (24) tájékoztatás- vagy állásfoglalás-kérés, 8 (7) pedig hivatalbóli eljárás.

A közérdekű adatok kezelésével kapcsolatos 1998-as ügyek megoszlása indítványozók szerint (Zárójelben az előző évi adat szerepel):

- magánszemély 36 (25) %
- újságíró 9 (18) %
- maga az adatkezelő 8 (15) %
- civil szervezet 9 (11) %
- hivatalból indított eljárás 11 (10) %
- önkormányzati képviselő, polgármester 4 (9) %
- parlamenti képviselő 1 (3) %
- ügyvéd (valamely szervezet vagy cég képviseletében) 3 (3) %
- gazdasági társaság 3 (1) %
- közfeladatot ellátó személy a saját ügyében 5 (-) %
- egyéb 1 (5) %

Az indítványozók összetételében az egyetlen szembetűnő változás, hogy az előző évhez képest felére csökkent az újságírók aránya. Minthogy olyan statisztika nem készül, hogy a különböző hivatalokhoz hány újságíró fordul közérdekű adatokért, és milyen sikerrel, nem tudjuk vajon a megkeresett szervek előzékenysége nőtt, vagy az újságírói aktivitás csökkent.

Többéves tapasztalat, hogy elenyésző az olyan panaszok száma, amelyet hatáskör hiánya miatt kellene elutasítani. Az információszabadság körében ebben az esztendőben is mindössze három ilyen eset akadt. Mégis érdemes ezeket megemlíteni, mert mindhárom az információszabadság alapjogának félreértését mutatja. A panaszosok részben azt sérelmezték, hogy a televíziós csatornák privatizációját követően a Magyar Televízió 2-es csatornáját – egy közszolgálati műsort – csak műholdvevő készülékkel tudták fogni. Így elesnek az időközben erre a csatornára áthelyezett parlamenti közvetítésektől. A panaszok másik része arra vonatkozott, hogy a kábeltelevíziós vevőrendszer átalakítása miatt nem tudja nézni a közszolgálati televízió adásait. (239/K/1998, 347/A/1998, 575/A/1998)

Van olyan ország, ahol az ilyen sérelmek egyben alkotmányos jog korlátozását is jelenthetik. Németország alaptörvénye például kimondja: mindenkinek joga van arra, hogy az általánosan hozzáférhető forrásokból akadálytalanul tájékozódjék. Magyarországon azonban az információszabadság mást jelent: az állami, önkormányzati és egyéb közfeladatot ellátó szervek kötelességét, hogy mindenki számára hozzáférhetővé tegyék a közérdekű adatokat. Vagyis nálunk senkinek nincs alkotmányos joga arra, hogy meghatározott televíziós csatornát foghasson. (Ez nem zárja ki, hogy ezekben az esetekben esetleg másfajta jogsértés bekövetkezett, hiszen kérdés, milyen kötelezettségek terhelik a közszolgálati televíziót az adók módjára beszedett üzemen tartási díj fejében. Ennek eldöntése azonban nem az adatvédelmi biztos hatásköre.) A magyar alkotmányos rendszerben az információszabadság sérelme abban a határhelyzetben lenne felvethető, ha jelentős létszámú társadalmi csoport a közszolgálati csatornák vételi lehetőségétől általában elesne.

Ugyancsak jogértelmezési dilemmát vetett fel az az ügy, amelyben egy szakszervezet kért állásfoglalást: az adatvédelmi törvény alapján köteles-e egy szakszervezet bárki számára

hozzáférhetővé tenni a gazdálkodásával kapcsolatos adatokat. A – mellékletben teljes terjedelemben szereplő – válasz szerint: a szakszervezetek az egyesülési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó társadalmi szervezetekkel, például egyesületekkel együtt a társadalmi önszerveződés intézményei. Nem rendelkeznek közhatalmi jogokkal, és nem kezelnek költségvetési pénzeket. Tagságuk érdekeinek védelme és képviselése érdekében kifejtett tevékenységük társadalmi hasznossága nem emeli a szakszervezeteket a jogi értelemben vett közfeladatot ellátó szervek közé. (490/K/1998)

Az információszabadság körében 1998-ban hivatalból nyolc esetben indított vizsgálat többségére a megyei vizsgálatok keretében került sor, mégpedig a következő adatkezelőknél:

- KSH Békés Megyei Igazgatósága;
- Békéscsaba Polgármesteri Hivatala;
- Békés Megyei Illetékhivatal;
- Veszprém Polgármesteri Hivatala;
- Veszprémi Bányakapitányság;
- Veszprémi Fogyasztóvédelmi Felügyelőség.
- A megyei vizsgálatok tapasztalatait külön fejezet tartalmazza.

Elektronikus információszabadság

A számítógépes hálózatok rohamos bővülése, miközben új és új veszélyeket jelent a személyes adatok védelme szempontjából, öröndetes fejleményeket hozhat az információszabadság tekintetében. A közigazgatási informatika hazánkban is tapasztalható gyors fejlődése: a közérdekű adatok digitalizálása és nyilvános számítógépes adatbázisokban való közzététele új fejezetet nyithat az információszabadság történetében. A közérdekű adatok közzétételének ezen új módjával egyre több hazai közigazgatási szerv és önkormányzat él.

A közzététel módját egyébként jelenleg az adatvédelmi törvény nem határozza meg pontosan. Annyit mond csupán, hogy az állami és önkormányzati szervek *“rendszeresen közzé vagy más módon hozzáférhetővé teszik”* a közérdekű adatokat.

Az információszabadság terén nagy hagyományokkal rendelkező Egyesült Államokban 1996-ban elfogadták az elektronikus információszabadságról szóló törvényt (Electronic Freedom of Information Act), mely az adatok meghatározott körére vonatkozóan törvényi kötelezettséggé tette az elektronikus formában történő közzétételt. Eszerint mindazon dokumentumokat, amelyeket korábban a hivatalos lapban közzé, vagy a hivatalban bárki számára hozzáférhetővé kellett tenni, ezen túl elektronikus formában is kötelező *“megjelentetni”*. De ebbe a körbe vonta a törvény azokat a dokumentumokat is, amelyeket a hivatal korábban már egy kérelmező rendelkezésére bocsátott, és hasonló kérelmekre számítani lehet. Ma az Interneten már az olyan hivatalok is, mint a CIA vagy az FBI sok száz oldalnyi információs anyaggal igyekeznek tevékenységükről az érdeklődőket tájékoztatni

Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint a közérdekű adatok elektronikus formában történő közzétételét Magyarországon is ösztönözni kell, ezért a jövőbeni eredményes együttműködés reményében felvette a kapcsolatot a kormány közigazgatási informatikai stratégiájáért felelős szervvel a Miniszterelnöki Hivatalban. (748/H/1998)

Közérdekű adatok az önkormányzatok kezelésében

Az önkormányzatok közérdekű adatkezelési gyakorlatával kapcsolatos indítványok lényegében nem tartalmazzak a korábbiakhoz képest új elemet. Több indítvány irányult az idén is az önkormányzat tisztségviselőinek és tisztviselőinek kifizetett juttatások megismerésére.

Az indítványozó önkormányzati képviselő azt kérdezte, hogy megtudhatja-e a polgármesteri hivatal jegyzőjének és tisztviselőinek kifizetett juttatásokat. Az adatvédelmi biztos válaszában kifejtette, hogy a jegyző illetményét a képviselő-testület tagja ismeri, mivel a jegyzőt a testület nevezi ki. A polgármesteri hivatal más köztisztviselőinek illetményét a jegyző mint munkáltató ismeri. E köztisztviselők szolgálati viszonya tekintetében a képviselő-testületnek nincsenek munkáltatói jogai, ennél fogva az ő illetményüket a testület tagjai nem ismerhetik meg. Ugyanezen okból nem ismerhetik meg a testület tagjai a hivatal tisztviselőinek nyújtott egyéb juttatások egyedi összegét sem. Ezen összegekről a munkáltató jogosult dönteni, ezeknek csak statisztikai összesítő adatait, illetve a költségvetéshez és a zárszámadáshoz szükséges összeget ismerhetik meg a képviselők. A közfeladatot ellátó szervek hatáskörében eljáró személynek a feladatkörével összefüggő személyes adata a közérdekű adat megismerését nem korlátozza. Ez az elv megkívánja azt, hogy a jegyző (tisztviselő) illetményének megismerése valamilyen közérdekű adat megismerésével kapcsolatosan váljék szükségessé. Ezek az adatok nem közérdekű adatok, személyes adat mivoltuk továbbra is fennáll, csak annak védelme szűkül le adott esetben egy másik alkotmányos követelmény – a közérdekű adatok megismerhetősége – érdekében. (803/A/97)

Hasonló esettel fordult a biztoshoz az önkormányzati választások előtt egy jegyző. Egy képviselő-testületi tag kérdezte meg a polgármestertől, hogy az önkormányzatnál dolgozó köztisztviselők és közalkalmazottak közül az elmúlt években ki vett részt szakmai úton, hol, és mennyibe került ez a hivatalnak. Válaszában a biztos kifejtette, hogy az Avtv. értelmében közfeladatot ellátó szerv hatáskörében eljáró személy neve és beosztása – ha törvény másképp nem rendelkezik – bárki számára hozzáférhető, nyilvános adat. A közszolgálati alapnyilvántartásból a köztisztviselők adatait csak a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvényben (Ktv.) meghatározott esetekben szabad kiadni. Ebben az ügyben közérdekű adat a hivatal és az intézmények által az adott évben munkatársaik továbbképzésére, szakmai útjaira fordított összeg, ez azonban személyre lebontva nem adható meg. (670/K/1998)

Több indítvány érkezett az önkormányzati választásokat követően megalakuló testületek tagjai, illetve a polgármester díjazásának megállapításával kapcsolatban. A kérdések arra irányultak, lehet-e zárt ülésen dönteni a díjazásról, illetve kötelező-e nyilvánosságra hozni a vitában elhangzottakat.

A biztos felhívta a figyelmet arra, hogy a képviselő-testület tagjainak és a polgármesternek a védett magánszférája szűkebb, köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentős személyes adataik védelmét megelőzi a választópolgárok közérdekű adatok megismeréséhez fűződő joga. Ezt a jogot nem korlátozza az sem, hogy a juttatásokat tárgyaló ülésen a résztvevők sokszor személyiségi jogokat érintő kijelentéseket tesznek. (789/H/1998)

A következő ügycsoport a testületi és bizottsági ülések jegyzőkönyveikhez való hozzáférést, valamint más önkormányzati anyagok megismerését érinti.

Egy indítvánnyal kapcsolatban a biztos kifejtette, hogy a nyilvános képviselő-testületi és bizottsági ülések jegyzőkönyvei bárki számára hozzáférhetőek, a jogi szabályozás nem tesz különbséget a testület és a bizottság ülései között. Amennyiben a testület vagy a bizottság úgy dönt, hogy a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (Ötv.) 12. § (4) bekezdése alapján zárt ülést rendel el, úgy külön jegyzőkönyvet köteles készíteni, melyet elkülönítetten kell kezelni. Ha valaki érintettként részt vett a zárt ülésen, úgy annak a napirendi pontnak a jegyzőkönyvi részletét, amelyben ügyét tárgyalták, és mások személyes adatai nem szerepelnek, megtekintheti. A képviselő-testületi és bizottsági ülések jegyzőkönyveinek tárolásáért, irattározásáért, az iratok szakszerű és biztonságos megőrzésére alkalmas irattár kialakításáért és működtetéséért, továbbá az iratkezeléshez szükséges egyéb tárgyi, technikai és személyi feltételek biztosításáért a jegyző a felelős. A követelmények teljesítésének részletes szabályait a közfeladatot ellátó szerv által készített egyedi, vagy a részére kötelezően előírt egységes iratkezelési szabályzat és irattári terv tartalmazza. (268/K/1998)

Panasz érkezett egy közmeghallgatásról készült magnófelvétel megismerhetőségével kapcsolatban is. A polgármesteri hivatal a panaszos arra irányuló kérését, hogy a felvételtől saját költségén másolatot készíthessen, elutasította, azzal az indokkal, hogy a hangfelvételt a képviselők is csak a felvételt követő három napon belül hallgathatják meg, és a felvételtől írásos anyagot vagy kivonatot csak hivatalos szervek megkeresése esetén készítenek. A biztos felhívta a polgármester figyelmét arra, hogy a kérelmező az Avtv. 20. § (1) bekezdése alapján közérdekű adatról annak tárolási módjától függetlenül kérhet másolatot. Ezek után a polgármester tájékoztatta a biztost, hogy a kért másolatot elkészítette, és a panaszosnak megküldte. (81/A/1998)

Panasszal fordult az önkormányzati választások előtt egy polgármesterjelölt az adatvédelmi biztoshoz, mivel a polgármesteri hivatal megtagadta azt, hogy számára a település 1998. évi költségvetését és az 1997. évről szóló zárszámadását kiadja, így ő a jelöltségtől visszalépett. (705/A/1998)

A jegyzőkönyvekhez való hozzáférés megtagadásának speciális esetével is szembe kellett néznie egy indítvány során a hivatalnak.

Az indítványozó elbocsátott települési jegyző, aki azt kifogásolta, hogy a nyilvános képviselő-testületi ülések jegyzőkönyveibe nem tekinthetett be, illetve arról nem kaphatott fénymásolatot. Amikor a betekintési kérelmét a polgármesteri hivatalnak benyújtotta, arra az azt átvevő tisztviselő feljegyezte: "jegyzőkönyvet szóbeli polgármesteri utasításra nem adhatok ki." Az eljárás indokául feltehetően az elbocsátáshoz vezető, illetve azt követően megromlott személyes viszonyok szolgálhatnak. Ez azonban természetesen nem lehet alapja az alkotmányos jogok korlátozásának. A polgármester elutasításában arra hivatkozott, hogy sem az Ötv., sem a hivatal szervezeti és működési szabályzata nem írja elő, hogy fénymásolatot kellene a kért közérdekű adatokról kiadnia. A biztos felhívta a polgármester figyelmét arra, hogy az önkormányzatokra is vonatkozik a Magyar Köztársaság minden hatályos jogszabálya, így például a Büntető törvénykönyv is, melynek rendelkezései szerint (177/A. §) az az adatkezelő, aki közérdekű adatot eltitkol vagy meghamisít, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő. (Az ügynek a személyes adatok kezelésével kapcsolatos részét az arról szóló fejezetben ismertettük.) (773/K/1998)

Az önkormányzat vagyongazdálkodásával összefüggő, közérdekű adatot érintő indítvány is érkezett hivatalunkhoz.

Egy panaszos azt kifogásolta, hogy a polgármester személyiségi jogok védelmére hivatkozva írásbeli kérelmére nem közölte vele, ki a bérlője az önkormányzat által mezőgazdasági

tevékenység céljára bérbeadásra nyilvánosan meghirdetett ingatlanok. A biztos felhívta a polgármester figyelmét arra, hogy a pályázat útján történt ingatlan hasznosítás esetén a bérbeadás adatai közérdekű adatnak minősülnek. Ez az ingatlant megvásárló (vagy bérbevevő) cég, vagy személy üzleti érdekeit hátrányosan érintheti, de az önkormányzati vagyon értékesítésének átláthatósága, ellenőrizhetősége közérdek, és csak a nyilvánosság kontrollja garantálhatja, hogy a vagyon hasznosítása során a törvényesség és a gazdaságosság szempontjai érvényesülhessenek. (11/A/1998)

Adat, ami nincs

Az Avtv. meghatározása szerint közérdekű adat az állami, önkormányzati feladatot ellátó szervek kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat. Több ügyünkben a benyújtott panasz vagy a felvetett kérdés tisztázásához először abban kellett állást foglalnunk, miként értendő az a feltétel, hogy *“kezelésében lévő”*.

Egyszerű volt a válasz abban a panaszügyben, melyben egy adófizető polgár azt sérelmezte, hogy kérése ellenére nem kapott tájékoztatást, mire költötte az állam az általa befizetett adót. Nyilvánvaló, hogy erre vonatkozóan elkülönített adatok nem léteznek, ezért úgy tekinthetjük, hogy az egyes polgár által befizetett adó arányosan oszlik meg a költségvetési fejezetek között. (473/A/1998)

A Magyar Geológiai Szolgálat főigazgatója által feltett kérdések egyike az volt, köteles-e olyan adatkéréseket teljesíteni, amelyek abban a – feldolgozott – formában, ahogy kérték, nem állnak rendelkezésre. Válaszában a biztos kifejtette, hogy az adatszolgáltatási kötelezettség elsősorban az alapadatokra, valamint az adatkezelő alaptevékenységéhez tartozó, egyébként is rendelkezésre álló feldolgozott adatokra vonatkozik. Az adatok kivonatolására, összesítésére, feldolgozására – ha az nem tartozik az adatkezelő alapfeladatához, vagy nem áll eleve rendelkezésre – az adatkezelő nem kötelezhető. (A válaszlével teljes szövege a mellékletben található.) (453/K/1997)

Hasonló ügy volt az, amelyben egy panaszos az kifogásolta, hogy a Pénzügyminisztérium illetékesei nem hajlandók megválaszolni, mennyi költségvetési bevételtől esett el az ország amiatt, hogy a hazánkban állomásozó IFOR-erőket vám- adó- és illetékmentesség illeti meg. A biztos vizsgálata során kiderült, hogy a kért adat ilyen összesített formában nem létezik, és nem is állítható elő, mert e kedvezmények érvényesítését sem a vám-, sem az illetékmentesség esetében nem kell dokumentálni. Az igénybe vett adómentességgel kapcsolatos adat nyilvánossága ügyében a vizsgálat még tart. (6/A/1998)

Az információszabadság alkotmányos alapjogának értelmezése szükséges abban a – jelenleg le nem zárt – ügyben, amelyben a panaszos újságíró azt kifogásolja, hogy a Kormány 1998 nyarán módosított ügyrendje eltörölte a kormányüléseken kötelező jegyzőkönyvvezetést. Jelenleg a Kormány üléseiről csupán egy összefoglaló készül, amely az ülésen elhangzottakról semmilyen érdemi információt nem tartalmaz. (658/K/1998)

Közszerplők

Az önkormányzatok által kezelt közérdekű adatok kapcsán már esett szó a közfeladatot ellátó személyek egyes személyes adatainak nyilvánosságáról. Nemcsak az önkormányzati tisztségviselőkkel kapcsolatban vetődtek fel azonban kérdések. 1998-ban nyolc olyan ügy volt, amelyben köztisztviselők, illetve más közfeladatot ellátó személyek személyes adatainak nyilvánossága volt kérdéses. Az ilyen ügyekben az indítványozók rendszerint a jövedelmi adatokra kíváncsiak.

A Magyar Nemzeti Bank elnökének fizetésével kapcsolatban az adatvédelmi biztos álláspontja az volt, hogy a Magyar Nemzeti Bank közfeladatot ellátó szerv, elnöke pedig közfeladatot ellátó személy, ezért a fizetésére vonatkozó adatot a bank nem titkolhatja el. A válaszlevél teljes szövege a mellékletben olvasható. (235/K/1998)

A miniszterek jutalmának nyilvánosságával kapcsolatban az adatvédelmi biztos kifejtette, hogy ezen adatok külön törvényi felhatalmazás nélkül is közérdekűek, annyi korlátozással, hogy a kormánytagok által jutalom címén felvett összeget mint összesített adatot kell hozzáférhetővé tenni. Ennek ismerete szükséges és elegendő annak megítéléséhez, hogy a kormányfő mint munkáltató a költségvetési forrásokkal miként bánt, illetőleg annak mérlegeléséhez, hogy az adózó polgárok befizetéseiből a miniszterek mennyi jövedelmet élveznek. (309/A/1998)

A beadványok másik csoportja a közfeladatot ellátó személyek tevékenységére vonatkozott.

Ezek közül egyszerűbb eset volt az a panasz, amelyben egy minisztériumi vezető tisztviselő azt kifogásolta, hogy egy nyilvános kiadványban megjelent a neve, beosztása és munkahelyi telefonszáma. A biztos válaszában arról tájékoztatta, hogy az adatvédelmi törvény alapján nem történt jogsértés. (202/A/1998)

Egy másik ügyben arra kellett válaszolni, hogy a Magyar Televízió Rt. Közalapítvány Kuratóriuma ülésén készült jegyzőkönyv nyilvánosságra hozható-e. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint az a kívánatos, ha a közfeladatot ellátó szervek tevékenységük során minél kevesebb információt zárnak el a közvélemény elől. Egy közalapítvány kuratóriumában végzett tevékenység közfeladat teljesítése, melynek során a nyilvánossághoz fűződő érdek elsőbbséget élvez az érintettek személyes adataival szemben. (13/A/1998)

Az egymásnak ellentmondó törvények értelmezése okozta a nehézséget abban – az egyébként országos nyilvánosságot kapott – ügyben, amelyben egy bírónő ellen lefolytatott fegyelmi eljárás nyilvánosságra hozatala volt kérdéses. Az adatvédelmi biztos – hivatkozva az Alkotmánybíróság 60/1994.(XII. 24.) számú határozatára – kifejtette, hogy a közhatalmat gyakorlók feladatkörének ellátásával kapcsolatos adatok megismerhetősége szükséges az állami szervek működésének helyes megítéléséhez és a működésükbe vetett bizalom megalapozásához. (56/A/1998)

Egy panaszos beadványa alapján az adatvédelmi biztos – a mellékletben teljes terjedelemben is olvasható – ajánlásban kifejtette, hogy a Széchenyi Professzori Ösztöndíjjal kapcsolatos pályázatok elbírálásában részt vevő szakértők és kuratóriumi tagok közfeladatot ellátó személyek, ezért nevüket nyilvánosságra kell hozni. (445/A/1998)

Ebben az évben egy panasz kapcsán ismét felmerült az ország politikai átalakulásában döntő szerepet játszó kerekasztal-tárgyalások dokumentumainak nyilvánossága. A Magyar Országos Levéltár főigazgatója csak kutatói engedély esetén kívánt betekintést engedni a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásairól készült dokumentumokba. Az adatvédelmi biztos –

hivatkozva az Ellenzéki Kerekasztal-tárgyalások dokumentumainak nyilvánossága ügyében 1997-ben kiadott ajánlására – úgy foglalt állást, hogy e tárgyalássorozat nem magánemberek összejövetele volt. A résztvevők nem hivatkozhatnak arra, hogy e fórumokon magánvéleményüket adták elő. Ezért alkotmányosan nem indokolható e dokumentumok megismerhetőségét kutatási engedélyhez kötni. Az ügyet a *Levéltárak, tudományos kutatás* című alfejezetben ismertettük. Az ügy – minthogy az adatvédelmi biztos álláspontját a főigazgató vitatja – még nem zárult le. (715/A/1998)

A természeti környezettel kapcsolatos adatok

Már az előző években is tapasztaltuk, hogy megnőtt az érdeklődés a környezeti adatok iránt. A környezetszennyező cégek megbírságolásával kapcsolatos adatok ügyében az adatvédelmi biztos már 1997-ben kiadott egy ajánlást, melynek lényege, hogy az ilyen adatok közérdekűek, és bárki által megismerhetőek.

1998-ban az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat által nyilvántartott légszennyezési adatok visszatartása miatt fordult egy panaszos az adatvédelmi biztoshoz, akinek közbenjárása nyomán az adatokat kiadták. (512/A/1998)

Egy másik ügyben egy civil szervezet a környezetvédelmi törvénynek a közmeghallgatásra vonatkozó szabályait kifogásolta. Álláspontja szerint az elégtelen jogi szabályozás miatt a nyilvánosságnak ez a fóruma nem tud érdemi szerepet játszani. Az ügyben a vizsgálat még folyamatban van. (935/K/1998)

Ugyancsak a környezeti adatok nyilvánossága volt a tárgya annak az ügynek, melyet a Népszava című napilap főszerkesztője kezdeményezett. Ezt az ügyet részletesen a következő alfejezet tárgyalja. (250/K/1998)

Az állam titkai

Az adatvédelmi biztos gyakorlatában precedens jellegű esetnek tekinthető az az ügy, amelynek tárgya a bős–nagygyarosi vízlépcsőrendszer megvalósításával kapcsolatos keretmegállapodás nyilvánossága volt. A Népszava című napilap 1998. március 11-én közölte e dokumentumot, melyet a magyar és a szlovák kormánydelegációk dolgoztak ki a hágai Nemzetközi Bíróság ítéletének végrehajtása érdekében. Ezt követően a Miniszterelnöki Hivatal ismeretlen tettes ellen büntetőfeljelentést tett, az újság főszerkesztője pedig az adatvédelmi biztoshoz fordult, és kérte annak megállapítását, hogy a szóban forgó dokumentumot jogszerűen minősítették-e államtitokká.

A vizsgálat eredményeit összegző ajánlásában az adatvédelmi biztos megállapította, hogy az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Ttv.) az információszabadság korlátozhatóságához négy egyenrangú feltételt fűzött. Ezek:

- a Ttv.-ben felhatalmazott személy legyen az államtitok minősítője;
- a minősítésre váró adat a Ttv. mellékletében felsorolt adatfajták valamelyikébe tartozzon;
- a minősítő kétséget kizáróan megállapítsa, hogy az adatnak az érvényességi idő lejártá előtti nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése vagy

- felhasználása, illetéktelen személy tudomására hozása sérti vagy veszélyezteti a Magyar Köztársaság honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai, külügyi vagy nemzetközi kapcsolataival összefüggő, valamint igazságszolgáltatási érdekeit;
- o a minősítő a Ttv. szerinti eljárásban a törvénynek megfelelő módon minősítse az adatot.

A vizsgálat megállapította, hogy a dokumentum nem felelt meg a minősítési eljárás által előírt formai követelményeknek. Csak utóbb csatoltak hozzá egy – a minősítési jelölést tartalmazó – fedőlapot, de magán a tervezeten a minősítési jelölés nem szerepelt. Államtitokká minősíteni pedig csak a törvényes minősítési eljárás keretében lehet, ennek elmulasztása esetén egyetlen adat sem tekinthető államtitoknak. Ez az ügy jó példa volt arra, hogy az információs szabadság és a sajtószabadság több szálon is kapcsolódik egymáshoz. A Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára ezt követően arról értesítette az adatvédelmi biztost, hogy megszüntette a keretmegállapodás tervezetének államtitokká minősítését. Az ajánlás teljes szövege a mellékletben olvasható. (250/K/1998)

Az információs szabadságot érintő jogalkotási esemény volt a titoktörvény módosítása és kiegészítése, melyet az tett szükségessé, hogy Magyarország 1999-ben minden bizonnyal tagja lesz az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének (NATO) és a Nyugat-európai Uniónak (NyEU). A csatlakozás miatt szükségessé vált ugyanis a külföldi minősítésű adatok kezelésének részletes szabályozása. A törvényalkotói feladat elsősorban az említett szervezeteknél alkalmazott titokminősítések (“*top secret*” és “*secret*”), valamint a hazai minősítések (“*szigorúan titkos*” és “*titkos*”) közötti összhang megteremtése volt, valamint az ún. titoknak nem minősülő (“*bizalmas*” és “*korlátozottan megismerhető*”) külföldi adatok hazai kezelésének szabályozása volt.

Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény módosításáról szóló 1998. évi LXXX. törvény ugyan a személyes adatok védelme, és főként az információs szabadság érvényesülésének újabb, szükséges korlátját jelenti, de a közérdekű adatok nyilvánossága szempontjából akár kedvezőnek is tekinthető, hogy a törvényi ekvivalencia-szabályok kötelező alkalmazásával elkerülhető a külföldről átvett adatok túlminősítése. E törvény módosította az adatvédelmi törvényt is, mégpedig az adatvédelmi biztos hatáskörét (a biztos egyetértésével): kimondta, hogy a NATO, illetőleg a NyEU keretében minősített iratok minősítésének felülvizsgálatára, a minősítés megváltoztatásának kezdeményezésére az adatvédelmi biztosnak nincsen hatásköre.

A NATO- és NyEU-csatlakozáshoz szükséges szervezetfejlesztés része volt egy új országos hatáskörű szerv, a Nemzeti Biztonsági Felügyelet létrehozása, melyről az 1998. évi LXXXV. törvény rendelkezik. A felügyelet feladata, hogy ellenőrizze a NATO és NyEU által minősített adatokat kezelő szervezeteket és személyeket, valamint gondoskodik arról, hogy folyamatosan érvényesüljön az ilyen minősített adatok kezelésének biztonsága. A felügyelet az úgynevezett biztonsági tanúsítvány kiadása kapcsán kezeli az érintett személy és hozzátartozói személyes adatait, ezek részeként a nemzetbiztonsági szakvélemény adatait is. A törvény módosította a fontos és bizalmas munkakörökre jelöltek biztonsági ellenőrzésének szabályait, és új adatokkal egészítette ki az ilyen munkakörökre pályázók által kötelezően kitöltendő úgynevezett “C” típusú biztonsági kérdőívet.

Az adatvédelmi biztos a törvénytervezet véleményezésekor számos észrevételt tett. Kifogásolta – mégpedig eredménytelenül – például a “C” típusú kérdőív adattartalmának

bővítését. Az előterjesztő elmulasztotta ugyanis megjelölni, illetve csatolni azokat a NATO-előírásokat, melyekkel a "C" típusú kérdőív adatkörének bővítését indokolta. Ennél aggályosabb azonban, hogy – a NATO minősített adatait megismerő személyek esetében – a tervezet adós maradt annak indoklásával, miért szükséges valamennyi, "C" típusú kérdőívet kitöltő személy adatszolgáltatásra kötelezése. (737/J/1998)

Közpénzek és üzleti titkok

A közérdekű adatok nyilvánossága és az üzleti titok védelme nálunk is – miként minden országban, ahol az információs szabadságot meghonosították – folytonos konfliktusban áll egymással. Míg Magyarországon a természetes személyek személyes adatait alkotmányos védelem illeti meg, a gazdálkodó szervezetek működésével kapcsolatos adatokat nem. Az Alkotmány csupán annyit mond, hogy a Magyar Köztársaság biztosítja a tulajdonhoz való jogot, valamint hogy mindenkit megillet a jó hírnévhez való jog.

A jogi személyek adataira az adatvédelmi törvény hatálya az adatvédelem tekintetében nem terjed ki, de azzal, hogy az állami vagy egyéb, közfeladatot ellátó szervek birtokában lévő – és személyes adatnak nem minősülő – valamennyi adatot közérdekűnek minősít, voltaképpen ebbe, a mindenki által megismerhető körbe vonja az ilyen adatok egy részét is.

A kormányzati szervek rengeteg olyan adatot tartanak nyilván gazdálkodó szervezetekről, amelyek nyilvánosságával kapcsolatban ugyanakkor számos más törvény tartalmaz korlátozó szabályokat. A Polgári törvénykönyv szerint a személyhez fűződő jogok védelmére vonatkozó szabályokat a jogi személyekre is alkalmazni kell, kivéve, ha a védelem – jellegénél fogva – csak a magánszemélyeket illetheti meg. Kimondja továbbá, hogy személyhez fűződő jogot sért aki üzemi vagy üzleti titok birtokába jut, és azt jogosulatlanul nyilvánosságra hozza, vagy azzal egyéb módon visszaél.

A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény szerint üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden olyan tény, információ, megoldás vagy adat, amelynek titokban maradásához a jogosultnak méltányolható érdeke fűződik, és amelynek titokban tartása érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtette. Az üzleti titok (és ennek speciális esetei: a gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos banktitok, adótitok, stb.) védelméről a Polgári törvénykönyvön kívül számos további törvény rendelkezik. A Büntető törvénykönyv az üzleti titok megsértése esetén akár háromévi szabadságvesztés büntetés kiszabását is lehetővé teszi.

A közérdekű adat és az üzleti titok konfliktusát egyes területeken sikerült megfelelő törvényi szabályozással feloldani. Erre jó példa a közbeszerzésekről szóló 1995. évi XL. törvény, amely a közpénzek felhasználása átláthatóságának és széles körű nyilvános ellenőrizhetőségének érdekében a közbeszerzési eljárás nyilvánosságát írja elő. Hasonlóképpen örvendetes, hogy a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény szerint a frekvencia-hasznosítási szerződések adatai szintén nyilvánosak.

A törvények közötti összhang hiánya más területeken ugyanakkor több gondot is okoz. Elsőként említendő, hogy az információs szabadság mint alkotmányos jog határainak bizonytalanságát eredményezi. Másrészt – ahogy az elmúlt évek tapasztalatai mutatják – folyamatosan nehéz dilemma elé állítja az ilyen adatokat nagy számban kezelő állami, önkormányzati és egyéb közfeladatot ellátó szerveket, melyek mind az üzleti titok

jogosulatlan nyilvánosságra hozatalával, mind pedig az adatszolgáltatás jogosulatlan megtagadásával polgári és büntetőjogi szankciók alkalmazását kockáztatják.

Az adatvédelmi biztosnak az ilyen konfliktusos esetek által formált állásfoglalásai úgy foglalkozhatók össze, hogy azok a magánvállalkozók és gazdálkodó szervezetek, akik, amelyek az állammal vagy önkormányzattal bármiféle üzleti kapcsolatba kerülnek, kötelesek üzleti titkaik nyilvánosságra kerülését eltűníteni, mégpedig olyan mértékig, hogy a közvagyonnal való gazdálkodás, a közpénzek felhasználása ellenőrizhető legyen. Ezért kell nyilvánosságot biztosítani a privatizáció, a koncesszió, a közbeszerzés keretében kötött szerződéseknek, az állam által nyújtott valamennyi kedvezménynek, pályázati juttatásnak, vagyoni előnynek.

Egy civil szervezet azzal a kérdéssel fordult az adatvédelmi biztoshoz, hogy üzleti titokra hivatkozva titokban tartható-e az M1/M15-ös autópálya építésére és működtetésére kötött koncessziós szerződés. Jelenleg a koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény az állami vagy önkormányzati szervek számára csupán a koncessziós szerződésre vonatkozó pályázati kiírás nyilvános közzétételét írja elő, a megkötött szerződések nyilvánosságáról hallgat. Az ügyben kiadott ajánlás szerint – melynek teljes szövege a mellékletben olvasható – ellentétes az adatvédelmi törvény rendelkezéseivel az a megállapodás, amelyben az állam vagy egy önkormányzat kötelezettséget vállal arra, hogy a koncessziós szerződés tartalmát üzleti titokként kezeli. Ezért az adatvédelmi biztos felkérte a közlekedési, hírközlési és vízügyi minisztert, hogy biztosítsa a panaszos és minden más érdeklődő számára a szerződés tartalmának megismerését. A miniszter fenntartotta korábbi álláspontját, mely szerint az üzleti titok védelme miatt a szerződést csak a vele szerződő fél hozzájárulása esetén hajlandó nyilvánosságra hozni. Az ügy még nem zárult le. (499/K/1998)

Az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt.-nek egy részvénytársaság privatizációjával kapcsolatos adatkezelését kifogásolta egy panaszos. Az adatvédelmi biztos megerősítette a hasonló ügyekben korábban kialakított álláspontját, mely szerint a privatizációs pályázat eredményével kapcsolatos adatok közérdekűek. (292/A/1998)

Titokfelügyelet

Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény értelmében az arra jogosult szervezeteknek 1995. október 1-jéig kellett elkészíteni és az adatvédelmi biztos számára véleményezésre megküldeni szolgálati titokkörü jegyzéküket. A szolgálati titokkörök meghatározása és a Magyar Közlönyben történő közzététele az információszabadság fontos garanciális szabálya. Az államtitokká minősíthető adatok körét maga a titoktörvény tételesen meghatározza.

A szolgálati titok körébe való adatfajták azonban szervtípusonként eltérőek, ezért ezek meghatározását a titoktörvény az egyes szervek hatáskörébe utalja. Az adatvédelmi biztos véleményezési joga és a hivatalos lapban való közzététel kötelezettsége annak megakadályozását szolgálja, hogy a hivatalok szolgálati titokra hivatkozással bármikor saját belátásuk szerint korlátozzák a polgárok információszabadságát. 1996-ban 27, 1997-ben 6, 1998-ban pedig 1 szolgálati titokkörü jegyzéket kapott véleményezésre az adatvédelmi biztos, mégpedig a Magyar Szabadalmi Hivaltól.

A titoktvényben felsorolt szerveknek nem kötelezettsége szolgálati titokkörü jegyzék összeállítása és közzététele. Ennek hiánya azonban azt jelenti, hogy adataikat nem minősíthetik szolgálati titokká, azaz a közérdekű adatot kérő érdeklődőtől információkat szolgálati titokra hivatkozva nem lehet megtagadni.

C) Megyei vizsgálatok

A személyes adatok védelmének és a közérdekű adatok nyilvánossága érvényesülésének figyelemmel kísérését, az adatvédelmi törvény és más adatkezelésre vonatkozó jogszabály megtartásának helyszíni ellenőrzését is szolgálták az adatvédelmi biztos elmúlt évi megyei látogatásai. A korábbi években kialakult és bevált gyakorlat szerint a helyszíni vizsgálatokkal párhuzamosan az adatvédelmi biztos előadásokat tartott, és a vizsgálatok zárásaként tapasztalatairól tájékoztatta az érintett szervezetek vezetőit, valamint sajtótájékoztatón a sajtó képviselőit.

A korábbi helyszíni ellenőrzések kapcsán már ismert adatkezelők (például rendőrség, önkormányzat, kórház) ellenőrzése mellett olyan adatkezelő szerveket is vizsgáltunk, amelyek tevékenységét jogi vagy szervezeti intézkedések érintették (például kárrendezés, kamara), vagy amelyek működését közvetlenül vagy közvetve érintő beadványt kaptunk (például szerkesztőség, illetékhivatal), továbbá amelyek adatkezelését ez ideig nem vagy alig ismertük (például: NbH területi kirendeltsége).

Békés megye

Június közepén Békés megyében önkormányzati, rendőrségi, kórházi, kárrendezési, statisztikai, illetékügyi, kamarai és szállodai nyilvántartásokat, adatkezeléseket vizsgáltunk.

A Békés Megyei Rendőrfőkapitányságnál az adatkezelés általános áttekintésére, a bűnüldözési tevékenységet folytató szervezeti egységek feladataihoz közvetlenül, vagy közvetve kapcsolódó adatkezelésekre, továbbá a kábítószer-kereskedelem elleni rendőri eljárásokban a drogbetegek adatainak kezelésére terjedt ki a vizsgálat.

A megyében használt számítógépes helyi, területi és országos nyilvántartásokhoz, a programokhoz való hozzáférési jogosultságok rendezettek. Az adatkérések számítógépes naplózása (a BM és az ORFK adatállományai kivételével), a telefonon, telefaxon és rádióon folytatott adattovábbítások regisztrálása – hasonlóan az ország más rendőri szervezeteihez – megoldatlan.

Több, véletlenszerűen kiválasztott bűnügyi akta azt bizonyította, hogy az iratok mozgása áttekinthető, a személyes adatok kezelése az előírásoknak általában megfelelő (például a tanúk adatainak zárt kezelése), de az ügyiratokba való betekintés esetenként nem kellően dokumentált. Kábítószerrel összefüggő bűncselekmények nyomozásakor csak a nyomozás törvényes céljához szükséges személyes adatokat kéri az egészségügyi intézménytől. Két megismert ügy azt bizonyította, hogy az országos modus operandi nyilvántartás adatai nem segítik a nyomozásokat.

Számos forma szolgálja, hogy a megye lakossága megismerje a rendőrség munkáját: az önkormányzat előtti beszámolások; a sajtó részvételével tartott, éves munkát értékelő értekezletek; a havonta tartott sajtótájékoztatók; a két napilap hírei, valamint a Kőrösvidéki Zsaru című újságmelléklet. (422/H/1998)

A Békés Megyei Kereskedelmi és Iparkamara adatkezelésének – elsősorban a vállalkozói igazolványok kiadásával kapcsolatos új nyilvántartási feladatoknak – áttekintése során kedvező tapasztalatokat szereztünk. Megállapítottuk, hogy:

- a gazdasági kamarákról szóló 1994. évi XVI. törvény (Gktv.) és más jogszabályok előírásainak megfelelően vezetik a kamarai nyilvántartást; a vállalkozók és cégek által évente kitöltött – a nyilvántartást és az éves tagdíj megállapítását szolgáló – adatlapok információit, illetve az APEH-től, a cégbíróságtól, és az önkormányzatoktól kapott adatokat (kifejezetten a kamarák részére kifejlesztett, és több megyében is használt) számítógépes rendszeren vezetik;
- mintegy 9500 gazdálkodó szervezetet tartanak nyilván (a becsült 12-13 ezer közül); a társas vállalkozások 90 százalékának adatai rendezettek, a vállalkozók esetében egyrészt jelentős eltérések tapasztalhatók az APEH és az önkormányzat adatai között, másrészt még mindig sokan nem léptek be a kamarába; a nyilvántartás adatainak pontosításához felhasználják a Céghírek CD-ROM-ot és más kiadványokat, illetve a kamarai újság kézbesítése kapcsán is kapnak visszajelzéseket;
- a kamarai nyilvántartásból a törvényben meghatározott adattovábbításokon túl – az adatlapon jelzett hozzájárulás alapján – üzleti partnerkapcsolat céljára a regisztrált tagoknak adnak címlistákat, illetve a kamarai működéshez szükséges adatokat használnak fel (például rendezvények szervezéséhez név- és címadatokat; statisztikai jellegű, elemző célú adatfeldolgozás);
- a kamarai nyilvántartás, illetve iratok belső felhasználásának módját a kamara adatvédelmi szabályzata, illetve a számítástechnikai védelmi szabályzat részletesen előírja: rendelkezik az adatok kezelésének minden technikai követelményéről és az adatok felhasználásával kapcsolatos felelősségi kérdésekről is; a számítógépes rendszer meghatározott hozzáférési jogosultsággal használható;
- folyik az egyéni vállalkozói igazolványok kiadásával kapcsolatos feladatokra való felkészülés. Az új rendszer nagy feladatot ró a gazdasági kamarákra (így a BMKIK-re is), mert 1998. július 1-jétől egyrészt az önkormányzatok helyett a kamarák adják ki (módosítják vagy vonják be) a vállalkozói igazolványokat, másrészt olyan egységes, mindhárom gazdasági kamarára kiterjedő – az APEH, az OEP, és a KSH rendszereihez kapcsolódó – információs rendszert kell működtetniük, amely lehetővé teszi, hogy a vállalkozó helyett a kamara intézze a szükséges bejelentkezéseket, és szerezzék be a megfelelő regisztrációs számokat is. Az úgynevezett “*egyablakos*” ügyintézői rendszer kialakításával egy időben a kamaráknak át kell venniük az önkormányzatoktól az egyéni vállalkozókra vonatkozó korábbi nyilvántartási iratokat is;
- a számítógépes rendszer kialakítása és próbája kedvező tapasztalatokkal folyik a BMKIK-nál: a megyei központ és az öt vidéki iroda közötti kapcsolat már működik, illetve beüzemelés alatt áll. A terveknek megfelelően az irodában jelentkező leendő vállalkozó adatai
- e-mail formájában jutnak el az APEH-hez, az OEP-hez és a KSH-hoz, illetve az országos központba, ahonnan ellenőrzés után, a szükséges azonosító számokkal kiegészítve érkeznek vissza a BMKIK-hoz, ahol – amennyiben az egyéb előírásoknak is eleget tett a jelentkező – kiadják a vállalkozói igazolványt; az új rendszerben kiadott vállalkozói igazolványok adatai a jelenleg működő rendszerbe

integrálhatók, így a kamara számítógépes nyilvántartása a jövőben is zavartalanul tud működni.

- a korábbi nyilvántartási iratok zavartalan átvétele érdekében a megye három gazdasági kamarája közös levélben kérte a jegyzőket, hogy – a törölt és visszavont igazolványok kivételével – a vállalkozói igazolvány másolatokat (az iratok nélkül), továbbá az 1990 előtti iparlajstromról készült hiteles másolatot az agrárkamarához továbbítsák. Az érkező iratokat a három kamara képviselői – illetékességüknek megfelelően – hetente válogatják szét. (423/H/1998)

A KSH Békés Megyei Igazgatóságán a közérdekű és a személyes adatok kezelésének vizsgálata során szabálytalanságot nem tapasztaltunk. Megállapítottuk, hogy:

- a népmozgalmi adatok gyűjtése során a személyes adatokat tartalmazó adatlapokat – az adatok ellenőrzését követően – megsemmisítik; a népszámlálás és a mikrocenzus tekintetében a vonatkozó – statisztikáról, illetve a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló – törvényekben előírtak szerint járnak el; az igazgatóság külső hatóság számára csak az érintett beleegyezése esetén ad ki személyes adatot;
- az igazgatóság negyedévente kiadott beszámolóban ad tájékoztatást a közvélemény számára, melyet eljuttat az újságíróknak, a könyvesboltoknak; a munkatársak rendszeresen publikálnak; a sajtó vagy más érdeklődők számára telefonon és írásban mindig adnak adatokat, e tájékoztatás korlátját a statisztikai, valamint az adatvédelmi törvényben foglalt kivételek jelentik. (424/H/1998)

A békéscsabai Fiume Hotelben a vonatkozó jogszabályoknak megfelelő adatkezelési gyakorlatot tapasztaltunk:

- a hotel bejelentőkönyvet vezet, amelyben – néhány személyes adat felvételével – a szállásfoglalásokat rögzítik (jeleztük, hogy a munkahely címére vonatkozó adat kezelése indokolatlan); a bejelentőlapok és a szállásfoglalások segítségével állítják össze azt a vendégkönyvet, amely a külföldi vendégekkel kapcsolatos lakcímbejelentési kötelezettség teljesítésére szolgál; a bejelentőlapokat és -könyveket az adóhatóságok esetleges ellenőrzése miatt 5 évig tárolják, rendszerezett adatbázis nem készül belőle; a tartózkodás idejére a vendégektől semmilyen igazolványt nem kérnek el;
- a lakcímbejelentésen kívül személyes adatokat rendszeresen nem továbbítanak; az APEH és az önkormányzat felé “vendégéjszakák” alapján számolnak el; a rendőrség vagy más nyomozó hatóság megkeresésére csak a meghatározott adatokat szolgáltatják ki. (425/H/1998)

Békéscsaba Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalában a közérdekű adatok nyilvánosságának érvényesülését általában, a személyes adatok kezelését pedig a hatósági bizonyítványok kiadásának, a lakcímnyilvántartásnak és a hivatalon belüli adatforgalom naplózásának áttekintésével ellenőriztük. Megállapítottuk, hogy:

- a testületi ülések jegyzőkönyveinek kezelése és a kialakított betekintési eljárás (a nyilvános és zárt ülések jegyzőkönyvének egy kötetbe kötése; a kérelmezőnek meg

kell jelölnie, mely iratba kíván betekíteni; a jegyzőkönyveket sem a megyei könyvtárban, sem az ügyfélszolgálati irodán nem helyezik el) a gyakorlatban megnehezíti a közérdekű adatokhoz való hozzáférést;

- az önkormányzati törvény előírásaitól eltérően zárt ülést – többnyire a gazdasági bizottság javaslatára – mérlegelés nélkül minden olyan esetben elrendelnek, amikor vagyoni ügyeket tárgyalnak (például bölcsőde fenntartása, tudószanatórium műszerigényének kielégítése);
- a lakosság tájékoztatását több módszerrel biztosítják (a heti ingyenes információs újságban rendszeresen közzéteszik az önkormányzat rendeleteit, a város két televízió-társasága egyenes adásban közvetíti az ülést, illetve összefoglalót sugároz a testület üléseiről; a testületi üléseket általában sajtótájékoztató követi);
- a lakcímnnyilvántartás adatait manuális és gépi úton dolgozzák fel. A név- és lakcímadatok letiltását mindkét nyilvántartás tartalmazza. (A több mint 67 ezer állandó bejelentett lakcímmel rendelkező polgárból mindössze 3 élt a törvény által biztosított lehetőséggel.)
- a hivatalon belüli adatkéréseket, valamint azokat a tájékoztatás iránti kérelmeket, melyek az érintett saját adatára vonatkoznak nem naplózzák; a hivatalból kimenő adatforgalomról több szempont szerint csoportosított, részletes naplót vezetnek; a számítógépes rendszerhez a választási iroda és a lakcímnnyilvántartás munkatársai jelszó megadásával férnek hozzá;
- az anyakönyvi hivatal kárpótlási célra mindössze egy, a vallás igazolását tartalmazó hatósági bizonyítványt adott ki. Az ügy kapcsán jeleztük az adatvédelmi biztos álláspontját, amely szerint az ilyen jellegű iratokat az anyakönyvi alapirathoz kell csatolni. (426/H/1998)

A Békés Megyei Közgyűlés Pándy Kálmán Kórházában folytatott vizsgálatunk az egészségügyi adatok kezelésének általános áttekintésére (betegnyilvántartás, az azonosító kódok használatának gyakorlata, a betegek felvilágosításhoz való jogának biztosítása), illetve az adatvédelmi felügyelő, valamint a betegjogi képviselő feladatának megismerésére irányult. Megállapítottuk, hogy az intézményben a személyes adatok védelmére kellő gondot fordítanak, az információs önrendelkezési jog érvényesülése biztosítottnak látszik:

- a beteg kezelését követően három évig marad dokumentációja azon az osztályon, amelyen kezelték, azt követően átkerül a kórház központi irattárába, ahol a jogszabályoknak megfelelően 30 évig őrzik; a kötelező megőrzési időn túl is megőrzik azokat az iratokat, melyeket tudományos jelentőségük miatt fontosnak tartanak; az irattár jól feldolgozott, anyaga kutatásra alkalmas. Az iratokat a megőrzési idő után a levéltárnak adják át, a selejtezett iratok megsemmisítését a kórház szemétegetőjében végzik;
- a hálózatban működő szerver és a terminálok jelszavas védelemmel vannak ellátva, a hálózathoz való hozzáférési jogosultság megfelelően szabályozott: az orvosok és az egészségügyi dolgozók a munkájukhoz szükséges mértékben férnek hozzá az adatokhoz; a nyilvántartás tartalmazza mind a fekvő-, mind a járóbetegek adatait;
- az egész kórház adatkezelésére kiterjedő hatáskörű adatvédelmi felelős nincs; az adatvédelem felelősei az osztályokon dolgozó másodfőorvosok, akik az iratokba való betekintés iránti, valamint a személyes adatok iránti egyéb indítványokat a kórház jogászának továbbítják, aki az adatok kiadásáról, betekintésről stb. dönt; az érintett adatkérését is teljes bizonyító erejű magánokirati formában kéri;
- a rendőrség szinte minden esetben az eredeti dokumentációt kéri, ebben az esetben a fénymásolat marad az irattárban; bírósági eljárás esetén az adatkérő jogosultságát (például ügyvédi meghatalmazás) is vizsgálják; az elhunyt személyek

dokumentációját a jogerős hagyatékátadó végzésben megjelölt örökösnek adják ki; az adatkérési indítványok és az arra adott válaszok a beteg dokumentációjába kerülnek;

- az orvosok készítik a betegtájékoztatót, amelynek része a kezelésekre való beleegyező vagy azt megtagadó nyilatkozat és a hozzátartozók értesítésére való felhatalmazás; a nyilatkozatot a beteg és kezelőorvosa is aláírja. (427/H/1998)

A Békés Megyei Illetékhivatalban folytatott vizsgálatunk elsősorban a más adatkezelőkkel folytatott adatkapcsolatok tartalmára, az eltérő jogcímen befizetett illetékekhez kapcsolódó személyes adatok egyesített, illetve elkülönített kezelésére, a külső szakértők által megismerhető adatok körére, az érintettek adatkezeléssel kapcsolatos jogainak érvényesíthetőségére terjedt ki.

A hivatal – csakúgy, mint a többi illetékhivatal – az APEH SZTADI által fejlesztett, nem túl korszerű számítógépes programot használja az illetékfizetésre kötelezettek adatainak nyilvántartására. Egy rekord (adatlapként megjelenő képernyő) egy ügyhöz kapcsolódik, s a keresések, leválogatások eredményei is ügyhöz – és nem személyhez – kötötten jelennek meg. Ugyancsak ügyhöz kötődik a belső azonosítóként használt számlaszám is; ennek következtében egy illetékfizetésre kötelezett (természetes vagy jogi személy) minden illetékvonzatú ügye külön rekordként jelenik meg, s köztük a kapcsolatot csak manuális úton – az azonosító adatok képernyőn történő egyeztetésével vagy kijegyzetelésével – lehet megteremteni.

Az illetékhivatalok az adóigazgatás és a jelzálog-nyilvántartás szervei, illetve a Központi Statisztikai Hivatal részére teljesítenek rendszeres adatszolgáltatást, jogszabályi felhatalmazás alapján. Ugyanakkor aggályos, hogy az adatszolgáltatás automatikusan generált adattartalommal az APEH SZTADI számítóközpontján keresztül történik, így a KSH számára továbbított rekordok felépítése, adattartalma, a továbbított adatok személyes vagy anonimizált volta az illetékhivatal számára sem ismert.

Egyedi adatkérés az illetékhivatal gyakorlatában ritkán fordul elő. Saját személyes adataik iránt csak ügyfelek érdeklődtek eddig, ők is csak ügyfélkapcsolatuk részeként, illetéktartozásuk rendezése kapcsán. Mások személyes adatai iránt néhány esetben a rendőrség érdeklődött, nyomozó tevékenysége során. Ugyancsak elvétve fordult elő a hivatal gyakorlatában közérdekű adatkérés: néhány esetben helybéli újságíró érdeklődött az illetékhivatal működéséről, bevételeiről; a kérdésekre a hivatal igazgatója válaszolt.

Az egyedi adatkérések speciális esetét képezik a bíróság által kirendelt szakértők adatkérései. Az öröklés, ajándékozás, vagy visszterhes vagyónátruházás során szerzett ingatlan értékének felbecsüléséhez a szakértőknek összehasonlító adatokra van szükségük az illetékhivatal praxisából. A hivatal e kéréseket oly módon teljesíti, hogy az illetékfizetési kötelezettséggel összefüggő – köztük személyes adatokat tartalmazó – ingatlan-adatokat anonimizálva bocsátja a külső szakértő rendelkezésére. (428/H/1998)

A Békés Megyei Kárrendezési Irodánál azt vizsgáltuk, hogy az országos, illetve a megyei Kárrendezési és Kárpótlási Hivatalok 1998. áprilisi megszűnése, átalakulása után hogyan kezelik a nagy mennyiségű, szenzitív adatokat is tartalmazó iratokat.

A megyében az összegyűlt 100 ezer aktát – központi irattár hiányában – kilenc helyen tárolták, ezeket a lezárás után egy budapesti irodaházba kell szállítani. Az iroda másik aktuális feladata a kárpótlási kérelmekhez benyújtott eredeti okiratok, igazolások (amelyeket dobozokban tároltak) visszaküldése volt, de a postázáshoz szükséges pénzzel még nem rendelkeztek. Adatszolgáltatási kérelemmel – törvényi felhatalmazás alapján – csak az APEH fordult az irodához. (429/H/1998)

Veszprém megye

November–december fordulóján Veszprém megyében egyebek mellett önkormányzati, rendőrségi, nemzetbiztonsági és egyetemi nyilvántartásokat, adatkezeléseket vizsgáltunk.

A Balaton Volán Személyszállítási Részvénytársaságnál vizsgáltunk a személyes adatokkal kapcsolatos adatkezelési gyakorlat általános áttekintésére, valamint a közlekedési eszközöket érvényes menetjegy, vagy bérlet nélkül igénybe vevő személyekről vezetett nyilvántartás vezetésére irányult.

Az úgynevezett *“bliccelők”* egy kötelezvényt töltenek ki, amelyen néhány személyes adat (neve, anyja neve, lakóhelye, munkahelye, iskola címe) közlése mellett vállalják, hogy a kapott csekklaapon 8 napon belül befizetik a viteldíjat és a pótdíjat; e kötelezvényeket a buszpályaudvaron havi bontásban, borítékban tárolják, és páncélszekrényben őrzik; a befizetés elmaradására levélben hívják fel az érintett figyelmét; a pótdíj befizetése esetén a csekket a kötelezvény mellé csatolják, és – a nem rendezett kötelezvényekkel együtt – öt évig, a polgári jogi igény elévüléséig őrzik; az érvényes jegy vagy bérlet nélkül utazókról nem vezetnek számítógépes nyilvántartást. (808/H/1998)

A veszprémi *Westel 900 GSM* mintaboltban azt vizsgáltuk, hogy milyen okmányok igénylésével, milyen módon bonyolítják az előfizetői szerződések megkötését. A budapesti vizsgálataink során tapasztaltakhoz hasonlóan – amelyekről a *Távközlési szervezetek* című fejezetben szólunk – a hitelképesség vizsgálatát célzó adatok felvétele után kitöltetnek egy nyilatkozatot, amelyben az ügyfél hozzájárul ahhoz, hogy a hitelképesség vizsgálatára – okmánymásolatban – átadhassák adatait. (810/H/1998)

A *Veszprémi Napló Szerkesztőségét* az adatvédelmi biztoshoz érkezett panasz kivizsgálása miatt kerestük fel. A panaszos azt sérelmezte, hogy egy büntetőügyben ellene folyó nyomozásról az újság teljes nevének közlésével számolt be, holott az ügyben vádemelés még nem történt. Többszöri levelünkre az újság nem válaszolt. Látogatásunk során a lap főszerkesztője arról számolt be, hogy a panaszos ügyéről a Győri Ügyészségi Nyomozó Hivatal Veszprémi Kirendeltsége vezetőjének tájékoztatása alapján szerzett tudomást a vádirat elkészülte után. Az ügy tisztázásához további vizsgálatra lesz szükség. (811/H/1998)

A veszprémi Alkohol-drogsegély Ambulancián kedvező tapasztalatokat szereztünk. A drogfogyasztók személyes adatainak védelmére olyan – többszörösen védett – számítógépes nyilvántartást használnak, amely garantálja, hogy csak a kezelést végzők juthassanak az adatokhoz. Az ambulancián az adatvédelmi felelősi feladatokat jogász látja el. A rendőrséggel kapcsolatuk korrekt, adatigénylésre csak a törvényekben rögzített esetekben és formában került sor. (813/H/1998)

Veszprém Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalában a személyes adatok védelmének és a közérdekű adatok nyilvánosságának érvényesülését tekintettük át. A vizsgálat az anyakönyvi

csoport, a népesség-nyilvántartó csoport, a gyermekvédelmi és szociálpolitikai iroda tevékenységére, a szabálysértési iratok kezelésére, valamint az állampolgárok tájékoztatásának módszereire terjedt ki. Megállapítottuk, hogy:

- kárpótlási ügyben felekezeti hovatartozást tartalmazó hatósági bizonyítvány nem adtak ki, az anyakönyvekben való kutatásra irányuló kérés nem érkezett;
- a városban mintegy négyszázan (elsősorban köztisztviselők, fegyveres szervezetek tagjai) éltek személyes adataik letiltásának jogával; a letiltásra vonatkozó jelzést mind a manuális, mind a számítógépes nyilvántartás tartalmazza; a külső szervektől érkező adatszolgáltatás iránti kérelemre, illetve a továbbított adatokra vonatkozó információk az érintettek neve szerinti betűrendes nyilvántartásban található; a hivatalon belüli adatforgalomról nyilvántartás nem készül;
- az OTP-vel szemben fennálló tartozások kifizetéséhez való hozzájárulásról a közgyűlés helyi rendeletet alkotott, a segélyezési eljárás ennek alapján történik: a támogatást kérő nyilatkozatban menti fel a bankot titoktartási kötelezettsége alól; a kérelemhez szükséges nyomtatványon csak a jogszabályban meghatározott vagyoni és jövedelmi viszonyokra irányuló kérdések szerepelnek; az adatokat tartalmazó számítógépes és manuális nyilvántartásokhoz csak az iroda munkatársai férnek hozzá;
- a szabálysértési ügyek iktatása a központi iktatástól elkülönítetten, hagyományos módon történik; az ügyek irattározása is külön történik (két évig az ügyintéző biztonsági zárral ellátott szekrényében, ezt követően selejtezésig a központi irattárban őrzik az iratokat); a szabálysértési eljárásban érvényesülnek a tanúvédelem szabályai;
- a közgyűlés üléseinek jegyzőkönyvei a megyei könyvtárban megtalálhatók, és a hivatal ügyfélszolgálatán kérelemre hozzáférhetők; a zárt és nyilvános ülések jegyzőkönyvei évente külön kötetbe vannak kötve (a személyi ügyeket kivéve szinte minden témát nyilvános ülésen tárgyalnak); az üléseken a helyi tv jelen van, arról híryanagként beszámol; a város ingyenes információs újsága közli a megalkotott rendeleteket és a közgyűlés működésével kapcsolatos fontosabb információkat. (813/H/1998)

A Veszprémi Bányakapitányságot a személyes, valamint a közérdekű adatok kezelésének vizsgálata céljából kerestük fel. Tapasztalataink szerint közérdekű adatok megismerésére irányuló kéréssel szinte alig keresik meg a szervezetet. Az esetenkénti kutatási célú megkereséseket készséggel, a jogszabályoknak megfelelően teljesítik. A személyes adatok kezelése mintaszerű. (814/H/1998)

A Veszprémi Városi Rendőrkapitányságon a közlekedésrendészeti tevékenységhez kapcsolódó helyi nyilvántartásokra, és – figyelemmel az adatvédelmi biztos kiadott ajánlására, illetve az annak nyomán tett ORFK intézkedésekre – kiemelten a közúti balesetekkel, illetve a 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelettel összefüggő adatkezelési gyakorlatra irányult a vizsgálatunk. A vizsgálat feltárta, hogy:

- az ajánlás, illetve az ORFK intézkedések megjelenése óta a biztosítók nem kapnak közúti balesetekkel összefüggő adatokat a rendőrségtől, kivéve, ha az érintettek – az ORFK által előírt nyomtatványon – hozzájárulnak adataik továbbításához;
- a 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelet alapján a közlekedésrendészeti osztály szólítja fel levélben a nyilvántartás szerinti tulajdonost, hogy jelezze: ki vezette gépjárművét egy adott időben; az adatszolgáltatás alapján, vagy annak elmaradása esetén az igazgatásrendészeti osztály mint szabálysértési hatóság jár el: a személyi

körülményekre is tekintettel hoz határozatot, illetve az adatszolgáltatás elmaradása esetén kivonja a járművet a forgalomból;

- az eljárásban használt nyomtatványok több vonatkozásban ellentétesek az adatvédelmi követelményekkel: az adatkezelés célját nem tartalmazzák, sőt kifejezetten arra utalnak, hogy a vonatkozó ORFK utasítás alapján erről a rendőrség nem adhat felvilágosítást; adásvételi szerződés másolat küldésére szólítják fel a volt tulajdonost; nem utalnak arra, hogy a havi jövedelemre, a munkahelyre, az eltartott személyekre vonatkozó adatok kitöltése nem kötelező. (815/H/1998)

A Veszprém Megyei Fogyasztóvédelmi Felügyelőségnél végzett vizsgálatunk célja az volt, hogy tájékoztatást kapjunk, miként érvényesülnek az 1998 márciusa óta hatályos fogyasztóvédelmi törvény előírásai a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozóan. A törvény a felügyelőségek határozatainak nyilvánosságra hozatalát meghatározott ügyekben lehetővé, más esetekben pedig kötelezővé teszi. Ennek ellenére a vizsgált szervnél az a gyakorlat alakult ki, hogy még a jogerősen lezárt ügyekről sem adnak tájékoztatást, mert ezt a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség megtiltotta, illetőleg az általa kiadott engedélyhez kötötte.

A vizsgálatok iránt érdeklődő újságírók tájékoztatását is megtagadták. Tapasztalataink alapján elhatároztuk, hogy 1999 folyamán vizsgálatot indítunk a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség közérdekű adatkezelése ügyében. (816/H/1998)

A Veszprémi Egyetemen a központi adatkezeléseket, illetve a kari szinten vezetett nyilvántartásokat, továbbá a különböző egyetemi szervek közötti adattovábbítások rendjét vizsgáltuk. A személyes adatok nyilvántartására szolgáló központi számítógépes programot, az úgynevezett hallgatói információs rendszert a vizsgálat idején cserélték le egy új hallgatói adatbáziskezelő rendszerre, a Neptunra, amely az adatvédelmi követelményeknek hierarchikus beléptetési megoldás alapján kíván eleget tenni. Az egyetem szervei közötti, illetve a külső szervek részére történő adattovábbításkor, továbbá az adatok nyilvánosságra hozatalakor jelentős figyelmet fordítanak a személyes adatok védelmére. (Például a vizsgaeredmények vagy az elnyert ösztöndíjak közzétételekor széles körben alkalmazzák a kódokat.) (817/H/1998)

Az adatvédelmi biztos személyesen tájékozódott a *Nemzetbiztonsági Hivatal Veszprém Megyei Területi Kirendeltsége* adatkezelési tevékenységéről, az adatkérési, adatbetekintési és adatszolgáltatási gyakorlatáról, a központi és helyi nyilvántartások felhasználásának módszeréről.

A kirendeltség vezetője ismertette az NbH információszerzési, -feldolgozási, -továbbítási gyakorlatát, kiemelve a területi kirendeltségek működésének korlátait. Bemutatta az információkkal kapcsolatos munkára, a minősített iratok kezelésére, valamint a műveleti tevékenységre vonatkozó szabályzatokat. Bemutatott két, frissen keletkezett dokumentumot, amelyeket értékelésre (és esetleges központi nyilvántartásba vételre) a központi feldolgozó egységhez továbbítottak.

Az adatvédelmi biztos érdeklődött a III. Főcsoportfőnökség iratainak sorsáról, különös tekintettel a megyei elődszervezeteknél keletkezett iratok fellelhetőségéről. Arról tájékoztatták, hogy a rendszerváltozás előtt keletkezett iratokat 1989–90-ben központilag összegyűjtötték; a III/III. Csoportfőnökség iratait átadták a Történeti Hivatalnak, míg az utódszervezetekhez került iratokat – felülvizsgálat után – folyamatosan küldik meg a Történeti Hivatalnak.

A vizsgálat alátámasztotta a kirendeltségvezető tájékoztatójában elhangzottakat: a kirendeltség a vonatkozó törvényekre épülő részletes központi szabályzatok alapján, erősen korlátozott önállósággal, az adatkezelésre vonatkozó folyamatos központi kontrollal végzi munkáját. Önállóan csak részinformációkat kezelnek, valamennyi érdemi adatkezelési tevékenységet a központ tart ellenőrzés alatt. A kirendeltség csak a központon keresztül éri el a központi igazgatási nyilvántartásokat. (818/H/1998)

D) Nemzetközi vonatkozású ügyek

A nemzetközi vonatkozású panaszok száma miatt az előző évhez hasonlóan az idei beszámolóban is indokolt az ilyen típusú ügyek külön fejezetben való ismertetése. Ezek között magyar és külföldi megkeresés is előfordult.

A Pándy András belga–magyar állampolgár elleni, Belgiumban folyó büntetőeljárás a nemzetközi és a hazai sajtó kereszttüzebe is került (az ügygel részletesen a tavalyi parlamenti beszámolóban foglalkoztunk: 152–153. oldal). Egy magyar újságíró könyvet készült írni az ügyről, interjúkat akart készíteni az áldozatok magyarországi hozzátartozóival. Felkereste az ORFK-n a nyomozás vezetőjét, akit felkért arra, hogy vállaljon közvetítő szerepet ő és a hozzátartozók között. A nyomozó telefonon felhívta a hozzátartozókat, majd átadta a kagylót az újságírónak. A hozzátartozók nem vállalták az interjút, és panasszal fordultak a történetek miatt az adatvédelmi biztoshoz, mert félték attól, hogy a nyomozó átadta adataikat az újságírónak, és nem értették, hogy a rendőrség nyomozással össze nem függő kérdésben – újságírói felkérésre – milyen alapon zaklatja őket. Az adatvédelmi biztos felhívta az újságíró és a rendőrtiszt figyelmét az áldozatok hozzátartozóinak személyes adatai védelméhez való joguk fokozott tiszteletben tartására. (496/A/1998)

A pénzügyminisztérium államtitkára 1998 szeptemberében arról tájékoztatta az adatvédelmi biztost, hogy a német kormány segítséget kért tőle a volt NDK párt- és tömegszervezeti vagyona esetleges Magyarországra történt menekítésének és feltételezett továbbvitelének vizsgálatához. A minisztérium kész az együttműködésre, azonban tekintettel kell lennie a magyar jogszabályi előírásokra, különösen a minősített dokumentumok és a banktitkok kezelésére. A német kormány egy könyvvizsgáló céget bízott meg a PM birtokában lévő minősített és nem minősített iratok kutatásával, amely azonban nem mutatta be az írásbeli meghatalmazását. Az adatvédelmi biztos az államtitkárnak írt válaszlevelében kijelölte két munkatársát helyszíni személyes konzultáció tartására a cég vizsgálati jogosultságának terjedelmével és tevékenységével kapcsolatban, valamint a PM-mel való együttműködése tekintetében. Válasz egyelőre nem érkezett a minisztériumból. (710/K/1998)

Több beadványt kapott az adatvédelmi biztos magyarországi panaszosoktól, akiket egy nigériai székhelyű cég keresett meg levélben név szerint, kétes üzleti befektetési felhívással. A polgárok azt kifogásolták, hogy miként szerezhetette meg személyes adataikat a nigériai cég. A vizsgálatok során megbizonyosodott, hogy a panaszosok neve és címe szerepelt a telefonkönyvben, innen tehát a levelek feladója hozzájuthatott adataikhoz. Amennyiben adataikat nem tiltatták le a KÖNYV hivatalnál, azok onnan is megszerezhetőek. A panaszosokat arról tájékoztatta az adatvédelmi biztos, hogy a jövőben a hasonló küldemények elkerülése érdekében joguk van akár titkos telefonszámot kérni, akár adataik

kiadását letiltatni a lakóhelyük szerint illetékes jegyzőn keresztül a KÖNYV hivatalnál. (113/A/1998, 918/A/1998)

Az adatvédelmi biztos vizsgálatot folytatott egy Magyarországon tartózkodó brit állampolgár személyes adatok védelméhez fűződő jogának megsértése miatt. A Vám- és Pénzügyőrség Fővárosi Nyomozóhivatalának parancsnok-helyettese a sajtóban nyilatkozott az üzletember etnikai és vallási hovatartozásáról. A biztos a jogsértést megállapította, az ügy részletes ismertetése a *szármaszásra, etnikai hovatartozásra vonatkozó ügyek* fejezetben található. (363/K/1998)

Egymástól függetlenül – magyarországi tartózkodásukat követően – egy angol és egy amerikai állampolgár is kifogásolta az adatvédelmi ombudsmannál az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvénynek azt a rendelkezését, mely szerint a HIV-fertőzöttek anonimitása csak abban az esetben biztosított, ha a teszt negatív. (Lásd részletesebben az *Egészségügy* című fejezetet). Pozitív eredmény esetén az egészségügyi intézménynek rögzítenie kell a vizsgált személy adatait. A panaszosokat az adatvédelmi biztos tájékoztatta arról, hogy már a törvénytervezet véleményezése és annak parlamenti vitája során is kifejezte aggályait e rendelkezéssel szemben. A jogállamiság követelményeinek megfelelően azonban a törvények megváltoztatására csak a parlamentnek, illetve utólagos normakontroll esetén az Alkotmánybíróságnak van lehetősége. A HIV-fertőzöttek vagy AIDS-betegek személyes adatainak jogellenes kezelését, továbbítását kifogásoló panaszok kivizsgálása az adatvédelmi biztos feladata. (241/A/1998, 620/A/1998)

Egy *angliai* ügyvédi iroda arról érdeklődött az adatvédelmi biztosnál, hogy Magyarországon létezik-e jogszabály a személyiségi jogok védelméről, illetve a személyes adatok védelméről. A biztos elküldte a vonatkozó törvények (Alkotmány, Avtv. Ptk., Btk.) angol nyelvű fordításait és tájékoztatta az irodát a hazai adatvédelmi szabályozásról, továbbá az ombudsman első hároméves működésének tapasztalatairól. (327/K/1998)

Brandenburg tartomány parlamentje felkérte a magyar adatvédelmi biztost, hogy az *információszabadság* védelméről szóló törvényjavaslat parlamenti bizottsági vitájában szólaljon fel, és ismertesse hároméves működésének tapasztalatait. A tartományi parlament az adatvédelmi biztos észrevételeit értékelve elfogadta a törvényjavaslatot. Az ügy jelentősége az volt, hogy Európában a magyar után a brandenburgi adatvédelmi biztos a második, aki egy személyben látja el az adatvédelem és az információszabadság felügyeletét.

A határokat átlépő adatokról

Magyarországnak az Európai Unióhoz történő, közeljövőben várható csatlakozása mind fokozottabban veti fel a hatályos magyar adatvédelmi szabályoknak az uniós normákkal való harmonizációjának szükségességét. Az adatvédelmi törvény azon rendelkezése, amely a külföldre történő adattovábbítás jogszerűségéhez – többek között – az érintett hozzájárulásának beszerzését teszi kötelezővé, az Európai Unióhoz nem tartozó országok esetében változatlanul megfelelő jogi megoldásnak tekinthető.

Az uniós tagállamok vonatkozásában azonban egyre inkább szükségessé válik ezen törvényhely korrekciója, az Európai Parlament és Tanács 95/46/EC Irányelvének megfelelően. (Az irányelvben foglaltakkal kapcsolatos fontosabb kérdések ismertetésére a korábbi évben, az adatvédelmi biztos 1997. évi beszámolója 27–31. oldalán már sor került, az ott kifejtettek jelen esetben is irányadónak tekinthetők.) Az uniós alapelvek hazai megvalósítása, ezen belül elsősorban a személyek, a tőke és

az áruk szabad áramlásának biztosítása, valamint a tagállamok és Magyarország közös – például a hatékonyabb bűnüldözés elősegítését szolgáló – feladatainak teljesítése ugyanis szükségképpen megköveteli az információ szabad áramlása feltételeinek megteremtését az állami- és a magánszférában egyaránt.

A jogalkotóra háruló ezen feladatok mihamarabbi megvalósítását 1998-ban az Adatvédelmi Biztos Irodájához beérkezett ügyek is indokolják: egyre több olyan beadvány érkezik hozzánk, amelyben a panaszosok egy külföldön, elsősorban az uniós tagállamok egyikében is székhellyel, telephellyel rendelkező szervezet, gazdasági társaság, multinacionális cég magyarországi adatkezelési, külföldre történő adattovábbítási gyakorlatát kifogásolják.

Ezek közül említést érdemelnek többek között azok a panaszok, amelyek a németországi Állami Lottójáték Ügynökség (Staatliche Klassenlotterie – Einnahme der SKL) adatkezelését tartják magukra nézve sérelmesnek. (447/A/1998, 837/A/1998) Az ezen ügyekben lefolytatott vizsgálat során nem lehetett megállapítani, hogy az említett németországi lottóügynökség milyen magyarországi adatkezelőtől szerezte be az általa megszólított személyek adatait, ezért a vizsgálat sikeres befejezése érdekében szükségessé vált az ügynökség székhelye szerint illetékes hesseni adatvédelmi biztos megkeresése.

Egy másik ügyben a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány a – szintén a holocaust áldozatainak kárpótlásával foglalkozó – Europa-Ost International elnevezésű magáncég adatkezelésének vizsgálatát kérte az adatvédelmi biztostól, különös tekintettel arra, hogy milyen adatkezelőtől jutottak hozzá a holocaust túlélőinek címéhez, illetve képesek-e az ilyen különleges adatok kezelésével járó fokozott felelősségnek eleget tenni. A beadvány szerint az Europa-Ost International az adatok feldolgozását Németországban végzi. (755/A/1998) Mindegyik ügyben a vizsgálat jelenleg folyamatban van.

A külföldre történő adattovábbítás kérdései az 1998. év során az uniós tagállamok és Magyarország közös feladatainak megvalósításával kapcsolatos jogszabálytervezetek véleményezése kapcsán is felmerültek. Ezek közé tartozik az Európai Unió bűnüldöző információs rendszereihez – az Europol és a Schengeni Egyezményekhez – történő csatlakozáshoz szükséges jogalkotási és intézményfejlesztési feladatokról szóló kormány-előterjesztés tervezetével kapcsolatban kibocsátott állásfoglalásunk is. Az ott kifejtettek szerint mind az Europol, mind a Schengeni Egyezmény az adatok kezelésére, felhasználására, továbbítására, valamint a kezelt adatok védelmére vonatkozóan gyakorlatilag azonos felépítésű információs szervezetrendszer kialakítását tartja kívánatosnak közösségi és nemzeti szinten egyaránt. Az Europol 4. cikkelye, illetve a Schengeni Egyezmény 108. cikkelye értelmében az egyezményeket aláíró országoknak – az egyezmények konkrét szóhasználatától függetlenül – egy nemzeti információs alrendszer és egy ezt kezelő hatóságot kell létrehozniuk, melynek feladata az egyezményekben meghatározott tárgykörökben az érintett adatszolgáltatóktól az adatok beszerzése, más adatbázisoktól elkülönített tárolása, valamint ezen adatoknak a konkrét ügyek kapcsán a közösségi szinten elhelyezkedő központi információs rendszer számára az adatok továbbítása lenne. A nemzeti és a központi információs rendszerek megfelelő működését összekötő tiszték biztosítanak. A felállítandó információs rendszerek adatvédelmi szempontoknak megfelelő működésének ellenőrzésére mindkét egyezmény nemzeti és központi szinten elhelyezkedő adatvédelmi ellenőrző hatóságok létrehozását rendeli el, melyekkel kapcsolatban az egyezményekben támasztott legfontosabb követelmény az ezen szervek függetlensége iránti igény.

A nemzeti ellenőrző hatóság függetlensége maradéktalan megvalósulásához nem elegendő pusztán a tevékenység elkülönítése, hanem a szervezeti függetlenség megvalósítása is elengedhetetlen. Ezt egyfelől alátámasztja az Európában kialakult általános gyakorlat, ezen belül a magyar jogrendszer

számára leginkább példaértékűnek tekinthető németországi gyakorlat is, amely az ellenőrzési tevékenységet szervezetileg elkülönült, független intézmények keretében valósítja meg, másfelől mind a Schengeni Egyezmény, mind az Europol az adatvédelmi ellenőrző hatóság szervezeti függetlenségét tartja kívánatosnak, illetve kötelezőnek.

A fentieknek megfelelően az adatvédelmi biztos álláspontja szerint a független ellenőrző hatóság feladatait az adatvédelmi biztosnak célszerű ellátnia. Ez a megoldás egyaránt megfelel az előzőekben részletezett függetlenség követelményének, továbbá az adatvédelmi biztos 1997. évi beszámolójában írtakkal egyezően a szektorális adatkezelések ellenőrzésére is alkalmasnak tekinthető. Tisztán ellenőrzési és nem operatív feladatok megvalósítása esetén ugyanis az ott felvetett alkotmányossági kifogások veszíthetnek súlyukból. Az ellenőrzésnek az adatvédelmi biztos hatáskörében történő megvalósítása a költségvetés számára is a lehető legkisebb anyagi megterhelést jelentené. Abban az esetben ugyanis, ha az ellenőrző hatóságot a közigazgatáson belül alakítják ki, a hatályos jogszabályok értelmében az adatvédelmi biztos ezen szerv tevékenységét is ellenőrizhetné, amivel gyakorlatilag párhuzamos ellenőrzést valósíthatna meg. (731/K/1998, 776/J/1998)

E) Konzultációs vizsgálatok

Az indítványozók panasza alapján illetve a hivatalból indított vizsgálatok mellett jelentős azoknak az indítványoknak a száma, amelyekkel az adatvédelmi biztos a hozzá forduló adatkezelők vagy érintettek kérdéseire foglalkozott. Az elmúlt évben is számos állami és magán adatkezelő, adatkezeléssel megbízott szervezet, személy, illetőleg érintett fordult hozzánk kérdésével egy-egy konkrét eset megítélését kérve, egy tervezett adatkezelés jogszerűségét megítélendő, avagy segítségünkért folyamodva egy adatkezelési rendszer kifejlesztéséhez, adatvédelmi problémáinak megoldásához.

Annak ellenére, hogy – összhangban az országgyűlési biztosok törvényekben meghatározott szerepével és feladatkörével – az adatvédelmi biztos jogi vagy szakmai tanácsadással nem állt feltétel nélkül a konzultációt kérők rendelkezésére, a kérések jellegére, az adatkezeléssel érintettek, vagy potenciális érintettek nagy számára, vagy a tanácsot kérő információs jogainak érvényesülésére tekintettel igyekeztünk segítséget nyújtani.

Az elmúlt évben is rendelkezésére álltunk azoknak a nagy állami (önkormányzati) adatkezelőknek, amelyek jelentős, az ország lakosságának számottevő részét érintő, az állam (az önkormányzat) adatkezelői tevékenységének rendszerét befolyásoló terveikkel, koncepcióikkal keresték meg hivatalunkat. A magánszektor adatkezelői esetében – ahol a szükséges szakértelem az üzleti szektorban elvben rendelkezésre áll – a nagyszámú adatalanyt érintő esetekben, a közüzemi, általános ellátási kötelezettségen alapuló tevékenységeknél, vagy az érdek-képviselői szervezetek megkeresésére adtunk iránymutatást. Hasonló szempontok alapján foglalkoztunk a társadalmi szervezetek kéréseivel. Továbbra sem nyújtottunk tanácsot olyan – versenyszférából érkezett – kérésekkel kapcsolatban, amikor a megoldandó adatkezelési probléma közvetlenül üzleti hasznot eredményezne. Az ügyvédek hasonló kéréseit is elhárítottuk.

Minden esetben nyomatékosan jeleztük, hogy a konzultációs tanács, iránymutatás, előzetes vélemény semmiképpen sem jelentheti a megtárgyalt megoldás előzetes és végleges

legitimálását. Ha egy ilyen, általunk véleményezett – létező vagy tervezett – adatkezeléssel kapcsolatban panasz érkezik hivatalunkhoz, az abban foglaltak alapján az adatkezelést ismét megvizsgáljuk, s ha a vizsgálat során olyan új körülmény merül fel, ami az érintett(ek) információs jogainak sérelmét vagy annak veszélyeztetettségét bizonyítja, az adatvédelmi biztos megállapíthatja az adatkezelés jogellenességét.

Konzultációs tevékenységünk jelentős része telefonos vagy személyes megbeszélések útján zajlik. A felvetett kérdések bonyolultsága, a szóban forgó adatkezelések összetettsége, jogalapjuk kétséges volta miatt, vagy a nagy közérdeklődésre tekintettel számos ügyben ugyanolyan súlyú vizsgálatot folytattunk, mint a panaszügyekben vagy a hivatalból indított eljárások esetében. *(Megjegyzés: A telefonon folytatott konzultációs tevékenység ezres nagyságrendet ért el, mely ügyforgalmi statisztikánkban nem szerepel.)*

Az alábbiakban összefoglalóan bemutatunk néhány – az előző fejezetekben nem érintett – konzultációs jellegű vizsgálati témakört.

Az országgyűlési választásokhoz kapcsolódva néhány írásos és számtalan telefonos kérdés érkezett az adatvédelmi biztoshoz. Voltak köztük olyanok, amelyek a választójogi törvény egy-egy rendelkezésének – adatvédelmi szempontú – értelmezését igényelték (például az értesítő és ajánló szelvény hogyan postázható egyszerre), míg sok magánszemély és újságíró a jelölési eljárással összefüggésben érdeklődött (például jogszerű-e a telefonos kampányolás; vagy egy-egy képviselő-jelölt hogyan jutott adataihoz), és az után is érdeklődtek, hogy nyilvánosságra hozható-e, hogy egy településen kik szavaztak és kik nem.

Számos konzultációs kérdés kapcsolódott *a hatóságok egy-egy konkrét eljárásához*. Az eljáró szervek, illetve az eljárással érintett szervek és személyek – adatvédelmi szempontból – fontos kérdésekben kérték az adatvédelmi biztos útmutatását. (Például: munkaügyi ellenőrzés során – megbízólevél hiányában, csak az igazolvány bemutatása esetén – kiadható-e a munkatársak adatai; közérdekűnek tekinthető-e a kézzel írott jegyzet; egy adott büntetőeljárás során banktitkok mikor adhatók ki; rendőrségi megkeresésre a családsegítő pszichológus adatközlésre kötelezhető-e; egy eljárás alá vont kereskedő jogszerűen használta-e fel ügyfelei adatait stb.)

Egyes felmérésekhez kapcsolódó adatkérések vagy akciókhoz kapcsolódó kérdőívek előzetes véleményeztetése, illetve jogszerűségének megítélése miatt is többen a biztoshoz fordultak. Voltak, akik az egyes benzinforgalmazó cégek vagy kereskedelmi hálózatok akciójához kapcsolódó kérdőívek, illetve jelentkezési lapok jogszerűsége után érdeklődtek, de e kérdés az önkormányzati képviselők számára megküldött KSH-kérdőívvel kapcsolatban is megfogalmazódott.

Egy-egy intézkedés bevezetése, nyilvántartás kialakítása, vagy üzembe helyezése előtt az elmúlt évben is több minisztérium, országos hatáskörű szerv, illetve érdek-képviselési szervezet kért konzultációs lehetőséget az adatvédelmi biztostól. Ilyenek voltak például a diákigazolványhoz kapcsolódó nyilvántartás további működésére, a gyanúsított nyilvántartás kialakítására, illetve működtetésére, a drogbetegek egységes nyilvántartási és kódolási rendszerének, vagy a biztosítási ügynökök nyilvántartásának kialakítására irányuló kérdések, valamint a rendőrség és a határőrség adatkezelésének miniszteri szabályozási koncepciójával összefüggésben folytatott megbeszélés.

Többen kértek segítséget, tanácsot olyan esetekben, amikor egy-egy *kutatáshoz szükséges adat* megszerzése nehézségbe ütközött, vagy aggályos volt azok kezelésének jogszerűsége. Egy oktatókutató több egyetem egy-egy évfolyamára vonatkozó adatok megszerzésének

lehetősége után érdeklődött, mások a kutatásukhoz kapcsolódó kérdőívet kívánták véleményeztetni, s volt, aki arról panaszkodott, hogy numerológiai kutatásához nem kapta meg a szükséges személyes adatokat.

Néhány esetben *a személyazonosító jelek használatával, továbbításával, illetve egyes adatkezelések, adattovábbítások jogszerűségével* összefüggésben kérték a biztos véleményét. (Például: a taj-szám használható-e egyedi azonosítóként; a taj-számokhoz a kórház miként juthat hozzá; az őstermelőkre vonatkozó adatokat az önkormányzat a szociális ügyek intézéséhez használhatja-e; hogyan lehet az ügyben nem érintett személyek fényképét felhasználni a felismertetésre bemutatás során.)

Konzultáció, jogsegély telefonon

Az Adatvédelmi Biztos Irodáját megalakulása óta évről évre egyre növekvő számban keresik meg telefonon az állampolgárok. Naponta több olyan telefonhívás érkezik, amelyben elsősorban magánszemélyek kérnek tőlünk gyors segítséget és közérthető jogi felvilágosítást, tanácsot egy-egy, őket közvetlenül érintő ügyben. Emellett állami és önkormányzati szervek, különféle gazdálkodó szervezetek, ügyvédi irodák fordulnak hozzánk általános eligazításért adatkezelési és adatvédelmi kérdésekben. A megkeresések egynegyedében olyan kérdéseket tesznek fel, amelyek nem tartoznak az adatvédelmi biztos hatáskörébe. Ilyenkor eligazítjuk őket, hogy melyik ombudsmanhoz, bírósághoz, önkormányzathoz, stb. forduljanak problémájuk orvoslásáért. Az információs jogokkal kapcsolatos megkeresések nagy részében az iroda munkatársai rendszerint rögtön megadják a kért felvilágosítást, illetve személyes konzultációra is lehetőséget biztosítunk. Ha a jogi tájékoztatást kérőknek az adatvédelmi biztos valamelyik ajánlására, vagy az adatvédelmet, adatkezelést érintő jogszabályra is szükségük van, a kért anyagot megbeszélés alapján személyesen átvehetik, illetve igény szerint faxon, levélben vagy e-mail útján megküldjük.

Amennyiben a telefonbeszélgetés során kiderül, hogy hosszabb kivizsgálást igénylő, bonyolultabb problémáról van szó, az ügyfelet arra kérjük, írásban adja be a panaszát, mellékelje hozzá az ügyében keletkezett iratokat, leveleket is, hogy beadványa alapján megkereshessük a bepanaszolt intézményt, és ügyében eljárhasson az adatvédelmi biztos.

A telefonon történt megkeresésekből egyébként jól nyomon követhető, hogy melyek azok a területek, ahol a jogszabályok ellenére még mindig csorbát szenved a személyes adatok védelmének és a közérdekű adatok nyilvánosságának alkotmányos elve, illetve hogy az adatkezelő szervek néha hogyan próbálnak *“kiskapukat” találni a paragrafusok között.*

1998-ban az egyik visszatérő kérdés az volt, hogy egyes bankok olyan hitelakciókat hirdettek meg az újságokban, hogy egyetlen telefonhívással igen kedvező kondíciójú hitelhez juthatnak az arra igényt tartók. A hitel elnyerésének elbírálásához a hitelt kérő nevén, lakcímén, foglalkozásán, nettó keresetén túlmenően egyebek mellett lakása, gépkocsija értékére, a vele közös háztartásban élő eltartott személyek számára is kíváncsiak voltak a banki ügyintézők. Miután a panaszosok megadták a kért adatokat, az a kellemetlen meglepetés érte őket, hogy egyrészt nem elég, hogy nem kaptak hitelt, de az érintett bankok – kifejezett kérésük ellenére – nem voltak hajlandóak törölni a személyes adataikat, arra hivatkozva, hogy ezekre az adatokra az elutasított ügyfeleik nyilvántartásához továbbra is szükségük van.

A panaszosokat felvilágosítottuk arról, hogy az adatvédelmi törvény alapján kérhetik a bankoktól személyes adataik törlését, mivel az adatkezelés célja – hitelkérelmük elutasításával – megszűnt. A panaszosok egy része később arról

számolt be, hogy a telefonon történt jogi tanácsadásnak megfelelően eljár a bankoknál, és személyes adataikat törölték a nyilvántartásból.

Több állampolgár telefonált amiatt, hogy a majdani négyes metró feltételezhető nyomvonalán található házak és a bennük lévő lakások állagát akarják felmérni, s ennek okán igazolvánnyal ellátott, meghatalmazással rendelkező személyek keresték meg őket. A lakásokba bejutván sok helyen fényképfelvételeket készítettek a lakások jelenlegi állapotának dokumentálására. A telefonálók attól félnek, hogy ezek a fotók visszaélésekre adhatnak lehetőséget, hiszen a lakás berendezése, értékes tárgyak – például festmények a falakon – jól láthatók ezeken a képeken. Aki viszont nem engedi meg az állagfelmérést, az a felmérők tájékoztatása szerint elesik a metróépítés folytán esetleg keletkezett kára megtérítésétől.

Az esetek másik részében a telefonáló nem saját, konkrét ügyében keresi meg irodánkat, hanem általános kérdésekben, illetve amikor valamilyen általa visszásnak ítélt esetre kívánja felhívni az adatvédelmi biztos figyelmét.

Az egyik telefonáló arra hívta fel a figyelmünket, hogy az egyik nem állami egyetemen az elsőéves hallgatókkal egy 37 oldalas kérdőívet kívánt kitöltetni egy kutatóintézet ifjúságkutató csoportja. A kérdőíven a fel- és lemenő rokonok, a mostoha és örökbefogadott családtagok adatain túl a család részletes vagyoni helyzetére vonatkozó kérdések mellett például arra is kíváncsiak voltak, hogy a megkérdezettek befogadnának-e a családjukba “cigány származásúakat”. A telefonálótól kértük a kérdőív megküldését, hogy annak alapján megkereshessük az egyetemet, illetve a kutatóintézetet.

Sokan az újságokban olvasott cikkek, illetve a tévében és a rádióban látottak, hallottak nyomán kérnek bővebb felvilágosítást egy-egy adatvédelmet érintő, aktuális kérdésben. Ilyen volt például 1998-ban a “Funk-ügy”, a “dávodi ügy”, illetve év végén az adórendőrség felállításával kapcsolatos vita, amikor napokig szinte égtek a telefonvonalak.

F) Jogszabály-véleményezés

Az adatvédelmi törvény 25. §(1) bekezdése szerint az adatvédelmi biztos javaslatot tesz az adatkezelést és a közérdekű adatok nyilvánosságát érintő jogszabályok megalkotására, illetve módosítására, véleményezi az ilyen jogszabályok tervezetét. Az adatvédelmi biztos ilyen ügyeinek száma is, aránya is folyamatosan növekszik. Míg 1996-ban az ügyek mintegy 8%-a, 1997-ben 11%-a, 1998-ban már 18%-a volt jogszabály-véleményezés.

Az 1998-ban véleményezésre megküldött 166 tervezetből (mely összesen 169 jogszabálytervezetet tartalmazott) 116 esetben nem találtunk kifogásolnivalót. 50 tervezettel szemben tettünk kritikai észrevételeket. Ebből mindössze tíz esetben fordult elő, hogy a tervezet előterjesztője kifogásainkat részben vagy teljesen figyelmen kívül hagyta. (A véleményezett jogszabálytervezetek mintegy harmadát a beszámoló lezárásakor még nem hirdették ki.)

A véleményezett jogszabálytervezetek megoszlása a jogforrási szintek szerint:

- o törvény: 41 (24%)
- o kormányrendelet: 53 (31%)
- o kormányhatározat: 5 (3%)
- o miniszteri rendelet: 64 (38%)
- o egyéb: 6 (4%)

Ebben az esztendőben sem változott az a gyakorlat, hogy a tervezetek előterjesztői a véleményezésre igen gyakran teljesíthetetlenül rövid határidőket szabnak.

1998-ban is akadt néhány élesebb vita. Ezek közül a legnevezetesebb kétségkívül az APEH Nyomozó Hatóságának felállítása körüli vita volt. Ebben az ügyben – mind az eljárás, mind pedig a tervezet tartalma miatt – az adatvédelmi biztos kénytelen volt észrevételeit az illetékes állandó bizottságok ülésein elmondani. Az ügy súlyára tekintettel a témáról külön alfejezet számol be. (770/J/1998)

A Magyarország európai integrációjával kapcsolatos jogalkotási feladatok az adatvédelem és az információszabadság területét is érintik. 1998-ban ezért több, a jogharmonizációt szolgáló tervezetet kellett véleményoznünk:

A Belügyminisztérium még 1998 novemberében megküldte az Európai Unió bűnüldözési információs rendszeréhez történő csatlakozáshoz szükséges jogalkotási és intézményfejlesztési koncepciót. Az Európai Rendőrség létrehozásáról szóló egyezmény (Europol), valamint a Schengeni Egyezmény a személyes adatok kezelésére, felhasználására, továbbítására, valamint a kezelt adatok védelmére vonatkozóan a részes államokban azonos felépítésű információs szervezet kialakítását tartja kívánatosnak. Az ügyet részletesen a *Nemzetközi ügyek* című fejezetben ismertettük (731/K/1998) A kérdéskör rendezésére vonatkozó törvényjavaslatot az adatvédelmi biztos 1999 januárjában kapta meg. A tervezet szövege arról tanúskodik, hogy az előterjesztő az adatvédelmi biztosnak a független adatvédelmi ellenőrző intézményre vonatkozó észrevételeit teljesen figyelmen kívül hagyta. (21/J/1999)

Magyarország tervezett csatlakozása az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (NATO) és a Nyugat-európai Unióhoz (NyEU) szükségessé tette a külföldön minősített katonai adatok kezelésének szabályozását. (768/J/1998) Magyarország katonai integrációjának további feltétele egy olyan szervezet felállítása volt, melynek feladata, hogy a NATO és a NyEU keretében keletkezett minősített adatok kezelésének biztonságát garantálja. (737/J/1998) Az információszabadságot érintő két új törvény részletesebb ismertetését a *Közérdeklő adatokról* szóló fejezet tartalmazta.

Sokéves vita folyik a Belügyminisztérium és az adatvédelmi biztos között az új okmányok kiadásával kapcsolatos adatvédelmi kérdésekben. A okmányokkal kapcsolatos lakossági ügyintézés körzetközponti illetékességgel történő elhelyezéséről, a korszerű okmánycsalád bevezetéséhez kapcsolódó okmány-előállítási és -kitöltési rendszerrel szóló minisztériumi előterjesztés kapcsán az adatvédelmi biztos ismét hangsúlyozta, hogy a törvények által szabályozott életviszonyok figyelembevételével kell meghatározni, hogy milyen tény, állapot vagy jogosultság igazolására van szükség, ezeket az igazolásokat mely igazgatási szervezetek – milyen nyilvántartások alapján – adják, vagy adhatják ki a jövőben, és az igazgatási folyamatokhoz indokolt igazítani az igazolások adattartalmát, formáját,

védelmi rendszerét, valamint az okmányok kiadásának rendjét. Az adatvédelmi biztos újra felhívta az előterjesztő figyelmét, hogy mivel az adatkoncentrációra, illetve az új adatkezelő szervezetek létrehozására irányuló elképzelések a polgárok információs önrendelkezési jogának súlyos sérelmét okozhatják, csak az Alkotmánybíróság e körben hozott határozatait figyelembe vevő törvényi szabályozás felel meg az alkotmányossági követelményeknek. Az adatvédelmi biztos szerint nem lehet tudomásul venni, hogy a törvényi szabályozás mellőzésével, a jelenleg törvénytelenül működő nyilvántartásokra (ilyenek: az országos járműnyilvántartás, a vezetői engedélyek nyilvántartása, az úgynevezett Lakcím Archivum) alapozva szülessen döntés egy olyan informatikai rendszerről, amely a polgárok millióinak személyes adatait kívánja – a közigazgatáson kívül is – kezelni. (792/J/1998)

A társadalombiztosítási igazgatási reform keretében a Pénzügyminisztérium által készített előterjesztéssel kapcsolatban – melynek egyik eleme a járulékbeszédéssel kapcsolatos feladatoknak az APEH-hez kerülése -, az adatvédelmi biztos kifejtette, hogy az adatvédelem jelenleg hatályos követelményei szerint a társadalombiztosítási járulékok beszédésével összefüggő adatállományok azonosítója csak a taj-szám lehet. A járulékbeszédéshez szükséges adatállománynak el kell különülnie az adózással összefüggő adatoktól, és csak törvényben meghatározott esetekben lehet – a két eltérő célú – adatállományt összekapcsolni. Az előterjesztő álláspontjával szemben az adatvédelmi biztos úgy foglalt állást, hogy a Központi Statisztikai Hivatal a járulékfizetéssel kapcsolatosan nem kezelhet személyes adatokat. (245/J/1998)

A szervezett bűnözés elleni fellépést szolgáló – a hétköznapi szóhasználat szerint a maffiaellenes – törvénycsomag adatkezelést érintő rendelkezései között az adatvédelmi biztos számos kifogásolnivalót talált. Észrevételeinek nagy részét a törvényjavaslatot előterjesztő Belügyminisztérium elfogadta. Két fontos kérdésben azonban figyelmen kívül hagyták az adatvédelmi biztos észrevételeit. Álláspontunk szerint sértené a személyes adatok védelméhez fűződő jogot, ha egyes súlyos bűncselekményekkel összefüggésben a titkos információgyűjtés keretében a nyomozó szerv ügyészi jóváhagyás nélkül gyűjthetne adatokat. Alkotmányosan ugyancsak aggályos, ha a nyomozó szerv a feljelentés kiegészítése során korlátlan adatigénylési jogot kapna, mivel erről az érintett soha nem szerez tudomást. (631/J/1998)

Javaslatok jogszabály-módosításra

Az adatvédelmi törvény 25. § (1) bekezdése lehetővé teszi, hogy az adatvédelmi biztos javaslatot tegyen a személyes és a közérdekű adatok kezelését érintő jogszabályok módosítására, illetőleg ilyen jogszabály megalkotására. E jogkörében eljárva az adatvédelmi biztos több fontos kezdeményezéssel élt.

Az Igazságügyi Minisztérium felkérésére a készülő új Polgári törvénykönyv tervezetéhez készített javaslatban az adatvédelmi biztos egyértelmű törvényi szabályozás mellett foglalt állást a személyes adatok védelméhez fűződő jog alanyi körét tekintve, mert jelenleg az adatvédelmi törvény és a Ptk. között nincs összhang. A javaslat szerint fontos volna továbbá a névváltoztatás kapcsán felmerülő

jogsérelmek esetén a bírói jogorvoslat biztosítása. Az adatvédelmi törvény és az új Ptk. közötti felesleges átfedések elkerülése érdekében az adatvédelmi biztos szerint a Ptk.-ban elegendő volna egy utaló szabály, mely kimondaná, hogy a személyes adatok védelméről külön törvény rendelkezik. (708/K/1998)

A közúti balesetekkel összefüggő adatok kezelésére alkotmányossági szempontból az a megfelelő megoldás, ha a jogalkotó törvényben határozza meg az egyes személyes adatok átadását, a személyes adatoknak a kárrendezési eljáráshoz, valamint az egészségbiztosítási ellátás igénybevételéhez szükséges és elégséges körét, valamint az adattovábbítás módját. Az adatvédelmi biztos ezért felkérte az igazságügyminisztert és a belügyminisztert, hogy kezdeményezzék a szükséges törvényi szabályozást. (89/H/1998)

Egy Bács-Kiskun megyei településen élő kiskorú leány terhességére vonatkozó adatainak nyilvánosságra kerülése ügyében folytatott vizsgálatot az adatvédelmi biztos. Az ügyben kiadott ajánlásában felkérte az Országgyűlést, hogy alkosson törvényt a társadalmi szervezetek karitatív célú adatkezeléséről, különös tekintettel a kiemelt védelmet élvező különleges személyes adatokra. Az adatvédelmi biztos már egy korábbi állásfoglalásában leszögezte, alkotmányosan aggályos, hogy a jelenlegi törvényi szabályozás alapján a nonprofit szervezeteknek kevesebb törvényes lehetőségük van a polgárokkal való kapcsolatteremtésre, mint a direkt marketing módszereket alkalmazó kereskedelmi cégeknek. Az adatvédelmi biztos ajánlásában felhívta arra is a figyelmet, hogy személyes adatoknak karitatív szervezetek általi kezelése is csak alkotmányos keretek között fogadható el. Az ügy részletesebb ismertetése a *Társadalmi szervezetekről* szóló alfejezetben található. (231/A/1998)

A Széchenyi Professzori Ösztöndíj-pályázatok nyilvánosságával kapcsolatos vizsgálatot lezárva az adatvédelmi biztos felkérte az oktatási minisztert, hogy módosítsa a Széchenyi Professzori Ösztöndíj odaítéléséről szóló 17/1996.(XII. 13.) MKM rendeletet oly módon, hogy az a személyes adatok védelmét és a közérdekű adatok nyilvánosságát egyaránt garantálja. (449/A/1998)

Az M1/M15-ös autópálya építésére és üzemeltetésére kötött koncessziós szerződés nyilvánossága ügyében folytatott adatvédelmi biztosi vizsgálat egyik megállapítása az volt, hogy a koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény jelenleg csak a pályázati kiírás nyilvánosságát szabályozza, a pályázat elbírálását követően megkötött koncessziós szerződés – melynek legfontosabb adatai közérdekűek – nyilvánosságáról azonban nem tartalmaz rendelkezést. A jogbiztonság végett az adatvédelmi biztos felkérte a közlekedési, hírközlési és vízügyi minisztert, valamint az igazságügyi minisztert, hogy kezdeményezzék a koncesszióról szóló törvény megfelelő módosítását. Az igazságügyi miniszter ígéretet tett arra, hogy a koncesszióról szóló törvény, valamint a koncesszióval kapcsolatos ágazati jogszabályok módosítása ügyében tett intézkedéséről tájékoztatja az adatvédelmi biztost. (499/K/1998)

Az adatvédelmi biztos felkérte a belügyminisztert, hogy a megfelelő törvényi felhatalmazás nélkül kiadott, a közúti közlekedés rendőrhatalósági igazgatásáról szóló 48/1997.(VIII. 26.) BM rendeletet dolgozza át. A minisztérium megküldte a módosításról szóló tervezetet, mellyel szemben az adatvédelmi biztos több súlyos

aggályt is felvetett. A kifogásokat mellőzve a módosításról szóló jogszabály 1998 decemberében megjelent. (799/J/1998)

Még 1997-ben kezdeményezte a biztos a bűnügyi és az igazságügyi tájékoztatásról szóló 10/1986 (IX. 1.) IM-BM együttes rendelet, valamint a bíróság ügyviteli szabályairól szóló 123/1973. (IK. 1974.1.) IM utasítás hatályon kívül helyezését és az e körbe tartozó adatkezeléseknek törvényben történő szabályozását. E törvényeket 1998-ban sem alkották meg.

A Fővárosi Bíróság tanácsvezető bírása még 1997-ben azzal az indítvánnyal fordult az adatvédelmi biztoshoz, hogy az Információs Hivatal mint alperes nem csupán a felperestől, hanem az ügyben eljáró bíróságtól is megtagadta az alperes személyes adataira vonatkozó tájékoztatást. Az Információs Hivatal a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 44. § (2) és (3) bekezdésére hivatkozott, mely szerint a nemzetbiztonsági szolgálatok adatközlése nem eredményezheti a szolgálatokkal együttműködő személy felfedését. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló törvény, valamint az adatvédelmi törvény úgy rendelkezik, hogy az adatvédelmi biztos nem járhat el olyan ügyben, amelyben már bírósági eljárás van folyamatban. Ugyanakkor nyilvánvalóvá vált, hogy a jelenleg hatályos törvényi előírások alapján a bíróság a szükséges információk hiánya miatt nem tud az ügyben állást foglalni. A jelzett ellentmondás feloldása érdekében az adatvédelmi biztos 1998 elején véleményt kért az igazságügyi minisztertől, valamint a polgári titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli minisztertől. Az igazságügyi miniszter álláspontja az volt, hogy a szóban forgó ügyben két alkotmányosan védett érdek ütközik, egyrészt az egyén joga magánéletének tiszteletben tartásához és ehhez kapcsolódóan személyes adatainak védelméhez, másrészt a nemzetbiztonsághoz fűződő közérdek. Ez utóbbira tekintettel alkotmányosan korlátozható az említett egyéni érdek, és ez a korlátozás a bírósági eljárásra is kiterjedhet. A titkosszolgálatokat felügyelő miniszter leszögezte, hogy az Információs Hivatal a törvényi előírások szerint járt el, ugyanakkor kifejezte készségét minden további szakmai egyeztetésre az ellentmondás feloldása érdekében. Az időközben történt kormányváltás ezt az egyeztető munkát megszakította, ezért az ügyet még nem zártuk le. (800/K/1997)

G) Az APEH „egyes feladatairól” – Adórendőrség

Az 1998. év legnagyobb társadalmi és sajtóvisszhangot kiváltó és az adatvédelmi biztos által vizsgált ügye *“Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal egyes feladatairól”* címmel Járai Zsigmond pénzügyminiszter által 1998 novemberében beterjesztett, majd az 1998. évi XCIII. törvénnyel a magyar törvénytárba az Országgyűlés által az 1998. december 28-i ülésnapon beiktatott törvény volt. (770/J/1998) Korábban is volt rá eset, hogy az év legérdekesebb esetéről külön fejezetben írtunk. Ez az eset nem csak azért érdemel különös figyelmet, mert társadalmi visszhangja számottevő volt, és nem is csak azért, mert a Pénzügyminisztérium és az Adatvédelmi Biztos Irodája közötti, korábban sem harmonikus kapcsolat történetében ez jelentette az eddigi mélypontot, hanem azért is, mert az eset, feltehetően minden közjogi résztvevő számára, általános tanulságokkal is szolgál.

A jogállam működése elsőként szigorú eljárási módozatokat jelent. Ezekkel takarékoskodni rendszerint nem célszerű. Például szolgál így az ügy arra is, hogy egyfelől a közjogi szereplők közötti konfliktusok bizonyos esetekben szükségtelenül válnak az indokoltnál élesebbé, másfelől helyesebb a konfliktusokat vállalni, mint kitérni előlük, azok eredményei ugyanis rendszerint közhasznúak, akkor is, amikor a haszon nem látható azonnal.

A Pénzügyminisztérium tervezete

A törvényjavaslatot a Pénzügyminisztérium közigazgatási államtitkára, László Csaba az erre irányuló törvényi kötelezettségét kissé formálisan értelmezve 1998. november 5-én 10.17-kor telefaxon küldte meg, azzal, hogy arra aznap 16.00 óráig vár véleményt tőlem.

A választ, mely a rendelkezésre álló idő korlátozottsága miatt természetesen nem volt érdemi, a kért határidőn belül 1998. november 5-én 11.45-kor küldtem meg a miniszternek. Megállapítottam, hogy így a jogkörömet nem tudom gyakorolni és *“Ezért kérem Miniszter Urat, tájékoztasson arról, hogy a török veszedelem fenyeget-e ismét, vagy milyen egyéb méltányolható indoka van annak, hogy egy ilyen, a polgárok alkotmányos jogait korlátozó, az ország alkotmányos rendjét érintő tervezetről így kérnek véleményt.”* Egyúttal tájékoztattam az előterjesztőt, hogy érdemi álláspontomról az előterjesztő minisztert tájékoztatni fogom.

Az előterjesztőnek november 12-én megküldött, a tervezet tartalmát értékelő adatvédelmi biztosi vélemény megállapította, hogy *“haszonlóan rossz színvonalú, a központi közigazgatás által kidolgozott törvénytervezettel adatvédelmi biztosi szinten eddig nem találkoztam”. A levél szerint a tervezet nem felelt meg az adatvédelmi törvény egyetlen követelményének sem. Jogállamban nem fogadható el, hogy a polgárok alkotmányos jogait garanciák és a korlátozás szükségességét indokoló érvek ne alapozzák meg, “az alkotmányos államban az alkotmányos követelmények épp olyan valóságosak, mint például a költségvetési korlát”. Hivatkoztam az Alkotmánybíróság egyik újabb határozatára is, mely szerint “bármilyen jogszabály, amely személyes adat továbbításáról, az adatból új információ előállításáról vagy akármilyen más módon történő felhasználásáról rendelkezik, csak akkor felel meg az Alkotmány 59. §-ának, ha pontos garanciákat tartalmaz azokra az esetekre nézve, amikor az adatfeldolgozás, adattovábbítás az érintett beleegyezése, esetleg tudta nélkül történhet. E garanciális jogintézményeknek – az ellenőrizhetőség érdekében is – objektív korlátok közé kell szorítaniuk az adat útját.” (24/1998. (VI. 9) AB határozat)*

A levélben több vonatkozásban is utaltam arra, hogy milyen szabályozás felelne meg az alkotmányos követelményeknek.

Az előterjesztőt tájékoztattam arról is, hogy a tervezet parlamenti vitájában részt fogok venni, ami azért volt elkerülhetetlen, mert ekkor jól látszott, hogy más módja észrevételeim előadásának nem maradt.

A törvénytervezet bizottsági vitájának kezdetéig, 1998. november 25-ig az előterjesztő pénzügyminisztertől észrevételeimre választ nem kaptam.

A bizottságok

1. Az előterjesztő mindazonáltal november 12-i észrevételeim nyomán módosította tervezetét, miközben a pénzügyminiszter nemcsak hogy nem válaszolt az észrevételekre, de a módosított változatot is csak a november 25-i alkotmány- és igazságügyi bizottsági vita kezdetét követően küldte meg részemre postai küldeményként a vita napjának délelőttjén.

Az alkotmány- és igazságügyi bizottsági felszólalásomban – mivel az átdolgozott tervezetet parlamenti összekötőm révén sikerült megszereznem – azt mégiscsak értékelni tudtam. Az átdolgozott tervezetet értékelve (lásd: az Országgyűlés Alkotmány- és igazságügyi bizottságának 21. üléséről készült jegyzőkönyvet) fenntartottam korábbi álláspontomat, de azt is megállapítottam, hogy a korábbi tervezet most láthatóan olyan szakértő kezén ment át, aki az információs alkotmányos jogok terén jártassággal rendelkezik, ám mint mondtam “olyan rossz anyagból kellett dolgoznia, hogy nagyjából megoldhatatlan feladatot vállalt az illető, aki ezzel foglalkozott”. “A törvény egyrészt nagyon szemérmes, hiszen nincs benne azoknak az alapjogi korlátozásokat tartalmazó szabályoknak a kilencven százaléka, amelyekről beszélnünk kellene. Ezekre a törvény más törvényekre való hivatkozásokkal utal. [...] Mindenkinek felhívom a figyelmét, hogy ne az előtte lévő törvénysszöveget magában nézze, hanem a rendőrségi törvény és a vámtörvény vonatkozó fejezeteit tegye hozzá. Megpróbáltam egy egységes szerkezetű törvényt összeállítani. Ebben a kísérletemben egyébként nem voltam sikeres.” A tervezet alapvető hibája tehát – mely a magyar és az európai jogrendekben is példa nélkül áll – még ebben a stádiumban is az volt, hogy a rendőrségi törvény és a vámtörvény fejezeteit úgy próbálta egész fejezetekre utalva inkorporálni – egy sor alkotmányos korlátozást kimondva –, hogy az egymásnak ellentmondó szabályokból nem lehetett a hatályba léptetni szándékozott normaszöveget rekonstruálni, a törvényjavaslat legfeljebb valamiféle tematikának, vezérfonalnak volt minősíthető, melynek nincs textusa. Egyébként pedig az alapjogi korlátozásokhoz továbbra is hiányzott az alkotmányos indoklás, hacsak – amint arra a vitában ugyancsak utaltam – azt nem fogadjuk el a korlátozás indokának, hogy a rendőrség rosszul dolgozik. Az állam saját működési zavarait – állítottam az előző éves jelentésemben is – rendszerint nem terhelheti a társadalomra. Több, az Alkotmány, illetve az adatvédelmi törvény rendelkezését sértő szabályra külön is felhívtam a bizottság figyelmét.

Dr. Szakács Imre a Fidesz frakciója nevében kijelentette, hogy fogadókészen hallgatta az adatvédelmi biztos érveit, mindazonáltal a javaslatot általános vitára alkalmasnak tartja, bár – mint mondta – *“mi is fontosnak tartjuk, hogy megfelelő garanciák kerüljenek be a törvényjavaslatba, melyek egyrészt az állampolgári alapjogokat megfelelő módon garantálják, biztosítják. Ugyanakkor – mondotta – arra is garanciákat szeretnénk kapni, hogy a közteherviselés igenis mindenkire egyformán (terjedjen ki).”* A bizottság tehát annak kifejezésével tartotta csak általános vitára alkalmasnak a tervezetet, hogy a többségi pártok képviselői – az alkotmányos jogok garanciáinak biztosítása érdekében – maguk is módosító indítványokkal élnek majd.

2. Másként látták ugyanezt az Országgyűlés költségvetési és pénzügyi bizottságának ugyanezen a napon 13 órakor megtartott ülésén megjelent képviselők.

A bizottsági vita a Pénzügyminisztérium főosztályvezető-helyettesi rangban lévő képviselőjének előadásával kezdődött, akinek felszólalásában megjelent az az érv, mely később újból és újból, a szabályozás indokaként ugyancsak elhangzott: *“Hangsúlyozni szeretném, hogy az adóhatóság nyomozóhatósága semmi olyan többletjogosítványhoz nem jut, amellyel jelenleg a rendőrség, illetve a Vám-és Pénzügyőrség nyomozóhivatala nem rendelkezik. [...] Ebből a szempontból is megfelelő garanciákat tartalmaz véleményünk szerint a javaslat.”*

Az ellenzéki képviselők mellett Barkóczy Gellért (FKgP) ugyancsak fenntartásait bangoztatta. Őt az adórendőrségnél rendszeresítendő bilincs, lőfegyver, vegyi sokkoló ötvenes évekbeli gyermekkorára emlékeztette, ezért a tervezet visszavonására szólította fel a Kormányt.

A bizottság 15 nemmel, 11 igennel, három tartózkodással *“nem támogatta a törvényjavaslat általános vitára alkalmasságát”.*

3. Az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottságának ülésére délután háromkor került sor.

A Pénzügyminisztérium előadója elmondta, hogy *“a törvényjavaslat előkészítése során elég szerencsétlen körülmények között – hogy finoman fogalmazjunk – kérte ki a kormányzat az adatvédelmi biztos véleményét, aki teljesen jogosan fölbáborodva írta meg először a sértést kikérő levelét, utána pedig érdemben nyilatkozott a javaslatról”*. Kifejtette, hogy a Kormány *“az adatvédelmi észrevételeket próbálta akceptálni”*.

A tervezettel kapcsolatos kifogásaimat itt is összefoglaltam: Noha a pontos törvénytövege maga a többszörös utalások miatt nem állítható elő, annyi tudható, hogy *“...lakás ellenőrzése, telefonok lehallgatása, besúgóhálózat létesítése, magánlakás titkos átvizsgálása, hivatali helyiségek titkos átvizsgálása, kamerák elhelyezése privát területen, továbbá, ha tetteles ellenszegülésre szánja el magát egy valószínűleg túlsúlyos adótanácsadó, akkor még a feleségével, sőt az óvodáskorú gyerekével szemben is testi erőszakot lehet alkalmazni, keleti harcművészetet lehet gyakorolni az állampolgáron...”* Rámutattam a törvény néhány alkotmányosan elfogadhatatlan konkrét szabályára, arra például, hogy a javaslat egyfelől az új hatóság részére a személyes adatbázisokhoz korlátozott hozzáférést biztosít, másfelől a rendőrségi törvényre utalva elvileg minden létező adatbázist megnyit a számára; elfogadhatatlan módon korlátozza a közérdekű adatok nyilvánosságát.

Az Igazságügyi Minisztérium képviselője a vitában kifejtette, hogy – ellentétben a Pénzügyminisztérium képviselőjének ott hangoztatott személyes kifogásaival – az általa képviselt tárcának ugyancsak komoly alkotmányossági aggályai vannak a benyújtott tervezet tekintetében.

A bizottság a javaslatot általános vitára alkalmasnak találta.

A törvény elfogadása

A Fidesz jogi kabinetje nevében dr. Koczka Csaba 1998. december 8-án telefaxon tájékoztatót 12 módosító indítványáról, mely szerinte megoldást ad az általam felvetett kérdésekre. [(A módosítások ismertetése itt szükségtelen, mert bekerültek az elfogadott törvény szövegébe, az adatvédelmi követelmények pontosítása mellett, az alkalmazható kényszerítő eszközök körében (például lőfegyverhasználat) valamelyest csökkent az új nyomozóhatóság felhatalmazása.)]

Válaszom december 11-én kelt.

A bevezetőben megköszöntem a képviselő és a jogi kabinet erőfeszítését, amivel sokat javítottak a javaslaton. Mivel az előző napokban az az alaptalan hír jelent meg több helyütt is a sajtóban, hogy az átdolgozott tervezettel immár egyetértek, leszögeztem, hogy *“olyasmit sehol nem mondtam, hogy a törvényjavaslattal egyetértenék.”*

“Az adónyomozó hatósággal kapcsolatos törvényjavaslathoz benyújtott módosító javaslataink pozitívuma, hogy a kérdéskörben az elmúlt egy-két hétben megfogalmazott szinte valamennyi érdemi kifogásra megoldást kerestek. [...]

Számos adatvédelmi jellegű kifogásomra azonban a módosító javaslatokban sincs megoldás. Általánosságban úgy lehet fogalmazni, hogy a módosító javaslatok ellenére sem lett áttekinthetőbb az

adónyomozó hatóság adatkezelése, és továbbra is hiányoznak az érintettek jogainak érvényesítésére vonatkozó garanciális előírások.

Az adónyomozó hatóság által kezelhető adatkörök felsorolása ugyan megtörtént (és ezek egy része adatvédelmi szempontból korrektnek tekinthető), de a más nyilvántartásokból megszerelhető adatok kezelésére vonatkozó szabályozások igen elnagyoltak, túl általánosak a felhatalmazó rendelkezések, követhetetlen a személyes adatok továbbításának útja. [...]

A törvényjavaslattal kapcsolatos – az adatvédelem kérdéseit érintő – egyik alapvető kifogásomat továbbra is fent kell tartanom. Az, hogy az általános hatáskörű, a bűncselekmények szinte teljes körében eljárásra felhatalmazott nyomozó hatóság rendelkezésre állnak a titkos információgyűjtés (és kényszerítő eszközök) összes lehetséges eszközei és módszerei, még nem jelenti azt, hogy egy új, mindössze néhány bűncselekmény felderítésére létrehozandó nyomozó hatóságnak is rendelkeznie kell ugyanezen – az alkotmányos jogokat súlyosan korlátozó – eszközök mindegyikével.”

E levél megírásával lezártam tekintetem (és a továbbiakban a sajtónak sem álltam már rendelkezésére) az adónyomozó hatóság létrehozásáról szóló törvényjavaslat véleményezése ügyében parlamenti fellépésem, melynek jogalapját az Artv. 25. § (1) bekezdése második mondata határozta meg: “(az adatvédelmi biztos) javaslatot tesz az adatkezelést és a közérdeklő adatok nyilvánosságát érintő jogszabályok megalkotására, illetve módosítására, véleményezi az ilyen jogszabályok tervezetét.”

Az ezt követő napokban az ügyben először levelet kaptam a pénzügyminiszter úrtól, aki elnézést kért a Pénzügyminisztérium eljárásáért, és kifejezte abbéli kívánságát, hogy “kapcsolatunk a jövőben mentes lesz az ilyen vagy hasonló összeütközésektől”.

A parlament plenáris vitájában nem vettem részt. Természetesen továbbra is nyitva állnak számomra olyan alkotmányos eszközök, mint amilyen például a törvény módosításának javaslata vagy az utólagos normakontroll indítványozása, és különös gondot fordítok majd – ha lesznek ilyenek – az új nyomozóhatóság működésével kapcsolatos indítványok elfogulatlan és méltányos kivizsgálására.

Epilógus, egy alkotmányos vita természete

Az általános vitában az előterjesztés előadója, Varga Mihály államtitkár volt, aki higgadtan képviselte az előterjesztő álláspontját, anélkül, hogy ahhoz új elemet hozzatett volna. Ahogy a korábbi vitákban mások, ő is utalt arra, hogy léteznek civilizált országok, ahol az adóhatóság nyomozószervként is működik, de a jogintézmények akár vázlatos összehasonlításával (hatáskör, kényszerítő eszközök, titkosszolgálati módszerek köre, értékhatár stb.) adós maradt. Újból felhívta a képviselők figyelmét arra, hogy a javaslat “semmilyen új jogintézményt, eddig nem létező hatósági jogosítványt nem szabályoz és nem ruház az APEH nyomozó hatóságára. Csak és kizárólag olyanokat, amik az adózással összefüggő bűncselekmények nyomozása során az ügyekben a hatályos szabályok szerint eljáró nyomozó hatóságokat jelenleg megilletik”.

A törvényt az Országgyűlés az 1998. december 28-i ülésnapján fogadta el.

*

Ez az alkotmányos vita, összehasonlítva a korábbiakkal, több szempontból is szokatlan volt, de általános értékelésére, tekintettel arra, hogy magam is az egyik részese voltam, nem vállalkozom. Végezetül csupán két lényeges elemre szeretnék rámutatni:

Sem a törvénytervezet előterjesztője, dr. Járai Zsigmond pénzügyminiszter, sem az új nyomozó hatóság irányítását ellátó APEH-elnök, dr. Simicska Lajos az országunk állami berendezkedését jelentős mértékben módosító javaslatuk ügyében sem a parlamentben, sem azon kívül a közjogi vitában egyáltalán nem vettek részt, azt láthatóan nem vállalták. Az előterjesztők álláspontját, olykor egymásnak és a törvényjavaslat szövegének is ellentmondó módon, alacsonyabb beosztású hivatalnokok, néha politikusok képviselték.

A vitában szerencsésen megoldott részletkérdések mellett olyan alkotmányos alapkérdésre nem adott választ az előterjesztő, hogy a bevezetett szabadságkorlátozásoknak mi az alkotmányos *“szükségesség” indoka. Az általános nyomozó hatóságnak felhatalmazása van a jogállamban lehetséges összes beavatkozásra a polgárok magánéletébe. Hogy ezen nem léphet túl egy adónyomozó hatóság (például jogszerűen nem alkalmazhat kényszervallatást), az természetesnek mondható. Ám az új nyomozó hatóság által nyomozott bűncselekmények (jogosulatlan gazdasági előny megszerzése, a számviteli fegyelem megsértése, csődbüntetés, adó és társadalombiztosítási csalás, a Munkanélküliek Szolidaritási Alapjába fizetendő munkaadói járulékfizetési kötelezettség megszegése stb.) kriminalisztikai jellemzőivel vagy másként, nem csak a korlátozás tényének szükségességét, de annak mértékét, arányosságát is indokolni kellett volna. Ez sem nem elkerülhető, sem nem lehetetlen feladat.*

A vita ott ért véget, ahol el kellett volna kezdődnie.

IV. AZ ADATVÉDELMI NYILVÁNTARTÁS

Az elmúlt időszak tapasztalatai szerint az állami szférában sincsenek teljesen tisztában az Adatvédelmi Nyilvántartás lényegesebb fogalmi elemeivel, a magánadatkezelőkről nem is beszélve. Ezért bevezetéképpen talán célszerű néhány főbb jellegzetességre rávilágítani, amely megkönnyítheti a bejelentkezési kötelezettség miatt gyakorta észlelt idegenkedés leküzdését.

Mint azt az iroda munkatársai a személyes konzultációk során hangsúlyozzák, ez az adatbázis a *“nyilvántartók és nyilvántartások nyilvántartása”*, az informatika szakkifejezését kölcsönvéve: metanyilvántartás. A bejelentési kötelezettség nem azt jelenti, hogy az adatvédelmi biztos számára az egyes adatkezelések konkrét adattartalmát kellene elküldeni, hogy ebből egy hatalmas központi adatbázis keletkezzen. Valójában a személyes adatkezelések ismérvei azok, amelyeket összegezve egy átfogó, a Magyarországon létező összes nyilvántartást modellező rendszer jön létre, az adatvédelmi törvénynek (Avtv.) és az európai adatvédelmi előírásoknak megfelelően.

Az 1992. évi LXIII. törvény 29. §-ának (2) bekezdése, mely szerint *“...(az) adatok megváltozását 8 napon belül be kell jelenteni az adatvédelmi biztosnak...”*, sem arról szól, hogy napról napra jelezni kell például az egyes nyilvántartásokban szereplő adatok pontos számát, felsorolva a törölt és újonnan felvett neveket, címeiket, stb. Ez nyilvánvalóan kivitelezhetetlen lenne. Az idézett szakasz szerint az adott adatkezelések jogszabályban, illetve tartalmában bekövetkező változásairól kell tájékoztatást nyújtaniuk az érintetteknek. (Például a kezelt adatok köre szűkül vagy tágul, új szervezeti egység létrejötté kapcsán hatáskörök keletkeznek vagy szűnnek meg, stb.) Ezek lehetnek akár új jogszabályi előírásokkal kapcsolatosak is.

Mindebből az is következik, hogy ha az állampolgárok információs önrendelkezési jogukkal élve be kívánnak tekinteni az egyébként nyilvános Adatvédelmi Nyilvántartásba, sem nevüket, sem saját konkrét adataikat nem fogják abban megtalálni, hanem állampolgárok csoportjaival és a róluk nyilvántartott adatfajtákkal találkoznak. A rendszer arra szolgál, hogy a közvetlen adatszolgáltatás után nyomon követhető legyen az adatok áramlása. A cél az, hogy jogszabályok ismerete nélkül is megismerhető legyen, hogy *“mi történik az ablak mögött”*.

A fenti ismérvek alapján a bejelentési kötelezettség tehát egy *“egyszerű”* regisztrációs aktus. Az Adatvédelmi Nyilvántartás haszna azonban nemcsak az adatvédelmi biztos munkájának és az állampolgárok információs önrendelkezési joga közvetett érvényesítésének megkönnyítésében rejlik.

Általánosan elmondható, hogy számos esetben egymással párhuzamosan létező, azonos vagy közel azonos adattartalommal bíró nyilvántartásokat több, különböző állami hivatal vezet. Az Avtv. alapelvei kimondják, hogy bár egy adatkezelő természetesen több adatkezeléssel is rendelkezhet, egy adatkezelésnek csak egy felelős adatkezelője lehet. (Az Adatvédelmi Nyilvántartási Rendszerben használt adatkezelési nyilvántartási azonosító is ez utóbbi elv alapján jött létre.) Ezek szerint a bejelentkezési kötelezettség teljesítése racionalizáló hatású: az érintett szervek egymás közötti, illetve a saját szervezetükön belüli feladat- és hatásköri átfedések megszüntetését, a vezetett nyilvántartások egységesítését segítheti elő. Ennek gyakorlati haszna nem elhanyagolható.

Természetesen ez az adatkezelői magatartás csak az Avtv. korszerűsítését célzó törekvéssel együtt említhető. Az Adatvédelmi Nyilvántartás létrehozása során az Adatvédelmi Biztos Irodája először alkalmazta hivatalosan az adatfeldolgozó – másként: megbízott vagy másodlagos adatkezelő – fogalmát melyet több szektorális törvényünk már alkalmaz. Az egyébként kimondottan modern adatvédelmi törvény adós a definíció meghatározásával. A gyakorlat és az elméleti háttér összhangba hozása a jogalkotó feladata.

Az Adatvédelmi Nyilvántartás nem konstitutív, illetőleg engedélyező hatályú, tehát ha a bejelentett adatkezelés jogellenes, a bejelentkezés nem legalizálja azt, de alapja lehet adatvédelmi vizsgálatnak. Az Adatvédelmi Nyilvántartás ellenőrző funkciójáról a későbbiekben még szó esik.

Az Adatvédelmi Nyilvántartásba történt bejelentkezések tapasztalatai

Az adatvédelmi biztos még 1997 végén levélben hívta fel a szaktárcák vezetőinek és az országos hatáskörű szervek illetékeseinek figyelmét arra, hogy jelöljék meg, mely adatkezelések tartoznak a szabályozás tárgya szerint saját illetékességükbe, és ezeket jelentsék be az adatvédelmi nyilvántartásba. A beérkezett bejelentkezések űrlapjainak értelmezése és feldolgozása során megállapítottuk, hogy több minisztérium nem tett eleget az adatvédelmi biztos felkérésének. A bejelentkezett szaktárcák közül is többen nemlegesen válaszoltak a személyes adatok kezelésének bejelentési kötelezettségére.

Az adatvédelmi nyilvántartásba történő bejelentkezés után a további pontosításoknak és konzultációknak köszönhetően példamutató együttműködés alakult ki a Belügyminisztériummal, és ezen belül is az informatikai és adatvédelmi főosztállyal.

Az együttműködésnek köszönhetően jól áttekinthetővé vált a Belügyminisztérium felügyelete alá tartozó szervek és szervezetek adatkezelői tevékenysége. (E szervek és szervezetek adatkezelésének megoszlását külön ábrán is bemutatjuk.)

A helyi önkormányzatoknál – saját hatáskörükben kiadott rendeleteik végrehajtásával kapcsolatban – személyes adatokat tartalmazó adathalmazok jönnek létre. Ilyen ek lehetnek például a lakásépítésre és vásárlásra folyósított visszatérítendő önkormányzati kölcsönök, a háziorvosi megállapodások, a helyi építményadók, a földbérleti díjak, a helyi iparüzési adók és a helyi idegenforgalmi adók nyilvántartása. Ezen adathalmazok – függetlenül az alkalmazott kézi-, vagy automatizált információ-feldolgozó technológiától – bejelentkezési kötelezettség alá esnek. A helyi önkormányzatok azonban – néhány esettől eltekintve – nem jelentik be ezeket a személyes adat kezeléseket.

A kutatás és a közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. törvény 6. § (3) bekezdése előírja a direkt marketing tevékenységet folytató cégeknek, hogy adatkezeléseiket tevékenységük megkezdése előtt az Avtv. 28. § (1) bekezdése alapján kötelesek az adatvédelmi biztosnak bejelenteni. Ennek ellenére az országban közvetlen üzletszerzés alapján működő kereskedő cégek csak kis hányada jelentett be – összesen 38 – adatkezelést az adatvédelmi nyilvántartásba.

A mezőgazdasági minősítő intézmények által a különféle növényi terményeket és állati termékeket előállító gazdálkodókról vezetett nyilvántartások esetében egyetlen bejelentkezés sem történt. Ugyanez vonatkozik a különböző szolgáltatást nyújtó vállalatok megbízásából díjbeszedést végző cégekre.

Az utóbbi idők törvénymódosításai magánszemélyek részére is engedélyezik a munkaerő-közvetítést. Az e szakma gyakorlása iránt megnövekedett érdeklődés ellenére is mindössze egy bejelentkezés történt. Igen kis számban jelentkeztek be a megbízásból bérszámfejtést és könyvelést végző kisvállalkozók. Egyáltalán nem jelentették be személyes adat kezeléseiket a kötelező biztosítást nyújtó biztosítótársaságok. A földhivatalok szintén adószai az adatvédelmi nyilvántartásnak az ingatlan-nyilvántartások bejelentésével.

A választásokat követően az új kormány a minisztériumi struktúrát átalakította. Az Adatvédelmi Biztos Irodájának nyilvántartási főosztályára ismét személyes konzultációk sora várt, hiszen egyes szaktárcák megszűntek, mások szétváltak, vagy egészen újak jöttek létre. Mivel így a feladat- és hatáskörök egészen máshogy csoportosultak, mint azt megelőzően, tisztázni kellett, hogy az általában már bejelentett adatkezelések vezetésére az új felállásban ki jogosult. Ez a már említett *“egy adatkezelésnek egy kezelője legyen”* elv miatt volt szükséges.

A tárcák még jelenleg is adószak az önkormányzatok által vezetett, de szakigazgatási szempontból nem a Belügyminisztérium alá tartozó adatkezelések bejelentésével. Időközben ugyanis a BM Informatikai és adatvédelmi főosztálya eljuttatta az ombudsmanhoz az általa előzőleg bejelentett nyilvántartások kezelőinek listáját. (Az Adatvédelmi Nyilvántartás működéséhez szükséges ugyanis az érintett szervek kapcsolattartóinak megjelölése.) Ez egyértelműen megerősíti, hogy a belügyi tárca álláspontja továbbra is az, hogy a fent említett egyéb önkormányzati adatkezelések bejelentése nem az ő illetékességi körébe tartozik. Ha a tárcák között ilyen jellegű vita van, azt az adatvédelmi biztosnak nincs joga eldönteni.

A BM kötelezettségének teljesítése több szempontból előremozdította a nyilvántartási főosztály munkáját. Ez a kérdés számszaki megközelítésben sem elhanyagolható, hiszen ma a legtöbb magyar közigazgatási szerv – gondoljunk csupán a helyi önkormányzatokra vagy a rendőrség szervezetére – adatkezeléseinek bejelentése a belügyminiszter kötelessége.

A törvény indokolása szerint az Adatvédelmi Nyilvántartás deklaratív hatályú, adatai az adatkezelőt kötelezik. Az adatvédelmi biztos már a bejelentéssel egy időben felléphet, ha a bejelentett adatkezelés nem felel meg a törvényes előírásoknak. Felmerül viszont a kérdés, hogy az Avtv. 28. § (2) pontja által említett esetekben (*“A jogszabályban elrendelt adatkezelést a szabályozás tárgya szerint illetékes miniszter, országos hatáskörű szerv vezetője, illetőleg a polgármester, főpolgármester, a megyei közgyűlés elnöke köteles bejelenteni?”*) kívül szemben teheti ezt meg.

Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint az állami vagy helyi önkormányzati feladatot ellátó, államigazgatási tevékenységet végző adatkezelők esetében, mivel a bejelentő személye legtöbbször nem esik egybe az elsődleges adatkezelővel, a jogi felelősség nem kizárólagosan a bejelentésre kötelezettet terheli.

1997-ben már tisztázódott a helyi önkormányzatok bejelentése/bejelentkezése kapcsán, hogy a közfeladatot ellátó szerv jogszabályban számára kötelezően elő nem írt feladatok ellátása során létrejövő nyilvántartások bejelentési kötelezettsége az érintett szervekre hárul. Ezt az elvet alkalmazva jutott el az iroda az alábbi, általánosnak mondható modell megalkotásához.

Az Adatvédelmi Nyilvántartással összefüggésben a jogi felelősség

- a dekoncentrált állami szervek esetében a struktúra legalacsonyabb fokán, helyi szinten;
- a decentralizált közfeladatot ellátó szervek esetében a megyei, területi szinten;
- az államigazgatás centralizált vezetésű területén a legfelső, központi szinten helyezkedik el.

Így sikerült különválasztani a bejelentőt a tényleges adatkezelőtől. Az adatkezelési nyilvántartási azonosítók kiosztásánál is a fenti szempontot alkalmazzuk, amely alól természetesen lehetnek kivételek.

Az állami szféra területén jelentkező főbb értelmezési problémákat az iroda munkatársai 1998 folyamán megoldották. Egy-két olyan kérdés van még, amely tisztázásra szorul, s ebben a minisztériumi struktúra változása is közrejátszik. Lássunk két hangsúlyosabb példát:

Az Egészségügyi Minisztériummal, valamint a Szociális és Családügyi Minisztériummal jelenleg is folyik az egyeztetés az általuk bejelentendő nyilvántartásokról. Az Avtv. 30. §-a ugyanis a kivételek közé sorolja azokat az adatkezeléseket, amelyek az érintett anyagi és egyéb szociális támogatását célzó és nyilvántartó adatokat tartalmaznak. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint a gyámügyi igazgatás területén a kiskorúak személyes adatait tartalmazó nyilvántartások olyan mélységben érintik a szenzitív adatok körét, hogy emiatt és a kiskorúak fokozottabb védelmére tekintettel ezeket be kell jelenteni az Adatvédelmi Nyilvántartásba.

Hasonló a helyzet a szolgálati jogviszonyban állók személyügyi nyilvántartásaival is. Az Avtv. azon kitétele, amely szerint az adatkezelővel munkaviszonyban álló személyek adatait tartalmazó nyilvántartások bejelentési mentességet élveznek, kiterjesztő értelemben a munkavégzésre irányuló egyéb (közalkalmazotti, közszolgálati) jogviszonyokra is alkalmazható. A szabályt azonban indokolt szűkítően értelmezni a szolgálati jogviszonyban dolgozók esetében, hiszen a róluk vezetett nyilvántartások a különleges adatok sokféle fajtáját felölelik. Tehát az adatvédelmi biztos álláspontja szerint bejelentés-kötelesek.

A Honvédelmi Minisztérium képviselői a NATO-csatlakozás okán kérték az adatvédelmi biztos türelmét a bejelentkezés eddigi elmulasztása miatt. Nem ez az egyetlen nemzetközi vonatkozású kérdés, amely az Adatvédelmi Nyilvántartást is érinti. Az Európai Unió információs rendszereihez történő csatlakozási folyamat lezárása után létrejövő úgynevezett Nemzeti Egység, és az azt ellenőrző hivatal által kezelt nyilvántartások bejelentkezési problémáinak tisztázása a jövő feladata.

Az Adatvédelmi Nyilvántartás feltöltése a beérkező anyagokkal csak egy feladat a sok közül, hiszen ahhoz, hogy a tényleges állapotokat tükrözze, folyamatosan vezetni kell. Gyakorlati funkcióit az elmúlt rövid időszak alatt is sikeresen betöltötte: az adatvédelmi biztos legutóbbi, Veszprém megyei vizsgálatára készülve a meglátogatott szervekről előzetesen szerezhető információk összegyűjtését segítette.

Ahhoz azonban, hogy a panaszügyek kivizsgálásánál is kellő hangsúlyt kaphasson, a további bejelentkezést siettető, az adatkezelői felelősség kialakulását célzó intézkedésekre van szükség. A magánszféra fokozott figyelemmel kísérése lehet az iroda következő feladata, mert sajnos az e területről beérkezett bejelentések mennyisége elhanyagolható a nyilvántartásban szereplő összes adathoz képest. A magán adatkezelők hajlamosak elfeledkezni arról, hogy a bejelentkezés elmulasztása miatt büntetőjogilag felelősségre vonhatóak.

Az Adatvédelmi Nyilvántartás adatkezelőnkénti és adatkezelésenkénti elemzése

Az 1998. december 31-ig beérkezett űrlapokat az iroda munkatársai átvizsgálták, nem megfelelő kitöltés esetén az űrlapoknak a nyilvántartási rendszerbe történő beviteléhez elengedhetetlenül szükséges konzultációkat lefolytatták. Ezek után az összes értelmezhető adathordozó interaktív adatrögzítésre került, és az adatbázisba bevitelt nyert.

Az Adatvédelmi Nyilvántartási Rendszer adatbázisának főbb mutatói:

összes adatkezelő : 2 700, ebből önkormányzat 2 268;

összes adatkezelés : 19 226, ebből önkormányzati 18 182;

Az Adatvédelmi Nyilvántartás Rendszeréből az állampolgároknak nyújtható tájékoztatás

A rendszerből felvilágosítást lehet adni az ezt igénylő állampolgárok számára az őket érinthető, lehetséges adatkezelésekről. Ide tartozik az alkalmazott kézi vagy gépi eljárástól függetlenül a természetes személyek adataiból képződő összetartozó, meghatározott célú adatállomány bármely módon történő gyűjtése, tárolása vagy felhasználása. Ez jellemzi az adatkezelőt, azt a természetes vagy jogi személyt, aki vagy amely a fenti adatkezelést végzi, vagy mással végezteti és a jogi felelősséget viseli. Így tartalmazhatja az adatkezelő intézményi megnevezését, címét, az adatkezelés adatkezelő által használt megnevezését, céljának rövid megfogalmazását, tényleges helyének pontos meghatározását.

Abban az esetben, ha bármilyen adatkezelési műveletet nem az adatkezelő végez el, hanem az általa megbízott közreműködő (adattfeldolgozó), információ nyerhető az adattfeldolgozó intézményi megnevezéséről, címéről.

Az adatok származásával kapcsolatban meg lehet tudni az adatforrások megnevezését, az adatfelvétel jogalapját (jogszabályhely vagy más jogalap, jogszabály címe), az adatfelvétel vagy adatátvitel módját és az adatok törlésének határidejét.

A rendszer felvilágosítást nyújt az adatkezelőknél tárolt személyes adatok fajtáinak megnevezéséről, így az azonosító adatokról (családi és utónév, nőik leánykori családi és utóneve, nem, születési hely és idő, anyja leánykori neve, állampolgárság, tartózkodási státus, lakóhely, tartózkodási hely, személyazonosító jel, személyi igazolvány száma, útlevel száma, adóazonosító jel, taj-szám, fénykép, ujjlenyomat, aláírásminta, elhalálozás helye és ideje, egyéb azonosító adat), az adatkezelés céljából nyilvántartott adatokról (például életkor, jövedelem, vásárlói szokások, hitelminősítés stb.), különleges adatokról (származásra, nemzeti, nemzetiségi, etnikai hovatartozásra, politikai véleményre, irányultságra, pártállásra, vallásos vagy más meggyőződésre, egészségi állapotra, kóros szenvedélyre, szexuális életre vagy irányultságra, büntetett előéletre vonatkozó személyes adatok), más személyekre vonatkozó adatok (családot, családtagokat és ismerőseket érintő személyes adatok).

Bejelentés-köteles az adatkezelő olyan tevékenysége is, amikor más szervezetek vagy személyek részére adatátadást, adattovábbítást végez. A nyilvántartási rendszer tájékoztatást tud adni arról, hogy kinek továbbítják az adatot, milyen adatfajta továbbítanak, mi az adattovábbítás jogalapja, milyen informatikai módszerrel (egyedi adatkérések teljesítése, címlista átadás, rendszeres adatfrissítés, online kapcsolat), és milyen időponttal (határnap, határidő, vagy feltétel bekövetkezése) történik.

A pontosan kitöltve beküldött kérdőívek esetében (ez természetesen vonatkozik a fentiekben felsorolt tájékoztatásokra) információhoz lehet jutni az adatkezelések által érintett személyek csoportjairól is.

A beérkezett űrlapok feldolgozása megtörtént. Azonban a már bejelentkezett adatkezelők nagy részével is további konzultációk szükségesek, hogy az űrlapok minden rovata helyesen legyen kitöltve. Ez a hiánypótló munka jelenleg is folyik. Az iroda munkatársai a feltöltöttségnek megfelelően tudnak választ adni a megkeresésekre.

Az Adatvédelmi Nyilvántartási Rendszer – a hivatal szűkös elhelyezési körülményei miatt – jelenleg az illetékes főosztály területén működő terminál munkahelyekről érhető el. Az iroda végleges helyre történő átköltözése után egy, külön erre a célra szolgáló, nyilvános felhasználói terminál kialakítását tervezzük.

V. ELUTASÍTOTT KÉRELMEK NYILVÁNTARTÁSA

Általános rész

A Magyar Közlöny 1998. évi 36. számában (1998. április 30.) jelent meg az adatvédelmi biztos közleménye. A közlemény szövege ismét tartalmazta a jogértelmező magyarázatot annak érdekében, hogy az adatkezelők az információs önrendelkezési joggal kapcsolatos indítványokról tudjanak beszámolni. Sajnálatos, hogy az adatkezelők feltehetően ismét nem olvasták el figyelmesen a felhívást, vagy az adatvédelmi törvényt (továbbiakban Avtv.), mert ebben az évben is a többség a hivatalához érkező minden személyes adat iránti kérelemről beszámol ahelyett, hogy csak azokról a kérelmekről számolna be, melyeket az érintettek terjesztettek elő. Feltehető, hogy a gyakorlatban az egyszerűbb megoldást választja az adatszolgáltató azzal, hogy az adatszolgáltatási napló utolsó sorszámát adja meg teljesített adatszolgáltatásként. Az Avtv. 13. § és 20. § alapján azonban – noha az adatszolgáltatást naplózni kell – ezek közül ki kell válogatni az információs önrendelkezési jog, valamint az információs szabadság tárgykörébe eső kérelmeket. Ennek hiánya okozza az adatkezelők jelentéseiben szereplő számok közötti nagyságrendi különbséget.

Ebben az évben – tekintettel a májusi országgyűlési választásokra – június 30. volt az adatszolgáltatás határideje. A jelentésüket elküldők döntő többsége határidőn belül teljesítette törvényes kötelezettségét. Külön fel kell hívni azokra az adatszolgáltatókra a figyelmet, melyek a felhívás kiadása előtt “önként” küldik el jelentésüket. Ezek közé tartozik például Istenmezeje vagy Rábakecöl önkormányzata, Györsövényház körjegyzősége, a Tolna Megyei Bíróság, vagy a Honvédelmi Minisztérium.

Részletes adatok

Települési önkormányzatok

Községek

Magyarországon 2913 község van. Ebből 891 körjegyzőséghez tartozó nem székhely település. Ennek értelmében 2021 községi jegyzőnek és körjegyzőnek kellett volna az adatszolgáltatásról szóló jelentést elküldeni. Ezzel szemben 226 jelentés érkezett be.

Ezek közül 162 arról tesz jelentést, hogy hozzá személyes adat iránti kérelem 1997-ben nem érkezett, 53 tájékoztatott arról, hogy ilyen kérelmet intéztek hivatalához, összesen 1281 esetben. Tizenegy jegyző jelentésében nem közli, hogy szám szerint hány ilyen kérelem érkezett hozzá.

Mindössze négy olyan jelentés érkezett, ahol elutasított személyes adat iránti kérelemről értesítik hivatalunkat. Az elutasított kérelmek száma összesen 7.

Közérdekű adat iránti kérelem 1997-ben 201 községbe nem érkezett, 14 község tájékoztatott arról, hogy közérdekű adat iránti kérelmet intéztek hozzá, összesen 120 esetben. Tizenegy jelentés nem közli, hogy hány közérdekű adat iránti kérelmet intéztek hivatalához.

Közérdekű adat iránti kérelmet egy községben sem utasítottak el.

Összes település és a jelentést küldők aránya

	Községek	1995	1996	1997
<i>Száma</i>		<i>2088</i>	<i>2115</i>	<i>2021</i>
	<i>Jelentést küldött</i>	<i>369</i>	<i>383</i>	<i>226</i>
<i>Aránya</i>		<i>18 %</i>	<i>18 %</i>	<i>11 %</i>

Városok, Budapest kerületeivel együtt

Magyarország 218 városa közül, beleértve Budapest kerületeit is, 63 küldött jelentést 1997. évi adatszolgáltatásáról.

Ezek közül 29 arról értesíti a biztost, hogy hozzá a tárgyévben személyes adat iránti kérelmet nem intéztek. Négy jelentésében nem közli, hogy intéztek-e hozzá ilyen kérelmet. Harminc jelentés tájékoztat arról, hogy hivatalához személyes adat iránti kérelmet intéztek, összesen 30145 esetben.

Személyes adat iránti elutasított kérelemről négy városból érkezett jelentés, összesen 45 ilyen eset történt.

Közérdekű adat iránti kérelem a jelentést küldők közül 50 városba nem érkezett. Öt város nem közli, hogy hány ilyen kérelmet intéztek hivatalához. Nyolc jelentés szól arról, hogy a hivatalhoz közérdekű adat iránti kérelmet intéztek, 4711 esetben.

A jelentést beküldő 63 város egyikében sem utasítottak el közérdekű adat iránti kérelmet.

Összes város és a jelentést küldők aránya

	Városok	1995	1996	1997
<i>Száma</i>		<i>200</i>	<i>205</i>	<i>218</i>
	<i>Jelentést küldött</i>	<i>77</i>	<i>66</i>	<i>63</i>
<i>Aránya</i>		<i>39 %</i>	<i>33 %</i>	<i>29 %</i>

Megyei jogú városok

Magyarország 22 megyei jogú városa közül 11 küldött értesítést a biztosnak 1997. évi adatszolgáltatásáról. Nem küldött értesítést Békéscsaba, Győr, Kecskemét, Miskolc, Nagykanizsa, Székesfehérvár, Szolnok, Szombathely, Tatabánya, Veszprém és Zalaegerszeg.

Az évenkénti adatszolgáltatás nem teljesítésében Veszprém vezet, mivel az elmúlt három évben egyszer sem teljesítette ezt a kötelezettségét. Notórius mulasztó még Békéscsaba, Győr, Miskolc, Szombathely és Zalaegerszeg. Ezekből a megyei jogú városokból eddig a három alkalomból kétszer nem érkezett jelentés. Különösen azért érdekes ez az adat, mert a mulasztó hat város közül négyben már tartottunk megyei vizsgálatot, így legkésőbb akkor tudomást kellett szerezzen a helyi polgármesteri hivatal az adatvédelmi biztos létéről.

A beküldők közül öt tájékoztatja a biztost arról, hogy hozzá a tárgyévben személyes adat iránti kérelmet nem intéztek. Hat megyei jogú városban intéztek személyes adat iránti kérelmet a hivatalhoz, összesen 4068 esetben.

Személyes adat iránti elutasított kérelemről egy megyei jogú város sem tesz jelentést.

Közérdekű adat iránti kérelem nyolc megyei jogú városba egyáltalán nem érkezett, egy nem tájékoztat az ilyen kérések számáról. Két jelentés szól arról, hogy a hivatalhoz közérdekű adat iránti kérelmet intéztek, összesen 19 esetben.

Elutasított közérdekű adat iránti kérelemről a tárgyévben megyei jogú városból nem érkezett jelentés.

Összes megyei jogú város és a jelentést küldők aránya

Megyei jogú városok	1995	1996	1997
<i>Száma</i>	22	22	22
<i>Jelentést küldött</i>	11	16	11
<i>Aránya</i>	50 %	73 %	50 %

Megyék, beleértve Budapestet is

Az elmúlt évben ebből a körből egyetlen adatszolgáltatás sem érkezett.

Megyék (Budapesttel együtt) és a jelentést küldők aránya

Megyék	1995	1996	1997
<i>Száma</i>	20	20	20
<i>Jelentést küldött</i>	6	2	0
<i>Aránya</i>	32 %	10 %	0 %

Központi államhatalmi és közigazgatási szervek

Sajnálatosan uralkodó nézet ebben a körben is, hogy amely szervhez nem érkezett kérelem, illetve nem utasított el kérelmet, az többnyire nem küld jelentést. Noha a törvény szövege szerint valóban csak az elutasított kérelemről kell az adatkezelőnek beszámolni, a kötelezettségre való felhívásról szóló közleményben minden évben felkéri a biztos az adatkezelőket arra, hogy tájékoztassák hivatalát a teljesített kérelemről, illetve arról is, ha nem érkezett hozzájuk személyes adat vagy közérdekű adat iránti kérelem.

Ennek tulajdonítható, hogy eddig egyszer sem küldött jelentést például a Köztársasági Elnök Hivatala, de az Országgyűlés Hivatala is csak egyszer – 1997-ben – teljesítette a kérést.

Az Állami Számvevőszék idén is küldött jelentést, mely szerint hozzá sem személyes adat, sem közérdekű adat iránti kérés nem érkezett.

A Magyar Nemzeti Bankhoz 3100 közérdekű adat iránti kérelmet nyújtottak be, melyek közül a bank kettőt utasított el.

Minisztériumok és tárca nélküli miniszterek

A korábbi évek szokásainak megfelelően idén is minden minisztert külön levélben hívtunk fel az Avtv. e rendelkezésének teljesítésére. Ennek ellenére sem küldött 1997. évi adatszolgáltatásáról jelentést a Művelődési és Közoktatási Minisztérium és a privatizációt felügyelő tárca nélküli miniszter.

Személyes adat iránti kérelem a Belügy-, a Honvédelmi, az Igazságügy- és a Népjóléti Minisztériumba érkezett, összesen 27 639. Ezek közül összesen 692 kérelmet utasított el a négy közül három megkeresett szerv, többnyire adathiány, illetve a kérelem jogalapjának hiánya miatt.

Közérdekű adat iránti kérelem a Belügy-, a Honvédelmi, az Igazságügy-, a Munkaügyi, a Népjóléti és a Pénzügyminisztériumba érkezett, összesen 4165. Ezek közül összesen két kérelmet utasított el a Népjóléti Minisztérium, mivel a kért adat jelentése szerint nem tartozott az Avtv. hatálya alá.

Országos hatáskörű szervek

Az országos hatáskörű szervek közül 29 küldött jelentést. Példaként néhány azok közül a szervek közül, melyek elmulasztották jelentéstételi kötelezettségüket: Határon Túli Magyarok Hivatala, Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal, Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet.

A jelentést küldők közül tizenkettőhöz érkezett személyes adat iránti kérelem, összesen 13 117. Közülük hat tesz jelentést elutasításról, összesen 125 esetben. Az elutasítás oka főként a kérelem jogalapjának hiánya, illetve adathiány. Szintén tizenkét szervhez érkezett közérdekű adat iránti kérelem, összesen 26 521. Mindössze egy szerv – az Országos Egészségbiztosítási Pénztár – tesz jelentést elutasított kérelemről, tizennégy esetben adathiány miatt.

Igazságszolgáltatás

Az elmúlt évhez hasonlóan a tárgyévben sem jeleskedtek jelentésükkel az igazságszolgáltatás körébe tartozó adatkezelők. Mindössze tíz jelentés érkezett, közülük kettő számol be személyes adat iránti kérelemről: a legfőbb ügyész és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BVOP). A BVOP negyvenöt kérelmet utasított el elsősorban azért, mert a kérelmet telefonon terjesztették elő és így az adatkezelőnek nem állt módjában megbizonyosodni a kérelmező jogosultsága felől. A Legfőbb Ügyészségen elutasított kérelmekre is jellemző az a korábban már vázolt félreértés, hogy minden személyes adat iránti kérelmet a bejelentendők közé sorolnak szemben azzal, az Avtv.-ből felismerhető akarattal, mely szerint ehelyütt csak azokról az elutasított kérelmekről kell az adatkezelőnek számot adni, amelyeket az érintett maga terjesztett elő.

A Legfőbb Ügyészségre 219, a BVOP-hoz 19 közérdekű adat iránti kérelem érkezett, melyek közül egyet sem utasítottak el.

A megyei bíróságok közül a Tolna Megyei Bíróság és a Csongrád Megyei Bíróság küldött jelentést, valamint tájékoztatta hivatalunkat az összes Csongrád megyei városi bíróság is. A Tolna Megyei Bíróság jelentése kiterjed a megye összes bíróságára. A bíróságokra érkezett kérelmek közül mindössze egyet kellett elutasítani, mely a Tolna Megyei Bírósághoz mint cégbírósághoz érkezett.

Egyéb adatkezelők

Középszintű közigazgatási szervek

Az ebbe a körbe tartozó adatkezelők szinte kivétel nélkül elküldték jelentésüket. Személyes adat iránti kérelem elutasításra nem került, közérdekű adat iránti kérelmet mindössze 3 adatkezelő utasított el: a Közép-Dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség jogalap hiánya miatt; az Alsó-Tisza vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség, valamint a Körös Vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség bírságolásokkal kapcsolatos adatok kiadását tagadta meg. Az adatvédelmi biztos ezzel a gyakorlattal kapcsolatos 1997. évi ajánlását (lásd *Az adatvédelmi biztos 1997. évi beszámolója, 340. oldal*) követően a felügyelőségek gyakorlatukat megváltoztatták és a kért adatokat az érdeklődőknek kiadták.

Felsőoktatási intézmények

A felsőoktatási intézmények közül mindössze négy küldött jelentést, mely szerint sem személyes, sem közérdekű adat iránti kérelmet nem utasítottak el.

Kutatást és közvetlen üzletszerzést (is) folytató cégek

Annak ellenére, hogy számos vállalkozás működik Magyarországon, mely ebbe a körbe tartozik, mindössze három gazdasági társaság küldött jelentést adatszolgáltatásáról. Ezek szerint személyes adat iránti kérelmet egyik sem utasított el.

Összefoglaló

A személyes és közérdekű adatok elutasításának bejelentéséről szóló jelentésekkel kapcsolatos a korábbi években már jelzett problémák nem szűntek meg. A jogértelmezési (vagy egyszerűen szövegértési) hiányosságokat megpróbáltuk kiküszöbölni azzal, hogy a kiadott közleményben felhívtuk az adatkezelők figyelmét arra, hogy mely adatokról kell beszámolniuk. A beérkezett jelentéseket áttanulmányozva azonban ismét arra a szomorú következtetésre kellett jutnunk, hogy törekvésünk nem ért célra. A jelentésekből kiderül, hogy a túlnyomó többség továbbra is minden kérelemről beszámol, és a magyarázat ellenére sincs tisztában a jelentés értelmével. Az elkészítendő jelentés tartalmával kapcsolatban hivatalunkhoz forduló adatkezelőket minden esetben felvilágosítjuk az elkészítendő jelentés értelméről, különösen az információs jogok alkotmányos alapjairól.

Az értelmezési problémák miatt a beküldött adatok nem egységesek, ezért nehéz belőlük messzemenő következtetéseket levonni. Megállapítható azonban az, hogy a jelentésekből leszűrhető látszólagos érdektelenséget egyáltalán nem támasztja alá a hivatalunkhoz érkezett panaszok mennyisége és azok jogilag értékelt tartalma.

Ugyanakkor a beküldött jelentések egyre csökkenő száma alapján levonható az a sajnálatos következtetés is, hogy az adatkezelők nagy része még mindig csak marginálisnak tekinti az adatvédelmi törvény előírásait.

Ennek a törvényi kötelezettségnek két fontos célja van. Az első az, hogy az adatvédelmi biztos tudomást szerezzen az információs jogok érvényesüléséről. A beérkező jelentéseknek azonban sem a fentiek miatti minősége, sem mennyisége nem teszi alkalmassá az anyagot arra, hogy megfeleljen ennek a jogalkotói akaratnak. Hozzá kell még azt is tenni, hogy az Adatvédelmi Biztos Irodája a munkatársak kis létszáma és leterheltsége miatt érdemi ellenőrzést ezekkel a jelentésekkel kapcsolatban nem tud végezni. Ennél fogva a szabályból következő másik cél megvalósulásában, az információs jogok érvényesülésének ellenőrzésében és biztosításában ez a jogszabályhely nem nyújt segítséget.

Mindezek alapján megfontolandó a jogalkotó számára, hogy az Avtv. módosítása során ezt a szabályt megtartásra érdemesnek ítéli-e.

VI. AZ IRODA KAPCSOLATAI, SZERVEZETE

Az 1997. évi beszámoló parlamenti fogadtatása

Majtényi László adatvédelmi biztos az országgyűlési biztosokról szóló törvényben előírt kötelezettségének eleget téve 1998. szeptember 8-án beszámolt a parlamentnek 1997. évi tevékenységéről. Az adatvédelmi biztos írásos beszámolójához szóbeli kiegészítést fűzött.

Az adatvédelmi biztossá választása óta eltelt három esztendő mérlegét megvonva Majtényi László emlékeztetett arra, hogy annakidején egy meglehetősen szűk szakmai csoport ügye volt a személyes adatok védelme, de még az információs szabadság is. Ma mindkettő a magyar társadalom ügye, százezrek tudják, ki és mikor sértette meg ezeket a jogukat, és azt is tudják, hova forduljanak panaszukkal. Ezt a változást a biztos azzal magyarázta, hogy a magyar társadalom lassan tíz esztendeje a saját történelmét éli egy alkotmányos államban, az alapvető jogok már nem függenek pártok, kormányok, politikák jóindulatától. Majtényi vitatta annak az elterjedt vélekedésnek az igazát, miszerint mintha a szabadságot és a szabadság biztosítékait túlzásba vittük volna. Hangsúlyozta: a szabadságjogok nem olyan javak, amelyek egymás hátrányára érvényesülnek, éppen ellenkezőleg: az információs szabadságjogok érvényesülése egy sor szabadságjog érvényesülését segíti elő.

Hozzátette: nehezen lehet elképzelni hatékonyabb eszközt például a korrupció elleni harcban, mint az információs szabadságot. Nagyon sok kiváló rendőrt lehet helyettesíteni egy jó információs szabadság-törvénnyel és ennek szigorú érvényesítésével. Elmondta, hogy szabályozási filozófiáját, jogalkotási technikáját tekintve 1992-ben a magyar parlament Európa egyik legjobb adatvédelmi és információs szabadság-törvényét alkotta meg. Időközben azonban az Európai Unió új adatvédelmi irányelvet fogadott el, ezért is szükségessé vált a magyar törvény korszerűsítése. Ennek megfelelően enyhíteni kell a törvény szigorán a határokat átlépő adatáramlások vonatkozásában, valamint a megbízás alapján végzett adatkezelés tekintetében. Az európai jogfejlődés követése megköveteli újabb független adatvédelmi hatóságok létrehozását is, különös tekintettel a rendőri tevékenységre. Elmondta, hogy monstre adatkezelő és ellenőrző szervezet megalakítása helyett szektorális hatósági jogkörök létrehozását tartaná szerencsésnek.

Az ügyekkel kapcsolatban a biztos elmondta, hogy azok száma minden évben megduplázódott. Évi ezer vizsgálatot folytat az adatvédelmi biztos irodája, a panaszok hatvan százaléka érkezik Budapestről, negyven százaléka vidékről. Az adatvédelmi ügyekhez képest jóval kevesebb beadványt kap az iroda az információs szabadságot érintő kérdésekben, ami a biztos szerint összefügg a magyar új-polgárosodás történetével, azzal, hogy az emberek a saját házuk, saját várak, saját személyiségük ügyében érzékenyebbek, mint a közügyek iránt.

A biztos szólt arról is, hogy a polgárok gyakran kiszolgáltatottak különböző szervezeteknek: bankoknak, szolgáltatóvállalatoknak, munkaadóknak, adataik kezeléséhez gyakran valamilyen gazdasági vagy egzisztenciális kényszer, félelem miatt járulnak hozzá. Megemlítette, hogy a jogos panaszok aránya eléri az ötven százalékot. Ez is azt jelzi, hogy az akadémiáktól a hajléktalanig minden társadalmi rétegben meglehetősen nagy az adatvédelemre érzékenyek száma. Szóbeli kiegészítése végén a biztos beszámolt arról a Bács-Kiskun megyei kísérletről, amelynek során az úgynevezett "kanadai modellt" próbálják megvalósítani. Ennek lényege, hogy minden, ehhez

csatlakozó önkormányzatnál, közhivatalnál az információs jogok megbízottja működik, aki felel az adott hivatal információs politikájáért. Az ő kötelezettsége, hogy az érdeklődő polgárnak a törvényes határidőkön belül megadják a kért felvilágosítást.

A beszámoló vitájában Kósáné Kovács Magda, az Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottság elnöke örömmel konstataálta, hogy az új jogintézmény megszilárdította a helyét a magyar jogállam demokratikus intézményei között. Ezt tükrözi az is, hogy az állampolgárok egyre nagyobb számban fordulnak jogvédelemért a biztosokhoz.

Dávid Ibolya igazságügy-miniszter a Kormány álláspontját ismertette elmondta, hogy az Európa Tanács adatvédelmi egyezményének ratifikációja időközben megtörtént. A pszichiátriai betegek személyiségi jogaival kapcsolatban megjegyezte, hogy véleménye szerint garanciális okok miatt az önkéntes jelentkező esetében is szükség van bírósági felülvizsgálatra. Kérte a biztost, hogy az adatvédelmi törvény módosítására vonatkozó javaslatait juttassa el a tárcához, mert szívesen vállalják a módosítás előkészítését.

Isépy Tamás fideszes képviselő hozzászólásában elismeréssel nyugtázta, hogy az országgyűlési biztosok megfelelően forgatták a nyilvánosság fegyverét. Megnyugtatónak nevezte, hogy az érintett szervezetek egyre inkább elfogadják ajánlásaikat.

Vastagh Pál MSZP-s képviselő is méltatta az ombudsmanok munkáját. Megemlítette az adatvédelmi biztos kijelentését, miszerint 1997 a jogállami rutin jegyében telt el. Megjegyezte, hogy a mondatban rejlő iróniával együtt ez a megállapítás számára pozitív tartalmú.

Csapody Miklós, az Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottság előadójaként beszámolt arról, hogy a bizottság egyhangúlag úgy találta: a beszámoló megfelel az országgyűlési biztosokról szóló törvény előírásainak, ezért azt általános vitára alkalmasnak tartotta. A bizottsági vitában megfogalmazódott kérdésekre az adatvédelmi biztos kimerítő válaszokat adott.

A Fidesz képviselőcsoportja nevében Tirts Tamás elmondta, hogy az adatvédelmi biztos 1997. évi beszámolója legalább olyan érdekes és izgalmas volt, mint az előző két beszámoló. Szólt arról, hogy személyes tapasztalata is az, hogy az állampolgárok egyre tudatosabban viszonyulnak személyes adataikhoz. Rámutatott arra, hogy az adatvédelmi törvény megalkotásakor modern volt, de a gyors fejlődés következtében lehet, hogy ebben a parlamenti ciklusban érdemes lesz foglalkozni a törvény módosításával. Kitért az adatvédelmi biztos azon megállapítására, amely szerint a nagy adatkezelő rendszerek és adatbázisok összekapcsolása veszélyt jelent az állampolgárok számára. Hangsúlyozta, a Fidesz és a Kormány szándéka az, hogy megtalálja azokat a határokat, melyeken belül a közteherviselés érdekében ezeket az adatbázisokat az adóhatóságnál össze lehet kapcsolni, illetve a rendőrség milyen többletjogosítványokat kaphat a közbiztonság érdekében úgy, hogy a személyiségi jogok se sérüljenek. Utalt arra, hogy a közeljövőben beterjesztendő törvényjavaslatok a közbiztonság megerősítése érdekében az adatvédelmi törvényt is érinthetik, ezért nagyon fontos lenne a benyújtásuk előtt összehangolt konzultációt folytatni ezekről az adatvédelmi biztossal. A képviselő szorgalmazta az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalások anyagának közzétételét minél szélesebb nyilvánosság számára.

Hegyí Gyula MSZP-s képviselő hozzászólásában elismeréssel illette az adatvédelmi biztos "tanulságos" beszámolóját. Egyetértett azzal a megállapítással, hogy a demokráciában nem teremthető rend a szabadság korlátozásával. Reményét fejezte ki, hogy ezzel az új kormány sem fog kísérletezni. Hozzátette, hogy ugyanakkor a törvények betartásával, az állami intézményeken belüli nagyobb fegyelem biztosításával is rendezettebb körülményeket lehet teremteni. Beszélt az adatvédelmi biztos és a sajtó nevelő szerepéről, amely azzal, hogy kiköveteli a közérdekű adatok

nyilvánosságra kerülését, a polgároknak is erősíti az igényt a közügyek megismerése iránt. Egyetértett a biztossal abban is, hogy a környezetszennyezés miatt megbírságot megnevezése az egész társadalom érdeke. A dolgozók kiszolgáltatottságának témájához adalékként megemlítette, hogy kezébe került az a 266 kérdésből álló kérdőív, amelyet a társadalombiztosításnál dolgozóknak kellene kitölteniük, és amely aggályosan tág körben kíván információkat szerezni az alkalmazottak körülményeiről, szokásairól. A képviselő ezúttal is kifejtette, hogy véleménye szerint a társasházi közösségeknek joguk van szankcionálni – például a nevük nyilvánosságra hozatalával – a közös költséget nem fizetőket. Úgy vélte, nem igazságos ugyanolyan szigorral fellépni az ilyen közösségekkel szemben, mint a nagy hatalmú állammal és a nagy hatalmú monopóliumokkal szemben.

Pokol Béla kisgazdapárti képviselő azzal kezdte felszólalását, hogy az ombudsmani intézménnyel kapcsolatban említett strukturális problémák az adatvédelmi biztosi intézmény esetében is felmerülnek. A róla szóló törvénnyel szemben kritikaként felvethető, hogy az igazi ombudsmani pozíciótól elcsúszik a függetlenített egyéni alkotmánybírói státus felé, szervezetileg izolálódik az Országgyűléstől. Hangsúlyozta, ez a törvény problémája, s független a poszt betöltőjének személyétől. Azonban szerinte az adatvédelmi biztos személyes tevékenységében is lehet találni kifogásolnivalót. Vitatta a biztos azon törvényértelmezését, melynek alapján a jogszabálytervezetek feletti véleményezési jogát kiterjeszti, és a politikai vita alatt álló jogpolitikai koncepciókról is véleményt alkot, ezeket a nyilvánosság előtt támogatja vagy elutasítja. Szerinte így az ombudsman óhatatlanul politikai viták kellős közepébe kerül. Pokol Béla szerint a biztos hatáskörtágításával megsérti azt a törvényi rendelkezést, mely szerint politikai tevékenységet nem folytathat és politikai nyilatkozatot nem tehet. Bírálta azt is, hogy a biztos munkatársai is nyilvános véleményt mondanak a hivatal nevében politikai kérdésekben. A képviselő úgy vélte, szakmai érvek ismertetése olyan kérdésszerű, ami politikai vita alatt áll, a legkeményebb politizálás. Javasolta, hogy az Országgyűlés kérje a biztost, változtasson ezen a gyakorlaton. A képviselő helytelenítette azt is, ahogy az adatvédelmi biztos a nyilvánossághoz fordulás jogát értelmezi. A nyilvánossághoz fordulás fegyverével véleménye szerint a törvény értelmében az ombudsman csak akkor élhet, ha ajánlását a vizsgált intézmény nem fogadta el, korábban nem nyilatkozhat. Mindezek alapján Pokol Béla úgy vélekedett, hogy az adatvédelmi biztos tevékenysége csak fenntartásokkal fogadható el.

Bauer Tamás szabad demokrata képviselő Pokol Béla felvetésére utalva úgy vélte, hogy ebben a vitában meggyőzőbb volt az a válasz, amit ezekről a kérdésekről Majtényi László az alkotmányügyi bizottság vitája során adott. Szerinte a biztos nem követ el törvénytörtést. Szólt arról, hogy előfordul a demokráciákban is, hogy az egyszer már megszerzett szabadságjogokat az állam józan megfontolásokból korlátozza. Az államnak, amely felelős a közrendért vagy a közegészségügyért, érthetően van hajlama arra, hogy minden olyan adatot összegyűjtsön a polgárok állapotáról, amely felfogása szerint munkáját megkönnyítheti. De ha hagynánk ezeket a saját szempontjukból jogos igényeket kielégíteni, visszajutnánk az orwelli zsarnokságba. A kormány ilyen törekvéseit megítélése szerint a képviselőknek kell korlátozniuk és kompromisszumra kell szorítaniuk a mindenkori kormányt. A képviselő szólt az államtitok problémájáról is. Kiemelte, hogy az adatvédelmi biztos tevékenysége nagyon sokat jelentett a magyar demokrácia számára, mert fölhívta a kormány figyelmét titkosítási törekvéseik indokolatlanságára, például a bősi vízlépcsőről szóló keretegyezmény esetében. Jelezte, hogy a szabad demokraták támogatnák a titokvédelmi törvény módosítását, az államtitkok körének szűkítését és a határidők rövidítését, de az is elegendő, ha a miniszterek és más titokgazdák nem használják ki a maximális titkosítási lehetőségeket. Kifejezte meggyőződését, hogy az adatvédelmi biztos ugyanolyan megértéssel, ugyanakkor keménységgel fogja az új kormány adatvédelmet és információszabadságot érintő gyakorlatát elbírálni, mint azt nagyon helyesen az előző kormányval tette.

Csapody Miklós az MDF álláspontját ismertette úgy fogalmazott, hogy a beszámoló az információs szabadságjogok magyarországi állapotának pillanatfelvétele. Egyetértett azzal a megállapítással, hogy elmúlt a szabadság dagálya, de nem szűnt meg a társadalom szabadságigénye. Sajnálkozva állapította meg, hogy a köztársaságnak ma még nincsenek információpolitikai alapelvei. Nem érezte megalapozottnak azokat a véleményeket, amelyek szerint a biztos túlzásba viszi az információs szabadságjogok szempontjainak érvényesítését, s ezzel esetleg még a közigazgatás működését is akadályozza. Úgy vélte, ha körültekintő vizsgálatok után ajánlást tesz a biztos, ezzel törvényi kötelezettségének tesz eleget, és jogot véd. Hangsúlyozta, a diktatúra évtizedei után egyetlen közép-európai állam sem élhet igazán szabadon információszabadság-törvény és annak ellenőrzött betartása és betartatása nélkül. Az információs jogok feletti őrkdés nem eredményez túlsúlyt egyéb alkotmányos jogok rovására. A képviselő az MDF nevében a beszámolót elfogadásra javasolta.

Bognár László a MIÉP képviselője azzal kezdte hozzászólását, hogy kezébe véve a könyvet attól félt, száraz statisztikát talál majd benne. Ehelyett kifejezett szellemi élvezet volt elolvasnia, hiszen a mai kor szabadságjogának és demokráciájának gyönyörű képe tárult elé. Rámutatott arra, hogy a magyar társadalom információs kárpótlást igényel az elmúlt állami elnyomás történelmi korszakaiért. Igényli a társadalom azt is, hogy az állami intézmények átláthatók legyenek, ellentétben az állampolgárral, aki maradjon átláthatatlan az állam és a piac hatalmasságai számára. Egyetértett azzal a mások által is tett megállapítással, hogy az adatvédelmi biztos a személyes adat és a közügy elhatárolásának nehéz feladatát megfelelően ellátta. Elismeréssel nyugtázta, hogy vizsgálata során a biztos a "szent teheneket" sem kímélte, például amikor figyelmeztette a BRFK-t a MIÉP-tüntetésen felállított videokamerák ügyében, vagy a Külügyminisztériumot a NATO-kommunikáció nyilvánosságra hozatala ügyében, de akkor is, amikor az országgyűlési képviselők hiányzásairól szóló listát is közérdekű adatnak minősítette. Bognár László szorgalmazta a rendőrség nyilvántartásának rendezését, és arról biztosította a biztost, hogy ha a nemzetbiztonsági szolgálatok a jövőben is túllépik hatáskörüket, ők felhívják erre a figyelmet. Hozzászólása végén a képviselő arra a kérdésre, megéri-e a polgárnak, hogy a költségvetés hatvanhét millió forintot költsön adatvédelemre, úgy felelt, hogy az irodát megkeresők száma ennek indokoltságát jelzi. A képviselő a beszámolót korrektnek, tartalmasnak nevezte és elfogadásra ajánlotta.

A felszólalásokra reagálva Majtényi László elmondta, hogy ha szóba kerül az adatvédelmi törvény módosítása, ahhoz természetesen minden szakmai konzultációs segítséget megad, de tudatában van annak, hogy nem a biztos dolga törvénytervezetek elkészítése. Dávid Ibolya megjegyzésére reflektálva a biztos kifejtette: ő továbbra is azt az álláspontot képviseli, hogy a pszichiátriai kezelésnek magát önként alávető beteg esetében szükségtelen a kezelés bírói felülvizsgálata, erről a tényről illetékteleneknek nem feltétlenül kell tudomást szerezniük. Tirts Tamás felvetésére elmondta, hogy az adatcentralizációs törekvésekkel szemben a jövőben is fel kíván lépni. Az állam jogos érdekeit ezután is tiszteletben fogja tartani, de vigyázni kell, hogy a közigazgatás a saját működési zavarait ne hárítsa át a polgárokra.

Pokol Béla kifogásaira reagálva Majtényi László elmondta, az állítólagos törvénytöréseiről már sokadszor folyik ez a vita a képviselő úrral, ő az érveit többször elmondta, de ezekre a képviselő úr nem reagált. Ezért az az érzése, hogy ez nem a törvénytörés, hanem a törvényértés problémája. A jogszabálytervezetek véleményezésével kapcsolatban a biztos idézte a magyar törvényt, amely a biztos feladatává teszi az információszabadság érvényesülésének figyelemmel kísérését, valamint az Európai Unió irányelvét, amely szerint a független hatóság folyamatosan bírálja az állam információs politikájának minden részletét, és ennek nyilvánosságot ad. Visszautasította azt az állítást is, hogy munkatársa megsértette volna a törvényt, amikor egy újságírónak ismertette a rendőrségi adatkezeléssel kapcsolatban kiadott korábbi ajánlást. A nyilvánossághoz fordulás kérdéséről úgy vélekedett: egyetlen ombudsman sem működhet a nyilvánosságtól elszakítva, ezért helyesnek tartja az ebben kialakított gyakorlatot.

Az Országgyűlés az adatvédelmi biztos beszámolóját elfogadta.

Sajtókapcsolatok, jogpropaganda

Az ombudsmanok megítéléséről készített közvélemény-kutatás szerint az emberek bíznak az állampolgári jogokat védő biztosokban, munkájukat hasznosnak ítélik, és elismerik. Köszönhető ez annak is, hogy a sajtó többnyire az elmúlt évben is partnernek bizonyult az adatvédelmi biztos munkájának bemutatásában, ügyeinek megismertetésében. Az esetek többségében szerencsésen találkozott a média és az ombudsman érdeke: a sajtó tájékoztatásra érdemesnek találta azt, amiről az adatvédelmi biztos tájékoztatni akarta a közvéleményt.

Az adatvédelmi biztos az elmúlt évben is számos olyan ügyet vizsgált, ajánlást fogalmazott meg, amely az emberek érdeklődésére számot tarthatott, és amelynek az újságok bő teret szenteltek. Ez annál is örvendetesebb, mert az adatvédelmi biztosnak – ombudsmantársaihoz hasonlóan – legfőbb fegyvere a nyilvánosság, az általa feltárt törvényességi problémák, hiányosságok orvoslását leginkább attól remélheti, hogy az illetékeseket téves döntéseik korrigálására készíti az a tudat is, hogy az ügy nyilvánosságra kerül. Nem véletlenül éppen ezt a hatásos eszközt érte az elmúlt időszakban is több, nyílt vagy burkolt támadás. Néhányan vitatták az adatvédelmi biztos jogát ahhoz, hogy bizonyos, közérdeklődésre mindenképp számot tartó esetekben akár már a vizsgálat befejeztével, az érintett szervezet vezetőjének válaszát meg sem várva tájékoztassa a nyilvánosságot megállapításairól, javaslatairól.

Az adatvédelmi biztos és munkatársai 1998-ban is készséggel álltak az érdeklődő, riportot készítő újságírók rendelkezésére, interjúkat adtak, felvilágosítással szolgáltak egy-egy konkrét ügy kapcsán. A sajtóval szembeni nyitottságunk is hozzájárulhatott ahhoz, hogy a sajtóval való együttműködés az elmúlt évben is korrekt, és megítélésünk szerint eredményes volt. Talán kedvezett ennek az a körülmény is, hogy 1998-ban nem voltak a sajtót elmarasztaló nagy ügyeink, bár az újságírók viselkedését kifogásoló panaszok továbbra is érkeztek az Adatvédelmi Biztos Irodájához. Tehát a polgárokat többnyire a sajtóval védte a biztos, ritkábban kellett a sajtótól védenie őket. Azonban, hogy ez a kettős iránya az adatvédelmi és információszabadsággal kapcsolatos tevékenységünknek a jövőben is megmarad, bizonyítja, hogy az év második felében egyre gyakrabban figyelhettünk fel a tömegkommunikációban olyan, nemkívánatos jelenségekre, amelyek végül az adatvédelmi biztos fellépését tették szükségessé.

A szenzációkeltés jegyében – főleg egyes televízió-műsorokban – egy-egy bűnügy kapcsán egyre másra jelentek meg olyan tudósítások, riportok, amelyek nem tartották tiszteletben az ártatlanság vélelmének alkotmányos elvét, az áldozatok és a gyanúsítottak személyiségi jogait. Közölték nevüket, címüket, felismerhetővé tették őket, nemegyszer sokkoló képeket sugároztak róluk, sérelmet szenvedett hozzátartóikról vagy az elkövetett bűncselekményről. Az adatvédelmi biztos 1999 elején ezért közleményben fordult a nyilvánossághoz, bejelentve, hogy vizsgálatot indít az említett jelenségek feltárására. Tájékoztatta a polgárokat arról is, hogy a törvényeket megsértő újságírókkal, szerkesztőkkel szemben – törvényes jogával élve – büntetőeljárást fog kezdeményezni.

A nagyobb sajtóvisszhangot kiváltó ügyek közül megemlítjük a dávodi abortusz ügyben lefolytatott vizsgálatot. A sajtó ebben az esetben is készséggel és többnyire tárgyyszerűen számolt be az adatvédelmi biztos vizsgálatáról, de tapasztalhattunk néhány disszonáns jelenséget is. Az egyik napilap például, amelynek munkatársa ráadásul beadványtevőként is érintett volt az ügyben, saját

feltevéseinek és prejudikációinak megfelelően torzította el az adatvédelmi biztos mondandóját, és ezzel megnehezítette azt a törekvésünket, hogy az ügyben különböző álláspontot vallók egyaránt pártatlannak érezhessék munkánkat. Érezhető szimpátiával számolt be a sajtó arról az ajánlásunkról, amely a hágai bíróságnak vízlépcsőügyben előterjesztett magyar álláspont titkossá nyilvánítását minősítette szabálytalannak és semmisnek. Nem panaszkodhatott a biztos az érdeklődés hiányáról akkor sem, amikor az adórendőrség felállításával kapcsolatban fogalmazta meg adatvédelmi kifogásait. Az újságok, a rádió- és tévéműsorok a parlamenti bizottságok üléseiről beszámolva nagy terjedelemben foglalkoztak észrevételeivel, és álláspontja kifejtésére a különböző hírműsorokban is módot adtak. Ugyancsak komoly sajtóvisszhangot váltott ki a koncessziós szerződések nyilvánosságával kapcsolatos ajánlás.

A megfelelő adatvédelmi szemlélet népszerűsítésére, a biztosi iroda munkájának bemutatására kiváló alkalmat nyújtott az Álompolgár című televízió-műsor, amelyet azonban sajnos elért a televízió belüli átszervezés és takarékosági program, és ritkábban jelentkezik a képernyőn. Az adatvédelmi biztos azonban rendszeres vendége a különböző televíziós vitaműsoroknak, beszélgetéseknek, így álláspontja kifejtésére, a személyiségi jogok fontosságának tudatosítására a médiában bőven nyílik lehetősége.

1998-ban is folytatódott az MTI-vel együttműködve immár három éve készülő sorozatunk, az Adatőrségen, amelynek egyes cikkeiben az iroda munkatársai egy-egy konkrét ügy kapcsán igyekeznek használható információkat adni a téma iránt érdeklődő olvasóknak. Ezek a rövid írások megyei napilapokban jelentek meg, így ez a téma azoknak az embereknek a látókörébe kerülhetett, akik nem rendszeres olvasói az országos napilapoknak, nem kísérik figyelemmel a késő esti televíziós és rádiós vitaműsorokat. Reményeink szerint e köznapis nyelven íródott cikkek segítségével ők is ráeszmélhetnek arra, hogy az adatvédelem nem csak egy szűk réteg ügye, nem valamiféle elvont eszme, hanem mindennapi életüket nagyon is érintő probléma, olyan hétköznapi szabadságjog, amelyet nem feltétlenül tankok és diktátorok ellen kell megvédeni, de a mai békés időkben leginkább a hivatali közöny, érzéketlenség, a magasabb rendűnek kikiáltott igazgatási hatékonysági szempontok veszélyeztetnek. Úgy éreztük, ezek a közérthető stílusban, érdekesen megfogalmazott írások nagyobb érdeklődésre is számot tarthatnak, ezért az eddigi harmincegynéhány írást kötetbe foglalva is megjelentettük 1999 februárjában, összekötve a Friedrich Ebert Alapítvány közreműködésével megrendezett tanácskozással, ahol a gyakorlati problémák felől közelítve foglalkoztunk a mindennapi adatvédelem szerteágazó témakörével.

Mivel az Európai Unióval folytatott csatlakozási tárgyalásokon az emberi jogok magyarországi helyzete kiemelt szempont, és más megnyilatkozások is arra utalnak, hogy a polgárok személyiségi jogainak érvényesülése, így az ombudsmanok tevékenységének alakulása a nyugat-európai szervezetek és kormányok kitüntetett figyelmét élvezzi, az adatvédelmi biztos első három évének parlamenti beszámolóiból kötetet állítottunk össze és jelentettük meg angol nyelven.

A biztos és munkatársai 1998-ban is számos szakmai tanácskozáson vettek részt és tartottak előadást az információs szabadság és az adatvédelem elméleti és gyakorlati kérdéseiről. (Az előadások listáját a Függelék tartalmazza.)

Az év elején “A személyes adatok az Európai Unióban és Magyarországon” címmel a Belügyminisztériummal közösen nemzetközi konferenciát szerveztünk Budapesten.

Az adatvédelmi biztos és munkatársai immár évek óta minden fórumon népszerűsítik az információs jogok szolgálatára példát mutató kanadai megoldást. Ennek lényege, hogy minden nagyobb állami, önkormányzati hivatal, közfeladatot ellátó szerv azzal a feladattal bízta meg egy

hivatalnokát, hogy az információs jogok helyi megbízottjaként a lehető leggyorsabban teljesítse az adatkéréssel a hivatalhoz forduló polgárok kérelmeit.

1998-ban úttörő kezdeményezésként a Bács-Kiskun megyei Közigazgatási Hivatal kérésére és szervezésében megkezdődött a kanadai modell magyarországi meghonosításának első kísérlete. Az adatvédelmi biztos és munkatársai a közigazgatási hivatal vezetőivel együttműködve egy októbertől decemberig tartó, négy alkalomból álló képzés keretében igyekeztek szakmai segítséget nyújtani ahhoz, hogy a megyében működő önkormányzatok és területi államigazgatási szervek leendő megbízottai felkészüljenek új feladataikra. A mintegy 50 fő részvételével tartott kurzus célja az volt, hogy a majdani megbízottak a személyes és a közérdekű adatok kezelésével kapcsolatos legfontosabb elméleti és gyakorlati kérdésekkel megismerkedjenek. Az előadások és az azt követő konzultációk átfogták az önkormányzati, a területi államigazgatási és a közfeladatot ellátó egyéb szervek adatkezelésével kapcsolatos témákat. (A részletes tematikát a Függelék tartalmazza.)

Örvendetes fejlemény, hogy a kecskeméti kezdeményezésnek híre ment, és máris újabb megyék jelezték érdeklődésüket.

Szervezet, gazdálkodás

Az Adatvédelmi Biztos Irodájának 1998 végén 26 főállású és 3 részfoglalkozású munkatársa volt. Az iroda szervezete alapjaiban nem változott, négy főosztályra tagozódik, azonban a tavalyi év folyamán valósult meg az a munkatársak által már korábban megfogalmazott igény, hogy az Adatvédelmi Biztos Irodájának négy főosztálya közötti munkamegosztás legyen jobban elhatárolható és a megváltozott feladatoknak megfelelően történjenek kisebb módosítások. Az alábbi ábra szemlélteti – a teljesség igénye nélkül – az ellátandó fontosabb feladatok megoszlását a szervezeten belül.

Az Adatvédelmi Biztos Irodája kiadásait az alábbiakban ismertetjük, az adatok nem tartalmazzák a beruházási kiadásokat és az üzemeltetés költségeit. (Természetesen a közölt összegek ezer forintban értendők)

Személyi kiadások, melyek az illetményeket, 13. havi fizetést (37 940), a jutalmat (6972), jubileumi jutalmat, a napidíjakat (597), megbízási díjakat és egyéb juttatásokat (7509) tartalmazzák.

Személyi kiadások összesen: 53 018

Munkáltatót terhelő *járulékok* összege: 23 705

Dologi kiadások, melyek többek között az irodaszer, telefon, posta, nyomda, gépkocsiüzemeltetés költségeit (6662), a belföldi kiküldetést (436), a külföldi kiküldetést (1044), egyéb költségeket és a munkáltatói szja-t (1476) tartalmazzák.

Dologi kiadások összesen: 9 618

Az összes kiadás 86 341

MELLÉKLETEK

1. Válogatás az adatvédelmi biztos ajánlásaiból

A. Személyes adatok védelmével kapcsolatos esetek

Oroszlány Város Önkormányzatának képviselő-testülete által létrehozott szociális segélyezési rendszerrel kapcsolatos ajánlás

Közúti balesetekkel összefüggő adattovábbítással kapcsolatos ajánlás

A drogfogyasztás okozta rosszullét miatt kihívott mentőszolgálatnak a betegek személyiségi jogait sértő gyakorlatával kapcsolatos adatvédelmi biztosi ajánlás

Közvetlen üzletszerzési adatkezelésekre irányuló panaszokra indított vizsgálat eredményeit összegző adatvédelmi biztosi ajánlás

Vezető köztisztviselők körében elrendelt “irányított személyiség vizsgálattal” kapcsolatban lefolytatott adatvédelmi biztosi vizsgálat eredményeit összegző ajánlás

Kiskorú egészségügyi adatai kezelésének jogszerűségével foglalkozó adatvédelmi biztosi vizsgálat megállapításait összegző ajánlás

Betéti kártyák természetes személy részére történő kibocsátása során a kibocsátó hitelintézet által kezelhető személyes adatokról szóló adatvédelmi biztosi ajánlás

A Budapest XVI. Kerületi Önkormányzat Polgármesteri Hivatalában bevezetett városi telefonhívások adatainak kezelésével kapcsolatos adatvédelmi biztosi ajánlás

A felsőoktatási intézménybe felvételt nem nyert pályázók személyes adatainak az Országos Felsőoktatási és Felvételi Iroda által történő kezelésével kapcsolatban lefolytatott adatvédelmi biztosi vizsgálat megállapításait összegző ajánlás

Az úgynevezett “származási igazolások” problémakörével kapcsolatban a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa, valamint az adatvédelmi biztos együttes állásfoglalása

Állásfoglalás: a személyi jövedelemadó 1%-a átutalásának igazolását tagdíjkedvezmény fejében nem követelheti társadalmi szervezet

Állásfoglalás: az APEH nem jogosult a családi pótlékot igénylők taj-számát kezelni

Állásfoglalás: az APEH nem jogosult a település jegyzőjétől minden szállásadóról adatot kérni

Állásfoglalás: a társadalombiztosítással és az adózással kapcsolatos személyes adatállományokat egymástól elkülönülten kell kezelni

Állásfoglalás: a bank nem jogosult ügyfele adóazonosító jelét kérni, ha nem teljesít olyan kifizetést, melynek alapján az ügyfélnek adófizetési kötelezettsége lenne

Állásfoglalás: az általános szerződési feltételek törvénytelen adatkezelésekhez vezethetnek

Állásfoglalás: a központi hitelinformációs rendszer mellett létrejövő “üzleti alapon működtetett hitelinformációs rendszer” nem korlátozhatja a polgárok személyes adataik védelméhez fűződő jogát azon a mértéken túl, mint amit a törvény a központi hitelinformációs rendszer számára lehetővé tesz

Állásfoglalás: a bank által az ügyféltől igényelt személyes adatok körének arányban kell állnia a bank üzleti kockázatával

Állásfoglalás: az OTP és a Magyar Posta közötti adatáramlás következtében az ügyfelek személyes adataik védelme körében jogsérelmet szenvedtek

Állásfoglalás: a közjegyző titoktartási kötelezettsége körében a tanúvallomást megtagadhatja

Állásfoglalás: a gyermeknevelési támogatás elbírálásához az önkormányzat a kérelmező jövedelmi adatait igényelheti, vagyonyilatkozatát viszont nem

Állásfoglalás: az agrárkamara az önkormányzat részére szociális ellátásra jogosultság megállapítás céljából nem adhatja át tagjai személyes adatait

Állásfoglalás: “titkos” telefonszám a telefonálási szokásokat firtató DM célra nem adható ki, a jogsérelmet a telefontársaság az adatvédelmi biztos fellépésére hajlandó orvosolni

Állásfoglalás: a levéltitok védelme az állampolgárt a munkahelyén is megilleti. Az egészségügyi adatokat illetéktelen hozzáféréstől az egészségügyi intézményen belül is meg kell védeni

Állásfoglalás: az adatvédelmi biztos jogszabály-veleményezési feladata a közigazgatási egyeztetéseket követő kiérlelt tervezetekre vonatkozik; a Belügyminisztérium irányítása alatt lévő szervek jogalap nélkül kezelik állampolgárok több millió személyes adatát

Állásfoglalás: a rosszhiszemű bejelentő kilétét fel lehet fedni

Állásfoglalás: az autószalon az általa értékesített gépjármű vásárlásáról jogosan közölhet adatokat az adóhatóságnak

Állásfoglalás: a II. világháborúban elesett katonák adatai a személyes adatok védelme mellett publikálhatóak

Állásfoglalás: a MOL Rt. a készpénzfizetési számla feltételeként nem jogosult a gépjármű forgalmi rendszámát nyilvántartásba venni

Állásfoglalás: a hajléktalanszállók lakónévsorát a rendőrség a rendőrségi törvény szerint ismerheti meg, amennyiben a jogi felhatalmazást megjelöli

Állásfoglalás: életrajzi adatok, családfák a közfeladatot ellátó személyekre vonatkozó szabályok szerint, a személyiségi jogok tisztelete mellett hozhatók nyilvánosságra

Állásfoglalás: az iskola önkéntes adatszolgáltatás esetén sem jogosult meghatározatlan jövőbeni célra tanulói szociális helyzetére vonatkozó adatokat részletezni

Állásfoglalás: az Internet-címjegyzék, amennyiben polgárok adatait tartalmazza, személyes adatnak minősül

Állásfoglalás: az Internet tartalomszolgáltató nem adhat ki a rendőrség által igényelt olyan személyes adatot, melyet jogszerűen maga sem kezelhet

Állásfoglalás: a rendőrségi törvény nem kötelezi a közzegyzőket általános adatszolgáltatásra

Állásfoglalás: a városi közlekedési vállalat ellenőrének – feltételekkel – joga van rendőri segítséget igénybe venni a “bliccelő” adatainak megállapítása céljából

Állásfoglalás: a rendőrkapitányság a jogos érdekeit igazoló személynek az igazoltatott adatait kiadhatja

Állásfoglalás: a szervezett bűnözés elleni küzdelem igényét az információs jogok alkotmányos követelményéhez kell igazítani

Állásfoglalás: az egyetem hallgatói nyilvántartásához a hozzáférést korlátozni kell

Állásfoglalás: felsőoktatási intézmény nem kötelezheti hallgatóit nemzetiségi adataik kiszolgáltatására

Állásfoglalás: a fegyelmi ügy érintettje a zárt tárgyalás jegyzőkönyvébe betekinthet

B. Közérdekű adatok nyilvánosságával, a kutatás szabadságával, illetőleg az információs jogok ütközésével kapcsolatos esetek

A bős–nagygyarosi vízlépcsőrendszer ügyében nyilvánosságra hozott keretmegállapodás-tervezet államtitokká minősítésének jogszerűségével kapcsolatos adatvédelmi biztosi vizsgálat eredményeit összegző ajánlás

A koncessziós szerződések nyilvánosságával kapcsolatos adatvédelmi biztosi ajánlás

A Széchenyi Professzori Ösztöndíj odaítélésére irányuló bírálati eljárás nyilvánosságával kapcsolatos ajánlás

Állásfoglalás: a kormánytagok éves jutalmazására kifizetett összeg összesített formában közérdekű adat

Állásfoglalás: a Magyar Nemzeti Bank elnökének fizetését nyilvánosságra lehet hozni

Állásfoglalás: a KSH mikrocenzus adatai – törvényi korlátok között – tudományos célra felhasználhatóak

Állásfoglalás: a Geológiai Szolgálat közérdekű adatokat kezel; a közérdekű adatkérő nem jogosult ezen adatok piaci értékesítésére, a közérdekű adatok szolgáltatásának jogszerű költségei megtérítendőek

Állásfoglalás: a szakszervezetek gazdálkodásával kapcsolatos adatok – általában – nem közérdekűek

Állásfoglalás: az agrárgazdasági támogatásban részesülők személyes adatai meghatározott körben közérdekből nyilvánosságra hozhatók

Állásfoglalás: a rendőrségnek nyújtott támogatások összege közérdekű adat, a támogató kiléte viszont általában nem

Állásfoglalás: az önkormányzati adóhatóság nem hozhatja nyilvánosságra adósainak listáját

2. Az adatvédelmi biztos közleményei
Sajtóközlemények

FÜGGELÉK

Az adatvédelmi biztos által véleményezett jogszabálytervezetek az 1998. évben

Előadások, konzultációk 1998-ban

Kanadai modell – Bács-Kiskun megyei modell

Mellékletek

(A válogatás az ajánlások és állásfoglalások eredeti szövegét tartalmazza. Az anonimizálást, az értelmező címek utólagos hozzáadását, valamint az állásfoglalás tartalmát nem érintő rövidítéseket []-vel jelöltük.)

1. Válogatás az adatvédelmi biztos ajánásaiból

A. Személyes adatok védelmével kapcsolatos esetek

Oroszlány Város Önkormányzatának képviselő-testülete által létrehozott szociális segélyezési rendszerrel kapcsolatos

ajánlás

I.

Állampolgári beadvány alapján adatvédelmi alkotmányossági vizsgálatot kezdtem az oroszlányi polgármesteri hivatal segélyezési rendszerének – ezen belül a rendszeres gyermekvédelmi támogatás kifizetésének – jogszerűségével kapcsolatban.

A felmerült aggályok tisztázása végett munkatársaim Oroszlányban helyszíni vizsgálatot tartottak.

1998. január 5-én az önkormányzat azt a döntést hozta, hogy mivel a segélyezetteket nem tájékoztatták kellően, kifüggesztik a január 5–8. között támogatásban részesülők listáját. A listák nem csak név- és lakcímadatokat, hanem esetenként más személyes adatokat is tartalmaztak (személyazonosító jel első hét jegye, adóazonosító jel, TAJ-szám). A panaszos tiltakozásának hatására a jegyzéket rövid időn belül levették; ezután az érintettek személyesen kapták meg a kellő tájékoztatást.

A panaszos ezen kívül a rendszeres gyermekvédelmi támogatás január 1-jével megváltozott rendszerét is kifogásolta. Oroszlány városban a képviselőtestület a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) "*által a hatáskörébe utalt rendszeres gyermekvédelmi támogatással kapcsolatos hatásköréit a polgármesterre*" ruházta át (7/1994. (III. 29.) ÖK. rendelet). A polgármester a fent idézett rendelet és a Gyvt. 28. §-a alapján azt a döntést hozta, hogy a támogatást mindenki egységesen természetbeni juttatásként kapja meg. Ennek megvalósítására bónrendszerrel hoztak létre.

Kérdésünkre válaszolva a hivatal dolgozói megerősítették: a bónokon rögzítik a segélyezett nevét és személyi igazolványának számát; azt azonban a vásárlás során sem jegyzik fel, hogy az egyes emberek milyen sorszámú bónót kapnak. A bónókat nem lehet készpénzre beváltani és csak személyi igazolvány felmutatásával használhatók.

Mint kiderült, semmilyen szabályzat vagy önkormányzati rendelet nem foglalkozik a segély kifizetésének módjával, erről csak az érintett üzletekkel kötött szerződések rendelkeznek. Azokban a boltokban váltják be a bónókat, amelyek erről megállapodtak az önkormányzattal. Az üzletek listáját a segélyezettek megkapták.

Az üzletek hó végén juttatják vissza a bónokat az önkormányzatnak, és ennek alapján történik az elszámolás. Az adatkezelés céljának megvalósulása után tehát megismerhető, hogy ki, milyen sorszámú bónnal, melyik boltban vásárolt.

Ha valakinek ez a rendszer nem felel meg, választhatja azt a megoldást is, hogy valamelyik oktatási intézmény étkeztetési díjából vonják le az adott összeget (ezt a Gyvt. 28. § (2) bekezdése teszi lehetővé). A hivatal munkatársai szerint az előző évben a gyermekvédelmi támogatásban részesülő családok (összesen kb. 300 család) közül kevesen vették ezt a támogatási formát igénybe, de 1998 januárjától ez a szám emelkedni kezdett. Az arány most körülbelül egy a háromhoz.

A képviselő-testület fent említett szociális segélyekről szóló rendeletével kapcsolatban a Komárom-Esztergom Megyei Közigazgatási Hivatal törvényességi kifogást emelt. Ennek megállapításai szerint "*a rendelet a jogszabályi felbatalmazás pontos megjelölését nem tartalmazza*", illetőleg "*{a rendelet} egységes szerkezetbe foglalás(a) nem történt meg*"; és "*a gyermekvédelmi támogatásoknak a kizárólag természetbeni ellátási formákra történő helyi rendeleti korlátozása... ..törvénytörtő*".

II.

Álláspontom szerint Oroszlány Város Önkormányzata helytelenül járt el.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 2. § 2. pontja alapján a segélyezés ténye az érintett szempontjából személyes adatnak minősül. Az Avtv. 3. § (1) bekezdése a személyes adatok kezelését (ide értve azok nyilvánosságra hozatalát, harmadik személy számára hozzáférhetővé tételét is) az érintett hozzájárulásához köti, vagy ahhoz, hogy azt törvény elrendelje. Az ügy vizsgálata során kiderült, hogy a polgármesteri hivatal nem szerezte be a segélyezettek hozzájárulását adataik nyilvánosságra hozatalához, s a listák kifüggesztését jogszabály sem rendeli el.

Oroszlány jegyzője tehát megsértette az Avtv. rendelkezéseit, az érintettek személyes adatok védelméhez fűződő alkotmányos jogát azzal, hogy a személyes adataikat tartalmazó listákat nyilvánosságra hozta, bárki számára hozzáférhetővé tette.

A Gyvt. fokozottan szem előtt kívánja tartani a gyermekek védelmét a családok támogatása során. Ennek az elvnek az érvényre juttatása azonban nem járhat a szociális segélyekben részesülők személyiségi jogai csorbításával.

A 9/1990. (IV. 25.) AB határozat kimondja: "*A megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba, azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembe vételével kell a jogosultságok és a kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni*". Az emberi méltósághoz való jog magában foglalja a magánszféra védelméhez fűződő jogot is. Az Alkotmánybíróság megállapítása szerint "*az egyenlő méltósághoz való jog... ..azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek között jogilag különbséget tenni*".

III.

Az alábbi ajánlást teszem:

A szociális támogatásban részesülő egyén személyes adataihoz fűződő alkotmányos jogának fokozott védelmet kell élveznie az önkormányzatok jogalkotásában és jogalkalmazásában.

Egy önkormányzatnak a hatályos szabályozás szerint nem feladata annak ellenőrzése, hogy a rászorulóknak mire használják fel az odaítélt támogatást. Ezen kívül egy ilyen juttatási rendszer, amely személyes adatok kezelését igényli, megköveteli azt, hogy legalább rendeletben szabályozzák.

Fentiek alapján megengedhetetlen az, hogy a támogatás bármelyik szakaszában a segélyezett kiléte a beleegyezése nélkül megismerhető legyen kívülálló számára. A "segélyezési lista" nem függeszthető ki – ez nyilvánosságra hozatalnak minősül –, és a természetbeni ellátási forma alkalmazása sem történhet úgy, hogy az érintettek személye azonosítható legyen.

Ha az önkormányzat a gyermek érdekében a természetbeni ellátást választja, tegye ezt úgy, hogy a szociális ellátásban részesülők személyes adatainak védelme ne sérüljön.

Budapest, 1998. február 10.

Dr. Majtényi László

(29/A/1998)

Közúti balesetekkel összefüggő adattovábbítással kapcsolatos

ajánlás

I.

Az adatvédelmi biztos Győr-Moson-Sopron megyei helyszíni vizsgálata keretében 1997. október 30-án került sor a megyei rendőr-főkapitányság és a Győr városi rendőrkapitányság adatkezelésének vizsgálatára, amely elsősorban a közlekedésrendészeti szerv feladataihoz közvetlenül vagy közvetve kapcsolódó adatkezelések (nyilvántartások, iratforgalom, adatok továbbítása és nyilvánosságra hozatala, adatokhoz való hozzáférés szabályozottsága, adatszolgáltatási nyilvántartások vezetése) megismerésére irányult.

Az adatvédelmi biztos vizsgálata azt állapította meg, hogy a közlekedési balesetekkel összefüggésben az eljárás befejezése előtt, törvényi felhatalmazás, illetve az érintettek hozzájárulása nélkül a rendőrség közlekedésrendészeti szervei rendszeresen tájékoztatást adnak a biztosítótársaságoknak az érintettek személyes, sőt különleges személyes adatairól, valamint a baleset – büntetőjogi és polgári jogi felelősséget érintő – körülményeiről.

Sokszor előfordult, hogy a baleset helyszínén valamilyen ok miatt az érintettek nem tudták, vagy nem akarták – a KRESZ-ben előírt módon – személyazonosságukat és a kötelező felelősségbiztosításuk fennállását egymásnak igazolni, és az intézkedő rendőr sem tudott a helyszínén közreműködni a kárbejelentéshez szükséges adatok cseréjében, továbbá, hogy a baleset részese(i) a káreseményt a biztosítónál nem jelentették be.

A kárrendezéshez szükséges, kormányrendeletben elrendelt bejelentések elmulasztása, vagy késedelmes teljesítése, valamint az ügyet lezáró határozatok, illetve a bírósági ítéletek megszületésének elhúzódása miatt – a kárrendezési eljárás gyorsítása érdekében és a kárfelelősség megállapításához – igyekeztek a biztosítók a rendőrségtől adatokhoz jutni.

A biztosítók írásos kérésére a baleset résztvevőinek nevére és lakcímére, a baleset körülményeire és okaira, a baleset okozójára, az esetleges ittasság tényére és mértékére, a személyi sérülésekre, a károkozó gépjármű műszaki állapotára, a vezetői engedélyek érvényességére, a kötelező felelősségbiztosítási szerződés létre és számára, valamint a biztosító nevére vonatkozó adatokat továbbítottak a rendőri szervek.

A vizsgálat azt is feltárta, hogy a kifogásolt adattovábbítások az Országos Rendőr-főkapitányság, az Országos Balesetmegelőzési Tanács és a Magyar Biztosítók Szövetsége által 1995. év végén megkötött együttműködési megállapodáson, illetve e megállapodás végrehajtását szolgáló főkapitány-helyettesi intézkedésen alapultak, azonban az adattovábbítás gyakorlata ellentétes volt e dokumentumok tartalmával.

Az említett okmányok egyrészt arra kötelezik az eljáró rendőrt, hogy a baleset helyszínén ellenőrizze a kötelező felelősségbiztosítás meglétét, gondoskodjon arról, hogy az érintett járművezetők kitöltsék a megfelelő baleseti jelentőlapot (ha azzal nem rendelkeznek, akkor a rendőr adjon nekik), továbbá hívja fel a figyelmet a kárbejelentési kötelezettségre. Másrészt arról rendelkeznek, hogy a rendőri szerv "*a közúti balesetekkel kapcsolatos rendőri intézkedések iratait – az adatvédelmi szabályok figyelembevételével – megküldi a MABISZ-nak*", illetve "*a baleset részese(i)nek írásbeli kérésére – az adatvédelmi jogszabályok megtartásával – az érintett biztosítót az eljárást folytató rendőri szerv az eseményről tájékoztatja*".

A rendőrség – vizsgálattal nem érintett – közlekedésrendészeti szerveinek vezetői is arról tájékoztatták az Adatvédelmi Biztos Irodáját, hogy a biztosítótársaságok közvetlenül vagy az érintetteken keresztül – már az eljárás befejezése előtt – információkat kérnek a rendőri szervektől az egyes közúti balesetekkel kapcsolatban.

A Győr-Moson-Sopron megyei vizsgálat megállapításaira figyelemmel az adatvédelmi biztos kérte a rendőrség vezetőit, hogy a jogellenes adattovábbítás gyakorlatának megszüntetéséről gondoskodjanak.

Az országos rendőrfőkapitány válaszában jelezte, hogy kezdeményezte az együttműködési megállapodás felülvizsgálatát, felfüggesztette az intézkedés adatszolgáltatásra vonatkozó pontjának végrehajtását, és a baleseti adatok jogszerű kezelése érdekében új intézkedést adnak ki.

Az adatvédelmi biztos vizsgálatának sajtóvisszhangjára is reagálva egyes biztosítótársaságok, az Állami Biztosításfelügyelet és az Autóklub kérte az Adatvédelmi Biztos Irodájának segítségét a kárrendezési eljárások gyorsítását segítő, de az adatvédelmi követelményeket nem sértő megoldások kidolgozásához.

II.

A közúti balesetekkel kapcsolatos adatszolgáltatási kötelezettségeket jelenleg főként kormány-, illetve miniszteri rendeletek szabályozzák:

A gépjármű üzemben tartójának kötelező felelősségbiztosításáról szóló 58/1991. (IV. 13.) Korm. rendelet melléklete 11. § (1) bekezdése szerint: "*A biztosított köteles a káreseményt 8 napon belül a biztosítónál írásban bejelenteni, és a kárbejelentéshez szükséges közléseket megtenni*";

A közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet közúti balesetre vonatkozó 58. § (3) bekezdése szerint: "*... A rendőrhatóság értesítése, illetve rendőri intézkedés hiányában az érdekeltek kötelesek személyazonosságukat és a kötelező felelősségbiztosításuk fennállását hitelt érdemlően igazolni. Ha a baleset folytán megrongálódott jármű vezetője nincs jelen, a károkozó köteles személyi adatait és biztosítója nevét erre alkalmas módon a helyszínen hátrahagyni, és az esetet a felelősségbiztosítási jogszabályok rendelkezéseinek megfelelően a biztosítónak bejelenteni.*"

A biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló 1995. évi XCVI. törvény kötelező biztosításra vonatkozó – 1998. január 1-jén hatályba lépett – rendelkezése (69. § (3) bekezdése) szerint:

"A biztosító és a rendőrhatóság a gépjármű üzemben tartó kötelező gépjármű-felelősségbiztosítási fedezetének meglétét a központi gépjármű-nyilvántartás és a Belügyminisztérium központi gépjármű-nyilvántartó szerve által kezelt kötelező gépjármű-felelősségbiztosítási kötvény nyilvántartás adatai alapján ellenőrizheti."

A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény 53. § (2) bekezdése szerint:

"A sértett

a) a nyomozás során e törvényben meghatározott esetekben, a bírósági eljárásban – ha e törvény másként nem rendelkezik – bármely eljárási cselekménynél jelen lehet,

b) az őt érintő iratokat a nyomozás befejezését követően megtekintheti,

c) az eljárás minden szakaszában indítványokat és észrevételeket tehet, a hatóságtól büntetőeljárási jogairól és kötelezettségeiről felvilágosítást kérhet,

d) a tárgyaláson a kihallgatottakhoz kérdés feltételét indítványozhatja és felszólalhat."

A szabálysértésekről szóló törvény a sértett számára azt biztosítja, hogy – mint fellebbezésre jogosult – a határozatot megkapja.

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény – a rendőrségi adatkezelés általános szabályai között – arról rendelkezik, hogy:

"76. § (1) A Rendőrség a törvényben szabályozott bűnmegelőzési, bűnüldözési (a továbbiakban együtt: bűnüldözési), valamint államigazgatási és rendészeti feladatainak ellátásához – központi, területi és helyi szinten – személyes, illetőleg más adatokat kezel.

(5) A nyilvántartásokból és az alapjául szolgáló iratokból személyes adat az érintetten kívül a törvényben meghatározott adatkörben a hatósági eljárással érintett személyre vonatkozóan az eljáró szerv részére – külföldre nemzetközi kötelezettségvállalás alapján – az eljárás lefolytatása érdekében szolgáltatható ki. A Rendőrség adatkezelési rendszereiből más szervezet vagy személy részére is szolgáltatható adat, ha az adat igényléséhez fűződő jogot igazolják."

III.

A jelenlegi jogi szabályozás alapján – a polgári jog szellemének megfelelően – a kárrendezés indításához szükséges legfontosabb adatokhoz (például a baleset résztvevőinek személyes adataihoz, a gépjármű rendszámához, a kötelező felelősségbiztosítással kapcsolatos adatokhoz) jogszerűen csak akkor juthatnak az érintettek, illetve a biztosítótársaságok, ha a baleset helyszínén a résztvevők között megtörténik az adatcsere, a káreseményt bejelentik a biztosítónál, illetve, ha az érintettek hozzájárulnak adataik továbbításához.

A kárfelelősség megállapításához szükséges adatokhoz (például a baleset körülményeire, okaira, a baleset okozójára, a személyi sérülésre, a vezetői engedély érvényességére, az esetleges ittasság tényére és mértékére vonatkozó adatokhoz) jogszerűen csak az eljárás befejezése után az érintettektől (például a határozat, vagy a végzés alapján) juthatnak hozzá a biztosítók.

Jelenleg nem törvényi szintű az a jogi szabályozás, amely a polgárt arra kötelezi, hogy személyes adatait átadja a balesetben érintett másik félnek. A rendőrségi törvény – az idézett általános felhatalmazáson túl – nem határozza meg, hogy milyen célból, kinek, és milyen személyes adatai szolgáltathatók ki az adat igényléséhez fűződő jogát igazoló szervezet vagy személy részére.

Az érintett személyek és a biztosítótársaságok között – a kötelező felelősségbiztosítás alapján – létrejött polgári jogi jogviszony nem ad alapot arra, hogy a rendőrség az ügyvel kapcsolatban rendelkezésére álló adatokat – az érintettek hozzájárulása nélkül – továbbítsa a biztosítók részére.

A biztosítók álláspontja szerint az adattovábbítások az ügyfelek érdekében történtek. Ezzel szemben nyilvánvaló, hogy a törvénytől következtében – ha az érintett információs jogait figyelmen kívül hagyják – egyenlőtlen információs helyzet áll elő, a biztosítótársaság ugyanis olyan ismeretek birtokába jut, amelyekkel a biztosított, illetőleg a biztosítási jogviszonyon kívül álló ellenérdekű fél nem rendelkezik.

Amennyiben a közúti balesettel bűncselekmény valósul meg, vagy ezzel kapcsolatosan az illetékes szervek eljárást indítanak, akkor a büntetőeljárás szabályok értelmében a baleseti sérült ebben az eljárásban sértettként szerepelhet.

A közúti balesetet elszenvedő személynek nemcsak a kárigénye érvényesítéséhez, hanem az egészségbiztosítási ellátás (például a baleseti táppénz) igénybevételéhez is szüksége van a baleset körülményeire vonatkozó adatokra (például egy igazolásra, amely bizonyítja, hogy mikor, hol és milyen körülmények között szenvedett közúti balesetet), amelyeket csak a rendőrségtől lehet beszerezni.

IV.

A közúti balesetekkel összefüggő hatósági adatkezelésekkel, illetve kötelező állampolgári adatszolgáltatással kapcsolatban a következő ajánlást teszem:

- A közúti balesetekkel összefüggő adatok kezelésére alkotmányossági szempontból az a megfelelő megoldás, ha a jogalkotó törvényben határozza meg egyes személyes adatok kötelező átadását, továbbítását, a személyes adatoknak a kárrendezési eljáráshoz, vagy az egészségbiztosítási ellátás igénybevételéhez szükséges és elégséges körét, valamint az adattovábbítás módját. Felkérem az igazságügy-minisztert és a belügyminisztert, hogy kezdeményezzék a szükséges törvényi szabályozást.
- Nem sérti az adatvédelem alkotmányos követelményeit egy olyan törvényi szabályozás, amely a közúti balesettel érintettek – személy- és gépjármű-azonosításhoz, illetve a kötelező felelősségbiztosítás tényének igazolásához szükséges – adatátadási kötelezettségét rendeli el, és amely előírja, hogy az adatátadást megtagadó, vagy az adatátadásban akadályozott érintett személynek a fentiek szerint meghatározott adatait a másik érintett fél (vagy képviselője) írásos kérelmére a rendőrség továbbíthassa a biztosítónak. Ugyancsak nem sérti az adatvédelem elveit a rendőrségi törvény olyan módosítása, amely lehetővé tenné, hogy – az érintett(ek) kérelmére – a közúti baleset tényállásáról (mikor, hol, mely járművek és személyek voltak érintettjei a közúti balesetnek, stb.) az érintettek igazolást, a biztosítók előzetes tájékoztatást kaphassanak.
- A hatóság által a biztosítónak vagy a baleset valamely érintettjének továbbított, a jogérvényesítés szempontjából jelentőséggel bíró adatokat az érintett(ek) számára megismerhetővé kell tenni.

Budapest, 1998. február 18.

Dr. Majtényi László

(89/H/1998)

A drogfogyasztás okozta rosszullét miatt kihívott mentőszolgálatnak a betegek személyiségi jogait sértő gyakorlatával kapcsolatos

adatvédelmi biztosi

ajánlás

I.

A Társaság a Szabadságjogokért (a továbbiakban: Társaság) 1997. július 17-én kelt beadványában arról tájékoztatta az Adatvédelmi Biztos Irodáját, hogy a Társaság drog-jogsegélyszolgálatán jelentkezett két panaszos, akik a veszprémi mentőállomás eljárását sérelmezték.

A panaszosok elmondták, hogy 1997. május 10-én egy baráti összejövetelen vettek részt, ahol marihuánás cigarettát szívtak. Mindketten rosszul lettek, ezért segítséget kértek a veszprémi mentőállomástól. Telefonon beszámoltak rosszullétük feltehető okáról is. Ezek után a mentőállomás szolgálatvezetője értesítette a rendőrséget, így a mentőegységgel egy időben rendőrök is érkeztek a helyszínre. A rendőrség értesítésének tényét a Veszprém Megyei Önkormányzat Csolnoky Ferenc Kórház és Rendelőintézet betegfelvételi osztályán kiállított ambuláns nyilvántartási lapon rögzítették.

A két panaszos ellen kábítószerrel visszaélés bűncselekménye elkövetésének alapos gyanúja miatt a rendőri intézkedés nyomán büntetőeljárás indult.

Az indítványozó álláspontja szerint a mentőszolgálat megsértette a két panaszos "*személyes adatai védelméhez fűződő jogát, melyet a Magyar Köztársaság Alkotmánya 59. § (1) bekezdése biztosít számukra*".

A Társaság állítása szerint nem egyedülálló esetről van szó. Szerintük ismétlődően előfordul, hogy a mentőszolgálat értesíti a rendőrséget, amikor kábítószer-fogyasztás miatt rosszul lévő személyhez hívnak segítséget.

A beadvánnyal kapcsolatban levélben kerestem meg Dr. Göbl Gábort, az Országos Mentőszolgálat főigazgatóját, aki a sérelmezett ügyben a vizsgálatot lefolytatta, és 1997. november 3-án kelt levelében az alábbi tájékoztatást adta:

"A Veszprémi Mentőállomásra 1997. május 10-én 20 óra 58 perckor érkezett a bejelentés, miszerint két lány ismeretlen kábítószer – cigarettá elszívásával – fogyasztott, mindketten rosszul vannak.

A szolgálatvezető riasztotta a soros mentőegységet, mely [...] szám alá 21 óra 15 perckor érkezett. A helyszínen 30 percet ténykedett, majd kábítószermérgezés gyanújával beszállította a két személyt az illetékes kórházi osztályra, ahol az átadás 22 óra 25 perckor megtörtént.

A szolgálatvezető értesítette a rendőrséget is, mert a mentőegység helyszíni ténykedését – esetleges agresszív támadás esetére is – mind a betegek, mind a mentőegység érdekében biztosítani akarta."

A főigazgató arról is tájékoztattott, hogy intézményüknél a betegek adatait a hatályos jogszabályok szerint kezelik, és az adatokat arra illetéktelen személynek nem adják ki.

Az Országos Mentőszolgálat főigazgatója a segélyhívást követő rendőrségi riasztást az alábbiakkal indokolta:

"Munkatársainkat évente több alkalommal éri támadás közfeladatuk teljesítése során a beteg, vagy környezete részéről. A támadások megelőzése érdekében a bejelentés alapján bűncselekményi helyszínekre ítélt címekre a költséges és hosszadalmas büntetőeljárások megelőzése, valamint a betegellátás és munkatársaink biztonsága céljából riasztjuk a rendőrséget."

Dr. Göbl Gábor főigazgató álláspontja szerint a *"rendőrség riasztása nem jelenti a beteg feljelentését, tehát az esetlegesen megindított büntetőeljárást csak a Btk. 230. §-ában foglalt tényállás alapos gyanúja esetén, a konkrét támadás megvalósulása után kezdeményezzük."*

II.

Az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvény (a továbbiakban: Etv.) a mentésügy és a betegszállítás feladatát az alábbiak szerint szabályozza:

"39. § (1) A mentésügy intézményei útján az ország egész területén biztosítani kell a baleset vagy egyéb okból sürgős ellátásra szoruló személyek első egészségügyi, illetőleg első orvosi ellátását."

(2) Biztosítani kell a betegeknek és az állapotuk miatt mentőszállításra szoruló személyeknek szükség szerinti mentőszállítását."

A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 230. § d) pontja értelmében közfeladatot ellátó személy elleni erőszak büntetést követi el az, aki a mentőszolgálat tagját feladata ellátásában erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályozza, intézkedésre kényszeríti, vagy eljárása alatt, illetőleg emiatt bántalmazza.

Az Etv. 80. §-a szerint:

"(1) Az orvost munkaviszony, illetőleg szolgálati viszony keretében végzett tevékenységével kapcsolatban, a sürgős szükség fennállása esetén kifejtett orvosi tevékenységével kapcsolatban pedig minden orvost ugyanaz a büntetőjogi védelem illeti meg, mint a hivatalos személyeket."

(2) Az orvost, a gyógyszerészt és az egyéb egészségügyi képesítésű dolgozót minden hatóság támogatni köteles annak érdekében, hogy tevékenységét kifejthesse."

Dr. Göbl Gábor főigazgató válaszlevelében nem tett említést arról, hogy a szolgálatvezető azért riasztotta a rendőrséget, mert a telefonbeszélgetésből arra következtetett, hogy a segélykérők a mentőszolgálat tagjait feladatuk ellátásában erőszakkal vagy fenyegetéssel kívánják akadályozni, esetleg bántalmazni.

A vizsgált esetben feltételezhető, hogy a szolgálatvezető kizárólag azért riasztotta a rendőrséget, mert a segélykérők drogot fogyasztottak. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a rendőrség riasztásának következményeként a panaszosok ellen nem a Btk. 230. §-ában meghatározott bűncselekmény elkövetése miatt, hanem kábítószerrel visszaélés elkövetésének alapos gyanúja miatt indult büntetőeljárás.

A Büntető törvénykönyv rendelkezése értelmében:

"282. § (1) Aki a hatósági előírások megszegésével kábítószerrel természet, előállít, megszerez, tart, kínál, átad, forgalomba hoz, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz vagy azzal kereskedik, büntetést követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő."

(6) Aki az (1) bekezdésben írt kábítószerrel való visszaélést csekély mennyiségre követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő."

A Btk. 282. §-ának alkalmazásában "csekély mennyiségű" kábítószer a kábítószerbező hozzá nem szokott fogyasztóra vonatkoztatott halálos (letális), illetve mérgező (toxikus) adag legfeljebb tízszerese. (BK 155. szám)

Nem büntethető viszont a Btk. 282/A. § a) pontja szerint:

"aki csekély mennyiségű kábítószerrel saját használatára természet, állít elő, megszerez vagy tart; feltéve, hogy az elsőfokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig folyamatos, kábítószer-függőséget megelőző vagy gyógyító kezelésben részesült".

A rendőrségi adatkezelések jogszerűségének vizsgálata során hivatalunk többször szembekerült azzal a problémával, mely szerint a rendőrség adatkezelése attól függően tekinthető jogszerűnek, hogy az érintett személy gyanúsítható-e bűncselekmény elkövetésével. Az adatkezelést ugyanis ezekben az esetekben az alapos gyanú törvényesíti.

A mentőszervezet – mint egészségügyi szerv – feladata a gyógyítás és nem pedig a feljelentés. Ugyancsak nem tartozik feladatkörébe a segítségért hozzá fordulóknak címének bűncselekményi helyszínné minősítése, különösen nem egy telefonhívás alapján, amikor a helyszínt és a körülményeket még nem ismerhették a mentősök. Ugyanez érvényes a támadás lehetőségének felismerésére is, hiszen alapvetően ez is csak a helyszínen közvetlenül szerzett tapasztalatok alapján állapítható meg. Egy esetleges – előre nem várt, csak a helyszínen tapasztalható – támadás, fenyegetettség észlelésekor a mentősöknek módjuk van testi épségük védelme érdekében "visszavonulni", és rendőri segítséget hívni. A kábítószerrel való visszaélés alapos gyanúja e tényállás mellett nem származhat a mentőszolgálattól.

Dr. Góbl Gábor főigazgató azon érvelése, hogy a "támadások megelőzése érdekében a bejelentés alapján bűncselekményi helyszínekre ítélt címekre" riasztja a mentőszolgálat a rendőrséget, nem helytálló.

Az Etv. 35. §-a kizárólag sürgős szükség esetén, a beteg pszichiátriai fekvőbeteg-intézetbe történő szállítása érdekében engedi meg az orvosnak, hogy a rendőrség közreműködését igénybe vegye.

Sürgős szükség esete pedig az Etv. szerint akkor állapítható meg: "ha a beteg az elmeállapotának akut zavara következtében a saját vagy mások életére, testi épségére, illetőleg a környezetére közvetlen és súlyos veszélyt jelent, és a veszélyhelyzet csak az azonnali pszichiátriai intézeti gyógykezelésbe vétellel hárrítható el."

A Büntető törvénykönyv 122. § (2) bekezdése pontosan meghatározza, hogy bűncselekmény észlelésekor kiket terhel feljelentési kötelezettség:

"Minden hatóság és hivatalos személy köteles a hivatali hatáskörében tudomására jutott bűncselekményt – ha az elkövető ismert, annak megjelölésével – feljelenteni. A feljelentéshez csatolni kell a bizonyítási eszközöket, vagy ha ez nem lehetséges, a megőrzésükről kell gondoskodni."

Az Országos Mentőszolgálatról szóló 55/1996. (XII.27.) NM rendelet 1. § (1) bekezdése értelmében a "mentésügy állami országos intézménye a Népjóléti Minisztérium közvetlen felügyelete alatt álló Országos Mentőszolgálat."

A fent idézett jogszabályok alapján egyértelmű, hogy az Országos Mentőszolgálat nem hatóság, hanem a mentésügy állami országos intézménye, így a Btk. 122. § (2) szakaszában meghatározott feljelentési kötelezettség az Országos Mentőszolgálatra, valamint a mentőállomásokon szolgálatot teljesítő dolgozókra nem vonatkozik.

Ezzel szemben az egészségügyi törvény az orvosok és az egészségügyi dolgozók számára titoktartási kötelezettséget ír elő (77–78. §-ok). A titoktartási kötelezettség pedig nyilvánvalóan vonatkozik a mentőállomáson szolgálatot teljesítő, segélyhívást regisztráló személyekre is. Ezt támasztja alá az egészségügyi dolgozók rendtartásáról szóló 11/1972. (VI.30.) EüM rendelet is, amely következőképpen szabályozza az orvosok és más egészségügyi dolgozók titoktartási kötelezettségét:

"22. § (1) Az orvos (gyógyintézet) titoktartási kötelezettsége kiterjed az általa (gyógyintézetben) vizsgált személy, továbbá a nála (gyógyintézetben) gyógykezelés alatt álló beteg, valamint az általa (gyógyintézetben) gyógykezelt beteg egészségi állapotára vonatkozó adatokra (kórisme, betegség tünetei, kórjóslat stb.), a vizsgálat alapján szükséges, vagy folyamatban levő, illetőleg befejezett gyógykezelés jellegére – ideértve a gyógyszeres kezelést is – a megbetegedés körülményeire és a vizsgálattal vagy a gyógykezeléssel kapcsolatban megtudott egyéb adatokra.

(3) Az (1) bekezdésben megállapított adatokkal kapcsolatban a gyógyszerészt, továbbá az egészségügyi szakdolgozót, valamint az egészségügyi képzéssel nem rendelkező személyt is köti a titoktartási kötelezettség, ha az adatot foglalkozása, közmegebízata körében, vagy tanulmányai során tudta meg."

A drogfogyasztók adatai más egészségügyi adatokhoz képest is kiemelt védelmet igényelnek. Ezt a velük kapcsolatos előítélet is indokolja, mely szerint a drogosokat még ma is inkább bűnözőnek, mint betegnek tekinti a társadalom. Emellett az sem hagyható figyelmen kívül, hogy az ilyen betegek időlegesen, vagy tartósan csak korlátozottan képesek [...] érdekeik megvédésére, és érvényesítésére.

Az előbbiekkal összhangban, a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 2. § 2. b) pontja alapján az egészségi állapotra vonatkozó személyes adatok különleges adatnak minősülnek. Ezért a testi és lelki egészségi állapotra, valamint a kóros szenvedélyre vonatkozó adatok csak akkor kezelhetők, ha az adatkezeléshez az érintett írásban hozzájárul vagy azt törvény elrendeli. A panaszosok viszont sem írásban, sem szóban nem járultak hozzá ahhoz, hogy adataikat kiadják a rendőrségnek.

Az Avtv. rendelkezik az adattovábbítás szabályairól is:

"8. § (1) Az adatok akkor továbbíthatók, valamint a különböző adatkezelések akkor kapcsolhatók össze, ha az érintett ahhoz hozzájárult, vagy törvény azt megengedi, és ha az adatkezelés feltételei minden egyes személyes adatra nézve teljesülnek."

Azonban sem az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvény, sem pedig az Országos Mentőszolgálatról szóló 55/1996. (XII.27.) NM rendelet nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely előírná vagy lehetővé tenné a mentőszolgálat számára, hogy tájékoztassa a rendőrséget a segítségért hozzájuk forduló, alkalmi kábítószer-fogyasztók és a drogbetegek adatairól.

Az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló – 1998. január 1-én hatályba lépett – 1997. évi XLVII. törvény is csak egy esetben engedi meg az orvosnak, hogy a betegről bejelentést tegyen a rendőrségnek:

"24. § (1) Az érintettnek első ízben történő orvosi ellátásakor a kezelőorvos a rendőrségnek haladéktalanul bejelenti az érintett személyazonosító adatait, ha az érintett 8 napon túl gyógyuló sérülést szenvedett, és a sérülés feltehetően bűncselekmény következménye."

A mentősök nem adhatnak ki a segélykérést követően, "automatikusan" a rendőrség részére személyes adatokat, különösen nem az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre vonatkozó (különleges) adatokat.

A rendőrség viszont különleges adatokat csak meghatározott bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személyek, továbbá a gyanúsított személyek kapcsolatai vonatkozásában kezelhet. Gyanúsítottá pedig akkor válik valaki, ha a hatóság közli vele, milyen bűncselekménnyel gyanúsítják és gyanúsítottként kihallgatják.

Mindezekből következik, hogy a mentőszolgálat jogosulatlanul továbbította a betegek különleges személyes adatait, amikor az ellátásra szoruló két panaszos egészségi állapotáról (drogfogyasztás miatti rosszullet), valamint tartózkodási helyéről értesítette a rendőrséget. A két panaszos abban a hiszemben kérte a veszprémi mentőszolgálat segítségét, hogy a mentősök kizárólag a gyógyításukkal törődnek majd, és személyes adataikat pedig az orvosokra, valamint az egészségügyi dolgozókra vonatkozó titoktartási kötelezettségnek megfelelően, bizalmasan kezelik.

A fentiekre tekintettel megállapítható, hogy a Veszprémi Mentőállomás szolgálatvezetője jogellenesen járt el, és ezzel megsértette az Avtv-nek a különleges adatok védelmére vonatkozó rendelkezéseit, valamint az Etv. orvosi titoktartásról szóló előírásait, amikor a segélykérés vételét követően riasztotta a rendőrséget.

III.

Az ügygel kapcsolatban az alábbi ajánlást teszem:

- Az Országos Mentőszolgálat a segítségért hozzá forduló, rosszulletük miatt gyógykezelésre szoruló drogfogyasztókról nem tehet bejelentést a rendőrségnek.
- A mentőszolgálatok az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvény 80. § (1) bekezdésében megfogalmazott, és a Btk. 229. §-a szerint minősülő eseten kívül, abban az esetben riaszthatják a rendőrséget, ha a Btk. 230. § d). pontjában megfogalmazott tényállás szerint alapos okból feltehető, hogy a helyszínre érkező mentősök élete vagy testi épsége kerül veszélybe.
- A mentőállomásokon az orvosokra és az egészségügyi dolgozókra vonatkozó titoktartási kötelezettség, valamint az adatvédelmi törvény előírásainak betartásával, fokozott körültekintéssel kell kezelni és óvni a betegek személyes adatait.

Budapest, 1998. február 27.

Dr. Majtényi László

(522/A/1997)

Közvetlen üzletszerzési adatkezelésekre irányuló panaszokra indított vizsgálat eredményeit összegző

adatvédelmi biztosi

ajánlás

I.

1997. május 28-án kelt beadványában egy körmendi panaszos tiltakozott az ellen, hogy a *Royal Ambassador Kft. – R.A. International Best Seller* néven – a nevét és lakóhelyét egy számára ismeretlen más személy fényképével párosítva közölte reklámanyagain a korábbi nyereményjátékok nyertesei között. A ritka családnévű, kisvárosban lakó panaszos emiatt több száz – részben zaklató, részben érdeklődő – telefonhívást, illetve levelet kapott, s az adatvédelmi biztos segítségét kérte a további zaklatások megszüntetéséhez, egyúttal kérte az ügy kivizsgálását. A panaszos állítása szerint semmilyen kapcsolatban nem állt korábban sem a Royal Ambassador Kft.-vel, sem az R.A. International Best Seller nevű szervezettel.

A Royal Ambassador Kft. adatkezelésével kapcsolatban a fenti indítvány benyújtásának időszakában számos egyéb panasz is érkezett hivatalomhoz. E beadványok írói kifogásolták, hogy letiltási kérelmük ellenére a Kft. nem törölte őket címlistájáról; tiltakoztak adataik külföldön történő feldolgozása ellen; felhívták a figyelmet arra, hogy megítélésük szerint a *Royal Ambassador, a Swiss Ambassador, az R.A. International Best Seller, az Euro Direct Service, a Biotonic* voltaképpen "egy cég"; kifogásolták, hogy a Kft. által küldött levelek – csakúgy, mint a postai borítékok – dátumot csak igen ritkán tartalmaznak, így nehezen lehet megállapítani keletkezésük és postázásuk időpontját; kifogásolták nevük és címük (egyes esetekben születési adataik) megszerzését és felhasználását. E panaszokat, közös tárgyuk és egymással összefüggő voltak miatt egyesítve vizsgáltam.

A fenti cégekkel kapcsolatos, hivatalomhoz érkezett indítványok egy másik csoportjában a panaszosok a reklámanyagok megtévesztő volta, a nyereményjátékok félrevezető feltételei, a megrendelt és átvett árucikkek minősége, az áru visszavételének és pénzük visszafizetésének elmaradása vagy késedelmessége miatt fejezték ki tiltakozásukat, illetve kérték segítséget. E panaszok kivizsgálása nem tartozik hatáskörömbé; a panaszosokat értesítettem jogorvoslati lehetőségeikről.

II.

A körmendi panaszos beadványának kézhezvételét követően a Belügyminisztérium Adatfeldolgozó Hivatala Lakcím Archívumához fordultam és kértem az R.A. International Best Seller 1997. 04. 12-i visszaküldési határidejű, "Díjigénylő és Megrendelőlap" című reklámanyagán szereplő személyek nevének, lakóhelyének, illetve fényképének egyeztetését. A Lakcím Archívum tájékoztatása szerint a reklámanyagon szereplő hat fénykép alanya közül – egy gyakori nevű budapesti lakos kivételével, akinek azonosítását emiatt nem kértem – csak a körmendi panaszos esetében szerepelt össze nem tartozó név és fénykép párosítása.

Július 11-én, előzetes értesítést követően munkatársaim helyszíni vizsgálatot tartottak a Royal Ambassador Kft. 1053 Budapest, Veres Pálné u. 40. sz. alatti székhelyén. A helyszíni vizsgálat során a céget a megbízott igazgató, valamint a cég jogi képviselőjét ellátó ügyvédi iroda munkatársa képviselte.

Munkatársaim kérdéseire a Royal Ambassador Kft. képviselői az alábbi tájékoztatást adták:

- Az ügyfelek adatainak kezelése Magyarországon történik, annak helye a Kft. Veres Pálné utcai székhelye; sem külföldre történő adattovábbítás, sem külföldön történő adatfeldolgozás, sem pedig belföldi megbízott közreműködése az adatkezelésben nincs. Korábban egy francia céggel kezeltették az ügyféladatokat külföldön; ez a gyakorlat mintegy két éve megszűnt.
- A Kft. által használt név- és címlista *kizárólag a Kft. hirdetéseiire jelentkező* személyek önként megadott adataiból áll; a címlistához sem a telefonkönyvből, sem a Központi Nyilvántartó és Választási Hivataltól (KÖNYV) nem szereznek adatokat. Ha egy ügyfél adataiban változás következik be (például elköltözik) és ezt nem jelenti, a Kft. nem tesz kísérletet az adat aktualizálására, az ilyen ügyfél kiesik az adatbázisból.
- A fentiekre tekintettel a Kft.-nek *nem volt szüksége adatállományának az 1995. évi CXIX. törvény szerinti egyszeri legalizálására.*
- Az ügyfelek rendelkezéseit körülbelül egy évig számítógépes rendszerben tartják, a korábbi rendelkezésekre vonatkozó adatokat archiválták. (Ez utóbbi állomány visszakereséséhez a rendszer fejlesztőinek segítsége szükséges.) A megrendelőszelvényeket 3–12 hónapig őrzik.
- A tilalmi lista funkcióját az ügyfelek számítógépes rekordjában alkalmazott jelzés tölti be 1996. január 1. óta; az adatletiltásokkal kapcsolatos dokumentumok érkezése, illetve elküldése a postakönyvben is nyomon követhető.

A helyszíni vizsgálat során munkatársaim kinyomtatott formában megkapták az általuk megjelölt négy panaszos számítógépes rekordját, az adatok forrását azonban a rekordok alapján nem lehetett megállapítani. Próbaképpen egyik munkatársam nevét és címét is kerestettük a rendszerben, aki a keresés eredménye szerint szintén szerepelt az adatbázisban, noha állítása szerint sem ő, sem családja nem rendelt semmit a Royal Ambassador Kft.-től. Munkatársaim kérdésére, hogy a képernyőn, illetve kinyomtatott formában rendelkezésre bocsátottakon kívül vannak-e más adatok az ügyfelekről a rendszerben, a válasz kategorikus "nem" volt.

III.

A helyszíni vizsgálatot követően további tájékoztatást kértem a Kft. vezetőjétől a külföldi adatkezelő személyére, az adatok törlésére, a nevek, címek forrásának, felhasználásának követhetőségére, az adatbázisban alkalmazott kódok jelentésére, az érintettek betekintési, helyesbítési és törlési jogainak érvényesíthetőségére vonatkozóan. Kértem a Kft. tájékoztatását arról is, hogy a *Biotonic*, a *Top Trading Hungary* és a *Royal Ambassador* direkt marketing adatbázisai közősek-e, valamint hogy önállóak-e a "Swiss Ambassador" ill. az "R.A. International Bestseller (Best Seller)" néven végzett adatkezelések. Kértem a körmendi panaszosra vonatkozó dokumentumok megküldését; kértem továbbá a Kft. vezetőjét, nyilatkozzon, hogy a Royal Ambassador reklámanyagain (pl. az SWH 29, SWH 30 jelűeken) fényképpel szereplő nyertesek – név szerint – melyik cég ajándéksorsolásán nyertek, s hogy az említett két reklámanyagon kinek a fényképe szerepelt a körmendi panaszos neve felett. Ezen túlmenően tájékoztatást kértem két másik panaszos és a Royal Ambassador közti, a megelőző egy évben folytatott levelezés időpontjairól, az abban foglaltak tartalmáról és a levélváltásokból következő esetleges intézkedésekről.

Válaszlevelében a cég jogi képviselője többek között azt közölte, hogy a franciaországi adatkezelővel az adatkezelési megállapodás 1995-ben megszűnt és a külföldi adatbázist a magyar adatkezelő 1995. december 31-éig törölte. Közölte továbbá, hogy a Biotonic Kft., a Top Trading Hungary Kft. és a Royal Ambassador Kft. adatbázisa 1996 januárig közös volt, s a három társaság

közös nyereményjátékokat szervezett. A bíróság időközben elrendelte a Top Trading Hungary és a Biotonic felszámolását 1996. november 5., illetve 1997. január 1. kezdő időponttal. A Royal Ambassador a jelenlegi adatbázisát a közlés szerint *1996 folyamán legalizálta*.

A képviselő arról is tájékoztatott, hogy a Kft. 1996 áprilisában névváltoztatási kérelmet nyújtott be, mely szerint elnevezése Swiss Ambassador Kft.-re módosult, ezt azonban 1996 júniusában visszavonta, s így jelenlegi elnevezése Royal Ambassador Kft. Erre az elnevezésre utal az R.A. International Bestseller (Best Seller) megjelölésben szereplő R.A. rövidítés; a fenti megnevezés alatt folytatott adatkezelések tehát nem önállóak. Nem kaptam választ a két másik panaszosra vonatkozó kérdéseimre, továbbá arra, hogy a cég reklámanyagain fényképpel szereplő nyertesek melyik cég ajándéksorsolásán nyertek, s hogy kinek a fényképe szerepelt a prospektusokban a körmendi panaszos neve felett.

A cég jogi képviselője által másolatban megküldött iratokból megállapítható, hogy a körmendi panaszos 1992-ben a *Top Trading Hungary Kft., a Biotonic Kft. és az Euro Direct Kft.* valamelyikének megrendelőjeként nyereményjátékban vett részt, és egy televíziókészüléket nyert (a panaszossal kapcsolatban álló cég neve a sorsolási jegyzőkönyvből nem állapítható meg). A panaszos 1993. február 15-i keltezésű aláírt egy "Biotonic" felcímű formanyomtatványt, melyben elismeri a nyeremény átvételét, és hozzájárul, *"hogy a nyereménysorsoláson készült fényképemet a későbbiek folyamán a reklámjaikban vagy egyéb hirdetéseikben felhasználhassák"*.

IV.

Tekintettel arra, hogy nincs módom a három cég, valamint a korábbi francia adatkezelő adatállományát teljeskörűen, visszamenőleg, a korábbi állapotokat rekonstruálva ellenőrizni, megállapításaim a birtokomban lévő dokumentumokon, illetve a cég nyilatkozatain alapulnak.

A körmendi panaszos 1997. február 7-én kelt, a Royal Ambassador vezetőjének címzett levelében már két korábbi levelére hivatkozik, melyben tiltakozott az adataival való visszaélés ellen, s melynek egyikére a cégtől választ is kapott. Mint írja: *"...megtiltottam, hogy a nevemmel visszaéljenek, közölték is, hogy nem fog ilyen megtörténni a jövőben. Hamarosan megint az én nevem szerepelt a nyerők között, újból írtam, közöltem, hogy ne írjanak, hanem ne szerepeljek semminemű reklámjukban"*.

A *Swiss Ambassador* Ügyfélszolgálati Iroda által a panaszosnak küldött, keltezés nélküli válaszlevél nem tartalmazott a nyereményjátékok összefüggéseire, a cégek kapcsolatára, névváltoztatásaira vonatkozó érdemi felvilágosítást; eljárásukat jogszerűnek ítélte.

A körmendi panaszos 1997. február 27-én kelt, a reklámanyagon megnevezett igazgatónak címzett levelében közli, hogy *"Én a Maguk cégét nem ismerem, nem is volt vele kapcsolatom"*, valamint követeli neve és "fantom képe" felhasználásának megszüntetését. A panaszos 1997. április 7-én kelt, az "Intern. Bestseller Igazgatójának" címzett levelében megismétli követelését.

A Royal Ambassador Kft. közel négy hónap után, 1997. július 31-i keltezésű levelében a körmendi panaszos egy képeslapjára válaszolva a panaszos április 4-i levelére hivatkozik, s tájékoztatja a panaszost arról, hogy *"A Top Trading Hungary Kft., a Biotonic Kft. és a Royal Ambassador Kft. (!) közös ajándéksorsolást tartott vásárlói között", melyen a panaszos televíziókészüléket nyert, s "hozzájárult fényképének a nyereményjáték szervezőinek (!) reklámanyagain történő felhasználásához"*. Közölte továbbá, hogy a jövőben a panaszost reklámanyagain nem szerepelteti, törölte adatbázisából, így "egy rövid átfutási idő elteltével" nem kap több prospektust.

Ellentmondást találtam a Kft. adatbázisában szereplő személyes adatok forrása és jogszerűsége tekintetében a helyszíni vizsgálat során kapott tájékoztatás, a Kft. "1996" keltezésű adatkezelési szabályzatában foglaltak, valamint a cég jogi képviselőjének hozzám címzett levelében írtak között: a szóbeli tájékoztatás szerint (melyet a Royal Ambassador Kft. vezetőjének megküldött 1997. július 11-i Jegyzőkönyv is tanúsít) a Kft. által használt név- és címlista *kizárólag* a Kft. hirdetéseire jelentkező személyek önként megadott adataiból áll, ezért nem volt szüksége adatállományának a kutatás és közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. törvény (Kütv.) szerinti egyszeri legalizálására, ezzel szemben az adatkezelési szabályzat Kütv. adatátvételi szabályaira hivatkozik, a jogi képviselő pedig azt közölte levelében, hogy a címlisták legalizálása 1996 folyamán megtörtént. Az 1992. évi LXIII. – Adatvédelmi – törvény (Avtv.), illetve a Kütv. értelmében a saját kezdeményezésükre nyilvántartásba vett ügyfelek adatait tartalmazó címlista "legalizálására" ugyanis nincsen szükség, annak jogalapja az érintettek önrendelkezése.

Kérdésekre a KÖNYV – mint a Kütv.-ben az adategyeztetésre kijelölt szerv – illetékes vezetője azt közölte, hogy nyilvántartásuk szerint *"a Royal Ambassador Kft. (korábban Swiss Ambassador Kft.), továbbá a korábban a cégcsoporthoz tartozó Euro Direct Service, Biotonic, Top Trading Hungary elnevezésű cégek az elmúlt 5 évben név- és címlistáik egyeztetését nem kérték"*.

A fentiekben ismertetett dokumentumok elemzése és a helyszíni vizsgálat tapasztalatai alapján az alábbiakat állapítottam meg:

- *Az érintett személyek számára az adatkezelés folyamata nem átlátható, a látszólag három cég által önállóan szervezett – valójában egyetlen – nyereményjátékban való részvétel, illetve a cégek többszöri névváltoztatása megtévesztő az érintettek számára, s nem teszi lehetővé számukra az adatkezelő kilétének megállapítását, adataik sorsának követését. (Amint azt a Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa 57/1994. VJ, 30/1995. VJ, valamint 176/1996. VJ számú határozataiban is megállapította, az érintettek tájékoztatása nélkül több cég által közösen szervezett nyereményjáték meghirdetése az 1990. évi LXXXVI. törvény (Vtv.) alapján is jogsértő. A fogyasztók megtévesztésére alkalmas az a gyakorlat – a cég névváltoztatásától függetlenül –, hogy a vállalkozó "különböző katalógusneveket és különböző postafiók megjelöléseket is használ a fogyasztókhoz eljuttatott küldeményei feladójaként".)*
- *A Royal Ambassador Kft.-nek van – a Kütv. rendelkezéseinek megfelelő tartalmú – adatkezelési szabályzata, illetve született az adatletiltások kezelésével kapcsolatos feljegyzése, azonban az ügyfelekre, illetve a direkt marketing célú adatbázisok érintettjeire vonatkozó iratkezelés pontatlan; az érintetteknek szóló levelek, küldemények ügyszámot, előzményre való hivatkozást nem tartalmaznak, számos esetben dátumot sem, így keletkezésük, elküldésük ideje nem állapítható meg.*
- *A letiltási kérelmek ügyintézése a vizsgált esetben késedelmes, nehezen követhető volt.*
- *A nyilvántartási rendszerben az adatok forrása nem, vagy csak az ügyintézési munkát jelentősen meghaladó munkával és szakértelemmel állapítható meg egyértelműen; a nyilvántartási rendszer nem tartalmazza az adattovábbítások naplózását [Kütv. 5. § (2)].*
- *A reklámanyagokon szereplő – a Kütv. 5. § (1) a) pontja által előírt – értesítés hiányos: nem tartalmazza az adatok forrását, fogalmazása magyartalan, az adattovábbításra vonatkozó utalása túl általános.*
- *Pontatlan és megtévesztő a "Biotonic" felcímű, az ajándéksorsolás nyertesével aláíratott formanyomtatvány, amelyben a nyertesek a sorsoláson készült fényképük – és nem nevüknek és lakóhelyüknek a fényképükkel együtt történő – felhasználásához járulnak hozzá.*

Megállapítottam továbbá, hogy nyilvántartásunk szerint sem a Royal Ambassador Kft., sem a Swiss Ambassador, Euro Direct Service, Top Trading Hungary, Biotonic elnevezésű adatkezelők nem jelentkeztek be az Adatvédelmi Nyilvántartásba (Avtv. 28–30. §).

V.

Az alábbi ajánlást teszem:

- Egy adatkezelésnek csak egy adatkezelője lehet. Nem használhat közös direkt marketing adatbázist több önállóan bejegyzett cég.
- Amennyiben több cég közös direkt marketing célú akciót szervez, az érintett személyeket tájékoztatniuk kell arról, hogy ki a felelős adatkezelő, akivel vagy amellyel az érintett kapcsolatban áll, valamint tájékoztatni kell az érintetteket az adatátadás tényéről, céljáról. Átadni (közös akcióban felhasználni) csak akkor lehet a név- és címlistán szereplő adatokat, ha az érintettek előzetes tájékoztatása megtörtént és az adatátadást (közös felhasználást) az érintettek nem tiltották meg.
- Ha egy közvetlen üzletszerzési módszereket alkalmazó cég megváltoztatja elnevezését, erről egyértelműen tájékoztatnia kell mind korábbi – még aktív – ügyfeleit, mind pedig az üzletszerző tevékenysége során megkeresett személyeket.
- A vizsgált cég(ek) adatkezelését és ügyiratkezelését oly módon kell átalakítani, hogy az mind az érintettek, mind a külső ellenőrzés számára átlátható legyen, a személyes adatok felhasználásának teljes folyamata követhetővé váljon. A nyilvántartásnak tartalmaznia kell a személyes adatok forrására és továbbítására vonatkozó adatokat (naplózás); az ügyiratokon, leveleken és más postai küldeményeken – beleértve azok borítékjait is – fel kell tüntetni a dátumot.
- A direkt marketing adatkezelő gondoskodjon arról, hogy az adataikat letiltók rendelkezését késedelem nélkül teljesítse és nyilvántartásba (tilalmi listára) vegye, és erről az érintett személy írásbeli visszaigazolást kapjon.
- Az adatkezelő a jövőben az érintettekhez eljuttatott direkt marketing célú nyomtatványain egyértelműen és a magyar nyelv szabályainak megfelelően közölje az adat forrását, az adat esetleges későbbi továbbítására vonatkozó információkat, valamint az adatletiltás érvényesítési lehetőségeit.
- Felszólítom a Royal Ambassador Kft.-t, hogy törölje az adatbázisából azoknak a személyeknek az adatait, akik nem maguk keresték meg a Royal Ambassador Kft.-t, vagy akik 1997. január 1-ig – a Központi Nyilvántartó és Választási Hivatalnál végzett adategyeztetést követően – nem kapták meg a törvényben előírt tartalmú értesítést adataik kezeléséről.
- Felszólítom a Royal Ambassador Kft.-t, hogy személyesadat-kezelését jelentse be az Adatvédelmi Nyilvántartásba.

Budapest, 1998. május 7.

Dr. Majtényi László

(398/A/1997)

Vezető köztisztviselők körében elrendelt "irányított személyiségvizsgálattal" kapcsolatban lefolytatott

adatvédelmi biztosi vizsgálat eredményeit összegző

ajánlás

I.

Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) egy, a tervezett vizsgálatban személyesen érintett köztisztviselője az Adatvédelmi Biztos Irodájához benyújtott panaszában kifogásolta, hogy az APEH elnöke, Dr. Kékesi László írásban elrendelte az adóhatóság vezető köztisztviselői "irányított személyiségvizsgálatának" elvégzését egy személyzeti tanácsadó cég közreműködésével.

A panaszos megfogalmazása szerint "A személyiségvizsgálattal nyert információk felhasználása irányítási, munkaszervezési célokra súlyosan sérti az APEH köztisztviselőinek személyiségi jogait, miután köztisztviselői jogviszonyukba nem személyiségük teljességével, hanem annak a szaktudásuk köré szervezett és a hivatal számára szükséges készségeivel és adottságaival léptek. Ez jogviszonyuk alapja".

A vizsgálat során megkerestük az APEH elnökét és az ügyben érintett tanácsadó céget.

Dr. Kékesi László APEH-elnök a megkeresésre küldött levelében a vizsgálat céljaként a "humánkapacitás feltérképezését" jelölte meg, de hozzátette, hogy "a felmérés nem kérdőjelezi (nem kérdőjelezheti) meg az érintettek szakmai/munkajogi alkalmasságát".

Az 1998. január 30-án kelt levéllel kapcsolatban, melyben az érintetteket először tájékoztatták a vizsgálatról, Dr. Kékesi László megjegyezte, hogy "azt a főosztály az előkészítés jelen szakaszában kellő megalapozottság, egyeztetés és az én engedélyem nélkül küldte ki".

Az ügy nyilvánosságra kerülése nyomán egyébként az APEH a vizsgálatot néhány hónappal – 1998 első félévének végéig – elhalasztotta.

Az APEH elnöke fontosnak tartotta kiemelni a következőket:

A tervezett felmérés célja, hogy pontos képet nyerjenek a vezetői állomány képességeiről és meghatározzák a fejlesztési irányokat és célokat. A felmérés kiterjed a teljes vezetői állományra (hivatal vezetése, hivatali főosztályvezetők, főosztályvezető-helyettesek, osztályvezetők, megyei igazgatók és személyi titkárok) – összesen mintegy 120 főre.

A felmérésben való részvétel nem kötelező, a részvétellel kapcsolatos döntése miatt senkit hátrány nem érhet.

A felmérés úgynevezett irányított készség- és képességvizsgálattal történik, ami kifejezetten meghatározott tulajdonságok felderítésére irányul.

Külső cég megbízása azért indokolt, mert a közigazgatáson belül ilyen felméréseket végző intézmény nem működik, másrészt így biztosított az objektivitás.

Adatvédelmi garanciát jelent az önkéntesség és a részleges anonimitás, mert az eredmények személyhez történő társítását, vagyis az adatok összekapcsolását kizárólag az APEH elnöke végezheti el.

A felmérés egyéenkénti eredményéhez csak az APEH elnöke és az érintett személy férhet hozzá, azt csak a célnak megfelelően lehet felhasználni.

Amennyiben az érintett az értékelés eredményét kifogásolja, a vizsgálat megismételhető.

Dr. Kékesi László hangsúlyozta, hogy a felmérés tényének a sajtóhoz való *"kiszivárogtatásával"* kapcsolatos belső vizsgálatot nem indította meg, az ügyben titkosításra nem került sor.

Az átvilágítást lebonyolító céggel Dr. Kékesi László tájékoztatása szerint a megállapodás megkötésére még nem került sor, így – mint írja – *"a megállapodás részleteit ismertetni nem áll módomban"*.

A vizsgálat kitért arra a körülményre is, hogy a tanácsadó cégek személyiségfelmérő tesztjeinek értékelésénél sor kerül-e szakpszichológus igénybevételére. Az országos tisztifőorvos és az érintett tanácsadó cég egybehangzó állítása szerint a tesztek összeállítását és értékelését általános pszichológus végzi, így az irányadó jogszabályban előírt részletes nyilvántartási kötelezettség őket nem terheli.

A tanácsadó cég vezetője levelében azt a tájékoztatást adta, hogy a képességvizsgálat eredményeit személyre szóló egyéni értékelő füzetben részletesen elemzik és minősítik, valamint a vizsgált személyzeti állományról átfogó elemzést készítenek. Megnevezik a vezetésre alkalmas személyeket, tehetségbankot állítanak fel, felderítik a tehetséges, de még képzésre szoruló munkatársakat. A jelölteket a kapott eredmények alapján minősítik, a képességek értékszámait oszlopdiagramban is megjelenítik.

Az átvilágítást képességvizsgálati teszt, intelligenciateszt, grafológiai kontrollvizsgálat, célzott interjú, egyéb személyes információk felhasználásával végzik.

A tesztkiértékelő lapokat nem adják oda a megbízónak, hanem csak az eredmények alapján készített szakvéleményt, mely kifejezetten a vizsgálati célul kitűzött képességkimutatást szolgálja.

Az ügyvezető igazgató mellékletként csatolt egy kitöltetlen, a munkáltatónál maradó munkavállalói nyilatkozat-mintát a vizsgálat elkészítésének és az eredmény munkáltatóhoz való továbbításának engedélyezéséről, valamint a vizsgált személlyel készítendő interjú és az APEH-hel való megállapodás tervezetének szövegét.

II.

Az ügy adatvédelmi szempontból legfontosabb vizsgálandó kérdése a megbízó, vagyis az APEH eljárásának jogszerűsége.

A köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény (Ktv.) 61. § (1) bekezdése szerint *"a közigazgatási szerv a köztisztviselőről az e törvény 3. számú mellékletében meghatározott adatkörre kiterjedő nyilvántartást vezet (a továbbiakban: közszolgálati alapnyilvántartás). A 3. számú mellékletben nem szereplő körben – törvény eltérő rendelkezésének hiányában – adatszerzés nem végezhető, ilyen adatot nyilvántartani nem lehet.*

(2) A közigazgatási szerv közszolgálati alap-nyilvántartási rendszere és a központi közszolgálati nyilvántartás törvény felhatalmazásának hiányában más adatrendszerrel nem kapcsolható össze...

(5) A köztisztviselő jogosult a róla nyilvántartott helytelen adat helyesbítését, a jogellenesen nyilvántartott adat törlését kérni, a jogellenesen kért adat közlését megtagadni. Az adatkezelő köteles a helytelen adatot haladéktalanul helyesbíteni, illetve törölni."

A Ktv. tehát pontosan meghatározza, hogy a közigazgatási szerv a köztisztviselőkről milyen személyes adatokat gyűjthet és tarthat nyilván.

Ezek között a 64. § alapján szerepelnek a minősítési adatok is.

A minősítés a köztisztviselő munkavégzésének tényeken alapuló átfogó értékelése. Döntő jelentősége abból fakad, hogy meghatározó szerepe van az érintett anyagi és erkölcsi elismerésében. Az előmenetelen kívül a jutalmazás, a kitüntetés, a vezetői megbízás, az áthelyezés, a képzésben való részvétel, valamint a mérlegelési jogkörbe tartozó juttatások odaítélése is döntően a minősítéstől függhet. A minősítés célja, hogy a munkáltató tárgyilagosan ítélje meg a köztisztviselő teljesítette-e a következő magasabb besorolási fokozatba történő előrelépés feltételeit.

A minősítés a munkáltatói jogkör gyakorlójának hatáskörébe tartozik. Ha a hivatali szervezet vezetője jogát átruházza, a minősítést végző vezető köteles közvetlen felettesének a minősítést bemutatni, mielőtt azt a köztisztviselővel ismertetné. Ez kvázi jogorvoslatként is működhet, mivel a felettes vezető, mint a minősítési jog eredeti jogosultja meg is változtathatja a minősítés tartalmát. A minősítés során a Ktv.-ben meghatározott szempontokat kell figyelembe venni, de arra is lehetőség van, hogy ezeken felül a minősítés további szakmai kritériumokra is kiterjedjen.

A 34. § (5) alapján a minősítésben csak kellően alátámasztott, tényeken alapuló megállapítások szerepelhetnek. A minősített alkalmasságának megítélését a minősítő írásban indokolni köteles. A kötelező minősítéshez előírt legalább egyévi "*együttdolgozás*" feltétel [34. § (1)] is azt az értelmezést támasztja alá, miszerint a minősítés alapja csak olyan tény lehet, melyet a minősítő a köztisztviselő munkájával, munkavégzésével kapcsolatban értékel.

A minősítésben nem lehet felhasználni olyan adatokat, melyek "*külső*" forrásból származnak. Az irányított személyiségvizsgálat eredménye a törvény által előírt ténynek ebben az értelemben nem minősülhet.

III.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 3. § (1) bekezdés alapján személyes adat csak akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul vagy azt törvény elrendeli. A 3. § (2) bekezdés értelmében a (személyiségvizsgálat során esetleg felbukkanó) különleges adatok kezeléséhez a törvényi felhatalmazás esetén kívül már az érintett írásbeli hozzájárulása is szükséges.

Az Európai Uniónak Az egyénnek a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról szóló, 95/46/EC Irányelve 2. cikkely (h) pontjának meghatározása szerint "*az adatalany hozzájárulása az adatalany kívánságának önkéntes, határozott és tájékozott kinyilvánítása, mellyel beleegyezését fejezi ki az őt érintő személyes adatok feldolgozásába*". Az Adatvédelmi Biztos Irodájának joggyakorlata az adatvédelmi törvénynek az érintett hozzájárulását rendelő szabályát – a tisztességes és törvényes adatkezelés törvénybe foglalt feltételének megfelelően – eddig is ezzel az értelemmel alkalmazta. Eszerint például az egzisztenciális kényszer

illetőleg az adatalany saját döntése körülményeiben való tájékoztatlansága – valódi akarat hiányában – kétségessé teszi bejegyzésének érvényességét.

Az APEH elnökének megállapítása szerint a felmérések célja nem egyéni következtetések levonása, hanem a köztisztviselői kar munkájának segítése, a hiányosságok pótlása, illetve hibák kiküszöbölése, valamint Dr. Kékesi László kiemelte a felmérésnek való alávetés önkéntességét is.

Ebből következik, hogy az adatkezelés deklarált céljának és módszerének nem felelt meg az az eljárás, ahogy az APEH vezető tisztviselőit mintegy "*felszólították*" a megjelenésre a személyiségvizsgálaton.

IV.

Az alábbi ajánlást teszem:

- Az APEH vezető beosztású munkatársainak személyiségvizsgálatára irányuló eljárása azzal a feltétellel minősülhet jogszerűnek, ha biztosítják a teljes önkéntességet és anonimitást, tehát még az APEH elnöke sem jogosult a vizsgálati eredményeket a vizsgált személlyel összekapcsolni.
- A személyiségvizsgálat e feltétele természetesen csak a már kinevezett és a köztisztviselői állományba felvett személyek esetében irányadó.
- Közfeladatot ellátó személyek hivatalból kezdeményezett pszichológiai vizsgálatait, illetőleg "*készség- és képességvizsgálatait*" – az önkéntesség követelményének biztosítása mellett is – úgy kell elvégezni, illetve elvégeztetni, hogy illetéktelenek a közigazgatás, illetve az állami igazgatás körén kívül se juthassanak olyan adatok birtokába, melyekkel a közigazgatás pártatlan működését befolyásolni lehet.

Budapest, 1998. május 8.

Dr. Majtényi László

(95/A/1998)

**Kiskorú egészségügyi adatai kezelésének jogszerűségével foglalkozó
adattvédelmi biztosi
vizsgálat megállapításait összegző**

ajánlás

I.

Az Adattvédelmi Biztos Irodájához 1998 március végén több beadvány érkezett, melyek egy Bács-Kiskun megyei településen élő kiskorú, P. K. terhességére vonatkozó személyes adatai védelméhez fűződő jogának megsértéséről számoltak be.

A beadványok szerint a 13 éves kislány nem kívánt terhessége megszakítását kérte édesanyja egyetértésével, az orvosi beavatkozás időpontját február 27-ére tűzték ki. A terhességről tudomást szerzett az Alfa Magzat-, Csecsemő-, Gyermekek- és Családvédelmi Szövetség (a továbbiakban: Alfa Szövetség). Az Alfa Szövetség szerint a kiskorút környezete erőszakos ráhatással igyekezett magzatának elhajtására kényszeríteni. A terhességmegszakítás megakadályozása céljából dr. Téglássy Imre, az Alfa Szövetség főtitkára százezer forintot helyezett letétbe a magzat javára, és mivel ez az összeg a magzatot csak élveszületés esetén illethette volna meg, Ács Rozália elnök március 3-án kelt levelében Baja Város Polgármesteri Hivatal Gyámhivatalától dr. Boós Tibor miskolci ügyvéd személyében méhmagzati gondnok kirendelését indítványozta. Az indítványban Ács Rozália elnök közölte, hogy "Miskolc Megyei Jogú Város" egy ugyanilyen ügyben dr. Boós Tibor ügyvédet már kirendelte méhmagzati gondnoknak, aki pert indított a kiskorú anya és törvényes képviselője ellen. Az Alfa Szövetség képviselőjében Ács Rozália elnök és Téglássy Imre főtitkár március 1-jén kelt levelükben a bajai kórház igazgatójával közölték, hogy a magzat életének védelmében gyámhatósági eljárást indítottak, és kérték a március 3-ára kitűzött terhességmegszakítás elhalasztását.

Az indítványozók azt kérték az adattvédelmi biztostól, hogy vizsgálja meg: az Alfa Szövetség visszaélt-e a kislány személyes adataival; jogszerűen kerültek-e birtokába az adatok; kit és milyen felelősség terhel a törvénysértésért, illetve javaslat érkezett büntetőeljárás kezdeményezésére is.

A Bajai Polgármesteri Hivatal Gyámhivatala az Alfa Szövetség kérelmének helyt adott, és március 2-án kelt határozatában kirendelte gondnokul a miskolci ügyvédet.

Dr. Boós Tibor miskolci ügyvéd március 4-én keresetet terjesztett elő a Bajai Városi Bíróság előtt P. K. kiskorú és édesanyja – mint II. és I. rendű alperesek – ellen annak megállapítása iránt, hogy a terhesség nem szakítható meg.

A Bajai Városi Bíróság az ügyvéd kérelmének helyt adott, és ítéletében megállapította, hogy "*a méhmagzati életkorát élő felperesnek, az Alkotmányban biztosított emberi élethez való jogát a II. r. alperesen végrehajtani tervezett művi abortusz sérti*", ezért hatálytalanította a kislány édesanyjának – törvényes képviselőjének – a terhesség megszakítása iránt előterjesztett kérelmét, mint jognyilatkozatot. A városi bíróság megállapította azt is, hogy "*a kiskorú II. r. alperesnek a terhessége megszakítása iránt előterjesztett kérelme – mint jognyilatkozat – semmis*".

Az ítélet ellen a kislány ügyvédje fellebbezést nyújtott be. Mivel a terhességet időközben megszakították, a másodfokon eljáró Bács-Kiskun Megyei Bíróság a Bajai Városi Bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte, az eljárást a végrehajtott abortusz miatt megszüntette.

II.

A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény biztosítja a polgárok személyes adataik védelméhez fűződő jogát. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 2. § 2. pontja különleges adatnak minősíti többek között az egészségi állapotra vonatkozó adatokat. Az Avtv. 3. § (2) bekezdése alapján különleges adatot csak akkor lehet kezelni (ide értve az adatok felvételét, tárolását, továbbítását is), ha ahhoz az érintett írásban hozzájárult, vagy törvény azt elrendeli. A különleges adat nyilvánosságra hozatalához is szükséges az érintett írásbeli hozzájárulásának beszerzése, kétség esetén azt kell vélelmezni, hogy az érintett a hozzájárulását nem adta meg. A személyes adatok védelméhez fűződő jogot és az érintett személyiségi jogait – törvényben rögzített kivételtől eltekintve – más érdekek nem sérthetik (4. §).

A magyar jogrendszerben egészségügyi adatok kezelésére törvényi felhatalmazást az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény ad. A törvény értelmében az Alfa Szövetség nem egészségügyi ellátást végző intézmény, ezért nem is kezelhet ilyen adatot, és mivel más törvényben sincs felhatalmazása egészségi állapotra vonatkozó adatok kezelésére, ezért azt csak az érintett írásbeli hozzájárulásával végezheti jogszerűen. A cselekvőképtelen kiskorú esetében a felhatalmazást törvényes képviselője adhatja meg.

III.

Az ügy sürgősségére tekintettel 1998. március 23-án, a beadványok hivatalomhoz érkezését követő napon munkatársaim helyszíni vizsgálatot tartottak Baján és Dávodon. Tekintettel azonban arra, hogy az első indítvány nem az érintettől, hanem a Társaság a Szabadságjogokért emberi jogi jogvédő szervezettől érkezett, ezt megelőzően a dávodi önkormányzat útján kapcsolatba léptem az érintettekkel. A terhes gyermek édesanyja a polgármester jelenlétében kérte az adatvédelmi biztosi vizsgálat megindítását. A vizsgálat célja annak kiderítése volt, hogy az Alfa Szövetséghez ki továbbította a kislány terhességére vonatkozó különleges adatokat és az Alfa Szövetség jogszerűen kezelte-e azokat.

Munkatársaim a helyszíni vizsgálat alkalmával felkeresték dr. Géczy Imrénét, a Bajai Egyesített Szociális Intézmény Gyermekjóléti Szolgálatának vezetőjét, aki közölte, hogy megbízatásánál fogva az ügyben a szolgálat részéről kezdetektől fogva eljár, több alkalommal beszélt a kislánnyal és családjával, megpróbált segíteni a kislánynak döntéshozatalában. Géczyné elmondta, hogy az Alfa Szövetséggel munkakapcsolatban nem áll, szakmai konferenciák révén ismeri tevékenységüket. Megkereste őt a Kecskeméti 1. számú Családsegítő Szolgálat vezetője – aki tudomása szerint tagja az Alfa Szövetségnek – és felajánlotta, hogy elhelyezi a kislányt a kecskeméti anyaotthonban, ha megszüli gyermekét.

Dávodon a Polgármesteri Hivatalban a polgármester és a mb. jegyző jelenlétében munkatársaim meghallgatták a kislányt, édesanyját és két testvérét. Az anya elmondta, hogy az Alfa Szövetséget még hírből sem ismerték, nincs telefonjuk, és kizártnak tartja, hogy a lánya vagy annak barátnője értesítette volna az Alfa Szövetséget.

1998. március 27-én levélben fordultam a dávodi iskola igazgatójához, a plébánoshoz, a bajai gyámhivatalhoz és kértem, közöljék, hogy tudomásuk szerint az Alfa Szövetség milyen forrásból szerezte meg a kislány terhességére vonatkozó adatokat. A megkeresett személyek azt válaszolták, hogy az Alfa Szövetséggel nem állnak kapcsolatban, nem ők továbbították a kislány adatait. A sajtó hírt adott arról, hogy a Népjóléti Minisztérium munkatársai a terhességmegszakítással kapcsolatban

vizsgálatot folytattak Baján és Dávodon, ezért a minisztertől felvilágosítást kértem arról, hogy tudomására jutott-e, ki értesítette az Alfa Szövetséget a terheességéről. A népjóléti miniszter azt válaszolta, hogy a méhmagzati gondnok kirendelésének törvényességét vizsgálták, ennek során nem merült fel adat arra nézve, hogy az Alfa Szövetség milyen forrásból szerezte meg az adatokat. A népjóléti miniszter a Legfőbb Ügyésznél kezdeményezte az Alfa Szövetség tevékenységének törvényességi felülvizsgálatát. A Bajai Városi Ügyészség vezetője megkeresésemre március 26-án arról tájékoztatót, hogy megrontás büntetnének alapos gyanúja miatt folytatnak eljárást, az adattovábbítás jogszerűségét nem vizsgálják. Április 28-án az ügyészség egyik munkatársa telefonon közölte, hogy a vizsgálatot kiterjesztették a jogosulatlan adatkezelés, illetőleg a különleges személyes adatokkal való visszaélés bűncselekményekre is.

Dr. Téglássy Imrétől, az Alfa Szövetség főtitkárától március 26-án kelt levelemben arról kértem tájékoztatást, hogy milyen forrásból jutottak hozzá a kislány személyes adataihoz és milyen jogszabályi felhatalmazás alapján kezelik ezeket a különlegesnek minősülő adatokat. Megkérdeztem azt is, hogy ki az a személy, aki a megyében működtetett "Alfa hang" telefont kezeli (a sajtó beszámolója szerint az Alfa Szövetség több megyében üzemeltet mobil segélytelefont). A rendelkezésemre álló dokumentumok tanúsága szerint az Alfa Szövetség Baja Város Kórházának, Polgármesteri Hivatala Gyámhatóságának és más szervezeteknek írt leveleit a "Harlequin H. Kft." továbbította faxkészülékén keresztül, ezért kértem, hogy közölje, milyen jogszabályi felhatalmazás alapján továbbította az Alfa Szövetség a kislány különleges adatait a Harlequin H. Kft.-nek. A Harlequin H. Kft. egy szerelmes regény-füzetsorozat kiadásával foglalkozó gazdasági társaság.

Az Alfa Szövetség válaszát április 29-én kaptam meg, ebben Kovács Ferencné elnök – aki április elejétől látja el feladatát – a következőket közölte:

Fő munkaeszközük a mobiltelefon, ezen segélykérő és figyelemfelhívó telefonhívásokat fogadnak. A konkrét esetről több munkatársukhoz, köztük Bácskai Andrásné Bács-Kiskun megyei képviselőjükhöz is érkeztek hívások. Kovács Ferencné elnök szerint az Alfa Szövetséggel a bajai káplán vette fel a kapcsolatot, aki nem tagjuk, tevékenységüket szórólapról ismeri. A káplán az Alfa Szövetségtől azt kérte, hogy segítsék a kislányt döntése kialakításában. A válasz szerint azért továbbította a hivatalos dokumentumokat dr. Téglássy Imre a Harlequin Magyarország Kft. faxkészülékén, mert szűkös anyagi viszonyok között tevékenykednek és nincs saját készülékük. Kovácsné szerint a főtitkár *"életszerűen használta munkahelye faxkészülékét. A használat ellenértékét egyébként munkahelye részére számlával igazolhatóan megfizette"*. Kovács Ferencné szerint az esetet nem az Alfa Szövetség hozta nyilvánosságra.

Dr. Keresztes Tamás budapesti ügyvéd a kislány és édesanyja – mint sértettek – képviselőjében április 27-én büntető feljelentést tett a Bajai Városi Rendőrkapitányságon az Alfa Szövetséget képviselő Ács Rozália és dr. Téglássy Imre ellen magántitok jogosulatlan felfedése, jogosulatlan adatkezelés és különleges adatok jogosulatlan nyilvánosságra hozatala bűncselekmények elkövetése miatt. Ez a büntetőeljárás nyomozati szakban jelenleg is folyik. A rendelkezésemre álló információk alapján megállapítható, hogy az ügyben érintett személyek és intézményvezetők nyilatkozatai eltérnek egymástól abban a tekintetben, hogy kitől szerzett tudomást az Alfa Szövetség a kiskorú terheességéről, azonban nyomozást az országgyűlési biztosok nem végezhetnek, ez a nyomozóhatóságok feladata. Annak tényét az adatvédelmi biztosi vizsgálat megállapította, hogy az Alfa Szövetség jogellenesen kezelte ezeket az adatokat.

IV.

Az írott és az elektronikus sajtó tudósításai révén időközben országos nyilvánosságot kapott a terheességmegszakítási ügy. A híradások, tudósítások P. K. monogrammal jelölték a kislányt, a

település neve D-ként szerepelt, azonban a Magyar Televízió 1-es csatornája 1998. március 23-án hétfőn a 19 óra 30 perckor kezdődött esti híradójában bemutatta a kislány édesanyját, a család házat, közölte a kislány nevét, lakóhelyének nevét, a ház pontos címét. 1998. március 25-én ezért levélben fordultam dr. Révész T. Mihályhoz, az Országos Rádió és Televízió Testület (a továbbiakban: ORTT) elnökéhez és kifejtettem, hogy álláspontom szerint ilyen és hasonló esetekben – akár az érintettek tiltakozásának esetleges hiányában – sincs joga a sajtónak a felsorolt személyes adatokat közzétenni. A Magyar Televízió – egyéb jogszabályok mellett – megsértette a rádiózásról és a televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 3. § (2) bekezdését, amely alapján a műsorszolgáltató köteles tiszteletben tartani az emberi jogokat. Erre tekintettel kezdeményeztem az elnöknel a műsorszolgáltató felelősségre vonását a hivatkozott törvény 41. §-a és 112. §-a alapján.

Ezen a napon sajtóközleményt adtam ki, melyben felhívtam az újságírók figyelmét arra, hogy a kislány – életkorára tekintettel – bűncselekmény áldozata, a hatályos törvény szerint teherbe esése bűncselekmény következménye. A kislányra vonatkozó különösen érzékeny adatok a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény rendelkezései szerint különleges adatnak minősülnek, a törvény fokozott védelme alatt állnak. Az áldozat fiatal korára tekintettel a sajtónak különösen tekintettel kell lennie a kislány személyiségi jogainak megóvására, a kislány és családja nyugalma biztosítására. A sajtót tájékoztattam arról, hogy kezdeményeztem az Országos Rádió és Televízió Testület eljárását a már említett hírműsor készítőinek felelősségre vonása céljából. A sajtóközleményben általános kíméletet kértem a sajtómunkatársaktól.

Várnagy József, az ORTT szervezési és jogi igazgatója május 20-án értesített arról, hogy az általam kezdeményezett vizsgálatot befejezték. Arról nem kaptam tájékoztatást, hogy a határozatot nyilvánosságra hozták-e, a sajtótudósításokban a határozat ismertetésével nem találkoztam. Az ORTT 158/98. sz. határozatában megállapította, hogy a Magyar Televízió megsértette az Rtv. 3. § (2) bekezdését; nem járt el körültekintően, amikor a kiskorú és családjának nevét és címét pontosan közölte a nézőkkel. Az ORTT indítványom alapján megállapította, hogy az MTV jogsértést követett el, ugyanakkor határozatában "felhívja a műsorszolgáltatót a jogsértés megszüntetésére". A testület nem adott arra nézve iránymutatást, hogy a szóban forgó, 1998. március 23-án elkövetett jogsértést hogyan kell és lehet megszüntetni.

V.

Az adatvédelmi biztosi eljárás az Alfa Szövetség jogsértő magatartásán túlmutató jogalkotási mulasztást is feltárt. Amint azt már korábban a Magyar Vöröskereszt karitatív gyűjtőakciójához szükséges név- és laccím adatok kiszolgáltatásának lehetőségéről szóló állásfoglalásomban (893/K/1997) kifejtettem, (lásd: *Az adatvédelmi biztós beszámolója, 1997, 293. old*) a kutatás és közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és laccím adatok kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. törvény hatálya nem terjed ki a karitatív és más közhasznú szervezetek tevékenységére. E korábbi állásfoglalásom megállapította, hogy "a jelenlegi szabályozás alapján a nonprofit szervezeteknek kevesebb törvényes lehetőségük van a polgárokkal való kapcsolatteremtésre, mint a direkt marketing módszereket alkalmazó kereskedelmi cégeknek. Megítélésem szerint szükséges lenne e kérdés törvényi szabályozása". A törvényi szabályozás máig késik. Noha csak erőltetett okfejtéssel lehetne azt bizonyítani, hogy az Alkotmány valamelyik tételes rendelkezésébe ütközik az a szabályozás, mely a közvetlen üzletszerzés érdekében több jogot oszt ki a direkt marketing cégeknek, mint a karitatív célt követő szervezeteknek, ez kétségkívül ellentétben áll alkotmányos értékekkel, a jogállamiság eszméjével. Indokolt, hogy törvény határozza meg, mely esetekben jogosultak nonprofit szervezetek kapcsolatteremtés céljából személyes adatokat kezelni. Az ilyen adatkezelésnek is vannak alkotmányos korlátai. Az emberbaráti cél sem jogosíthat fel senkit arra, hogy a magánéletbe beavatkozzon, jog által biztosított személyes döntést elvonjon, a lelkiismeret

szabadságát akár a legnemesebbnek tartott eszme jegyében kétségbe vonja. A magánélet védelmét biztosító alkotmányos szabályok alapján az alkotmányos állam elismeri az értékválasztás szabadságát, melynek korlátairól is maga az Alkotmány szólhat. A jogok elosztása során a törvényhozónak mindig tekintettel kell lennie a magánélet oltalmára.

VI.

Az alábbi ajánlásokat teszem:

- A szociális és karitatív tevékenységet folytató társadalmi szervezetekre ugyanúgy vonatkoznak az adatvédelmi törvény előírásai, mint bármely más adatkezelőre. Ha a társadalmi szervezetet harmadik személy értesíti az érintett személyes adatairól, az adat kezelésének jogszerűségéhez be kell szerezni az adatalany, illetőleg – cselekvőképességének hiánya illetve korlátozott volta esetén – törvényes képviselője hozzájárulását. A hozzájárulás megadása esetén is tájékoztatni kell az érintettet az adatkezelés céljáról és arról, hogy az adatkezelő mely szervnek vagy személynek és milyen célból fogja továbbítani az érintett adatait.
- A szociális és karitatív tevékenységet folytató társadalmi szervezetek törvényben el nem ismert érdekre hivatkozással nem sérthetik a magánszemélyek személyes adatainak védelméhez fűződő jogát, valamint egyéb személyiségi jogait.
- A szociális és karitatív társadalmi szervezetek tevékenységüket az érintettek lehető legnagyobb kíméletével és egyetértésével kell kifejtetniük, el kell kerülniük a zaklatás mindenféle formáját. E szervezeteknek példát kell adniuk a személyes méltóság tiszteletéből, az érintettel minden esetben a legteljesebb mértékben együtt kell működniük. Működésük alapeszméjével ellentétes az a tevékenység, ha a segítségükre igényt nem tartó kiskorút és törvényes képviselőjét perbe fogják. Az ilyen szervezetek célja a segítség, támogatás kell legyen, nem pedig az elrettentés, a hatóság elé citálás, felelősségre vonás.
- A jelenleg folyó büntetőeljárásnak ki kell terjednie a Btk. 177/A. §-ában foglalt jogosulatlan adatkezelés és a 177/B. §-ban foglalt különleges személyes adatokkal visszaélés bűncselekmények elkövetésével gyanúsítható személy(ek) felelősségének tisztázására.
- Javaslom az Országgyűlésnek, hogy alkosson törvényt a társadalmi szervezetek karitatív célú adatkezeléséről, különös tekintettel a kiemelt védelmet élvező különleges személyes adatokra.

Budapest, 1998. június 10.

Dr. Majtényi László

(231/A/1998)

Betéti kártyák természetes személy részére történő kibocsátása során a kibocsátó hitelintézet által kezelhető személyes adatokról szóló adatvédelmi biztosi

ajánlás

I.

Az elmúlt évben beadvánnyal fordult hozzám egy panaszos, aki azt kifogásolta, hogy az egyik kereskedelmi bank betéti kártya kibocsátásakor munkahelyének adatait, illetve más hitelintézeteknél vezetett számláira vonatkozó adatait igényelte. A panasz nyomán indított vizsgálatot lezáró állásfoglalásomban kifejtettem, hogy a bank ezen adatok kezelésére a szóban forgó esetben nem volt jogosult (742/A/1997). Az állásfoglalást a Magyar Bankszövetség is köröztette tagbankjai között. Mindennek ellenére az elmúlt hónapokban újabb polgárok fordultak hozzám más hitelintézeteket illető hasonló panaszokkal, ezért az új tényállás alapján – a panaszok nyomán – vizsgálatot kellett indítanom.

II.

A szóban forgó esetekben a polgárok betéti (debit) kártyára vonatkozó bankkártya-igénylőlapot töltötték ki. A betéti kártyák sajátossága az, hogy – a hitelkártyákkal ellentétben – a kártya birtokosa nem végezhet a kártyához tartozó folyószámla egyenlegét meghaladó műveleteket, vagyis a kártya rendeltetésszerű használata során az ügyfél általában nem kerül adósi pozícióba, s ha igen, adóssága akkor sem haladhatja meg a bank részéről a folyószámla és a betéti kártya használatának ellenértékéért felszámolt díjakat.

A panaszosok két igénylőlapot kifogásoltak. Az egyik az ügyfél egyéb (a kártya kibocsátóján kívüli) bankoknál vezetett számláira és munkahelyére irányuló kérdéseket tartalmaz. A másik űrlap kitöltése során az egyéb bankoknál vezetett számlák és a munkahely neve mellett alkalmazottak esetében az éves bruttó és nettó jövedelem összegére, vállalkozók esetében a vállalkozás tevékenységi körére, nevére vonatkozó adatokat kell megadni, s az ügyfélnek válaszolnia kell arra is, van-e saját tulajdonú háza/lakása, nyaralója, telke, gépkocsija, mennyi kölcsöntartozásának havi összege, mennyi a lakással kapcsolatos kiadások havi összege, illetve mennyi a család egy főre jutó havi jövedelme, van-e bankkártyája, s ha igen, azt melyik bank bocsátotta ki, volt-e már elutasított kártyakérelme, illetve visszavont kártyája. Mindkét igénylőlapon szerepel a figyelmeztetés, mely szerint az ügyfél a közölt adatok valódiságáért felelősséggel tartozik; az egyik igénylőlap szerint *"az ügyfél hozzájárulását adja abhoz, hogy a közölt adatokat a Bank szükség esetén ellenőrizze"*.

Mindkét igénylőlap kapcsán tájékoztatást kértem a kibocsátó hitelintézetek vezetésétől arról, mi indokolja a széles adatkör kezelését. Az első esetben a cégvezetés arra hivatkozott, hogy a bank az úgynevezett középbankok sorába tartozik, s fiókhálózata a hagyományosan lakossági szolgáltatásokat nyújtó bankokénál kisebb, *"ezért kénytelenek vagyunk különféle eszközökkel behatároltan tartani az ügyfélkör létszámát"*. Ilyen körülmények között a bank célja az, hogy egy ügyfél minél szélesebb szolgáltatási kört vegyen igénybe, s *"ehhez jó, ha tudjuk, hogy van-e munkahelye a jelentkező ügyfélnek, továbbá mivel a kártya manipulálásra is felhasználható, a nem munkakeresményből élőket sem szeretnénk ügyfeleink között tudni"*.

A bank ebben az esetben hivatkozott arra is, hogy a kérdéses adatok megadása nem kötelező; erről azonban az igénylőlap nem tájékoztatja az ügyfeleket, sőt az adatszolgáltatás önkéntességének ellentmondani látszik az igénylőlapon szereplő figyelmeztetés, amely szerint az ügyfél a feltüntetett

adatok valódiságáért büntetőjogi felelősséggel tartozik. A másik bank vezetősége szerint "elfordulhat, hogy akár az ügyfél, a (társ)bank vagy a kereskedő hibájából a bankkártyaszámla egyenlege negatív lesz, ilyen esetekben a bank a hitelkártyákhoz hasonló kockázatot vállal".

III.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. (Avtv.) 3. § (1) bekezdése alapján személyes adat – más esetek mellett – az érintett hozzájárulása esetén is kezelhető. A hazai joggyakorlat az érintett hozzájárulásának fogalmát egyre követetesebben az Európai Parlament és Tanács az egyénnek a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról szóló 95/46/EC sz. irányelve alapján értelmezi, amely szerint az adatalany hozzájárulása alatt kívánságának önkéntes, határozott és tájékozott kinyilvánítását kell értenünk (2. cikk (h) pont).

A hitelintézet által kidolgozott igénylőlap kitöltésével a polgár ajánlatot tesz a bank számára, amelynek elfogadásával az igénylőlapon megjelölt dokumentumokban foglalt általános szerződési feltételek által meghatározott tartalmú polgári jogi szerződés jön létre.

A szerződési ajánlatot tevő polgárnak természetesen hozzá kell járulnia ahhoz, hogy a bank – mint másik szerződő fél – személyes adatainak bizonyos körét megismerhesse, hiszen az ügylet csak így jöhet létre, ám ez az adatkör – az Avtv. alább idézett rendelkezéseire tekintettel – csak korlátozott lehet. Az Avtv. 3. § (1) bekezdése nem értelmezhető úgy, hogy az ügyfél beleegyezése bármely személyes adatának kezelésére jogalapot ad, függetlenül az adatkezelés céljától, a szóban forgó ügylet jellegétől.

Az Avtv. 5. § (1) bekezdése szerint személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie e célnak. Az 5. § (2) bekezdése szerint csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig.

Adatkezelés – az adatalany hozzájárulásával végzett adatkezelés is – csak akkor lehet törvényes, ha a célhozkötöttség követelménye érvényesül.

Betéti (debit) kártyával rendeltetésszerű használat esetén nem végezhető a folyószámla-egyenleget meghaladó műveletek, ezért nem indokolt és a célhozkötöttség elvét sérti, ha az ügyfél természetes azonosító adatainak és személyi igazolványának számán túl a hitelintézet ilyen kártyák kibocsátását megalapozó szerződések megkötése kapcsán ügyfelei magánszféráját sértve ennél jóval tágabb adatkört kezel. Alkotmányos jog aránytalan korlátozásához nem lehet indok, hogy rendeltetésellenes használat esetén a bank kockázatot vállal: az ilyen használat lehetőségét magának az elvárható gondossággal eljáró banknak kell kizárnia. Az ilyen módon keletkezett tartozás valamint a díjigények érvényesítéséhez az ügyfél azonosító adatainak ismerete is elegendő.

Nem lehet eltekinteni attól, hogy a szóban forgó esetekben a polgár csak a bank által előírt feltételekkel, a bank által kért adatok rendelkezésre bocsátásával tehet ajánlatot (adhéziós szerződés). Ilyen szerződések esetén hiányzik az az alkufolyamat, amelynek során a ügyfél mérlegelheti, hogy a másik szerződő fél érdekeit szem előtt tartva a személyes adatokhoz fűződő alkotmányos jogának korlátozásához milyen mértékben járul hozzá.

A blankettaszerződést kidolgozó félnek tehát fokozottan ügyelnie kell arra, hogy a szerződés a másik felet csak azon adatainak kiszolgáltatására kötelezze, amelyek indokoltak a szerződés célját

tekintve, s a többi, a szerződés által előírt adatkezelés (pl. bizonyos feltétel bekövetkezése esetén a szerződő fél adatainak továbbítása harmadik személy részére) is az ügylet céljához igazodjon. A szerződési tartalom meghatározásából kizárt polgár jogait aránytalanul korlátozó szerződési feltétel ugyanis sérti az Avtv. 7. § (1) bekezdésének a) pontját, amely szerint a kezelt személyes adatok felvételének tisztességesnek és törvényesnek kell lennie.

Ez az ajánlás csak a betéti kártya igénylésekor kezelhető adatkörre vonatkozik. Amennyiben az ügylet a bank részéről történő hitelnyújtást is magában foglal, illetve egyéb, a betéti kártyák használatával általában együttjártó meghaladó kockázatvállalással jár, akkor az ügyfél további adatainak kezelése is indokolt lehet.

IV.

Az üggyel kapcsolatban az alábbi ajánlást teszem:

- Betéti kártya természetes személy számára történő kibocsátása során a kibocsátó kizárólag az ügyfél azonosításához szükséges adatokat igényelheti.

Budapest, 1998. augusztus 19.

Dr. Majtényi László

(303/A/1998)

A Budapest XVI. Kerületi Önkormányzat Polgármesteri Hivatalában bevezetett városi telefonhívások adatainak kezelésével kapcsolatos adatvédelmi biztosi

ajánlás

I.

1997 novemberében megkereste hivatalomat egy Budapest XVI. kerületi önkormányzati képviselő, aki arról tájékoztattott, hogy az önkormányzat polgármesteri hivatalában új rendszerű telefonközpontot építettek ki. A rendszer csak egy személyi kódszám (PIN) beütése után teszi lehetővé, hogy a polgármesteri hivatal dolgozói és az önkormányzati képviselők városi vonalat vegyenek igénybe. A központi számítógép a beszélgetésre vonatkozó adatokat a személyi kódszám szerint rögzíti. A beadványozó szerint ez lehetővé teszi a dolgozókén túl az önkormányzati képviselők telefonjainak ellenőrzését is, a hívott számok azonosítását. Az önkormányzati képviselő arról tájékoztattott, hogy a számítógépes rendszerben rögzített adatok kezeléséről rendelkező adatvédelmi szabályzat nem készült.

Az önkormányzati képviselő azt kérdezte az adatvédelmi biztostól, hogy milyen adatvédelem illeti meg az önkormányzati képviselőket.

II.

A képviselő 1997 decemberében kiegészítésül elküldött egy polgármesteri hivattól kapott tájékoztatást, amely az 1997. október 1-je és 31-e közötti hívásait tartalmazza.

A listán a hívott számok szerepelnek (köztük az Adatvédelmi Biztos Irodájának telefonszáma) valamint a beszélgetési idő.

1998 márciusában az indítványozó elküldte a képviselő-testület 1998. február 10-ei üléséről készült jegyzőkönyvének részletét.

Eszerint Kovács Attila polgármester arról tájékoztatta a képviselőket, hogy előfordult olyan eset, amikor valaki visszaélt más kódjával, számlájára hívást kezdeményezett. A polgármester felkérte a képviselőket arra, hogy más kódját senki ne használja.

1998 áprilisában hivatalom megkeresést intézett Szabó Jánoshoz, a XVI. Kerületi Önkormányzat közigazgatási ügyosztályvezetőjéhez, adatvédelmi felelőshöz, melyben kértük, küldjék meg az új telefonrendszerrel kapcsolatos adatvédelmi szabályzatukat. Tájékoztatást kértünk az önkormányzati képviselők híváslistáinak tárolásával, kezelésével, megismerhetőségével kapcsolatos intézkedésekről is.

Mivel az adatvédelmi felelős a törvényes határidőn belül nem válaszolt megkeresésünkre, ezért május 20-án Szabó János adatvédelmi felelőst írásban felszólítottam arra, hogy postafordultával küldje el válaszát.

Az adatvédelmi felelős június 5-én elküldte a polgármesteri hivatal Számítástechnikai Adatvédelmi Szabályzatát, valamint a telefonrendszer kézikönyvéből azt a kivonatolt részt, amely a rendszer *"hozzáférési lehetőségeiről"* ad tájékoztatást. A számítástechnikai szabályzat nem érinti a telefonrendszer bevezetésével felmerült adatvédelmi kérdéseket. A telefonrendszer kézikönyvéből kimásolt oldalak a *"Telefon elszámolási programcsomag"* *"forgalomelemzés"* és a *"hívások napi eloszlása"*

funkcióit mutatja be, de ezek egyike sem tartalmaz adatvédelmi jogi rendelkezéseket. Az adatvédelmi felelős közölte, hogy a telefonrendszer próbaüzeme időszakában 1997 novemberében készítettek híváslistát, amelyet a polgármester "*demonstrációs céllal*" testületi ülésen adott át a képviselőknek.

Május 26-án egy ügyvéd írásban arról tájékoztatót, hogy áprilisban megbízást kapott a polgármesteri hivattól a telefonos adatvédelmi szabályzat elkészítésére. Közölte, hogy "*legalább három szabályozási lehetőség látszik kibontakozni*", tervezeteit be kívánta mutatni munkatársamnak "*a titokvédelmi jogszabályoknak való előzetes megfelelés vizsgálatának érdekében*". A polgármesteri hivatal képviselőjében fellépő ügyvéd az előzetesen egyeztetett időpontokban nem jelent meg, levélben sem küldte el szabályzattervezeteit.

III.

A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény biztosítja a polgárok jogát személyes adataik védelméhez. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 3. § (1) bekezdése alapján személyes adatot csak akkor lehet kezelni (ide értve az adatok felvételét, tárolását, továbbítását is), ha ahhoz az érintett hozzájárult, vagy törvény azt elrendeli.

A személyes adatok védelméhez fűződő jogot és az érintett személyiségi jogait – törvényben rögzített kivételtől eltekintve – az adatkezeléshez fűződő más érdekek nem sérthetik (Avtv. 4. §).

Az önkormányzat polgármesteri hivatalának nincs törvényi felhatalmazása arra, hogy az önkormányzati képviselők hívásait listázza, azokat kezelje, tárolja. Az önkormányzati képviselők által hívott számok listájának szabályozatlan, korlátlan és megfelelő garanciák nélküli tárolása és kezelése sérti az érintettek személyes adatok védelméhez fűződő jogát. A hívások listázása a hívott számok azonosításával – az Avtv. alapján – különlegesnek minősülő személyes adatokra is utalhat, a híváslisták alkalmasak lehetnek az érintett különféle szakmai és egyéb kapcsolatainak feltérképezésére.

A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény szerint a választópolgárok közössége az önkormányzást közvetlenül, illetőleg választott helyi önkormányzata útján végzi, önállóan és demokratikusan intézi helyi érdekű közügyeit. A helyi önkormányzást a választópolgárok az általuk választott képviselő-testület útján gyakorolják. A helyi önkormányzás a helyi közhatalomnak a lakosság érdekében való gyakorlása, ezért a közfunkciót betöltő önkormányzati képviselők jogainak – ígyszemélyes adataik védelméhez fűződő joguk – korlátozása nem csupán az adatvédelem törvényi szabályait sérti, de a képviselőt közfeladatai ellátásában is korlátozza.

IV.

A fentiekre tekintettel az alábbi ajánlásokat teszem:

- Az önkormányzati képviselők hívásainak listázása a polgármesteri hivatalban csak az érintettek kifejezett írásbeli hozzájárulása esetén törvényes. A hozzájárulás megléte esetén is meg kell határozni az adatkezelés célját, szabályozni kell az adatok tárolásának idejét, a hozzáférésre jogosultak körét, az érintettek jogait.
- A Budapest XVI. Kerületi Önkormányzat jegyzője felelős a híváslisták elkészítését lehetővé tevő új telefonos rendszer bevezetése előtt az érintettek hozzájárulása beszerzésének elmulasztása miatt; mulasztás terheli továbbá azért, mert nem készült adatvédelmi szabályzat.

- Kérem a polgármestert, hogy az ügy súlyára és elhúzódására tekintettel postafordultával küldje meg hivatalomnak a kérdést megnyugtatóan rendező – ajánlásaim figyelembe vételével elkészült – adatvédelmi szabályzatot.

Budapest, 1998. november 3.

Dr. Majtényi László

(803/A/1997, 387/A/1998)

A felsőoktatási intézménybe felvételt nem nyert pályázók személyes adatainak az Országos Felsőoktatási és Felvételi Iroda által történő kezelésével kapcsolatban lefolytatott adatvédelmi biztosi vizsgálat megállapításait összegző

ajánlás

I.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának dékánja a következő adatvédelmi visszásságra hívta fel az adatvédelmi biztos figyelmét:

Az egyik idén felvételizett diákjuk levelet kapott a Dokusoft Informatikai Gmk-tól, az alábbi tartalommal:

"Tisztelt pályázó!

Ön 1998-ban, felsőoktatási intézménybe történő jelentkezésekor az "A" típusú jelentkezési lapon kérte, hogy amennyiben az Ön által megjelölt intézmények egyikébe sem nyerne felvételt, küldjenek címére a továbbtanulási lehetőségekről tájékoztató anyagokat. Kérésének teljesítésével az Országos Felsőoktatási Felvételi Iroda cégünket, a Dokusoft Informatikai Gmk-t bízta meg.

Ezen felhatalmazás alapján küldjük meg Önnek a mellékelt tájékoztatót.

A megküldött anyaggal kapcsolatban sem az Országos Felsőoktatási Felvételi Iroda, sem a Dokusoft nem tud további felvilágosítást adni. Amennyiben további kérdése van, kérjük, forduljon közvetlenül a tájékoztatóban megjelölt szervezethez, személyhez.

Budapest, 1998.

Kovács Zoltán

a Dokusoft képviselője"

A levélhez mellékelt szórólap a "FEB 2000" nevű szervezetnek az ELTE Kollégiumában szervezett felvételi előkészítő tanfolyamait reklámozza, amelyek többek között az állam- és jogtudományi karokra valamint az Államigazgatási Főiskolára, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karára, a Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetemre és a Pénzügyi és Számviteli Főiskolára; valamint a bölcsészettudományi karokra történő jelentkezéshez hirdetnek előkészítő képzést, térítési díj ellenében.

A beadvány szerint az Országos Felsőoktatási Felvételi Iroda (a továbbiakban: OFFI) hivatalos szerv, az általa kezelt személyes adatokat nem lehet üzleti célokra továbbítani. Az iroda tehát megsérti az adatvédelem szabályait, amikor a hivatalosan hozzá került adatokat, az adattulajdonosok megkérdése, hozzájárulása nélkül, üzleti tevékenységet végző szervnek kiadja.

II.

A beadvány megérkezését követően írásban tájékoztatást kértem az OFFI-tól arról, hogy milyen jogszabályi felhatalmazás alapján adták ki az érintettek adatait a Dokusoft Informatikai Gmk-nak.

Dr. Bakos Károly, az OFFI megbízott vezetője válaszában közölte, hogy intézményük a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 8. § (1) bekezdése alapján az érintettek (felvételiző diákok) *"hozzájárulásával, sőt kérésére"* adott át adatokat harmadik személynek *"annak érdekében, hogy sikertelen felvételjük miatt további felkészülésükben, szakmát adó tanfolyam elvégzéséhez segítséget nyújtson"*.

A megbízott vezető leveléhez mellékelte az OFFI és a Dokusoft közötti – adatátadásra irányuló – megbízási szerződést, és arról tájékoztatott, hogy az OFFI *"az MKM akkori Jogi Főosztályának szakmai tanácsát figyelembe véve dolgozta ki a már évek óta alkalmazott konstrukciót"*.

Végezetül közölte, hogy álláspontjuk szerint nem sértette az információs önrendelkezési jogot az OFFI adattovábbítása, *"a mellékelt iratokból megállapíthatóan az adatkezelés feltételei minden egyes személyes adatra nézve teljesültek"*.

III.

A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény biztosítja a polgárok jogát személyes adataik védelméhez. *A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény* (a továbbiakban: Avtv.) 3. § (1) bekezdése alapján személyes adatot csak akkor lehet kezelni (ide értve az adatok felvételét, tárolását, továbbítását is), ha ahhoz az érintett hozzájárult, vagy törvény azt elrendeli.

A személyes adatoknak védettebb, érzékenyebb csoportját a jogalkotó a *különleges adatok* körével határozta meg, egyebek mellett ide tartoznak a faji eredetre, nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozásra, a vallásos vagy más meggyőződésre vonatkozó személyes adatok. A különleges adatok kezeléséhez (ide értve az adatok továbbítását is) törvényi felhatalmazás hiányában az érintett írásbeli hozzájárulása szükséges. A felvételi jelentkezési lapok kitöltésével – adott esetben – különleges adataikról is nyilatkozatot tesznek az érintettek.

A személyes adatok védelméhez fűződő jogot és az érintett személyiségi jogait – törvényben rögzített kivételtől eltekintve – az adatkezeléshez fűződő más érdekek nem sérthetik (4. §).

A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény (a továbbiakban Ftv.) 83. § (9) bekezdése ad felhatalmazást az Országos Felsőoktatási Irodának arra, hogy a felvételi eljárással kapcsolatos állami és intézményi feladatok koordinálását és segítését biztosítsa. A felsőoktatási intézmények felvételi eljárásainak általános szabályairól szóló 28/1995. (III. 24.) Korm. rendelet 16. §-a szerint a Művelődési és Köznevelési Minisztériumnak (MKM) kell gondoskodnia évente a Felsőoktatási felvételi tájékoztató megjelentetéséről, központi számítógépes nyilvántartás működtetéséről, továbbá egyéb, a felvételi eljárást segítő szolgáltató funkciók ellátásáról. E feladatok ellátását az Ftv. hivatkozott rendelkezése alapján az OFFI biztosítja.

Az OFFI feladatainak ellátását részben a központi költségvetés, részben a felvételi költségtérítés alapdíja biztosítja, működése feletti felügyeletet a 6/1994. (Műv. K. 22.) MKM utasítás alapján a művelődési és köznevelési miniszter látja el.

A felsőoktatási intézménybe jelentkezők által kitöltendő "A" jelű "Jelentkezési Törzslap" 8. pontjában a pályázó a számára megfelelő igen/nem választ jelölheti meg a következő mondat mellett:

"Ha az általam megjelölt intézmények egyikébe se vennének fel, kérem, hogy egyéb továbbtanulási lehetőségekről küldjenek tájékoztatást."

Ez a nyilatkozat – az OFFI megbízott vezetőjének tájékoztatásával ellentétben – nem ad felhatalmazást arra, hogy az OFFI a felvételizők adatait harmadik személynek továbbítsa. A vezető válasza szerint az adattovábbítás célja az, hogy a pályázóknak "sikertelen felvételijük miatt további felkészülésükhez, szakmát adó tanfolyam elvégzéséhez segítséget nyújtson". A pályázóknak megküldött – a beadványozó által kifogásolt – tájékoztató anyagok azonban nem szakmát adó tanfolyam elvégzésére hívnak fel, és nem is – a felvételi törzslapon szereplő – egyéb továbbtanulási lehetőségekről szólnak, feladójuk pedig nem az OFFI. Mindezek alapján a pályázóknak a Dokusoft Informatikai Gmk által küldött levélben hivatkozott "felhatalmazás"-ról szóló tájékoztatás megtévesztő.

Az OFFI és a Dokusoft közötti megbízási szerződés értelmében a Dokusoft térítési díjat fizet az OFFI részére. A szerződés a felvételt nem nyert pályázók adatainak átadásáról adatvédelmi szempontból számos pontjában kifogásolható, jogsértő. Az Egyénnek a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak szabad áramlásáról szóló Európai Parlament és a Tanács által kiadott 95/46/EC Irányelve 2. cikk (h) pontja szerint az adattovábbításhoz való hozzájárulás akkor tekinthető megadottnak, ha az "az adatalany kívánságának önkéntes, határozott és tájékozott kinyilvánítása, mellyel beleegyezését fejezi ki az őt érintő személyes adatok feldolgozásába". Hivatalom az adattovábbításhoz való hozzájárulás meglétének vizsgálatakor ezt a szabályt irányadónak tekinti, különös tekintettel az Avtv. 3. § (1) bekezdés a) pontjára, 3. § (2) bekezdés a) pontjára, valamint az ezzel kapcsolatos alkotmánybírósági határozatokban foglalt jogértelmezésekre is, amelyek a személyes adatok védelméhez fűződő alapjogot információs önrendelkezési jognak tekintik. Az adattovábbítás – törvényi felhatalmazás nélkül – az érintettek hozzájárulása hiányában jogszerűtlen, az adatvédelmi törvénybe ütközik, ezért a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 200. § (2) bekezdése szerint a megbízási szerződésnek az adattovábbításra vonatkozó része – mint jogszabályba ütköző – érvénytelen, semmis.

A semmisségen túl tartalmi szempontból szintén kifogásolható az, hogy a megbízási szerződés "feladat elvégzéséhez szükséges adatok"-ról, "rendelkezésre bocsátott adatok"-ról szól, de nem határozza meg az átadott adatok körét. A szerződés nem rendelkezik az adatbiztonság követelményeinek teljesítéséről és az adatkezelés célját tekintve is félrevezető amiatt, hogy arra nézve "oktatási célú felhasználás"-t irányoz elő a Dokusoft számára (szerződés IX. pont). A Dokusoft Gmk azonban nem oktatási intézmény, nem oktatási, hanem kereskedelmi célból kezeli a felvételizők személyes adatait: harmadik fél (megrendelő) felkérése alapján "különbé, továbbtanulási lehetőségeket ismertető anyagokat" küld meg a pályázóknak a szerződés I. pontja szerint, valójában viszont üzletszerzési célú anyagokat továbbít a pályázóknak.

IV.

Az alábbi ajánlást teszem:

- A felvételizők személyes adatainak átadása gazdasági társaságnak törvényi felhatalmazás nélkül, az érintettek hozzájárulása hiányában sérti az érintettek információs önrendelkezési jogát.
- Az adattovábbításhoz való hozzájárulás akkor tekinthető megadottnak, ha az az adatalany kívánságának önkéntes, határozott és tájékozott kinyilvánítása, mellyel beleegyezését fejezi ki az őt érintő személyes adatok feldolgozásához.

- Az OFFI és a Dokusoft Gmk közötti megbízási szerződésben szereplő adattovábbítás ellentétes az adatvédelmi törvénnyel, ezért a szerződésnek ez a rendelkezése – mivel jogszabályba ütközik – érvénytelen, semmis.
- A jogellenes helyzet megszüntetése érdekében a felsőoktatási intézménybe felvételt nem nyert pályázók személyes adatait tartalmazó adatbázist, amennyiben az az OFFI adatainak másolata, meg kell semmisíteni; az esetleg a Dokusoft Informatikai Gmk birtokába került eredeti iratokat vissza kell adni az OFFI-nak.

Budapest, 1998. november 18.

Dr. Majtényi László

(652/A/1998)

Az úgynevezett "származási igazolások" problémakörével kapcsolatban a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa, valamint az adatvédelmi biztos

együttes állásfoglalása

I.

Az állásfoglalás alapjául szolgáló ügy:

1998. április 22-én a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal (NEKH), akkori elnöke, dr. Hegyesiné Orsós Éva asszony arról tájékoztatta a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosát és az adatvédelmi biztost, hogy a Józsefvárosi Roma Önkormányzat cigány származásról szóló "Igazolás"-okat ad ki. A fényképpel és az önkormányzat pecsétjével ellátott "Igazolás"-ok tartalma a következő volt:

"Igazoljunk, hogy .. született: .. anyja neve: .. lakcím: .. fent nevezett személy cigány származású". (Dátum, alelnök aláírása).

Az elnök asszony az országgyűlési biztosok állásfoglalását kérte arra vonatkozóan, hogy az "Igazolás" kiadása jogszerű-e.

A kisebbségi biztos május 3-án, míg az adatvédelmi biztos május 8-án tájékoztatta álláspontjáról a kérelmezőt.

A NEKH új vezetése, valamint az ügyben érintett kisebbségi önkormányzat kérésére a biztosok ezúton közös állásfoglalást adnak ki az ügyről.

II.

A vonatkozó jogszabályi rendelkezések:

Az Alkotmány 68. § (2) bekezdésében foglalt deklarációval összhangban – miszerint *"a Magyar Köztársaság védelemben részesíti a nemzeti és etnikai kisebbségeket"* – a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) szerint különleges, tehát különösen védendő személyes adatnak minősülnek a faji eredetre, a nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozásra vonatkozó adatok.

A különleges adatok megszerzéséhez, kezeléséhez törvényi felhatalmazásra, illetőleg az érintett írásbeli hozzájárulására van szükség.

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (Nektv.) nem teszi lehetővé a nemzeti vagy etnikai kisebbségekhez tartozó személyek nyilvántartását, viszont – az egyéni kisebbségi jogok körében – kimondja, hogy *"valamely nemzeti, etnikai csoporthoz, kisebbséghez való tartozás vállalása és kinyilvánítása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga"*.

III.

A kisebbséghez tartozás igazolásának elvi lehetőségei:

Álláspontunk szerint valamely kisebbséghez tartozás kinyilvánításának közhitelű igazolására hatályos jogunk *két elvi lehetőséget* kínál.

Nem ütközik jogszabályba, ha valamely személy élve a Nektv. 7. § (1) bekezdésében biztosított szabad identitásválasztási, illetve kinyilvánítási jogával, írásban vagy írásba foglalható módon erről bárki előtt önkéntesen nyilatkozik.

Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (Áe.) 50. §-a alapján a közigazgatási szerv (a jegyző, illetőleg a polgármesteri hivatal által kijelölt ügyintézője) tény, állapot vagy egyéb adat igazolására hatósági bizonyítványt *köteles* kiadni. A hatósági bizonyítványt az erre irányuló kérelem előterjesztésétől számított 8 napon belül írásban kell kiadni, illetőleg az ügyfél által benyújtott iratot – jelen esetben a kisebbséghez tartozásra vonatkozó nyilatkozatot – záradékkal lehet ellátni. A hatósági bizonyítvány természetesen ebben az esetben csak azt tartalmazhatja, hogy az ügyfél élve a Nektv. 7. § (1) bekezdésében foglalt jogával, arról nyilatkozott, hogy ő valamely nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozik.

A közigazgatási szerv hatósági bizonyítványt főszabályként jogszabály előírása alapján adhat ki, illetőleg akkor, ha a kiadás szükségességét az ügyfél valószínűsíti. A szükségesség értékelése természetesen szubjektív mérlegelést tesz lehetővé, és az indokok viszonylag széles skálája képzelhető el. (Ilyen eset lehet pl. egy olyan pályázatra való jelentkezés, ahol a kisebbséghez való kötődést vagy tartozást előnyként vagy kizárólagos feltételként fogalmazzák meg, állhat a kérelem mögött családi ok, és természetesen egy olyan feltevés is, hogy valamely állam a kisebbséghez tartozást a letelepedési engedély vagy menekülti státusz megadásának, illetve elismerésének mérlegelése körében pozitív körülményként veszi figyelembe.)

A hatósági bizonyítvány kiadását akkor lehet megtagadni, ha az jogszabályba ütközik, az igazoltatni kívánt adat más okirattal bizonyítható, illetőleg ha az ügyfél a bizonyítvány felhasználását, célját nem tudja megindokolni, vagy valótlan adat igazolását kéri.

Mivel a szóban forgó esetben a hatósági bizonyítvány tartalma az ügyfél törvényi felhatalmazáson alapuló, szuverén nyilatkozata, azt nem lehet jogellenesnek tekinteni, és az sem képzelhető el, hogy az adat valótlanúsága alapján a kérés megtagadható lenne, hiszen a kisebbséghez való tartozás vállalását *a hatóság nem kérdőjelezheti meg*.

Amennyiben az ügyfél nem tudja valószínűsíteni a hatósági bizonyítvány kiadásának szükségességét, vagy az ügyfél által előadott indokot a közigazgatási szerv nem fogadja el, a hatósági bizonyítvány kiadásának a megtagadásáról az Áe. 49. § (3) bekezdése alapján formális határozatot kell hozni, amely ellen az Áe. 62. § (1) bekezdése alapján az illetékes közigazgatási hivatalhoz fellebbezés terjeszthető elő. Amennyiben az ügyfél a hatósági bizonyítványt a másodfokú döntés alapján sem kapja meg, az Áe. 72. §-ában biztosított lehetőséggel élve kérheti a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát is.

A fenti eljárás alternatíváját képezheti az, hogy a kisebbséghez tartozását igazoltatni kívánó személy a Nektv. 7. § (1) bekezdése szerinti nyilatkozatát a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (Kötv.) 120. § c) pontja alapján a közjegyző előtt teszi meg, amely a nyilatkozatot (a végintézkedéshez hasonlóan) közokiratba foglalja, és igazolja, hogy az előtte megjelent, és a személyi adatait megfelelően igazolt fél a származását szabad elhatározásából, a törvénynek megfelelő módon nyilvánította ki.

Mind a közigazgatási szerv eljárásában, mind a közjegyző eljárásában megvalósítható az Avtv. 3. § (2) bekezdés a) pontjában foglalt – a különleges adatok kezelésére vonatkozó – írásbeli hozzájárulás

feltétele. Az írásbeli hozzájárulást az ügyfél által személyesen írott kérelem alapján megadottnak kell tekinteni, illetőleg azzal is elérhető az írásbeli hozzájárulás feltételének a megteremtése, ha az eljáró közigazgatási szerv *a kérelmet és a nyilatkozatot* jegyzőkönyvbe veszi, és azt az ügyfél aláírja.

IV.

A közigazgatási szervek által kiállított dokumentumok kezelése során jelentkező adatkezelési kérdések

A közigazgatási szerv által kiadott hatósági bizonyítvány esetében a polgármesteri hivatalokra irányadó ügyviteli szabályok szerint a kiadott dokumentumból másolati példány marad a hatóságnál, amelyet először az irattárban őriznek, majd az állami szervek iratainak védelméről és selejtezéséről szóló 45/1958. (VII. 30.) Korm. rendeletben meghatározott módon döntenek selejtezésükről.

Az egyéb, nem hatóság által készített tanúsítványok, igazolások esetében nincs akadálya annak, hogy azok egy példányban készüljenek, azonban ha a kiadott dokumentumokról nem készül nyilvántartás, azok valódisága, eredetisége nem ellenőrizhető és felmerül az esetleges hamisítások lehetősége is.

V.

Ajánlások:

Bármiféle "*Származásigazolás*" kiadása álláspontunk szerint ellentétes az Avtv. és a Nektv. rendelkezéseivel. Hatósági igazolás nemzetiségi és etnikai származásról nem szólhat, ugyanis ilyen tényről semmiféle állami szervnek nem lehet hivatalos tudomása, nyilvántartása. Az ilyen tartalmú igazolás azt a látszatot kelti, hogy a kibocsátója rendelkezik az igazolásban foglalt tényállítás alapjául szolgáló dokumentációval, nyilvántartással. A Nektv. és az Áe. rendelkezései szerint a kisebbségi önkormányzat nem hatóság, ezért nem jogosult kiadni valamely tény vagy állapot igazolásáról hatósági bizonyítványt.

- Az etnikai hovatartozás kinyilvánítása, az erről szóló dokumentum kiállítása a következő esetekben lehet jogszerű:
- a kisebbségi önkormányzat, vagy bármely kisebbségi társadalmi szervezet igazolást ad ki arról, hogy az illető tagja, tisztségviselője, esetleg választásokon jelöltje volt,
- az előbbi szervezetek előtt megjelenik (esetleg néhány társával) az igazolást kérő és kéri írásba foglalni azt az állítását, hogy ő az adott kisebbséghez tartozónak tartja magát, amelyet a jelenlévők megerősítenek,
- a helyi önkormányzat is kiadhat jogszerűen igazolást arról, hogy az adott személy a kisebbségi önkormányzati választásokon jelölt volt, illetve a kisebbségi önkormányzat tagja.

Nincs akadálya annak, hogy – noha ennek semmilyen közjogi jellege nem lehet – kisebbségi párt, kulturális egyesület, társadalmi szervezet tagja kérésére etnikai adatot tartalmazó igazolást kiadjon.

Budapest, 1998. október 19.

Dr. Kaltenbach Jenő

Dr. Majtényi László

(317/K/1998)

**[Állásfoglalás: a személyi jövedelemadó 1%-a átutalásának igazolását
tagdíjkedvezmény fejében nem követelheti társadalmi szervezet]**

*Dr. Bónis Ferenc úrnak
elnök*

*Magyar Kodály Társaság
Budapest*

Tisztelt Elnök Úr!

Hivatalomhoz beadvány érkezett, mely a Társaság tagdíjának a személyi jövedelemadó 1%-ával történő összekapcsolását érinti. Az Önök által a tagjaik részére küldött levélre és nyilatkozatra az alábbi észrevételeket teszem:

Az 1%-os felajánlás célja, hogy az adófizető önként, közvetlen befolyástól mentesen, saját belátása és lelkiismerete szerint rendelkezzen adójának meghatározott részéről, és ezzel kapcsolatban semmiféle nyilatkozatra nem kötelezhető, valamint tőle az semmilyen módon számon nem kérhető. A gyakorlatban azonban mi is sokszor találkoztunk olyan esettel, ahol különböző lehetséges kedvezményezettek megpróbálták nyomást gyakorolni a felajánlóra (pl.: iskola a szülőkre, munkáltató a dolgozókra). Ez természetes is egy bizonyos szintig, hiszen sok szervezet, intézmény stb. megpróbálja meggyőzni a vele kapcsolatban állókat, hogy őket támogassák, ám ez csak addig megengedhető, amíg tisztességes marad. Jelen esetre is alapvető követelmény, hogy a tagokat nem lehet olyan nyilatkozattételre felszólítani, amelyet az Önök társasága alkalmaz.

A tagdíj és az 1% összekapcsolása a két jogintézmény eltérő jellege miatt sem megengedhető. Míg az 1% felajánlása esetén az adózó tulajdonképpen közpénz felett rendelkezik, és ezt a közpénzt közcélra fordíthatja, addig a tagdíj az adózó adózott jövedelméből fizethető, saját célra felhasznált pénzüsszeg.

Természetesen az egyesület belső autonómiájából fakadóan, méltányosság alapján adhat tagdíjmentességet, ám ez semmiképpen nem köthető az 1%-kal kapcsolatos igazolás bemutatásához.

Budapest, 1998. március 18.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(93/A/1998)

[Állásfoglalás: az APEH nem jogosult a családi pótlékot igénylők TAJ számát kezelni]

[...]

Budapest

Tisztelt [...] Úr!

Köszönettel fogadtam levelét, amelyben véleményemet kéri arról, hogy az adóhatóság az – általa jogszerűen használt – adóazonosító jel mellett milyen célból és milyen terjedelemben gyűjti a másik két azonosítót: a társadalombiztosítási azonosító jelet (a TAJ számot) és a személyi azonosítót.

Az Országgyűlés – figyelemmel az Alkotmánybíróságnak a személyi számról és annak használatáról szóló határozataira – jelentősen megkésve ugyan, de elfogadta a személyazonosító jel helyébe lépő azonosítási módokról és az azonosító kódok használatáról szóló 1996. évi XX. törvényt, valamint az 1996. évi LXVI. törvényt, amelyek a bevezetett új azonosító kódok (az adóazonosító jel, a társadalombiztosítási azonosító jel és a személyi azonosító) használatával kapcsolatos részletes szabályokat tartalmazza.

E törvények megfeleltek az Alkotmánybíróság által megfogalmazott szabályozási követelményeknek, azaz: egyértelműbbé tették, hogy csak az ágazatspecifikus (osztott) információs rendszerek tekinthetők alkotmányosnak; korlátozták a több személyazonosító kód együttes és kötelező használatát ugyanarra a célra; a célhoz kötöttség figyelembe vételével meghatározták az érintett nyilvántartásokból történő adatszolgáltatások rendjét.

A vonatkozó törvény módosítása nyomán 1998. május 1-jétől a családi pótlékra való jogosultság elbírálásához az egy és kétfgyerekes szülőknek ismételten jövedelemnyilatkozatot kellett benyújtaniuk. Ha az igénylő, vagy valamelyik családtagja adóbevallásra kötelezett akkor 3 példányos, más esetekben a 2 példányos, egyszerűsített adattartalmú *Jövedelemnyilatkozatot* kellett kitölteni. Az Ön által megküldött – az APEH indokolatlan azonosító kód gyűjtését bizonyító – *Jövedelemnyilatkozat* a 3 példányban kitöltendő nyomtatvány utolsó példánya, amely tévedésből valóban tartalmazza az igénylő TAJ számát.

Az Országos Egészségbiztosító Pénztár – a nyomtatványokhoz csatolt levélben, egyebek mellett – azonban felhívta a az érintettek figyelmét, hogy *Az igénylő TAJ száma az APEH példányán nem szerepeltethető, ezért ha azt tévedésből rávezették, úgy kérjük, hogy azt átbúzással tegye olvashatatlaná.*

A fentiek alapján talán kitűnik, hogy – bár a különböző céllal működtetett nagy állami adatkezelési rendszerek összekapcsolására folyamatos törekvések tapasztalhatók – jelen esetben csak véletlenül juthat az APEH az igénylők TAJ számához, azokat nem rögzítheti, és nem használhatja fel.

Kérem, hogy adatvédelmet érintő problémáival forduljon hozzám máskor is bizalommal.

Budapest, 1998. március 27.

Üdvözlettel:

(207/K/1998)

[Állásfoglalás: az APEH nem jogosult a település jegyzőjétől minden szállásadóról adatot kérni]

Hegedűsné Mestyán Valéria részére

jegyző

Balatonkeresztúr

Tisztelt Jegyző Asszony!

Beadványával kapcsolatban – mely az APEH által a szállásadókra vonatkozó adatgyűjtéssel kapcsolatos – az alábbiakról tájékoztatom:

A beadványban arról kéri állásfoglalásomat, hogy az önkormányzati adóhatóság köteles-e az APEH felé az önkormányzat területén lévő szállásadói tevékenységet folytató magánszemélyek és vállalkozások nevét, lakcímét, bérbe adott ingatlan címét, bevallott és befizetett vendégéjszakák számát szolgáltatni.

Az alábbi állásfoglalás csak a magánszemélyekre vonatkozik, a gazdasági társaságok nem tartoznak az adatvédelmi törvény hatálya alá.

Az adatvédelmi törvény 5. §-a alapvető elvként fogalmazza meg az adatkezelés célhoz kötöttségét. A (2) bekezdés szerint csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig. Az adatkezelés célja határozza meg az adatfelvételbe bevont érintettek körét és a cél eléréséhez szükséges adatfajtákat. Ez a rendelkezés kizárja, hogy olyan adatok felvételére kerüljön sor, amelyeket csak később meghatározott célból készleteznek.

Az APEH az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény 47. § (3) bekezdésére hivatkozva kéri az adatokat. E szerint az adóhatóság jogosult a hatáskörébe tartozó, adóval kapcsolatos, a titoktartási kötelezettség alá tartozó adatról, tényről, körülményről vagy iratról más adóhatóság (vámhatóság) tájékoztatására, ha az valamely adó (vámteher) vagy adóhiány feltárását, behajthatóságának megállapítását lehetővé teszi vagy valószínűsíti.

A célhoz kötöttség követelményéből fakadóan totális adatgyűjtést folytatni nem lehet. Jelen esetben amennyiben gyanú merül fel arra, hogy bizonyos szállásadó magánszemély adózási kötelezettségének nem, vagy nem megfelelő mértékben tett eleget, úgy arra vonatkozó adatokat kérhet az APEH, azonban minden szállásadóra kiterjedő adatgyűjtést nem folytathat.

Budapest, 1998. július 23.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(474/K/1998)

[Állásfoglalás: a társadalombiztosítással és az adózással kapcsolatos személyes adatállományokat egymástól elkülönülten kell kezelni]

Dr. Mihályi Péter úrnak

helyettes államtitkár

Pénzügyminisztérium

Budapest

Tisztelt Helyettes Államtitkár Úr!

Tanulmányoztam a társadalombiztosítási igazgatási reformról készült kormány előterjesztés tervezetét, amelynek minden döntésre javasolt kérdésköre – mivel adatkezelési rendszereket érintenek – fontos a számomra.

A kormányhatározatot megalapozó tervezet azt javasolja, hogy:

- a járulékbeszedéssel kapcsolatos feladatokat 1999. július 1-jétől az APEH lássa el;
- készüljön fel az APEH egyes társadalombiztosítási ellátások folyósítására is;

– a KSH szervezetére (számítógépes rendszerére és speciális szakismeretére) épülve – már 1998 második félévében – jöjjön létre egy *monitoring rendszer*, amely az OEP megyei alapinformációira építve figyelemmel kísérné a járulékbefizetést.

Mind a három elképzelés alapjaiban érinti a jelenleg működő adatkezelő rendszereket: ez idáig nem létező adattovábbítási folyamatok indulnának, és mind az APEH, mind a KSH eddig nem végzett adatkezelésekre kapna felhatalmazást.

Az elképzeléseket úgy mutatja be az előterjesztés, hogy azok adatvédelmi szempontból kifejezetten kedvező helyzetet teremtenek. Az előterjesztők szerint ugyanis (9. oldal):

– az APEH már ma is rendelkezik azon adatokkal, amelyhez az új rendszer üzemeltetése útján jut hozzá;

– az OEP-n belül jelenleg lehetőség van arra, hogy a jövedelmi viszonyokra vonatkozó adatokat összekapcsolhassák az egészségügyi állapotra vonatkozó adatokkal;

– a beszédést az adóhatóság adószámmon/adóazonosító jelen végezné, a betegnyilvántartás változatlanul TAJ számon történne.

Mind a három megállapításban van némi pontatlanság. Egyrészt az APEH az eddigieknél jóval több – és esetleg más célra is felhasználható – adathoz jut hozzá, ha a rendszer bevezetésre kerül, másrészt az OEP – a célhoz kötöttség okán – a szolgáltatásokat megalapozó járulékfizetési adatokat, és nem a jövedelmet tartja nyilván, továbbá az adóazonosító jel és a TAJ szám ágazatspecifikus jellege elmosódna az új rendszerben, ha azt is számításba vesszük, hogy egyes társadalombiztosítási ellátások folyósítását a jövőben az APEH végezné.

Véleményem szerint nem minden feladatot – jelen esetben a társadalombiztosítási járulékbeszédést – lehet pusztán *gyakorlatias szempontok* szerint megoldani. Meggyőződésem szerint Ön is egyetért azzal, hogy az adatvédelem alkotmányos követelményeire tekintettel a járulékbeszédés feladatellátójának meghatározása nem lehet csak *technikai, üzemszervezési kérdés*, mint ahogy ezt az előterjesztés 6. oldalán olvashatjuk. A felvázolt elképzelések nyomán ugyanis – pontosan megállapítható célhoz kötötten – személyes adatok százmilliói hivatalosan az APEH-hez is kerülhetnének, miközben a polgár ezt a rendszert már aligha tudná átlátni. Számára csak az jelenne meg, hogy a nyugdíj- és egészségbiztosítási ellátásokat az ismert szervezetek biztosítják, miközben az ellátások fedezetét szolgáló összegeket neki, illetve munkáltatójának az adóhatósághoz kell befizetnie. Ahhoz az adóhatósághoz, amelyik ma már a családi pótlékra jogosultságát is ellenőrzi, és amely a televízióját is szemmel tartja. Aztán következik egy – az előterjesztésben jelzett – újabb változás, és a családi pótlékot, a gyes-t is az adóhatóság folyósítja.

A tervezet feltehető intenciójával – a járulékok áttekinthető, nyomon követhető beszédésének megteremtésével – egyet lehet érteni. A javasolt rendszer adatvédelmi szempontból azonban csak akkor támogatható elvileg, ha a vonatkozó törvények előírnák, hogy a biztosítottak milyen személyes adatait, ki, mikor, és kinek továbbítja, ott meddig és hogyan tárolják, továbbá ezen adatokhoz kik és mikor juthatnak hozzá, valamint hogyan és kinek továbbíthatók ezen adatok. Alkotmányosan is tisztázandó, hogy a Központi Statisztikai Hivatalnak a társadalombiztosítási ellátási és beszédési rendszerben lehet-e érdemi szerepe.

Adatvédelmi szempontból akkor lehet igazán megítélni a javasolt rendszert, ha ismertté válna: az OEP, az ONYP, az APEH, és a KSH külön-külön milyen személyes adatokat (milyen azonosító

jelen), és hogyan kezelne, milyen adatkapcsolatban lennének egymással, a magán nyugdíjpénztárakkal, és a járulékfizetőkkel.

Az adatvédelem jelenleg hatályos – törvényekben és alkotmánybírósági határozatokban megfogalmazott – követelményei szerint a társadalombiztosítási járulékok beszedését szolgáló adatállomány azonosítója csak a TAJ szám lehet; a járulékbeszedéshez szükséges adatállománynak el kell különülnie az adózással összefüggő adatoktól, és csak törvényben meghatározott esetekben lehet a két – eltérő célú – adatállományt összekapcsolni; a Központi Statisztikai Hivatal pedig a járulékfizetéssel kapcsolatosan nem kezelhet személyes adatokat.

Budapest, 1998. május 14.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(245/J/1998)

[Állásfoglalás: a bank nem jogosult ügyfele adóazonosító jelét kérni, ha nem teljesít olyan kifizetést, melynek alapján az ügyfélnek adófizetési kötelezettsége lenne]

[...]

Szentendre

Tisztelt [...] Úr!

1998. január 19-én Ön panaszt nyújtott be hozzám, amelyben azt sérelmezte, hogy az OTP Bank Rt. kincstárjegy vásárlása kapcsán kérte az Ön adóazonosító jelének megadását. Az ügyben indított vizsgálatot lezártam, annak eredményeiről az alábbiakban adok tájékoztatást.

Az Ön és más polgárok által beadott panaszok nyomán megkerestem az OTP Rt. elnök-vezérigazgatóját. Levelemben ismertettem jogi álláspontomat: az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. tv. (Art.) 16. § (5) bekezdése szerint a magánszemélynek az adóazonosító jelét közölnie kell a kifizetővel, az adókedvezmény igénybevételére jogosító igazolást kiállító, adatszolgáltatásra kötelezett szervvel, továbbá a pénzügyminiszterrel, ha az olyan kifizetést teljesít, amelynek alapján a magánszemélynek adófizetési kötelezettsége keletkezik. A szóban forgó esetben azonban Ön – s a többi, hasonló panaszt benyújtó polgár – az OTP Rt.-nél kincstárjegyet vásárolt. A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. tv. (Szja. tv.) 65. § (1) b. pontja szerint az Szja. tv. alkalmazásában kamatnak minősül a nyilvánosan forgalomba hozott és forgalmazott, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír hozadéka is, ha azt jogszabály kamatnak nevezi; a kincstárjegyről szóló 1987 évi 23. tvr. a kincstárjegy hozamát kamatnak nevezi. Az Szja. tv. 65. § (4) bekezdése szerint a

kamatból származó bevétel egésze jövedelem, amely után az adó mértéke 0 százalék. A kamat jogosultjának tehát ezen jövedelme után nem keletkezik adófizetési kötelezettsége, így az Art. fent idézett bekezdése alapján nem kötelezhető arra, hogy adóazonosító jelét közölje. A kincstárjegyet vásárló ügyfeleken kívül az OTP Rt. jogtalanul kéri adóazonosító jelének megadását mindazon magánszemély ügyfeleitől, akiknek nem teljesít olyan kifizetést, amely alapján az ügyfeleknek adófizetési kötelezettsége keletkezik (feltéve, hogy az ügyfélnek adókedvezmény igénybevételeire jogosító igazolást sem állít ki a bank, pl. tőkeszámla vezetése kapcsán).

Levelemre az elnök-vezérigazgató megbízásából a bank jogi főosztályának igazgatója válaszolt, s elismerte, hogy az értékpapír-számlán elhelyezett kincstárjegy adókötelezettséget és az adóhatóság felé adatszolgáltatási kötelezettséget valóban nem keletkeztet. Tájékoztatása szerint azonban az ügyfelek bármikor elhelyezhetnek a számlán más értékpapírokat is, s ezeket akár pár nap múlva érinthetik olyan pénzügyi-társasági események, amelyek adókötelezettséget vonnak maguk után: példa lehet erre az esetre, ha az ügyfél számlatranszfer útján (személyes megjelenés nélkül) helyez el részvényt az értékpapír-számlára, s rövid időn belül sor kerül a részvény utáni osztalék kifizetésére. Az igazgató szerint abban az esetben, ha ilyenkor az ügyfél adóazonosító jele nem áll a bank rendelkezésére, s rövid határidőn belül nem tudják azt beszerezni, akkor kizárják az ügyfelet a kedvezőbb adólevonás lehetőségéből, nem tudják teljesíteni az osztalékkifizetést, és mindez az ügyfél számára hátrányos helyzetet teremt. Az igazgató szerint az adatkérés csak az ügyfelek érdekét szolgálta, a bank által küldött levél kérést fogalmazott meg, és nem kötelezte az ügyfeleket adóazonosító jelük megadására. A bank a jövőben ilyen tartalmú értesítő levelet nem kíván alkalmazni.

A vizsgálat lezárásaként a következőkre hívtam fel az OTP Bank Rt. vezérigazgatójának figyelmét:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. (Avtv.) 6. §-a szerint az érintettel az adat felvétele előtt közölni kell, hogy az adatszolgáltatás önkéntes vagy kötelező, és tájékoztatni kell az adatkezelés céljáról. Ezen törvényi rendelkezés betartásával, vagyis ha az ügyfelek értesülnek arról, hogy adóazonosító jelük megadása nem kötelező, s abban az esetben, ha értékpapírszámlájukra adókötelezettséget keletkeztető értékpapírt helyeznek el, elkerülhető lett volna, hogy a polgárok panaszukkal hozzám forduljanak.

Az OTP Bank Rt.-nek, a legnagyobb lakossági ügyfélkörrel rendelkező hitelintézetnek a polgárok adatainak kezelésével kapcsolatos gyakorlata jelentős hatással lehet arra, hogy a magyar bankok és ügyfeleik kapcsolata során mennyiben érvényesülhet a személyes adatokhoz fűződő alkotmányos jog, s ennek arányos korlátozása lesz az általános, vagy az alkotmányellenes, ill. alkotmányosan aggályos eszközök és módszerek nyerne teret. Ezért kértem az elnök-vezérigazgatót, hogy hívja fel a bank jogi főosztályának, ill. az adatkezelésekért felelős vezetőinek figyelmét arra, hogy a jövőben a hasonló esetekben maradéktalanul tegyenek eleget az Avtv.-ben írtaknak.

Adatvédelemmel és információszabadsággal kapcsolatos problémáival kapcsolatban forduljon hozzám a jövőben is bizalommal.

Budapest, 1998. március 10.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(57/A/1998)

[Állásfoglalás: az általános szerződési feltételek törvénytelen adatkezelésekhez vezethetnek]

[...]

Budapest

Tisztelt Uram!

Ön 1998. április 29-én véleményezés céljából faxon eljuttatta hozzám az OTP Rt. *általános ügyintézésű fogyasztási (árúvásárlási és szolgáltatási) kölcsön általános szerződési feltételei*-t (a továbbiakban: feltételek), az ehhez tartozó, a munkavállaló munkaviszonyára valamint jövedelmére vonatkozó adatokat tartalmazó munkáltatói igazolást, valamint a szolgáltatást ismertető, a bank által kibocsátott reklámanyag részletét.

A feltételek az OTP Rt. valamint a kölcsönfelvevők, ill. a készfizető kezesek között létrejövő kölcsönszerződés részét képezik. A kölcsönfelvevőnek a bank e szerződés értelmében áruvásárlási/szolgáltatási kölcsönt folyósít, akinek a hitelösszeg törlesztésén túl hiteldíjat kell fizetnie. A szerződésszerű teljesítés érdekében a feltételek több biztosítékot tartalmaznak, ezek között adatvédelmi vonatkozásúak is találhatók.

A következőkben először összefoglalom, miért lehet problematikus az általános szerződési feltételek segítségével kötött szerződésekben az adatkezelésekhez megadott hozzájárulás, majd az Ön által megküldött feltételek adatvédelemmel kapcsolatos pontjait elemzem.

1. A személyes adatok védelméhez fűződő, az Alkotmány 59. § (1) bekezdésében foglalt jog nem abszolút; bizonyos esetekben korlátozható. A korlátozás feltételeit a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. (Avtv.) határozza meg. Az Avtv. 3. § (1) bekezdés szerint személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény, ill. – törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben – helyi önkormányzat rendelete előírja. Az érintett hozzájárulásának fogalmát gyakorlatom során az Európai Parlament és Tanács az egyének a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról szóló 95/46/EC sz. irányelvének 2. cikk h) pontjára figyelemmel úgy értelmezem, hogy az az adatalany kívánságának önkéntes, határozott és tájékozott kinyilvánítását jelenti.

A polgár adatainak kezeléséhez való hozzájárulását sokszor általános szerződési feltételek tartalmazzák. Az ilyen feltételek használatával kötött szerződéskötéseknél hiányzik az alkufolyamat: a feltételeket kidolgozó – általában gazdasági erőfölényben és sok esetben monopolhelyzetben lévő – fél által diktált feltételeket a másik fél vagy elfogadja, vagy nem köt szerződést (adhéziós szerződések). A helyzet sajátosságára reagál a kötelmi jog azzal, hogy alapelveinek – a szerződési szabadságnak és a felek egyenlőségének – érvényre jutását általános szerződési feltételek használata esetén sajátos rendelkezésekkel segíti (a magyar jogban a polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. tv. 209. és köv. §§).

Az általános szerződési feltételek nem csak a kötelmi jog alapelveinek érvényesülését veszélyeztetik, hanem a kiszolgáltatott helyzetben lévő polgár információs önrendelkezési jogának gyakorlását is akadályozhatják. Maga a – fenti definíció szerint értelmezett – hozzájárulás megléte is kérdéses

olyan esetekben, amikor a feltételeket kidolgozó fél valamely szolgáltatás tekintetében valamely piacon monopolhelyzetben van. Az adatkezelés a hozzájárulás megléte esetében is csak akkor jogszerű, ha meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettségek teljesítése érdekében történik (Avtv. 5. § (1) bek.), és az adatok kezelése a cél megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas; ilyenkor is csak a cél megvalósításához szükséges mértékben és ideig (Avtv. 5. § (2) bek.). Az Avtv. 7. § (1) bekezdésének a) pontjában rögzített további követelmény szerint a kezelt személyes adatok felvételének tisztességesnek kell lennie: az általános szerződési feltételek használata ezt a követelményt is sértheti.

A hitelintézetek részéről tapasztalható az a törekvés, hogy ügyfeleik minél több személyes adatát birtokolva csökkentsék az üzleti kockázatot. Ez esetenként egyértelműen törvénytelen adatkezeléshez vezet: széleskörű gyakorlat pl. az, hogy betéti kártyák – vagyis hitelfelvételre nem jogosító bankkártyák – kibocsátása során kitöltendő ajánlati űrlapokon az ügyfél jövedelmi és vagyoni adatait igénylik, pedig az ügylet során a bank által viselt kockázat mértéke ezt nem indokolja. Az Ön által kifogásolt adatkezelések azonban olyan ügylethez kapcsolódnak, amely során a bank hitelt nyújt, így szélesebb adatkör kezelése is indokolt lehet.

2. A feltételek három pontja tartalmaz az adósok és a készfizető kezesek adatainak kezelésére vonatkozó felhatalmazást. Az első szerint:

Az Adós és a készfizető kezes kijelenti, hogy az 1992. évi LXVI. tv. alapján nyilvántartott adataikat az OTP Bank Rt.-vel szemben nem tiltotta le, illetve jelen szerződéses jogviszony fennállása alatt nem tiltja le. Amennyiben fenti nyilatkozatuk nem felel meg a valóságnak, illetőleg a kölcsönszerződésen alapuló tartozás maradéktalan kiegyenlítését megelőzően adataikat bármikor letiltják, az OTP Bank Rt. erről történő tudomásszerzése esetén jogosult a kölcsönjogviszonyt azonnali hatállyal felmondani.

E pont elemzésekor a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szó 1992. évi LXVI. tv. (Nytv.) rendelkezései jelentik a kiindulópontot. A Nytv. 19. § (1) bekezdésének a) pontja szerint a polgárok név- és lakcímadatainak szolgáltatását (felvilágosítás adását a lakcímről) bármely polgár, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet kérheti a felhasználás céljának és jogalapjának igazolása mellett. A 19. § (4) bekezdésének a) pontja szerint a kérelem teljesítését meg kell tagadni, ha az adatok kiadását a polgár letiltotta, kivéve, ha az adat kiszolgáltatására eseti engedélyt adott. A letiltás azonban – bár a jelenlegi szabályozás (Nytv. 2. § (1) bek, 146/1993. (X. 26.) Korm. rendelet 1–2. §§) – nem zárja ki ezt a megoldást, nem gyakorolható úgy, hogy meghatározott adatkezelővel szemben ne legyen hatályos. A Nytv. 20. § (1) bekezdésének a) pontja ugyanakkor lehetőséget ad a polgárnak, jogi személynek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetnek, hogy a nyilvántartott adatok szélesebb köréről (név- és lakcímadatok, anya neve, állampolgárság, születési hely, születési idő, családi állapot, nem, a nyilvántartásból való kikerülés oka, helye és ideje) kaphasson tájékoztatást *az esetleges letiltás ellenére is*, ha az adatok felhasználásához fűződő jogát vagy jogos érdekét okirattal igazolja. Jogi személy ezeket az adatokat a 20. § (1) bekezdésének b) pontja alapján igazolt joga érvényesítése vagy kötelezettsége teljesítése érdekében kérheti.

E kérdésben álláspontom kialakítása előtt megkerestem a Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal vezetőjét. Válaszában a hivatalvezető-helyettes arról tájékoztattott, hogy a személyiadat- és lakcímnyilvántartás jelenlegi informatikai rendszere miatt *a tiltás csak általános jelleggel érvényesíthető, tehát nem kezelhető olyan módon, hogy a polgár által meghatározott adatkezelővel szemben ne legyen hatályos.* A jelenleg tervezés alatt álló, várhatóan 2002-re elkészülő Népeség 2000 elnevezésű rendszerben lehetőség nyílik majd a letiltás differenciált érvényesítésére is.

Az idézett feltétel nagy mértékben korlátozza a polgár információs önrendelkezési jogának gyakorlását, hiszen – mivel a polgár nem tartózkodhat csak az OTP Rt.-vel szemben a letiltás jogától,

ezért a szerződés fennállta alatt letiltási jogával egyáltalán nem élhet: ez pedig arra vezet, hogy akarata ellenére válhat pl. direkt marketing tevékenység célpontjává. A bank részéről ugyanakkor méltányolható az az igény, hogy üzleti kockázatát csökkentse azzal, hogy ügyfele adatainak hitelességét a szerződés teljesedéséig ellenőrizhesse. Ehhez azonban nincs szükség az idézett feltételre: a Nytv. 20. § (1) bekezdésének b) pontja alapján ugyanis az OTP mint jogi személy igazolt joga érvényesítése érdekében letiltás ellenére is igényelheti ezeket az adatokat. A Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal vezető-helyettese megerősítette, hogy *a szerződéses jogviszony fennállásának időszakában a szerződés, mint okirat – igazolt adatszolgáltatási cél esetében – biztosítja, hogy a Nytv. 20. § (1) bekezdésének b) pontja szerint adatszolgáltatást teljesítsünk az esetleges letiltás ellenére is.* Amennyiben tehát a szerződésből kiderül, hogy mi az adatszolgáltatás célja, a bank a letiltás ellenére is hozzájuthat az adatokhoz.

Ezzel kapcsolatos a második pont, amely szerint:

Az Adós és a készfizető kezes hozzájárulását adja ahhoz, hogy a kölcsönszerződés felmondása esetén az OTP Bank Rt.-vel szemben vállalt kötelezettségeik teljesítéséhez szükséges személyi adataikat a 6.11. pontban hivatkozott jogszabályban [az 1992. évi LXVI. tv.-ben] megjelölt szervek az OTP Bank Rt. írásbeli kérelmére, a kölcsönszerződés mellékletét képező felhatalmazó nyilatkozatuk alapján kiszolgáltassák.

A Nytv. 20. § (1) bekezdésének b) pontja alapján az OTP Rt. igazolt joga érvényesítéséhez igényelheti a szóban forgó adatokat. A feltételek ezen pontja arra irányul, hogy az adatfelhasználási cél a nyilvántartást vezető hivatal számára is igazolható legyen a szerződés és a felhatalmazó nyilatkozat segítségével, és álláspontom szerint nem kifogásolható, mivel arányosan korlátozza az adatalányok információs önrendelkezési jogát.

A harmadik pont a következő:

Az Adós és a készfizető kezes továbbá hozzájárul ahhoz, hogy az OTP Bank Rt. a kölcsönkérelemben, ahhoz kapcsolódó egyéb dokumentumokban, okiratokban, valamint az egyedi kölcsönszerződésben foglalt személyes adataikat a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról, valamint a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvények rendelkezései szerint, jelen szerződéses jogviszony szerinti elszámolás, kötelezettségek és jogok teljesítésének igazolása [céljából], kockázatelemzési és értékelési célokra nyilvántartsa, feldolgozza és kezelje. Tudomásul veszi, hogy az adatszolgáltatás önkéntes, az adatok kezelése hozzájárulásukon alapul.

Az ügyfél ezen pont elfogadása esetén azt veszi tudomásul, hogy a bank az említett törvények keretei között kezelheti személyes adatait. A szövegben említett két törvény számos olyan garanciát tartalmaz, amely kizárja az információs önrendelkezési jog aránytalan korlátozását (pl. az Avtv. 5. § (1) bekezdésében rögzített célhoz kötöttség elve, ill. a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. tv. 50–55. §-ai, amelyek meghatározzák azokat az eseteket, amelyekben banktitok harmadik fél számára kiszolgáltatható), a feltételben foglalt hozzájárulás tehát álláspontom szerint nem ad módot a bank részére korlátlan és ellenőrizhetetlen adatkezelésre, nem illeti az Avtv.-ben foglalt, az adatalányt érintő jogokat, ezért nem kifogásolható.

A fenti pontokon túl Ön azt is kifogásolja, hogy – mint a megküldött reklámanyagból kiderül – a bank kéri ügyfeleit, hogy a kölcsönigényléshez hozzák magukkal személyi igazolványukat és valamely más, személyazonosság megállapítására alkalmas okiratot, ill. a legutolsó havi, kiegyenlített közüzemi számlát. Álláspontom szerint önmagában nem kifogásolható, hogy egyes cégek ügyfeleik személyazonosságának igazolására a viszonylag egyszerűen hamisítható személyi igazolvány mellett más okiratokat is kérnek, ám az általam javasolt, s egyes távközlési szolgáltatóknál már megvalósult gyakorlat szerint az ügyfélnek fel kell ajánlani, hogy amennyiben személyi igazolványán kívül más okiratot nem kíván bemutatni, akkor a cég a személyi adatokat a Központi Nyilvántartó és

Választási Hivatal nyilvántartása segítségével ellenőrzi; erre a megoldási lehetőségre fel fogom hívni az OTP Rt. vezetésének figyelmét.

A fentiek alapján felszólítom az OTP Rt. vezetését, hogy a fogyasztási kölcsönszerződések kötésekor használt általános szerződési feltételekből törölje a levelemben első helyen tárgyalt, a letiltás kizárásával kapcsolatos feltételt; a bank válaszáról és az ügy további fejleményeiről értesítem. Az ügyben elfoglalt álláspontomról – az Ön nevének említése nélkül – tájékoztatom az Állami Bankfelügyeletet és a Magyar Bankszövetséget is.

Adatvédelmi és információszabadsággal kapcsolatos problémáival forduljon hozzám a jövőben is bizalommal.

Budapest, 1998. október 7.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(330/A/1998)

[Állásfoglalás: a központi hitelinformációs rendszer mellett létrejövő üzleti alapon működtetett hitelinformációs rendszer nem korlátozhatja a polgárok személyes adataik védelméhez fűződő jogát azon a mértéken túl, mint amit a törvény a központi hitelinformációs rendszer számára lehetővé tesz]

Dr. Járai Zsigmond

miniszter úr részére

Pénzügyminisztérium

Budapest

Tisztelt Miniszter Úr!

A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. tv. (Hpt.) az 1997. évi CLVIII. tv. által megállapított, ill. beiktatott és 1998. január 1-jén hatályba lépett, a Hpt. 54. § (1) bek. c) pontjában, ill. az 54. § (2)-(7) bekezdéseiben foglalt új rendelkezései szerint lehetőség nyílt arra, hogy a pénzügyi intézmények és a befektetési társaságok az általuk működtetett központi

hitelinformációs rendszernek (54. § (1) bek. c)) meghatározott adatokat adjanak át a természetes személy hiteladósokról, amennyiben ezek szerződésben vállalt kötelezettségeiknek kilencven napot meghaladóan,összszerűségében pedig a minimálbért meghaladóan nem tesznek eleget (54. § (3) bek.).

A törvény által szabályozott *központi hitelinformációs rendszer* üzemeltetője a Bankközi Informatika Szolgáltató Rt., a rendszer elnevezése Bankközi Adós- és Hitelinformációs Rendszer (BAR). Sajtóhíradásokból értesültem arról, hogy a BISZ Rt. mellett egy másik társaság is a Hpt. 54. §-a alapján kíván hitelinformációs szolgáltatást nyújtani.

Az ÁPTF elnökének megkeresésemre válaszul adott tájékoztatása szerint a Felügyelet álláspontja az, hogy *csak egy központi hitelinformációs rendszer működhet állami elismeréssel, de annak nincs akadálya, hogy a hitelintézetek hitelezési kockázatuk csökkentése érdekében üzleti alapon más hitelinformációs rendszert is kiépíthessenek.*

A Felügyelet által *üzleti alapon működtetett hitelinformációs rendszer*-ként emlegetett nyilvántartások üzemeltetői, mivel az általuk kiépítendő hitelinformációs rendszerek nem minősülhetnek a Hpt. szerint központi hitelinformációs rendszernek, nem működtethetik e rendszert a Hpt. 54. §-a alapján. Valószínűsíthető, hogy ezen rendszerek üzemeltetői a Hpt. 51. § (1) bekezdése alapján kívánják igazolni az adatszolgáltatók és a rendszer közötti adatszolgáltatást; e törvényhely szerint banktitok kiadható harmadik személynek, ha a pénzügyi intézmény ügyfele, annak törvényes képviselője a rá vonatkozó kiszolgáltatható banktitokkört pontosan megjelölve közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglaltan kéri, vagy erre felhatalmazást ad. A felhatalmazás várhatóan a rendszerhez adatszolgáltatóként csatlakozó hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások által hitel- és hiteljellegű szerződések kötéskor használt általános szerződési feltételek között szerepel majd. Az adattovábbítás jogalapja valószínűsíthetően a feltételeket elfogadó ügyfél *hozzájárulása* lesz.

A központi hitelinformációs rendszer hiteladat-szolgáltatóitól eltérően a többi rendszerhez kapcsolódó adatszolgáltatókat nem kötik a Hpt. 54. § (3) bekezdésének rendelkezései, amelyek a polgárok személyes adatokhoz fűződő alkotmányos jogát érő korlátozás arányosságát biztosítják azzal, hogy csak meghatározott súlyú szerződésszegés esetén teszik lehetővé a hiteladat-szolgáltató számára, hogy a természetes személy hiteladós adatait a rendszer számára továbbítsa. Az e rendszerekhez csatlakozó társaságok az általuk használt általános szerződési feltételekben az adattovábbítás feltételeit szabadon határozhatják meg.

Azzal, hogy az ÁPTF megnyitotta az utat a központi hitelinformációs rendszer melletti más rendszerek létrehozatala előtt, a központi rendszerre vonatkozó, az 54. § által meghatározott korlátok funkciójukat veszítették (hatásuk annyi, hogy a központi hitelinformációs rendszer versenyhátrányba kerül általuk), s adatvédelmi szempontból igen veszélyes helyzet állt elő.

Nem kívánok állást foglalni abban a kérdésben, hogy megalapozott-e az ÁPTF törvényértelmezése és az általa kibocsátott, alternatív hitelinformációs rendszer kiépítését lehetővé tévő határozat. Álláspontom szerint azonban mielőbb szükséges a Hpt. olyan módosítása, amely a törvény 54. § (3) bekezdésében foglalt korlátozásokat valamennyi hitelinformációs rendszerre kiterjeszti. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. 25. § (1) bekezdésében foglalt jogkörömnél fogva javaslatot teszek arra, hogy a Kormány kezdeményezze a törvény ilyen irányú módosítását.

Budapest, 1998. október 19.

Üdvözléssel:

Dr. Majtényi László

(456/K/1998)

[Állásfoglalás: a bank által az ügyféltől igényelt személyes adatok körének arányban kell állnia a bank üzleti kockázatával]

Pulai Miklós

főtitkár úr részére

Magyar Bankszövetség

Budapest

Tisztelt Főtitkár Úr!

Köszönettel vettem a betéti kártyák természetes személy részére történő kibocsátása során a kibocsátó által kezelhető személyes adatokról szóló ajánlásomra adott válaszát. Levelében Ön ismerteti tagbankjaik azon álláspontját, amely szerint *a betéti kártya fogalmának tisztázatlansága* miatt az ajánlás megvalósítása problematikus. Azzal a helyzettel ellentétben, amely a *betéti kártya* általam használt definíciójából következne, az Ön tájékoztatása szerint *az esetek jelentős részében az ügyfél a kártya rendeltetészerű használata esetén is adósi pozícióba kerül*. Az Ön álláspontja szerint a betéti kártyát kibocsátó bank általában hitelezői kockázatot vállal ügyfelével szemben, s a betéti kártyát igénylő polgárok adatainak kezelése során a cél nem más, mint hitelezői kockázat csökkentését célzó adószminősítés.

Álláspontom a következő:

1. A betéti kártya fogalmának meghatározásakor a 15/1995. (PK. 18.) MNB rendelkezés 18. § a) pontjában foglalt definíciót tartottam szem előtt. Az e definíció szerint betéti kártyának minősülő kártyák vonatkozásában ajánlásom nem szorul pontosításra, különösen az ajánlás III. pontjában foglaltakra tekintettel: amennyiben az ügylet a bank részéről történő hitelnyújtást is magában foglal, illetve egyéb, a betéti kártyák használatával általában együttjáró kockázatvállalással jár, akkor az ügyfél további adatainak kezelése is indokolt lehet.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. 5. §-ban foglaltak alapján csak az az adat kezelhető, amely a cél megvalósulásához elengedhetetlen, arra alkalmas, s az ilyen adat is csak a szükséges mértékben és ideig. Azon ügyfél tehát, akivel szemben a bank az Ön által említett eseteket figyelembe véve sem kerülhet hitelezői pozícióba – nem dombornyomású kártyát használ, és folyószámlájához nem kapcsolódik automatikus hitelkeret – igényt tarthat arra, hogy csak a személyazonosításhoz szükséges adatait kezelje a bank. A hitelintézeteknek mint adatkezelőknek mind a bankkártyával kapcsolatos, mind egyéb szolgáltatásaik vonatkozásában olyan helyzetet kell teremteniük, hogy a kezelt adatkör minden egyes ügylet esetében az adott ügylethez kapcsolódó adatkezelési célhoz igazodjon.

2. A fenti követelmény gyakorlatba történő átültetéséhez az adatvédelmi törvény egyes fogalmainak konkrét tényállás vonatkozásában történő értelmezésére (pl. az adott esetben elengedhetetlen, *alkalmas, szükséges* adatok meghatározására) van szükség. Ahhoz azonban, hogy az adatvédelemnek a törvényben lefektetett alapelvei az adatkezelők meghatározott körének sajátos tevékenysége során is érvényre jussanak, igen fontos volna az egyes szférák érdekképviselőinek a közreműködése is oly módon, hogy az adott terület szereplői számára ajánlásokat, szabályzatokat dolgoznak ki. Az egyes szektorok önszabályozó tevékenysége közelítené az adatvédelem hazai szabályrendszerét az Európában szokásoshoz: az Európai Parlament és Tanács által kibocsátott, az egyénnek a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról szóló 95/46/EC sz. Irányelv 27. cikkének 1. pontja szerint a Tagállamok és a Bizottság bátorítja olyan etikai szabályzatok készítését, amelyek – figyelemmel a különböző ágazatok sajátos jellegére – elősegítik a jelen Irányelv értelmében hozott belső rendelkezések megfelelő alkalmazását.

A 1992. évi LXIII. tv. hatályba lépése és az Adatvédelmi Biztos Irodája működésének megkezdése óta eltelt időben körvonalazódtak azon főbb kérdések, amelyeket egy, a banki szféra számára kidolgozott adatvédelmi szabályzat érinthetne. Ilyen kérdések pl., hogy az egyes szolgáltatások kapcsán mely adatkör kezelése indokolt; miképp biztosítható, hogy az ügyfélnek csak az általa valóban igénybe vett szolgáltatáshoz igazodóan kelljen személyes adatainak kisebb vagy nagyobb körét rendelkezésre bocsátania; hogyan kerülhető el az, hogy egyes szerencsétlenül fogalmazott blankettaszerveződések aránytalanul és a bankok érdekeit tekintve is szükségtelenül korlátozzák a polgár információs önrendelkezési jogát; melyek a személyazonosság igazolásának adatvédelmi szempontból nem kifogásolható módjai.

Amennyiben a Magyar Bankszövetség mint a magyarországi banki szféra érdekképviselője kidolgozna egy ilyen szabályzatot, annak véleményezésében számíthatna hivatalom – írásbeli tanácsadás formájában történő – közreműködésére.

Várom Főtitkár Úr kezdeményezésemmel kapcsolatos állásfoglalását.

Budapest, 1998. november 5.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(40/A/1998)

[Állásfoglalás: az OTP és a Magyar Posta közötti adatáramlás következtében az ügyfelek személyes adataik védelme körében jogsérelmet szenvedtek]

Dr. Csányi Sándor úrnak

elnök-vezérigazgató

Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Rt.

Budapest

Tisztelt Elnök-vezérigazgató Úr!

1996 decemberében és 1997 januárjában több hasonló tartalmú panasz érkezett hivatalomhoz a televízió üzemben tartási díj beszedésével kapcsolatos adatkezelések tárgyában. A panaszokra indított adatvédelmi biztosi vizsgálatot – melynek során két-két alkalommal végeztek munkatársaim helyszíni ellenőrzést a Magyar Posta Rt. és az OTP Bank Rt. illetékes egységeinél – lezártam, megállapításairól az alábbiakban tájékoztatom Önt.

I.

A panaszosok kifogásolták a Magyar Posta Elszámoló Központja Televízió Díjnyilvántartó Hivatala (PEK TVDH) által a nevükre kiküldött értesítést, melyben a TVDH vezetője azt közölte velük, hogy az OTP tájékoztatása szerint az értesítésben megjelölt számú folyószámlán televíziódíj fizetésére nincs megbízásuk, s amennyiben a díjat nem OTP lakossági folyószámlán kívánják fizetni, azt írásban jelezzék a TVDH-nál.

A panaszosok állításuk szerint soha nem adtak megbízást az OTP-nek a televízió-előfizetési díj átutalására, s ezért feltételezték, hogy az OTP a díjat nem fizető nézők felderítése céljából – a személyes adatok védelmének, egyben a banktitok védelmének törvényi rendelkezéseit megszegve – átadta a folyószámla-tulajdonosokra vonatkozó adatokat a beszédessel megbízott Postának.

E feltételezésekről a sajtó a panaszok benyújtását megelőzően és azt követően is beszámolt. Az OTP sajtófőnöke az újságírók kérdéseire közölte, hogy az OTP hasonló panaszokra belső vizsgálatot indított.

II.

1996. december 9-én munkatársaim helyszíni vizsgálatot tartottak a PEK-nél, ahol felvilágosítást kértek a TVDH vezetőjétől az OTP és a Posta közötti adatcsere folyamatáról, a két adatállomány (a változásjelentés és a terhelési jelentés) struktúrájáról és adattartalmáról, és szűrőpróba-szerűen ellenőrizték a számítóközpontban az OTP-nek küldött, illetve az OTP-től kapott, a díjfizetésre vonatkozó adatbázisok tartalmát.

1997 januárjában a helyszíni vizsgálatot az OTP-nél is elvégeztük. Ennek során az OTP vezetői ismertették az OTP belső vizsgálatának eredményét, annak írásos változatát áttanulmányoztuk. A

vizsgálathoz kapcsolódva az OTP számítóközpontjában helyszíni ellenőrzést végeztünk, melynek során megvizsgáltuk a Postának küldött előfizetői adatbázisok adattartalmát, és szűrőpróba-szerűen ellenőriztük néhány panaszos adatait.

Az OTP-nél végzett vizsgálatunk (egybehangzóan az OTP belső vizsgálatával és a Postánál végzett ellenőrzésünk eredményével) megerősítette, hogy az OTP és a Posta közötti adatcsere a TV díj vonatkozásában nem haladta meg a folyószámla-szerződésben is szereplő, a díjfizetés teljesítéséhez, illetve a nem teljesítés okainak közléséhez szükséges mértéket. Azonban vizsgálatunk csak az egyes, mintaként kinyomtatott rekordok adattartalmát bizonyította, az adatbázisban lévő előfizetők *teljes körének* kiterjedtségét nem.

Vizsgálatunk – az OTP belső vizsgálatának megállapításaival egybehangzóan – rámutatott arra, hogy mindegyik panaszos egyben MATÁV előfizető is, s erre vonatkozó adataikban a téves értesítés kiküldését megelőzően változás történt (új előfizetés, számváltozás). E jelenség magyarázatára két feltételezés kínálkozott: vagy a PEK-nél összekeveredtek a MATÁV- és a televízió-előfizetők adatai, vagy pedig az OTP a MATÁV-előfizetőket tévesen televízió-előfizetőkként jelentette a PEK-nél.

1997 februárjában tájékoztatást kértem a PEK igazgatójától a két adatbázis esetleges közös kezelésére vonatkozóan, valamint arról, hogy az egységes Posta szétválásakor az előfizetői adatbázisok szétválasztása hogyan történt meg, milyen technikai és jogi garanciák mellett, és a szétválasztás dokumentálása hogyan történt. Kérésemről értesítettem a Magyar Posta Rt. vezérigazgatóját.

A Posta vezérigazgatója 1997. április 1-jén kelt levelében tájékoztatott arról, hogy az ügyben indított belső vizsgálatot befejezte, s annak eredménye egyértelműen kizárta, hogy *MATÁV-előfizetők adatai a postai nyilvántartásban részben vagy egészben összekeveredtek a TV-előfizetői adatokkal.*

Április 10-én munkatársaim újabb helyszíni vizsgálatot tartottak a PEK-nél, ahol több panaszos teljes ügyféltörténetét ellenőrizték, s ennek során megállapították, hogy a PEK adatbázisának tanúsága szerint a panaszosokat az OTP soroltatta be, noha az OTP saját belső vizsgálatában megállapította, hogy a panaszosok nem adtak megbízást a televízió-előfizetési díj fizetésére folyószámlájukról.

Ezt követően újabb levélben fordultunk a PEK TVDHF vezetőjéhez, amelyben többek között az OTP által használt kódjelek 1997 januári módosításáról, a téves besorolások eddigi tapasztalatairól kértünk tájékoztatást.

Június 3-án munkatársaim, előzetes egyeztetést követően az OTP XVI. kerületi fiókjánál tartottak helyszíni vizsgálatot, melynek során az egyik panaszos ügyféltörténetének összes számítógépes és papír alapú dokumentumát ellenőrizték, valamint megismerkedtek az átutalási megbízások adminisztrálásának folyamatával.

A PEK igazgatója 1997 júliusában válaszolt kérdéseinkre. Rámutatott az OTP-től kapott adatállomány néhány tipikus problémájára (köztük a téves besorolásokra, illetve ismételt visszasorolásokra), valamint tájékoztatott arról, hogy a problematikus esetek kiszűrése céljából a PEK manuálisan törli törzsállományából a téves adatokat, amelyeket azonban a későbbi tisztázás érdekében archivál.

III.

Vizsgálataink során nyilvánvalóvá vált, hogy a panaszosok téves besorolásának okát a vizsgálat időpontjában kétséget kizáróan már nem lehetett megállapítani, mivel az OTP és a Posta közötti – akkori – adatcserét tanúsító mágnesszalagok már nem állnak rendelkezésre.

Ugyanakkor vizsgálatunk számos olyan esetet tárt fel, amely a két nagy adatkezelő közötti adatkapcsolat hiányosságaira hívta fel a figyelmet. A téves besorolások okainak felderítéséhez, az ismételt téves visszasorolások megelőzéséhez a két adatkezelő jobb együttműködése szükséges. Noha a téves besorolások csak töredékét teszik ki az adatkapcsolatnak, az érintett ügyfeleknek adatvédelmi jogsérelmet, a gyakorlatban pedig bosszúságot és fáradtságot okoznak, melynek során nekik kell igazolniuk megbízásuk tényét és tartalmát. Az adatminőség javítására az 1992. évi LXIII. törvény 7. §-ában foglaltak is kötelezik az adatkezelőt.

Felszólítom ezért mind az Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Rt., mind a Magyar Posta Rt. vezérigazgatóját, hogy – a célhoz kötöttség figyelembevételével – tegyék meg a megfelelő intézkedéseket a két szervezet közötti adatáramlás minőségének javítására, a téves besorolások kiszűrésére, valamint adatkezelésük belső ellenőrzési rendszerének javítására, az adatállomány hibáinak felderítésére.

Kérem Elnök-vezérigazgató Urat, hogy a megtett intézkedésekről 30 napon belül írásban tájékoztasson.

Budapest, 1998. május 20.

Üdvözlettel

Dr. Majtényi László

(584/K/1996)

[Állásfoglalás: a közjegyző titoktartási kötelezettsége körében a tanúvallomást megtagadhatja]

Dr. Bakonyi Elvira elnök asszony

Budapesti Közjegyzői Kamara

Budapest

Tisztelt Elnök Asszony!

Beadványát, amelyben azt sérelmezte, hogy a Budapesti Rendőr-főkapitányság egy büntetőeljárásban tanúként kihallgatott egy közjegyzőhelyettest, kivizsgáltam, a vizsgálat eredményéről az alábbiakban tájékoztatom:

A tanúkihallgatás keretében a hatóság tudomására hozott információk a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. 2. §-a alapján adatkezelésnek [...] minősülnek.

Adattovábbítás a törvény szerint, ha *ha az adatot meghatározott harmadik személy számára hozzáférhetővé teszik.*

A hivatkozott jogszabály 3. § (1) bekezdése alapján személyes adat akkor kezelhető, ha

- a) ahhoz az érintett hozzájárul, vagy
- b) azt törvény vagy – törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben – helyi önkormányzat rendelete elrendeli.

Az adatok továbbítására, tehát a tanúkihallgatásra törvényi felhatalmazást jelent a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. tv. 62. § (1) bekezdése, amely szerint *tanúként az hallgatható ki, akinek a bizonyítandó tényről tudomása van.*

Ugyanazon szakasz (2) bekezdése szerint a tanúként megidézett személy köteles a hatóság előtt megjelenni és – ha a hivatkozott törvény kivételt nem tesz – tanúvallomást tenni. A kivételeket egyrészt a 65. § tartalmazza, ezek azok az esetek, amikor az ott megjelölt személyeket nem lehet tanúként kihallgatni, a kivételek másik csoportját pedig a 66. § tartalmazza azzal a rendelkezésével, amely meghatározott személyek számára lehetőséget ad a vallomástétel megtagadására.

A hivatkozott szakasz (1) bekezdése c) pontja szerint a tanúvallomást megtagadhatja, aki foglalkozásánál vagy köz megbízatásánál fogva titoktartásra köteles, ha a tanúvallomással titoktartási kötelezettségét sértené meg, kivéve, ha ez alól felmentették.

A közjegyző a közjegyzőkről szóló 1991. évi XVI. törvény 9. § (1) bekezdése szerint titoktartásra köteles: *A közjegyzőt az eljárása során tudomására jutott adat és tény tekintetében titoktartási kötelezettség terhel.* A titoktartási kötelezettsége *a közjegyzői működésének megszűnése után is fennmarad.* A hivatkozott

jogszabályi rendelkezés (2) bekezdése szerint a *fél, jogutódja és törvényes képviselőjük a titoktartási kötelezettség alól felmentést adhat.*

A fenti jogszabály rendelkezésekből megállapítható, hogy az érintett felmentése hiányában a közjegyző – ide értve a közjegyzőhelyettest is – a tanúvallomást jogszerűen tagadhatja meg.

Budapest, 1998. november 10.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(448/K/1998)

[Állásfoglalás: a gyermeknevelési támogatás elbírálásához az önkormányzat a kérelmező jövedelmi adatait igényelheti, vagyonyilatkozatát viszont nem]

[...]

Budapest

Tisztelt Asszonyom!

Ön 1998 márciusában telefonon kért állásfoglalást irodámtól abban a kérdésben, hogy milyen adatait köteles megadni a polgármesteri hivatalnak gyermeknevelési támogatás igénylésekor. Bár az ügy azóta tudomásom szerint megnyugtatóan rendeződött, az alábbiakban írásban is összefoglalom álláspontomat.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. (Avtv.) 3. § (1) bekezdésének b) pontja szerint személyes adat abban az esetben is kezelhető, ha azt törvény, ill. annak felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben helyi önkormányzat rendelete előírja. A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. tv. (Sztv.) 10. § (1) bekezdése szerint a szociális ellátásra való jogosultság elbírálásához a kérelmező kötelezhető arra, hogy családja vagyoni, jövedelmi viszonyairól nyilatkozzék illetve azokat igazolja. Mindezek alapján Budapest-Zugló Önkormányzata a hatályos jogszabályok szerint járt el, amikor adatokat kért azoktól, akik gyermeknevelési támogatásra tartanak igényt. Az Avtv. 5. § (2) bekezdése szerint azonban csak olyan adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig. Ezeket a követelményeket az önkormányzatnak is szem előtt kell tartania.

A gyermeknevelési támogatást a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. tv. (Sztv.) szabályozza. A törvény 27. § (1) bekezdése szerint a támogatás folyósításának feltételei, hogy az anya, nevelőanya ill. apa, nevelőapa saját háztartásában három vagy több kiskorút nevel, és a családban a törvényben írt módon számított havi nettó jövedelem nem halad meg egy bizonyos értékhatárt. A (3) bekezdés szabályozza azokat az eseteket, amelyekben nem állapítható meg a támogatás, ám ezek között sem szerepel a vagyoni helyzettel kapcsolatos kizáró ok. Gyermeknevelési támogatás igénylésekor a polgármesteri hivatal tehát csak a jövedelem megállapításához szükséges adatokat, ill. azokat az adatokat kezelheti, amelyek a kizáró okok fennállásának hiányát igazolják. Ezzel összhangban áll a gyermeknevelési támogatás igénylésének kormányrendeleti szintű szabályozása is: a 32/1993. (II. 17.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdése szerint a gyermeknevelési támogatás igényléséhez a rendelet 1. sz. mellékletében foglalt jövedelemnyilatkozatot kell csatolni, de vagyonyilatkozatot nem kell kitölteni.

A fentiek alapján megállapítom, hogy a szóban forgó esetben Ön a támogatás igényléséhez kötelezhető volt arra, hogy jövedelmi adatairól tájékoztatást adjon, ám nem volt kötelezhető vagyonyilatkozat kitöltésére.

Budapest-Zugló jegyzője megkeresésemre írott válaszlevelében arról tájékoztatott, hogy az önkormányzat immár nem kér vagyonyilatkozatot a gyermeknevelési támogatást igénylő polgároktól. Adatvédelmi és információszabadsággal kapcsolatos problémáival forduljon hozzám a jövőben is bizalommal.

Budapest, 1998. június 12.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(153/A/1998)

[Állásfoglalás: az agrárkamara az önkormányzat részére szociális ellátásra jogosultság megállapítása céljából nem adhatja át tagjai személyes adatait]

Kóváriné Dr. Bartha Ágnes, titkár

Bács-Kiskun megyei Agrárkamara, Kecskemét

Tisztelt Titkár Asszony!

Megkeresésében állásfoglalásomat kérte, hogy továbbíthatók-e az önkormányzat részére – szociális ellátásra való jogosultság megállapítása céljából – a kamara által nyilvántartott őstermelők adatai.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény alapján személyes adatot törvény felhatalmazása alapján, vagy az érintett beleegyezésével lehet kezelni, ideértve azok továbbítását is. Amint arra Ön is helyesen hivatkozik, a kamarák adatkezelésére vonatkozó jogszabályok adattovábbításra – a megjelölt szerveken kívül – nem jogosítják fel a kamarákat.

A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény alapján a szociális ellátás feltételeinek, a szociális biztonságnak a biztosítása az állam központi szerveinek és a helyi önkormányzatoknak a feladata. A települési önkormányzat a szociális alapellátás keretében csak akkor tudja feladatait teljesíteni, ha megfelelő ismeretekkel rendelkezik a szociálisan rászorultakról.

A konkrét esetben, az adatvédelmi törvény szabályainak betartásával, azt a megoldást javaslom, hogy közvetlenül a kamara tájékoztassa tagjait (akár szórólapon, akár rendszeresen megjelenő kiadványában) – az önkormányzattal történt egyeztetést követően – a segélyezés feltételeiről és módjáról. A szükséges információk birtokában az érintettek közvetlenül az önkormányzathoz fordulhatnak támogatásért.

Budapest, 1998. március 3.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(54/K/1998)

[Állásfoglalás: titkos telefonszám a telefonálási szokásokat firtató DM célra nem adható ki, a jogsérelmet a telefontársaság az adatvédelmi biztos fellépésére hajlandó orvosolni]

[...]

Budapest
Tisztelt Uram!

Ön 1997. június 16-án [...] telefonon nyújtotta be panaszát, amelyet Dr. Székely Iván főosztályvezető feljegyzésében rögzített. Panaszában kifogásolta, hogy 1997. június 14-én a tudakozó nyilvántartásában és a telefonkönyvben egyaránt nem szereplő (*titkos*) telefonszámára hívás érkezett, melyben a telefonáló a MATÁV megbízására hivatkozva az Ön telefonálási szokásaira vonatkozó kérdéseket tett fel. A válaszadást Ön megtagadta, s kérte az eset kivizsgálását.

A vizsgálatot lefolytattuk, s ennek során felvilágosítást kértünk egyfelől a MATÁV Rt. Vezérigazgatósága Piacelemző Osztálya vezetőjétől a piackutatási célú telefonos felmérésekről és azokban az Ön előfizetői számának előfordulásáról, másfelől a MATÁV Biztonsági Ágazatának igazgatójától az esetleges egyéb, Önt érintő adatszolgáltatásokról. Mindkét vezető vizsgálatot indított a saját területén, melynek eredményéről értesítette hivatalomat.

A Biztonsági Ágazat vizsgálata kimutatta, hogy a kérdéses időszakban Önt érintő adatszolgáltatás az ágazatban nem történt. Tekintettel arra, hogy a tudakozó az Ön nevét Dr. nélkül és ipszilonnal írva tartalmazta (természetesen a telefonszáma nélkül), a vizsgálat során az ágazati igazgató intézkedett az adat kijavításáról.

A Piacelemző Osztály válaszában közölte, hogy a telefontársaság rendszeresen végez telefonos piacfelmérést, amelyet részben saját szervezeti egységei, részben külső piackutató cégek bonyolítanak le. A felmérések egy részében a külső piackutató cégek az előfizetői adatokat a MATÁV nyilvántartásából kapják. A kérdéses időpontban a MATÁV Rt. Budai Távközlési Igazgatósága regionális piackutatást végzett, melynek során a kiválasztott előfizetői adatokat átadta egy piackutató cégnek. A belső vizsgálat kimutatta, hogy az adatátadás nem felelt meg a MATÁV belső szabályzatának, az a felettes szerv jóváhagyása nélkül történt, az átadott előfizetői adatok az előfizetők neveit is tartalmazták, s néhány esetben titkos előfizetői számok tulajdonosai is bekerültek a kiválasztott mintába. A vizsgálat egyértelműen kimutatta, hogy Ön is így került a megkeresett előfizetők körébe.

A MATÁV a vizsgálatot követően a piackutatást felfüggesztette. A Piackutató Osztály vezetője arról tájékoztatott, hogy eljárásunkra és saját belső vizsgálatuk eredményére figyelemmel megkeresi Önt, beszámol a tévedés okairól, ingyenes számcserét ajánl fel Önnek, valamint esetlegesen felmerült költségeinek megtérítését.

Amennyiben a Piackutató Osztály eddig nem kereste meg Önt, vagy ha a panaszát követő időszakban újabb hasonló tárgyú telefonhívást kapott, kérem, közölje hivatalommal, hogy megtehessem a szükséges lépéseket.

Budapest, 1998. március 4.

Üdvözlettel

Dr. Majtényi László

(466/A/1997)

***[Állásfoglalás: a levéltitok védelme az állampolgárt a munkahelyén is megilleti.
Az egészségügyi adatokat illetéktelen hozzáféréstől az egészségügyi
intézményen belül is meg kell védeni]***

Dr. Szolnoki Andrea asszony,

főpolgármester-helyettes

Budapest Főváros Főpolgármesteri Hivatal

Budapest

Tisztelt Főpolgármester-helyettes Asszony!

Kérésének megfelelően adatvédelmi szempontból tanulmányoztam a Fővárosi Szent István Kórház és Intézményei iratkezelési szabályzatát. Tájékoztatásul jelzem, hogy az intézmény dolgozóinak panaszával már februárban – egy tájékoztatást kérő telefonhívás kapcsán – találkoztunk.

A mai – meglehetősen széles körben elterjedt – gyakorlat szerint a dolgozók egyes személyhez fűződő jogai (például levéltitokhoz való jog, vagy a személyes adatok védelme) a munkahelyeken általában korlátozottan érvényesülhetnek. Ezzel szemben a személyes adatok védelmének a munkahelyeken is érvényesülnie kell.

A munkahelyekre érkező, többségében a szervezet működésével összefüggő leveleknek – az arra felhatalmazott munkatársak általi – felbontása és nyilvántartásba vétele (iktatása) azt a célt szolgálja, szolgálhatja, hogy a tárgykör szerint illetékes szervezeti alegység, vezető, vagy munkatárs azt megkapja. Természetesen semmi sem tiltja, sőt sok esetben elkerülhetetlen, hogy a munkahelyre magánjellegű, az adott szervezettel kapcsolatba nem hozható levelek érkezzenek.

Az ilyen küldemények kezelésének egyik lehetséges módjára tesz kísérletet a kórház iratkezelési szabályzata azzal, hogy felbonthatatlannak minősíti a névre szóló leveleket (14. pont). Adatvédelmi szempontból ugyanakkor kifogásolható, hogy a felbontási tilalmat érvénytelenítené, ha a levélen nincs feltüntetve a feladó.

A névre szóló és magánszemély által feladott levél felbontása és iktatása (a feladó magánszemély nevének és címének nyilvántartásba vétele) ellentétes az adatvédelem törvényi előírásaival az olyan

intézményeknél, ahol magánszemélyektől érkező, de tartalmában hivatalos, tömeges levélforgalom nincs. A *Sajátkezű felbontásra!* jelzésű leveleket álláspontom szerint csak a címzett kifejezett rendelkezése esetén bonthatja fel az iktató iroda.

Megítélésem szerint az iratkezelési szabályzatnak nagyobb figyelmet kell arra fordítania, hogy az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezelését, továbbítását az 1997. évi XLVII. törvény is szigorú feltételekhez köti. A törvény adattovábbításra vonatkozó előírásait sérti például az, ha az egyes osztályok az egészségügyi adatokat tartalmazó iratokat másolattal, *...nyitva, összehajtás nélkül a megcímezett borítékkal...* küldik az iktató irodába, ahonnan a postázás történik (40. pont).

A törvény előírásainak csak olyan iratforgalmi szabályozás felel meg, amely garantálja, hogy az egészségügyi adatokat csak az arra feljogosított személyek továbbíthassák, és azokhoz illetéktelen személyek ne férjenek hozzá. E követelményeket az biztosíthatja, ha az adattovábbításra – a törvény 5. § (2) pontjában – feljogosított személy (például a kezelést végző orvos) zárt borítékban juttatja el az iktató irodába a postázandó levelet. Ellenkező esetben ugyanis a különleges adatokkal való visszaélések felderítése alig lehetséges.

Budapest, 1998. május 12.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(218/K/1998)

[Állásfoglalás: az adatvédelmi biztos jogszabály-véleményezési feladata a közigazgatási egyeztetéseket követő kiérlelt tervezetekre vonatkozik; a Belügyminisztérium irányítása alatt lévő szervek jogalap nélkül kezelik állampolgárok több millió személyes adatát]

Kuncze Gábor úrnak

belügyminiszter

Belügyminisztérium

Budapest

Tisztelt Miniszter Úr!

A Belügyminisztérium Törvényelőkészítő Főosztálya április 29-én – 6-564/1998. és 6-254/1998 számon – két kormány-előterjesztés tervezetét küldött az Adatvédelmi Biztos Irodájához azzal a kéréssel, hogy *a tervezetekkel kapcsolatban adatvédelmi biztos úr vagy illetékes helyettese véleményéről, esetleges észrevételeiről [...] 1998. április 30-ig* tájékoztassuk a főosztályt.

Az előterjesztésekkel kapcsolatos véleményem kifejtése előtt szeretném felhívni a minisztérium vezetésének figyelmét arra, hogy a jövőben:

– a jogszabályok véleményezésével kapcsolatos jogát az adatvédelmi biztos nem a tárcaszintű, vagy a minisztériumi belső koordináció folyamatában, egy még formálódó tervezettel kapcsolatban, hanem a döntésre jogosult szervezet, vagy személy (országgyűlés, kormány, miniszter) elé kerülő – a koordináció során végleges formát öltött – változattal kapcsolatban kívánja érvényesíteni;

– az Adatvédelmi Biztos irodája nem tud egy-két nap alatt véleményt formálni olyan jogszabályokról, amelyek gyakran alapjaiban érintik az információs jogokat.

Általában elvárható, hogy kiérlelt, az érintett szervezetek véleményét is tartalmazó tervezet kerüljön az adatvédelmi biztoshoz, különösen amikor – mint jelen esetben az okmányokkal kapcsolatos előterjesztés esetében – olyan kérdésekről kell véleményt alkotni, amelyek az adatvédelmi törvény szinte valamennyi alapelvét érintik.

Természetesen nem zárkozom el attól, hogy nagy horderejű közigazgatási adatkezelési tervekről koncepcionális stádiumban is véleményt mondjak. A végleges normaszöveg tervezetének véleményezése azonban ez esetben is szükséges.

Az előterjesztés olyan megközelítést sugall, hogy pusztán technikai, pénzügyi, vagy más célszerűségi szempontok szerint is lehet alkotmányos jogokat korlátozni. Fel sem vetődik, hogy alkotmányosnak tekinthető-e, ha:

– a célhoz kötöttség elvének figyelmen kívül hagyásával központi digitális kép és elektronikus aláírás nyilvántartó rendszert hoznak létre;

– az igazgatási (például közlekedésigazgatási) folyamattal tartalmi kapcsolatban nem lévő körzetközponitú okmányirodák olyan személyes adatokat kívánnak felvenni és továbbítani, amelyek nyilvántartására nincs törvényi felhatalmazás;

– az államigazgatással szoros kapcsolatban álló hatósági igazolványokat – a polgárok információs önrendelkezési jogának korlátozásával összegyűjtött adatok alapján – a közigazgatáson kívüli szervrendszerben, vállalkozási alapon kívánják elkészíttetni.

Sajátos jogértelmezésre vall az is, ahogyan a titokvédelmi, illetve az adatvédelmi törvényekre, és néhány kormányrendeletre hivatkozva az előterjesztés – a 2. számú függelékben – arról szól, hogy A felsorolt jogszabályok egyike sem tartalmaz olyan előírást, amely az okmányok vállalkozói alapon történő előállítását és kitöltését tiltaná. A megfogalmazás korrekt, csak nem elfogadható hivatkozási alap. Jogállami keretek között ugyanis az államnak csak ahhoz van joga, amit a törvény számára lehetővé tesz; tehát az okmánykiállítás vállalkozásba adásának jogi feltétele az, hogy azt törvény lehetővé tegye, nem pedig az, hogy azt ne tiltsa.

Arról is szólnom kell, hogy már 1996 szeptember végén véleményeztem az egységes, korszerű okmányrendszer kidolgozásával és bevezetésével kapcsolatos feladatokról szóló kormány-előterjesztést, amelyet az adatvédelmi jellegű kifogásaim figyelmen kívül hagyásával emelt

határozattá a kormány. Észrevételeim lényege akkor az volt, hogy az okmánybiztonsági érvek megelőzik az igazgatási szempontokat, azaz a tervezet az okmányokhoz kívánja igazítani az igazgatási folyamatokat, és a személyi adatokat tartalmazó nagy nyilvántartásokat.

Egyebek mellett azt is kifejtettem, hogy a törvények által szabályozott életviszonyok figyelembe vételével kell meghatározni, hogy milyen tény, állapot vagy jogosultság igazolására van szükség, ezeket az igazolásokat mely igazgatási szervezetek – és milyen nyilvántartások alapján – adják vagy adhatják ki a jövőben, és az igazgatási folyamatokhoz indokolt igazítani az igazolások adattartalmát, formáját, védelmi rendszerét, valamint a kiadás rendjét.

Az elvi kifogások ismertetése után az okmányokkal kapcsolatos új ügyintézési elképzelésre, és az új okmány-előállítási és kitöltési rendszerre vonatkozó kormány-előterjesztéssel kapcsolatban véleményem a következő:

1/ Már többször felhívtam a minisztérium vezetésének figyelmét arra, hogy a Belügyminisztérium szervezetei több olyan – a polgárok személyes adatainak millióit tartalmazó – nyilvántartást kezelnek, amelyek működésére nincs törvényi felhatalmazás. E nyilvántartások sorába tartoznak a közlekedési nyilvántartások (például az országos jármű-, és a vezetői engedély nyilvántartás), vagy a Lakcím Archívum néven működő okmánytár, amelyek adatait a kormány-előterjesztés szerint a közeljövőben újabb szervezetek (például az okmányirodák) is használni kívánják.

2/ Tekintettel arra, hogy a vonatkozó jogi előírások szerint személyes adatokat csak akkor lehet kezelni (például továbbítani), ha azt törvény előírja, az okmányirodák adatkezeléséről csak a megfelelő jogi szabályozás kimunkálása után tudok érdemben nyilatkozni. Miután az adatkoncentrációra, illetve az új adatkezelő szervezetek létrehozására irányuló elképzelések a polgárok információs önrendelkezési jogának súlyos sérelmét jelenthetik, csak az Alkotmánybíróság e kérdéskörben hozott határozatai figyelembe vételével készülő törvényi szabályozás felel meg az alkotmányosság követelményének.

Az Alkotmánybíróság például a 46/1995. (VI. 30.) AB határozatában kifejtette, hogy Az Alkotmányból a személyes adatok felhasználását illetően – az alapjogi védelem szempontjait érvényesítve – a célhoz kötöttség elve, és az osztott információs rendszerek alkotmányos követelménye határozható meg.

3/ Az adatkezelések polgárok általi átláthatósága érdekében törvényben és egyértelműen kell szabályozni, hogy az egyes igazgatási folyamatokhoz milyen hatósági igazolványok tartoznak, az eljárásokhoz, az igazolványok kiállításához a polgároknak milyen személyes adataikat, kinek, mikor, és hogyan kell rendelkezésre bocsátaniuk, ezeket az adatokat ki, mikor és hogyan használhatja fel (továbbíthatja). E törvényekben, ha arra van elégséges ok és indok, arról is rendelkezni lehet, hogy az igazgatási folyamatban pontosan még meg nem határozott szerepet vállaló szervezetek (például az okmányirodák) milyen adatokat és hogyan kezelhetnek.

A törvényi feltételek megteremtése során szem előtt kell tartani, hogy az információs önrendelkezési jogot, az Alkotmány 59. § (1) bekezdésében biztosított, az adatvédelmi törvényben kifejtett, az Alkotmánybíróság és az Adatvédelmi Biztos Irodája által értelmezett információs alapjogot csak az ún. szükségesség teszt alapján lehet alkotmányosan korlátozni, akkor ha a korlátozás az elérni kívánt célhoz képest arányos.

4/ Az útlevelek, illetve a személyazonosító igazolványok esetében – mivel léteznek olyan törvények, amelyek alapvetően szabályozzák ezen okmányok adattartalmát, és a hozzájuk kapcsolódó

adatkezelések fontosabb követelményeit – törvény-módosításokkal esetleg meg lehet teremteni egy új típusú, közigazgatáson belüli korszerű ügyintézés feltételeit.

5/ Egy új szabályozási koncepció kidolgozásánál azt is figyelembe kell venni, hogy az adatvédelmi törvény ma hatályos szövege csak az adatkezelő fogalmát használja, ezért a közigazgatási szervezeten belüli központi okmánykiállító (adatfeldolgozó) szervezet esetében is törvényben kell meghatározni a továbbítható adatok körét, az e szervezet által végezhető adatkezeléseket, a szervezet felelősségét, és az érintettek jogérvényesítési lehetőségét. (Megjegyzem, hogy az adatvédelmi törvény módosítását – az Európai Unió direktívájára tekintettel –, mely az adatfeldolgozó jogintézményét létrehozná, magam is helyesnek tartom.)

Összességében úgy vélem, hogy az okmányokkal kapcsolatos lakossági ügyintézés körzetközponti illetékességgel történő elhelyezéséről, valamint a korszerű okmánycsalád bevezetéséhez kapcsolódó okmány-előállítási és kitöltési rendszer kialakításáról szóló kormány-előterjesztésben megfogalmazott elképzelések többsége az adatvédelem alkotmányos követelményeinek jelen formájában nem felel meg. A javasolt rendszer (az igazgatási folyamatokhoz és az okmányokhoz kapcsolódó adatkezelések szétválása, az újabb adatkezelő szervek létrehozása, az adattovábbítások átláthatatlansága és körülményes ellenőrizhetősége, sok millió személyes adat közigazgatáson kívülre, a magánszférába továbbítása, stb.) sérti az adatvédelem alapelveit, és az adatbiztonsági követelmények érvényesülését is veszélyeztetheti.

Végezetül jelzem, hogy a külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvény végrehajtásának szabályairól szóló kormány-előterjesztésben megfogalmazottak összhangban vannak az adatvédelem törvényi előírásaival.

A témával összefüggésben kérem Miniszter Úr sürgős intézkedését, hogy a közlekedésigazgatással összefüggő nyilvántartásokban (például a gépjármű- és vezetői engedély nyilvántartásban) záros határidőn belül megszűnjenek a törvényi felhatalmazás nélküli adatkezelések. Kérem továbbá, hogy e jogellenes adatkezelések legalizálására kiadott – a polgárokat törvényben elő nem írt adatszolgáltatásra, és e kötelezettség elmulasztása esetén joghátránnyal fenyegető – a közúti közlekedés rendőrhatalósági igazgatásáról szóló 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelet átdolgozására is szíveskedjen intézkedni.

Budapest, 1998. május 5.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(338/J/1998)

[Állásfoglalás: a rosszhiszemű bejelentő kilétét fel lehet fedni]

Dr. Koncz László igazgató úrnak

Nógrád Megyei Növényegészségügyi

és Talajvédelmi Állomás

Balassagyarmat

Tisztelt Igazgató Úr!

Az intézményük tulajdonában álló mezőgazdasági gépek bérbeadását érintő bejelentéssel kapcsolatos beadványát megkaptam, erről álláspontom a következő:

Ön hivatkozik arra, hogy az APEH Nógrád Megyei Igazgatóságától kérte a bejelentő személyének felfedését és *Kérésem elutasításának alapjául az adatvédelmi törvényre hivatkoztak (levelük mellékelve).*

A beadványához mellékelte – APEH-től származó – levélben nem található hivatkozás a *személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvényre* (a továbbiakban: Avtv.). A levélben az 1977. évi I. törvény egyik szabályát említi az igazgatóhelyettes. Ez utóbbi törvény (a továbbiakban: Tv.) *a közérdekű bejelentésekről, javaslatokról és panaszokról* szól. Az igazgatóhelyettes által hivatkozott rendelkezés a következő:

A közérdekű bejelentést (javaslatot) tevő kérheti, hogy az eljárás során ne fedjék fel személyét. Ennek a kérelemnek – ha a vizsgálat eredményessége mást nem kíván – eleget kell tenni. (15. § (1) bekezdés)

Az igazgatóhelyettes arról is tájékoztatta Önt, hogy a bejelentő személyét ők nem ismerik, mivel egy másik hatóság előtt tette a bejelentést. Olyan adat kiadására nem kötelezhető a hatóság (adatkezelő), amellyel nem rendelkezik.

Az Avtv. 3. § (1) bekezdése szerint személyes adatot akkor lehet kezelni (ide értve az adatok felvételét, tárolását és továbbítását is), ha ahhoz az érintett hozzájárult, illetve törvény, vagy törvényi felhatalmazás alapján helyi önkormányzati rendelet azt elrendeli. Jelen ügyben az igazgatóhelyettes által hivatkozott Tv. 15. §-ának (3) bekezdése (erre a bekezdésre a levélíró nem hívta fel az Ön figyelmét) felhatalmazást ad a rosszhiszemű bejelentő adatainak megismerésére:

Ha nyilvánvalóvá vált, hogy a bejelentő rosszhiszeműen járt el – a felettes szerv vezetőjének előzetes hozzájárulásával, illetőleg a további eljárás kezdeményezésére jogosult személy kérelmére –, fel kell fedni kilétét.

Mindezekre tekintettel – kérdésére adott válaszom összefoglalásaként – megállapítható, hogy a rágalmozót nem védi a törvény (sem az Avtv., sem a Tv.).

Budapest, 1998. június 26.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

***[Állásfoglalás: az autószalon az általa értékesített gépjármű vásárlásáról
jogosan közölhet adatokat az adóhatóságnak]***

[...]

Hódmezővásárhely

Tisztelt Uram!

Hozzám küldött levelében, illetve munkatársammal folytatott telefonbeszélgetések során kifogásolta, hogy egy autószalon Önről, illetve az ott vásárolt autójáról adatokat szolgáltatott ki az önkormányzat, és – feltehetően – egyes biztosítótársaságok számára. Az ügygel kapcsolatban az alábbiakról tájékoztatom:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény szerint személyes adat akkor kezelhető (például akkor vehető fel, tárolható, továbbítható), ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény vagy – törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben – helyi önkormányzat rendelete elrendeli.

Az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény 45. § (4) bekezdésének k) pontja úgy rendelkezik, hogy a törvény 3. számú mellékletében meghatározott tartalommal az adóhatósághoz adatot szolgáltat a *gépjármű forgalmazásával foglalkozó vállalkozó*.

A törvény hivatkozott melléklete a gépjármű forgalmazásával kapcsolatos adatkezelésről úgy rendelkezik, hogy: *Az új, valamint a használt gépjárművek forgalmazásával foglalkozó vállalkozó a közreműködésével létrejött szerződés alapján az érintett adóhatóságok részére külön-külön kiállított adatlappal 30 napon belül köteles közölni az eladó és a vevő nevét (cégét), állandó lakóhelyét (telephelyét), a gépjármű rendszámát, típusát, saját tömegét, valamint a szerződés létrejöttének napját. A vállalkozónak az általa adott igazolásokról az adózó azonosításához szükséges adatokat tartalmazó nyilvántartást kell vezetnie.*

A fentiek alapján megállapítható, hogy a levelében említett autószalon törvényi felhatalmazás alapján, jogszerűen továbbította az önkormányzat adóhatóságához az Ön nevét és lakcímét, valamint a vásárolt gépjármű néhány azonosító adatát.

Ugyanakkor – az Ön hozzájárulása nélkül – nincs joguk ezen adatokat más személy, vagy szervezet (például a biztosítótársaságok, vagy azok ügynökei) számára továbbítani.

Az érintettek jogainak érvényesítése érdekében az adatvédelmi törvény 11. §-a egyebek mellett azt is előírja, hogy az érintett *tájékoztatást kérhet személyes adatai kezeléséről*. E törvényi előírásra hivatkozva

érdeklődhet az autószalonban, hogy az önkormányzaton kívül ki(k)nek és milyen célból továbbították személyes adatait.

Budapest, 1998. július 7.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(80/A/1998)

[Állásfoglalás: a II. világháborúban elesett katonák adatai a személyes adatok védelme mellett publikálhatóak]

Csárádi József

igazgató úrnak

Honvédelmi Minisztérium

Hadtörténelmi Intézet és Múzeum

Központi Irattár

Budapest

Tisztelt Igazgató Úr!

Az 1998. június 4-én kelt, hozzám címzett levelében foglaltakra – melyben a *Béke poraikra, magyar katonasírok a II. világháborús keleti fronton* c. könyv tervezett megjelentetésével kapcsolatban a személyes adatok publikálhatóságáról kéri állásfoglalásomat – az alábbiakban válaszolok.

A temetők adatainak (például fekvésének, a frontszakasz nevének, az első és utolsó temetés időpontjának) ismertetésével kapcsolatban természetesen nem merülnek fel adatvédelmi aggályok. Ugyancsak szabadon publikálhatók mindazon statisztikai adatok, amelyek természetes személyekre (eltemetettek, hősi halált haltakra, túlélőkre, eltűntekre stb.) vonatkoznak, amennyiben az adatokból az érintettek kiléte nem állapítható meg. Hasonló elbírálás alá esnek az olyan egyedi

adatok is, amelyek személyazonosításra alkalmatlanok. (A személyazonosításra nemcsak a név, hanem más – az érintettre jellemző – személyes adatok is alkalmasak lehetnek.)

A *személyazonosításra alkalmas* formában közölt adatok – melyek közzététele a könyv egyik fő célja – publikálhatóságuk szempontjából két csoportra oszthatók. Az egyik csoportba tartoznak az azokra az érintettek vonatkozó adatok, akik bizonyíthatóan meghaltak a világháborúban. A magyar adatvédelmi jog csak élő személyekre vonatkozik, ugyanakkor azonban a személyiséget a halál után a kegyeleti jog védi, mely többek között a Levéltári törvénynek a személyes adatokat tartalmazó iratok kutathatóságáról szóló szabályaiban tükröződik. E szabályok szerint az iratok az érintett halálát követő harminc év után válnak bárki számára megismerhetővé. A második világháborúban elesettek esetében ez az időhatár letelt, sőt, e csoportba tartoznak mindazon túlélők adatai is, akik 1968 előtt meghaltak. Ezek az adatok tehát – beleértve az adatokat tartalmazó dokumentumokat (iratokat, zsoldkönyveket, azonosító cédulákat, fényképeket stb.) – a személyes adatok védelme szempontjából korlátozás nélkül nyilvánosságra hozhatók.

Figyelembe kell azonban venni, hogy a személyazonosító adatokon kívül olyan más személyes adatok is lehetnek a dokumentumokban, amelyek az érintett családjára, hozzátartozóira vonatkoznak. Ezért azt javaslom, hogy – amennyiben a túlélő családtagok, hozzátartozók nem ismertek, vagy hozzájárulásuk beszerzése aránytalan fáradságot jelentene – a faksimilében leközölt dokumentumok esetében olyan képkivágást vagy más foto- vagy nyomdatechnikai megoldást alkalmazzanak, ami az otthonról írt levelek feladójának, illetve a frontról írt levelek, tábori levelezőlapok címzettjeinek azonosíthatóságát nem teszi lehetővé (például a pontos cím, családnév kitakarásával).

A személyazonosításra alkalmas adatok másik csoportját azok az adatok alkotják, amelyek az esetleges túlélőkre, a katonák családjára, vagy olyan hozzátartozóira vonatkoznak, akik feltehetően még életben vannak, vagy elhalálkozásuk ténye, időpontja nem ismert, esetleg – például fénykép esetén – kilétük sem. Az ilyen adatokat tartalmazó dokumentumok publikálhatóságánál elsősorban a Levéltári törvényben meghatározott további időhatárokat kell figyelembe venni: ha ismert az érintett születési ideje, akkor az attól számított kilencven év elteltével, ha nem ismert sem a születés, sem a halálkozás időpontja, akkor az irat keletkezésétől számított hatvan év elteltével válik az iratban lévő személyes adat bárki számára megismerhetővé.

Az iratok keletkezésétől számított hatvan év – Magyarország második világháborús részvételének időhatárait figyelembe véve – még nem telt el, noha az időhatár néhány éven belül letelik. Egyes esetekben (például fényképen szereplő azonosítható rokonok esetében) ugyan ismert lehet a születési időpont, s az szolgálhat támpontként a publikálhatóság megítélésében, azonban még az így leszűkített érintetti körben is maradhatnak olyan személyek, akik esetében egy adat közzélése nem kívánt publicitást jelenthet, régi sebeket szakíthat fel, vagy *örökre eltemetett* magánéleti titkokra deríthet fényt, s ezzel a könyv szerzői – szándékuk ellenére – jogi és erkölcsi értelemben vett sérelmet okozhatnak az érintetteknek.

Ezeket az *adatvédelmi csapdákat* a szerkesztő úgy kerülheti el, hogy egyfelől az eredetiben leközölt, az elesett katonákon kívül a családjukra, hozzátartozóikra vonatkozó adatokat tartalmazó dokumentumok esetében ügyel arra, hogy kétség esetén a másokra vonatkozó azonosító adatok ne legyenek olvashatók, másfelől pedig lehetőleg kerülje az adatközlés során a ritka családnevekkel kapcsolatos, az elesettekre és haláluk körülményeire vonatkozó információkat meghaladó adatok – főképpen szenzitív adatok (például szenvedélybetegsége, egészségi állapotra, szexuális életre vonatkozók) – publikálását.

A fenti, főszabályként alkalmazandó adatvédelmi korlátok és megkötöttségek alól azonban kivételek is vannak. A közfeladatot ellátó személyek, a történelmi személyiségek, illetve más közszereplők esetében rangjukkal és ismertségükkel egyenes arányban több személyes adatuk nyilvánosságra hozatala indokolható (bár a magánéleti intimitások és a szenzitív adatok tekintetében itt sem korlátlan a nyilvánosság) – a közfeladattal összefüggésben keletkezett személyes adatokra pedig nem terjed ki sem az adatvédelmi, sem a kegyeleti jog hatálya. Közfeladatnak tekintendő a katona, a hivatalnok, a politikus, sőt a tábori lelkész tevékenysége is.

Ezen túlmenően, feltehetően tudományos kutatáson alapuló, tudományos igénnyel megírt forrásműről van szó, ezért a személyes adatok kezelését illetően az Adatvédelmi törvény tudományos kutatási célú adatkezelésre vonatkozó szabályai is alkalmazhatók, ami ebben az esetben a szerkesztő számára lehetővé teszi, hogy kivételesen a fenti publikálási korlátok megléte esetén is nyilvánosságra hozzon egyes személyes adatokat, amennyiben az valóban elengedhetetlenül szükséges a történelmi eseményekről folytatott kutatások eredményeinek bemutatásához. Ez a lehetőség azonban elsősorban egyedi esetekre vonatkoztatható, nem pedig egy személyes adatokat tartalmazó lista teljessé tétele esetére.

Összefoglalva tehát, amint az a fentiekből is kitűnik, a publikálásra szánt személyes adatok többségével kapcsolatban nem merülnek fel adatvédelmi aggályok, a fennmaradó rész vonatkozásában azonban nincsen egyszerű, általános szabály, a nyilvánosságra hozhatóság megítélése a könyv szerkesztőinek több szempont szerinti gondos mérlegelését igényli. Meggyőződésem, hogy e kívánalmaknak a szerkesztők eleget tesznek és értékes forrásművel gazdagítják a második világháború magyar veszteségeit tárgyaló szakirodalmat.

Budapest, 1998. július 1.

Üdvözlettel:

Dr. Székely Iván

főosztályvezető

(475/K/1998)

[Állásfoglalás: a MOL Rt. a készpénzfizetési számla feltételeként nem jogosult a gépjármű forgalmi rendszámát nyilvántartásba venni]

Dr. Dombi Sándor Úrnak!

Magyar Olaj- és Gázipari Rt.

Feldolgozási és Kereskedelmi Ágazat

Marketing és Kereskedelmi Igazgatóság

Kereskedelmi Jogi Osztály

Budapest

Tisztelt Uram!

A fenti számú ügyben hivatalunkhoz érkezett megkeresésére, mely a MOL Rt. Töltőállomás Üzletág Igazgatójának, TÖR-54/96. sz. rendelkezésén alapuló készpénzfizetési számlák kiállításának módjával kapcsolatos, az alábbi észrevételeket teszem:

A rendelkezésnek az az előírása, hogy a gépkocsi üzemanyagtartályába történő közvetlen tankolás esetén *...a gépi számlán minden esetben a gépkocsi forgalmi rendszámát is fel kell tüntetni...*, részben a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (továbbiakban: Avtv.), részben a speciális pénzügyi, illetve adójogszabályok hibás értelmezésén alapul.

Az Avtv. 3. §-a az adatkezelés objektív feltételeként írja elő az érintett személy ehhez való hozzájárulását vagy azt, hogy törvény, illetve – törvényi felhatalmazásban meghatározott körben – helyi önkormányzati rendelet rendelje el az adatkezelést. Ez a felsorolás azonban sorrendiséget is jelent, ugyanis az információs önrendelkezési jogból, mint az Avtv. 1. §-ában megfogalmazott céljából az következik, hogy főszabályként mindenki maga rendelkezik a személyes adataival. Ez alól kivételt csak törvény, illetve helyi önkormányzati rendelet tehet az Avtv. kifejezett engedélye alapján, az adatfajta és az adatkezelő együttes megállapítása mellett.

További generális, minden adatkezelésre kiterjedő követelményt határoz meg az Avtv. 4. §-a: *a személyes adatok védelméhez fűződő jogot és az érintett személyiségi jogait – ha törvény kivételt nem tesz – az adatkezeléshez fűződő más érdekek... nem sérthetik.*

A konkrét esetből kiindulva – mely az érintett vásárlónak a hivatalunkhoz benyújtott, önálló kérelméhez mellékelt levelezéséből is ismert – azt kellett vizsgálni, hogy a MOL-kutaknál bevezetett gyakorlat milyen jogszabályi felhatalmazásra épül, és ez sérti-e az egyénnek a személyes adatok védelméhez fűződő jogát.

A MOL Rt. különböző jogszabályokat hozott fel annak igazolására, hogy miért és milyen formában köteles a számla kiállítására. Ezek mindegyike megegyezik abban, hogy formálisan egy és ugyanazon *papírra*, vagyis a vásárlás tényét igazoló számlára vonatkoznak.

Csak hogy a kiállítás célját tekintve különbség van aközött, hogy a számla az azt kiállító gazdálkodó szervezet tevékenységét számviteli (könyvelési) szempontból bizonylatolja, és aközött, hogy a számla a címzettjének mint adófizetőnek a ténylegesen felmerülő kiadásait igazolja.

Az előbbi esetben a számvitelről szóló 1991.évi XVIII. törvény 83. §-a állapítja meg a számla kiállítására vonatkozó elvi kötelezettséget, és a 84–85. §-ai határozzák meg általános jelleggel a számla minimális alaki és tartalmi kellékeit. Konkrét tartalommal viszont – éppen a mindenkori adóigazgatási céloknak megfelelően – az egyes adófajtákra vonatkozó külön törvények töltik meg,

mint pl. az általános forgalmi adóról szóló 1992. évi LXXIV. törvény (továbbiakban: ÁFA-törvény) vagy a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (továbbiakban: SZJA-törvény). Ez utóbbiak az adófizetőkre állapítanak meg direkt formában kötelezettségeket, melyeket a számla kiállítóján keresztül oly módon valósíthatnak meg, hogy a kívánt adatok feltüntetését kérik a számlán. Ezt a számlázó csak abban az esetben tagadhatja meg, ha azok nem felelnek meg a valóságnak, vagy egyébként jogszabállyal ellentétesek. (Ezt jelenti az ÁFA-törvénynek a MOL Rt. által idézett 44. § (4) bekezdése, mely a számla kibocsátójának az adatok valóságáért való felelőségére vonatkozik.)

A MOL Rt. hivatkozott rendelkezése tiszteletben tartja a vevő jogát a számla kérésére, de már kötelezővé teszi, hogy a számla az ÁFA-törvény 13. §-ának 17. pontjában felsorolt adatokon kívül egyéb adatot, azaz a forgalmi rendszámot is tartalmazza. Ez pedig, nem következik a már idézett törvények szövegéből, azokon túlterjeszkedik, de felesleges is. Ugyanis az SZJA-törvénynek éppen az üzemanyagára vonatkozó 78/B. §-át az 1997. évi CV. törvény 40. § (1) bekezdése 1998. január 1-jétől hatályon kívül helyezte, tehát ezzel megszűnt a kifejezetten erre a jogcímre alapított költségelszámolás lehetősége, így annak indoka is, hogy a forgalmi rendszám bármilyen ÁFA-s számlán szerepeljen.

Ezen túlmenően az ügyel kapcsolatban fontosnak tartom megjegyezni az alábbiakat:

Figyelemre méltó a MOL Rt. szándéka, mellyel szeretne *mindenki kedvében járni*, s melyhez úgy véli, elegendő felhatalmazást ad az ÁFA-törvény fent idézett szakasza azzal, hogy a szóban forgó számláknak csupán a minimális tartalmi kellékeit határozza meg. Ez azonban nem jelent felhatalmazást.

Egyrészt az Avtv. szigorú és következetesen érvényesítendő szabályokat ír elő a személyes adatok kezelőire. Mivel a töltőállomásokon a vizsgált rendelkezésben előírt, személyes adatokat tartalmazó *gépi számláról* másolat készül, melyet a MOL Rt. – a panaszoshoz címzett, 1997. szeptember 26 -án kelt levélében is állítva – 5 évig megőriz, ezzel az Avtv. hatálya alá tartozó adatkezelést valósít meg. Ugyanis az Avtv. 2. § 4. pontjának értelmezése szerint *az alkalmazott eljárástól függetlenül a személyes adatok felvétele és tárolása...adatkezelésnek számít.*

Ha pedig így van, akkor vonatkoznak rá az adatkezelésnek az Avtv.-ben előírt, különös feltételei is, mindenekelőtt a célhoz kötöttség elve. Az Avtv. 5. § (1) bekezdése ugyanis kimondja, hogy *személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie e célnak.* Az Avtv. 6. § (1) bekezdése pedig a kellő tájékoztatást írja elő az adatkezelés jogalapjával, céljával és módjával kapcsolatban.

Ennek elmaradása váltotta ki a vitát, hiszen a kötelező adatszolgáltatást jogszabály helyett csupán egy belső – a töltőállomások alkalmazottaira és nem a szolgáltatásukat igénybevevőkre kötelező – rendelkezéssel magyarázták. Ráadásul a panaszostól olyan adatot kértek, ti. a forgalmi rendszámot, ami (más adatokkal együtt) a MOL Rt. által feltételezett, de semmiképpen nem általa érvényesítendő érdeket szolgált.

Az egyén számára meg kell adni a lehetőséget, hogy maga döntse el, a szükséges információk ismeretében mi a fontosabb: többletadatot megadva, *korrekt* számlára alapítottan adót csökkenteni, vagy a kívánt adatot *visszatartva* elesni a kedvezménytől. (Itt most csak elméleti az okfejtés, hiszen maga a kedvezmény – az említett hatályon kívül helyezés miatt – már nem létezik.) Ebből kiindulva a MOL Rt. dicséretes szándéka, mellyel az ügyfeleinek a segítségére kíván lenni, csupán a szükséges információk megadására terjedhet, meghagyva az egyénnek a választás szabadságát.

A személyes adatok felvételének másik korlátja az a veszély, ami a különböző célból gyűjtött adatok közötti kapcsolat lehetőségéből ered, ha ez az egyén számára nem ellenőrizhető és törvény által sem megengedett módon történik, azaz az Avtv. 8. §-ába ütközik. Ez utóbbira utal a MOL Rt. megkeresésében a következő állítás: *...helyes az eljárásunk, mert az azonosítási elvet követően a törvény szellemében előmozdítjuk az adóhatóság munkájának eredményességét.*

Miután a számlán a forgalmi rendszám névvel és címmel együtt kerül rögzítésre (ettől személyes adat), a konkrét személyre vonatkozó más adatokkal együtt olyan új információkhoz lehet jutni, amelyekkel nemcsak az adóhatóság munkáját lehet hatékonyabbá tenni – bár már ez sem tartozik a MOL Rt. kompetenciájába – hanem azokkal vissza is lehet élni.

Mindezekre figyelemmel megállapítom, hogy a MOL Rt. TÖR-54/96. sz. Töltőállomás Üzletág igazgatói rendelkezésében az az előírás, hogy *...Amennyiben az üzemanyag vásárlás a gépkocsi tankjába történik, a gépi számlán minden esetben a gépkocsi forgalmi rendszámát is fel kell tüntetni...*, sérti az egyénnek a személyes adatok védelméhez fűződő jogát.

Mivel a fenti rendelkezés nem jogszabály, a számlát kérő egyénre kötelezettséget sem állapíthat meg, ennél fogva kérésére az ÁFA-s számla kiállítása nem tagadható meg azon az alapon, hogy a forgalmi rendszám feltüntetéséhez nem járul hozzá.

Az eddig folytatott gyakorlatot – az idézett utasítás egyidejű megsemmisítése mellett – meg kell szüntetni, és a már rögzítésre került személyes adatokkal kapcsolatban érvényesíteni kell az adatok minőségére, az adattovábbításra, illetve az adatbiztonságra vonatkozó törvényi előírásokat (Avtv. 7., 8., 10. §).

Kérem, hogy az állásfoglalás elfogadásáról és a szükséges intézkedések megtételéről tájékoztassa hivatalunkat.

Budapest, 1998. július 2.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(830/K/1997)

[Állásfoglalás: a hajléktalanszállók lakónévsorát a rendőrség a rendőrségi törvény szerint ismerheti meg, amennyiben a jogi felhatalmazást megjelöli]

Lencse Menyhért úrnak

szakmai vezető

XII. Kerületi Önkormányzat Hajléktalanok Átmeneti Szállója

Budapest

Tisztelt Lencse Menyhért Úr!

1998. április 30-án érkezett levelében tájékoztatást kért arról, hogy a rendőrség megismerheti-e a hajléktalanszállók lakónévsorát.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 3. § (1) bekezdése szerint személyes adat akkor kezelhető (adatkezelésnek minősül az adatok felvétele, tárolása is), ha ahhoz az érintett hozzájárult, vagy törvény azt elrendeli.

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (A továbbiakban: Rtv.) 76. § (6) bekezdése előírja, hogy a rendőrség feladatainak ellátása érdekében más adatkezelési rendszerektől adatokat a felhasználás céljának megjelölésével vehet át. Az adatátvétel tényét mind az adatátadó, mind az adatátvevő szervnél dokumentálni kell. A más szervek által kezelt személyes adatokhoz a rendőrség bűnüldözési feladatai ellátása céljából a törvényben meghatározottak szerint férhet hozzá. Az Rtv. Bűnüldözési adatkezelés c. fejezete sorolja fel azokat az eseteket, amikor a rendőrség bűnüldözési célból kezelhet, más szervektől átvehet adatokat. Ezek közül a jelen ügyet tekintve az alábbiak van jelentősége:

az egyes bűncselekmények nyomozása során a felderítés és a bizonyítás kapcsán keletkező iratokban szereplő személyekről, azok kapcsolatairól, eljárási helyzetéről, a hozzá fűződő nyomozási adatokról, az ügyben hozott jogerős ítéletig, vagy a nyomozás megszüntetése esetében a bűncselekmény büntetethezességének elévültség (84. § n) pont).

Ennek alapján az ügyben szereplő személyekről kérhet adatot a rendőrség, levelében Ön utal arra, hogy az Országos Rendőr Főkapitányság (ORFK)-val közös megállapodásuk is ezt tartalmazta. Véleményem szerint a hajléktalanszállón lakó esetleges gyanúsított vagy tanú személyek lakótársai azonban csak igen tág és helytelen értelmezés szerint tekinthetők *kapcsolatoknak*. Az iratokban nem szereplő személyekről erre tekintettel nem lehet adatot igényelni és szolgáltatni. Ezzel a szabállyal összhangban áll az Avtv.-nek egy lényeges szabálya: az *adatkezelés célhoz kötöttségének* elve, amely szerint személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet.

Levelében azt kéri, tájékoztassam arról, hogy mely törvény mely paragrafusa szerint kell teljesítenie az ilyen adatkérést, illetve megtagadni. A fentiekben hivatkozott törvényi rendelkezések alapján az adatkérőnek kell minden esetben megjelölnie, hogy milyen célból és milyen jogszabályi felhatalmazás alapján igényli a megjelölt adatokat.

Kérem, hogy adatvédelmet és információszabadságot érintő megkereséseivel a jövőben is forduljon hozzám bizalommal.

Budapest, 1998. július 21.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(341/K/1998)

B. Közérdekű adatok nyilvánosságával, a kutatás szabadságával, illetőleg az információs jogok ütközésével kapcsolatos esetek

A bős-nagymarosi vízlépcsőrendszer ügyében nyilvánosságra hozott keretmegállapodás-tervezet államtitokká minősítésének jogszerűségével kapcsolatos adatvédelmi biztosi vizsgálat eredményeit összegző

ajánlás

I.

A vizsgálat megindítása

A Népszava c. napilap 1998. március 11-én közölte annak a keret-megállapodásnak a tervezetét, melyet a magyar és a szlovák kormánydelegációk dolgoztak ki a Nemzetközi Bíróságnak a bős-nagymarosi vízlépcsőrendszer ügyében hozott ítéletének végrehajtásáról.

Március 27-én – azt követően, hogy a Miniszterelnöki Hivatal államtitoksértés miatt ismeretlen tettes ellen büntető feljelentést tett –, a Népszava főszerkesztője, H. Bíró László adatvédelmi biztosi vizsgálatot kezdeményezett.

A főszerkesztő álláspontja szerint a dokumentumból megismerhető információk nagy részben már korábban ismertté váltak, közlésével az újság az állampolgárok tájékozódáshoz való jogát szolgálta. Beadványában annak vizsgálatát kérte, hogy egyrészt jogszerűen minősítették-e államtitokká a keretmegállapodást, valamint hogy az állampolgárok tájékozódáshoz fűződő joguk keretében megismerhetik-e a Népszava által 1998. március 11-én közölt dokumentumot.

II.

A vizsgálat, és az annak során megállapított tényállás

1. Az ügygel kapcsolatban 1998. április 30-án tájékoztatást kértem a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkárától dr. Kiss Elemértől, aki válaszában a következőket fejtette ki:

A jegyzőkönyv és a keretmegállapodás tervezete a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkárától, az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Ttv.) 6. § (1) bekezdés *p*) pontja alapján minősítésre jogosult állami vezetőtől származott.

A kormányközi tárgyalások eredményeit rögzítő jegyzőkönyv és a keretmegállapodás tervezete tartalmi szempontból a Nemzetközi Bíróság ítéletének végrehajtására irányuló államközi szerződés előkészítő dokumentuma, amely a Ttv. mellékletét alkotó államtitokkörüi jegyzék 11. pontjában foglalt adatokat tartalmaz, ennél fogva megfelel a Ttv. 3. § (1) bekezdésében szabályozott követelménynek. A minősítés tekintetében fennállnak a Ttv. 3. § (1) bekezdésének második fordulata szerinti feltételek is, mivel a dokumentum adatainak nyilvánosságra hozatala, illetéktelen személy részére történő hozzáférhetővé tétele alkalmas a Magyar Köztársaság nemzetközi kapcsolatainak megzavarására. A vízlépcsőrendszerrel kapcsolatos nemzetközi jogvita megfelelő rendezése a feszültségekkel terhelt kétoldalú kapcsolatok egyik legkényesebb kérdése. A rendezés körül kialakult belpolitikai helyzetre tekintettel az érintett adatok nyilvánosságra hozatala hátráltatja

az érdekek kölcsönös elismerésén alapuló rendezés feltételeinek megteremtésére irányuló szakmai előkészítő tevékenységet, ezáltal hátrányosan érinti a Magyar Köztársaság külpolitikai érdekeit.

A minősítő – figyelemmel a Ttv. 3. § (2) bekezdésben foglaltakra – rendelkezett a minősítés időtartamáról, annak érvényességi idejét a titokkörü jegyzék érintett pontjában meghatározott ötvenéves maximális időhatáron belül 10 évben állapította meg. A minősítés a Ttv. előírásainak megfelelően a 8/1995. MeH közigazgatási államtitkári utasítással kiadott Titokvédelmi Szabályzatban foglalt eljárási szabályok figyelembevételével, minősítési lap kiállításával történt.

A közigazgatási államtitkár álláspontja szerint az érintett dokumentum minősítése maradéktalanul megfelelt az irányadó törvényi követelményeknek.

Az államtitkár szerint az állampolgároknak a tájékozódáshoz fűződő joguk keretében joguk van megismerni valamennyi közérdekű adatot, amelynek nyilvánosságát törvény vagy törvényen alapuló eljárás keretében az arra jogosult nem korlátozza. Ebből következően, továbbá a Ttv. 11. § (2) bekezdésében foglaltakra figyelemmel az állampolgárok az állam- és szolgálati titok megismerésére – főszabályként – nem jogosultak. Az érintett törvényi rendelkezések azonban nemcsak a tájékozódáshoz fűződő jog alanyait korlátozzák, hanem a tájékoztatásért felelős sajtószervek tevékenységét is. Ezt támasztják alá a sajtóról szóló 1986. évi II. törvény 3. § (1) bekezdésében és a 11. § (1) bekezdésének e) pontjában foglalt rendelkezések is.

2. A Központi Bűnüldözési Igazgatóság 1998. július 9-én kihallgatta H. Bíró László főszerkesztőt, akit gondatlanul elkövetett államtitokértés bűncselekményével gyanúsított.

3. 1998. július 14-én munkatársaim vizsgálatot folytattak a Miniszterelnöki Hivatal Ügykezelési Irodájában, ennek megállapításai a következők voltak:

Az ügygel összefüggő irategyüttes eredetileg két dokumentumból állt:

Az iratcsomó tartalmaz egy *Jegyzőkönyv*-et, mely egy oldal terjedelmű és rajta a két tárgyalódelegáció vezetőjének aláírása szerepel. Az iraton jobboldalt fent bélyegzővel a *Szigorúan titkos!* felirat és ugyancsak bélyegzővel az 1998. 03. 02. dátum olvasható. A szövege azt tartalmazza, hogy a két delegáció elfogadta annak a keretmegállapodásnak a tervezetét, mely a Nemzetközi Bíróság ítélete végrehajtásának alapelveit rögzíti, és amelyet majd kormányaik elé terjesztenek.

Itt található a keretmegállapodás tervezete is, mely hét oldalból áll és címe: *1. számú melléklet az 1998. február 27-én Bratislavában folytatott tárgyalás Jegyzőkönyvéhez*. Keretmegállapodás a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovák Köztársaság Kormánya között a Nemzetközi Bíróság 1997. szeptember 25-én a Gabcikovo-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer ügyében hozott ítéletének megvalósítási elveiről. A szöveg megegyezik a Népszavában megjelent szöveggel. Ez a dokumentum nem tartalmaz sem minősítést, sem dátumot vagy aláírást.

E két irathoz az Iroda munkatársai 1998. március 9-én kaptak és hozzákapcsoltak egy fedőlapot, melyen a következők állnak:

Bal oldalt felül:

Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkár TÜK/00371,
jobb oldalt felül:

„*'Szigorúan titkos!'*, 1998. március 2-ától számított 10 évig, a minősítő neve és beosztása: Dr. Nemcsók János politikai államtitkár, készült 30 példányban, egy példány: 8 lap, [...] számú példány, kapják: a Kormány tagjai és a kormányülés állandó résztvevői.”

A fedőlap szövege pedig a következő:

Jegyzőkönyv a Nemzetközi Bíróságnak a Gabčíkovo-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer ügyében hozott ítélete megvalósítása tárgyában a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság kormányküldöttsége között Bratislavában 1998. február 27-én folytatott tárgyalásáról.

Keretmegállapodás a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovák Köztársaság Kormánya között a Nemzetközi Bíróság 1997. szeptember 25-én a Gabčíkovo-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer ügyében hozott ítéletének megvalósítási elveiről.

Az Iroda munkatársainak kérdésünkre adott tájékoztatásából derült ki, hogy a Dr. Nemcsók János politikai államtitkár által aláírt, március 2-i dátumot viselő *Minősítési lap*-ot az Iroda szintén március 9-én kapta meg. Ezen irat szerint a politikai államtitkár a két dokumentumot (a jegyzőkönyvet, valamint a keretmegállapodást) a titokvédelmi törvény rendelkezései alapján 10 évre államtitokká minősíti. A kormányülés résztvevői a március 5-ei ülésen kapták kézhez a 30 példányban készült dokumentum egy-egy példányát. A keretmegállapodás szövege március 11-én jelent meg a Népszavában.

III.

Az ügy jogi háttere

1. Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény 3. § (1) bekezdése szerint *államtitok az az adat, amely e törvény mellékletében (a továbbiakban: államtitokkör) meghatározott adatfajta körébe tartozik, és a minősítési eljárás alapján a minősítő kétséget kizáróan megállapította, hogy az érvényességi idő lejártá előtti nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése vagy felhasználása, illetéktelen személy tudomására hozása, továbbá az arra jogosult részére hozzáférhetővé tétele sérti vagy veszélyezteti a Magyar Köztársaság honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai, külügyi vagy nemzetközi kapcsolataival összefüggő, valamint igazságszolgáltatási érdekeit.*

A 6. § (1) bekezdés p) pontja szerint: *Feladat- és hatáskörében minősítésre jogosult a Miniszterelnöki Hivatal vezetője, politikai államtitkára, a Kormány ügyrendje szerint működő testület vezetője.*

A törvény Mellékletének 11. pontja szerint államtitok *a nemzetközi együttműködés során külföldi államokkal, kormányokkal, szervekkel, szervezetekkel folytatott tárgyalások és megállapodások előkészítő adatai, továbbá az érintett felek által titoknak nyilvánított megállapodás, a nemzetközi kapcsolatokat érintő intézkedéstervezetek, valamint külföldi szervek és szervezetek által titkossá nyilvánított, és az illetékes kormányzati vagy más közfeladatot ellátó szerv rendelkezésére bocsátott adat a felek által megállapított titkosítási időig, de az államtitokká minősítés leghosszabb érvényességi ideje: 50 év.*

A 7. § (1) bekezdése szerint: *Az államtitkot, illetve a szolgálati titkot képező adatot minősíteni kell.*

2. A minősített adat kezelésének rendjéről szóló 79/1995.(VI. 30.) kormányrendelet 2. § (1) bekezdése szerint *a minősített adat kezelésének rendszerét a Ttv. és e rendelet szabályai szerint úgy kell kialakítani és működtetni, hogy a minősített adat keletkezése, nyilvántartása, továbbítása, fellelhetőségének helye, az adattal való rendelkezés egyértelműen megállapítható legyen, és*

biztosítsa az illetéktelen hozzáférés megakadályozását. A 16. § szerint a minősítési jelölést, az érvényességi időt, a minősítő nevét és beosztását az adat nyilvántartására és azonosítására szolgáló jelzéssel együtt az adathordozón, és ha van ilyen, annak borítóján is fel kell tüntetni. Több lapból álló papíralapú adathordozón a minősítési jelölést minden egyes lapon, annak felső részén és alsó részén középen is fel kell tüntetni.

3. A Miniszterelnöki Hivatal Titokvédelmi Szabályzatának 8. pontja szerint az állami vagy szolgálati titokkörbe felvett adatot tartalmazó irat államtitokká vagy szolgálati titokká minősítése a betekintésre jogosult, vagy a titkos ügykezelő által készített minősítési javaslat minősítési záradékának a minősítő általi aláírásával, illetőleg a minősítési lap minősítő által történő kitöltésével és aláírásával történik.

A Szabályzat 14. pontja szerint a minősítési javaslatot a minősítendő adat kezelése, illetőleg a minősítési kezdeményezésre köteles tudomására jutásának időpontjában haladéktalanul, de legkésőbb az azt követő munkanapon belül kell elkészíteni, és – a minősítendő irattal együtt – a minősítőnek megküldeni. A minősítő a minősítésről további három munkanapon belül dönt.

4. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 26. § (4) bekezdése alapján, ha az adatvédelmi biztos az eljárása során az adat minősítését indokolatlannak tartja, a minősítőt a minősítés megváltoztatására vagy megszüntetésére szólítja fel. Ha a minősítő a felszólítással nem ért egyet, harminc napon belül a Fővárosi Bírósághoz fordulhat.

IV.

A vizsgálat megállapításai

A titokvédelmi törvény idézett rendelkezései alapján a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára minősítésre jogosult személy.

A Népszava 1998. március 11-i számában közölt *Keretmegállapodás a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovák Köztársaság Kormánya között a Nemzetközi Bíróság 1997. szeptember 25-én a Gabčíkovo-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer ügyében hozott ítéletének megvalósítási elveiről* című dokumentum, mely szöveghű változata a Miniszterelnöki Hivatal Ügykezelési Irodájának irattárában három példányban őrzött iratnak, egy olyan szerződéstervezet, melyet a felek jóváhagyásra a két kormány elé terjesztettek.

A Miniszterelnöki Hivatal irattárában őrzött és a Népszavában közzétett, *1. számú melléklet az 1998. február 27-én Bratislavában folytatott tárgyalás Jegyzőkönyvéhez*. Keretmegállapodás a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovák Köztársaság Kormánya között a Nemzetközi Bíróság 1997. szeptember 25-én a Gabčíkovo-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer ügyében hozott ítéletének megvalósítási elveiről címet viselő dokumentum nem tekinthető minősített iratnak, mert a minősítő a minősítési eljárás során nem tartotta be a titokvédelmi törvény, valamint az ennek felhatalmazása alapján kiadott kormányrendelet előírásait. A dokumentum első oldaláról hiányzik a minősítés valamennyi alaki kelléke: a *Szigorúan titkos!* minősítési jelölés, az érvényességi idő meghatározása, a minősítő neve és beosztása, az adat nyilvántartására és azonosítására szolgáló jelzés (iktatószám). Figyelmesen kívül hagyták továbbá azt a jogi előírást is, hogy több lapból álló papíralapú adathordozó esetén a minősítési jelölést minden egyes lapon, annak felső részén, alsó részén középen fel kell tüntetni.

A minősítési eljárás során nem tartották be a Miniszterelnöki Hivatal Titokvédelmi Szabályzatának 14. pontjában előírt határidőket.

Mindezek alapján, mivel elmulasztották a dokumentum jogszerű minősítését, a keretmegállapodásról szóló irat, a közzétételkor nem minősült államtitoknak. Ezért az adatvédelmi biztos vizsgálat nem terjedhetett ki annak esetleges megállapítására, hogy a Népszava által közölt irat minősítése, ha megtörtént volna érvényesen, a Ttv. alapján jogszerű lett volna-e. Az eljárás, az adatvédelmi biztos hatáskörének hiánya miatt, annak vizsgálatára sem terjedhetett ki, hogy a március 2-i dátumot viselő *Minősítési* lap-ot miért csupán március 9-én kapta meg az Ügykezelési Iroda.

Magyarországon az 1989-ben módosított Alkotmány 61. § (1) bekezdése deklarálta, hogy *a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze.* Az információszabadság tehát alkotmányos jog, melyet a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény elfogadása tett ténylegesen alanyi – vagyis bírói úton is érvényesíthető – joggá.

E törvény 19. §-a kimondja, hogy az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv és személy a feladatkörébe tartozó ügyekben köteles elősegíteni a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását, köteles lehetővé tenni, hogy a kezelésében lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, kivéve, ha azt törvény alapján az arra jogosult szerv állam- vagy szolgálati titokká nyilvánította, továbbá, ha a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogot – az adatfajta meghatározásával – törvény korlátozza.

Az adatvédelmi törvény 2. § 3. pontja szerint *közérdekű* adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat.

A közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jogot tehát – a többi alkotmányos joghoz hasonlóan – törvény korlátozhatja. Ilyen törvény az államtitokról és a szolgálati titokról szóló az előbbieken többször idézett törvény, mely e jogkorlátozáshoz négy egyenrangú feltételt ír elő:

- a törvényben felhatalmazott személy legyen a minősítő,
- a minősítő a titoktörvény, valamint az ennek felhatalmazása alapján kiadott kormányrendelet rendelkezéseit betartva az adatot szabályszerűen minősítse, miután
- kétséget kizáróan megállapította, hogy az adatnak az érvényességi idő lejárt előtti nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése vagy felhasználása, illetéktelen személy tudomására hozása sérti vagy veszélyezteti a Magyar Köztársaság honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai, külügyi vagy nemzetközi kapcsolataival összefüggő, valamint igazságszolgáltatási érdekeit, feltéve, hogy
- az adat a titoktörvény mellékletében felsorolt adatfajta valamelyikébe tartozik.

V.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 19. §-a és 26. § (4) bekezdése alapján az alábbi ajánlást teszem:

- A törvényes minősítési eljárás az államtitokká minősítés mellőzhető törvényi feltétele. A törvényes minősítési eljárás az információszabadság korlátozásának alapvető eljárásjogi garanciája, ezért a minősítéssel kapcsolatos olyan lényeges eljárási és formai jogsértések,

melyek következményeként a minősíteni kívánt adathordozón a minősítés szándéka sem ismerhető fel, tekintet nélkül további feltételekre, kizárják az államtitokká minősítés törvényességét.

Felkérem a közigazgatási és egyéb hatóságokat, hogy eljárásaik során vegyék figyelembe, hogy a bős-nagymarosi vízlépcsőrendszerrel kapcsolatos keretmegállapodás tervezetének államtitokká minősítése törvényesen nem történt meg.

Felkérem a belügyminisztert, hogy az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. LXV. törvény 25. §-ában meghatározott felügyeleti jogkör alapján fokozottan kísérije figyelemmel az erre jogosított szerveknél a titokminősítés rendjét.

Budapest, 1998. július 24.

Dr. Majtényi László

(250/K/1998)

A koncessziós szerződések nyilvánosságával kapcsolatos adatvédelmi biztosi

ajánlás

I.

A vizsgálat megindítása

A Magyar Autóklub Jogi és Érdekvédelmi Bizottságának elnöke beadvánnyal fordult az adatvédelmi biztoshoz, melyben állásfoglalást kért arról, hogy nyilvános-e a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium valamint az Első Magyar Koncessziós Autópálya Rt. (ELMKA) között az M1/M15-ös autópálya építésére és üzemeltetésére vonatkozó koncessziós szerződés tartalma. A beadványozó álláspontja szerint sem a gazdasági társaság, sem pedig a szerződést aláíró minisztérium üzleti érdeke nem előzheti meg a közérdekű adatok nyilvánosságához fűződő érdeket. Ezt az álláspontot támasztja alá az ELMKA elnökének az indítványozó által becsatolt *Autósélet* című lapban tett nyilatkozata is, mely szerint *mivel a közszolgáltatással kapcsolatos dolgoknak átláthatóknak kell lenniük, a szerződést – elvileg – bárki megnézheti.*

Az ügygel kapcsolatban álláspontja kifejtésére kértem a közlekedési, hírközlési és vízügyi minisztert. A miniszter megbízásából válaszoló közigazgatási államtitkár kifejtette, hogy a koncessziós szerződés egy jogintézmény, nem pedig tény, ennél fogva nem tekinthető adatnak, melyre ezért nem vonatkozik a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény. Álláspontja szerint a koncessziós szerződésre is ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint bármely más szerződésre: annak tartalmát harmadik személy akkor ismerheti meg, ha a szerződő felek a szerződésben üzleti érdekből ezt nem zárják ki.

Tekintettel arra, hogy az M1/M15-ös autópályára vonatkozó koncessziós pályázat nyertesei és azok hitelezői ragaszkodtak a szerződés tartalmának üzleti titokként kezeléséhez, véleménye szerint a minisztérium helyesen járt el, amikor megtagadta a nyilvánosságra hozatalt.

II.

Az ügy jogi háttere

1. Az Alkotmány 10. § (2) bekezdése kimondja, hogy az állam kizárólagos tulajdonának, valamint kizárólagos gazdasági tevékenységének körét törvény határozza meg.

2. A koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény (a továbbiakban: Kotv.) preambuluma szerint *a kizárólagos állami, önkormányzati vagy önkormányzati társulási tulajdon hatékony működtetésének, valamint a kizárólagosan az állam vagy az önkormányzat hatáskörébe utalt tevékenységek gyakorlásának egyik lehetséges útja mindezek koncessziós szerződés alapján való átengedése.*

A koncessziós szerződés tárgya valamely tevékenység folytatása. A törvény tételesen felsorolja azokat a tevékenységeket, amelyeket az állam – amennyiben nem saját vállalkozásaként kíván ellátni – pályázat útján köteles koncesszióba adni. A koncessziós szerződés nemcsak egy már meglévő, hanem egy jövőbeni beruházás eredményeként későbbi időpontban létrejövő vagyontárgy működtetésére is vonatkozhat. A működtetés jogának átengedésére úgy is mód nyílik, hogy a szerződő fél vállalja a nagy tőkeigényű beruházás részben vagy egészben történő finanszírozását.

A Kotv. a koncessziós eljárás nyilvánosságával kapcsolatosan a következő szabályokat tartalmazza:

4. § (1) A koncessziós szerződés megkötésére – a 12. § (2) bekezdésében foglaltak kivételével – az állam, illetőleg az önkormányzat pályázatot köteles kiírni. A pályázatok – kivéve ha a honvédelmi, illetőleg a nemzetbiztonsági érdekek a pályázat zártkörű kiírását teszik szükségessé – nyilvánosak. Ennek során a versenytárgyalásról szóló 1987. évi 19. törvényerejű rendeletet nem kell alkalmazni.

8. § (1) A nyilvános pályázati felhívást legalább két országos napilapban, illetőleg az önkormányzati pályázatot a helyi napilapban is meg kell hirdetni a pályázatok benyújtására nyitva álló időtartam kezdő napját legalább harminc nappal megelőzően. Zártkörű pályázat esetén az érdekelteket egyidejűleg, közvetlenül kell a pályázatra felhívni.

(2) A pályázati kiírásnak tartalmaznia kell a pályázat elbírálásának szempontjait, továbbá a koncesszió-köteles tevékenység

a) és az azzal szervesen összefüggő egyéb tevékenységek felsorolását,

b) átengedésének időtartamát,

c) gyakorlására meghatározott földrajzi-közigazgatási egységet,

d) gyakorlásának jogi, pénzügyi feltételeit,

e) a koncessziós szerződés idő előtti megszűnésének feltételeit,

f) az arra vonatkozó tájékoztatást, hogy a koncessziós szerződésben foglaltak betartásának ellenőrzése kapcsán az államot (önkormányzatot) milyen jogosítványok illetik meg,

g) az arra vonatkozó tájékoztatást, hogy a pályázat kiírásának időpontjában a koncesszió-köteles tevékenység folytatására a pályázat által érintett területen ki rendelkezik jogosítvánnyal, illetőleg, hogy a koncessziós szerződés időtartama alatt a pályázat kiírója más gazdálkodó szervezet számára lehetővé kívánja-e tenni a koncesszió-köteles tevékenység gyakorlását.

(3) A pályázati kiírásnak szükség esetén tartalmaznia kell:

a) a tevékenység folytatására vonatkozó, az egyes jogszabályokban, szabványokban foglaltakat meghaladó, illetőleg attól eltérő szakmai feltételeket (pl. környezetvédelem, egészségvédelem),

b) a tevékenység gyakorlása során a belföldi munkaerő foglalkoztatására és a belföldi vállalkozók, beszállítók igénybevételére vonatkozó feltételeket,

c) a koncessziós díj legkisebb összegét,

d) ha a koncesszió-köteles tevékenység folytatásához kizárólagos állami tulajdon (önkormányzati törzsvagyron) birtokba adása szükséges, úgy az annak átadására, illetőleg visszaszolgáltatására vonatkozó szabályokat, biztosítékokat,

e) az arra vonatkozó tájékoztatást, hogy a koncessziós szerződés létrejöttéhez ágazati törvény az Országgyűlés jóváhagyását előírja,

f) a koncesszióba adott tevékenység árképzési szabályait, ideértve az ár, díj meghatározásának és változtatásának elveit és módszereit,

g) egyéb, a pályázat kiírója által szükségesnek tartott információkat.

A pályázatok elbírálásával kapcsolatos eljárás, illetőleg a megkötött koncessziós szerződés nyilvánosságával kapcsolatban sem a Kotv., sem a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény nem tartalmaz szabályokat.

A Kotv. 19. §-a szerint *ha e törvény másképp nem rendelkezik, a koncessziós szerződésre a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni.*

3. A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 4. §-a szerint *tilos üzleti titkot tisztességtelen módon megszerezni vagy felhasználni, valamint jogosulatlanul mással közölni vagy nyilvánosságra hozni.*

E törvény alkalmazásában üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden olyan tény, információ, megoldás vagy adat, amelynek titokban maradásához a jogosultnak méltányolható érdeke fűződik, és amelynek titokban tartása érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtette.

4. A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 81. §-a kimondja: *személyhez fűződő jogot sért, aki a levéltitkot megsérti, továbbá aki magántitok, üzemi vagy üzleti titok birtokába jut és azt jogosulatlanul nyilvánosságra hozza, vagy azzal egyéb módon visszaél.*

5. A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 300. § (1) bekezdése szerint *aki üzleti titkot haszonszerzés végett, vagy másnak vagyoni hátrányt okozva jogosulatlanul megszerez, felhasznál vagy nyilvánosságra hoz, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

6. Az Alkotmány 61. § (1) bekezdése kimondja, hogy *a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze.*

7. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (továbbiakban: Avtv.) 2. § 3. pontja értelmében *közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat.*

Az Avtv 19. §-a szerint az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv a feladatkörébe tartozó ügyekben – ideértve a gazdálkodásával kapcsolatos ügyeket is – köteles elősegíteni a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását. E szerveknek lehetővé kell tenniük, hogy a kezelésükben lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, kivéve, ha az adatot törvény alapján az arra jogosult szerv állam- vagy szolgálati titokká nyilvánította, továbbá, ha a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogot – az adatfajták meghatározásával – törvény honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekből, külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokra, bírósági eljárásra tekintettel korlátozza.

8 A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 177/A. § f) pontja szerint *az az adatkezelő, aki közérdekű adatot eltitkol vagy meghamisít, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.*

III.

A vizsgálat megállapításai

A közérdekű adatok megismeréséhez való jog, azaz az információszabadság alkotmányos alapjog. Az állampolgárok és szervezeteik az állami vagy helyi önkormányzati feladatok ellátását akkor tudják ellenőrizni, ha ezek működéséről kellő információjuk van. Az adatvédelmi törvény szerint e szerveknek kötelességük, hogy e tájékozódást elősegítsék. Ennek érdekében az az általános szabály, hogy az általuk kezelt adatokat bárki számára hozzáférhetővé kell tenniük.

Az információszabadságra is vonatkozik az Alkotmány 8. § (2) bekezdése, mely szerint *a Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.* Az információszabadság törvényes korlátozását jelentik például az államtitokról és a szolgálati titokról szóló törvény, valamint az üzleti titok védelmére vonatkozó törvényi rendelkezések.

A közérdekű adatok megismeréséhez való jog és az üzleti titok védelméhez fűződő jog ütközhet minden olyan esetben, amikor e közfeladatot ellátó szervek valamilyen üzleti kapcsolatba kerülnek magáncégekkel például közbeszerzési eljárás, privatizáció, koncesszió révén, vagy az állami vagy önkormányzati vagyon bármilyen módon történő hasznosítása kapcsán, vagy pedig ha valamilyen, az állami, önkormányzati költségvetést érintő kedvezményt, támogatást nyújtanak magáncégeknek.

Az állami, önkormányzati szervek a vagyonukkal, a közpénzekkel való gazdálkodás kapcsán gyakran kerülnek üzleti titkok birtokába. Ilyenkor a közérdekű adatok nyilvánossága elsőbbséget élvez, mégpedig olyan mértékig, hogy a közpénzek felhasználása, az állam gazdálkodása a nyilvánosság révén átlátható legyen. Az információszabadság alkotmányos jogával szemben a magáncégek üzleti adatainak titokban maradása nem tekinthető méltányolható érdeknek. Minden olyan magáncég, amely az államtól vagy az önkormányzattól támogatást, kedvezményt igényel, arra pályázatot nyújt be, vagy amely az állammal, önkormányzattal a közpénzeket érintő üzleti kapcsolatba kerül vagy ilyen vagyonnal gazdálkodik, köteles eltérni az üzleti titokhoz fűződő jogának korlátozását.

A koncesszió révén az állam, illetőleg az önkormányzat törvényben tételesen meghatározott tevékenységek gyakorlásának jogát visszterhes szerződéssel, időlegesen úgy engedi át, hogy a jogosultnak részleges piaci monopóliumot biztosít. A koncessziós díj rendszerint a központi költségvetést illeti. A Kvtv. indokolása szerint *ha az állam (önkormányzat) a tevékenységet nem a saját vállalkozásában valósítja meg, úgy törvényi szinten szabályozott, nyilvános eljárás keretei között választhatja ki a számára – és az általa képviselt közösség számára – legkedvezőbb ajánlatot tevő személyt, illetőleg szervezetet.*

Sem az adatvédelmi törvény, sem a koncesszióról szóló törvény idézett szabályai nem hagynak kétséget afelől, hogy a koncessziós szerződés megkötésével az állam vagy az önkormányzat közjavak felett rendelkezik. Ezért a koncessziós szerződés tartalma az információs jogok rendszerében nem minősülhet üzleti titoknak.

A privatizációs szerződések, a különböző költségvetési támogatások és kedvezmények elnyerésére benyújtott pályázati eredmények nyilvánosságával kapcsolatban lefolytatott vizsgálataim nyomán (528/A/1996, 503/K/1997, 227/K/1998 számú ügyekben) korábban kialakított állásfoglalásaimmal összhangban álláspontom az, hogy az idézett jogszabályok alapján a koncessziós szerződésben foglalt információk bárki által megismerhető közérdekű adatok.

A koncessziós szerződésbe foglalt olyan megállapodás, amelyben az állami vagy az önkormányzati szerv kötelezettséget vállal a szerződés tartalmának üzleti titokként kezelésére, ellentétes az Avtv. idézett 2. § 3. pontjával és 19. §-ával.

Az Avtv. idézett szabályaiból következően a nyilvánosság követelménye nemcsak a pályázati kiírására, hanem eredményére is vonatkozik. Az eredménytelenül pályázóknak ugyanakkor méltányolható érdeke fűződik ahhoz, hogy pályázati ajánlatukban szereplő üzleti adataik titokban maradjanak. A pályázatot kiíró állami vagy önkormányzati szervet viszont abban az esetben nem terheli további titoktartási kötelezettség, ha az eredménytelenül pályázó a koncessziós eljárás szakmai vagy jogi megalapozottságát vitatva üzleti adatait maga hozza nyilvánosságra.

A jogbiztonság szempontjából az volna a kívánatos, ha a Kotv. megfelelő módosítása révén a koncessziós eljárás valamennyi résztvevője: a pályázat kiírására jogosult állami és önkormányzati szervek valamint a pályázók a törvény egyértelmű rendelkezései alapján tisztában lehetnének azzal, hogy mely adatok nyilvánosságát kötelesek biztosítani, illetve tűrni. (Erre a világos jogi szabályozásra jó példa egyébként a rádiózásról és a televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény, amelynek 96. § (4) bekezdése taxatív módon meghatározza, hogy a rádiós és televíziós műsorszolgáltatásra vonatkozó koncessziós szerződés megkötését követően mely adatok nyilvánosak.)

IV.

A fentiek alapján az alábbi ajánlást teszem:

- Felkérem a közlekedési hírközlési és vízügyi minisztert, hogy biztosítsa az adatkérő és minden más érdeklődő számára a Közlekedési Hírközlési és Vízügyi Minisztérium valamint az Első Magyar Koncessziós Autópálya Rt. között az M1/M15-ös autópálya építésére és üzemeltetésére vonatkozó koncessziós szerződés tartalmának megismerését.
- Felkérem az igazságügy-minisztert, hogy kezdeményezze a koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény olyan módosítását, illetőleg kiegészítését, mely a koncessziós eljárásban garantálja a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő alkotmányos jog érvényesülését.

Budapest, 1998. november 5.

Dr. Majtényi László

(499/K/1998)

A Széchenyi Professzori Ösztöndíj odaítélésére irányuló bírálati eljárás nyilvánosságával kapcsolatos

ajánlás

I.

Egy magánszemély indítvánnyal fordult hivatalomhoz, melyben állásfoglalásomat kérte arról, hogy a Széchenyi Professzori Ösztöndíj odaítélésének jelenlegi gyakorlata összeegyeztethető-e a közérdekű adatok nyilvánosságának alkotmányos követelményével. A beadványozó a pályázatok értékelésre vonatkozó információk hiányát, a pályázók tájékoztatásának fogyatékoságait kifogásolta, különösen azt, hogy az értékelést szervező Felsőoktatási Pályázatok Irodája semmiféle információt nem közöl a beérkezett pályázatokról, a rangsorolás szempontjairól, a kialakult rangsorról, továbbá nem indokolják sem a pályázat elutasítását, sem elfogadását.

II.

A Széchenyi Professzori Ösztöndíj adományozása a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 10/A. § rendelkezésein alapul. E jogszabály hatalmazza fel a művelődési és közoktatási minisztert, hogy az ösztöndíj odaítélésének részletes szabályait megalkossa. A kiadott 17/1996. (XII. 13) MKM rendelet (a továbbiakban: rendelet) az ösztöndíj céljáról az 1. § (1) bekezdésében így rendelkezik:

1. § (1) A Széchenyi Professzori Ösztöndíj (a továbbiakban: ösztöndíj) célja annak lehetővé tétele, hogy az ösztöndíjban részesülők (a továbbiakban: ösztöndíjasok) alkotóerejüket valamely felsőoktatási intézményben végzett kiváló oktatói és tudományos kutatói teljesítményük fenntartására, illetőleg fokozására fordíthassák.

Az ösztöndíj odaítélésében érvényesítendő további célkitűzések a következők:

- a) a kiemelkedő teljesítményű fiatal szakemberek megtartása, illetve megnyerése felsőoktatásbeli oktatói és kutatói tevékenység számára,
- b) az állami, köztisztviselői, egyházi és önkormányzati tulajdonú, továbbá az állam által speciális tudományos-technikai feladattal alapított, felsőoktatáson kívüli kutatóintézeti, közgyűjteményi kutatóhelyeken dolgozó kutatók, fejlesztők felsőoktatási oktatói és kutatói tevékenységének ösztönzése.

A rendelet 2. számú melléklete tartalmazza a pályázatok értékelésének és elbírálásának részletes szabályait. Ezek között azonban nem esik szó a pályázók értesítésének módjáról. A 4. pont csupán a következő rendelkezést tartalmazza:

A felkért szakértők személye, illetve az értékelés nem nyilvános (titkos).

A Felsőoktatás Fejlesztési Alapprogramokról szóló 11/1996. (X. 9.) MKM rendelet módosításáról szóló 31/1998. (VI. 25.) MKM rendelet 3. sz. mellékletének I./6. pontja a Felsőoktatási Pályázatok Irodáját (FPI) bízta meg a pályázati eljárással kapcsolatos technikai, pénzügyi, adminisztratív és szervezési feladatok ellátásával. Az FPI által kiadott pályázati felhíváshoz tartozó tájékoztató füzet megismétli a rendelet mellékletében szereplő eljárási szabályokat, azzal az eltéréssel, hogy a pályázók értesítéséről is rendelkezik. Eszerint: *Befejező* lépésként a pályázókat az Iroda szakterületek szerint kiértesíti pályázataik eredményéről. (Tájékoztató füzet. 15. oldal). A pályázók értesítésének módja tehát jelenleg szabályozatlan. Az Iroda jelenleg az alábbi szövegű levelet postázza a sikertelen pályázók részére:

Tisztelt Dr. ...

Sajnálattal közöljük, hogy Ön ebben a pályázati fordulóban a bírálatra felkért szakértők véleménye és a Kuratórium döntése alapján nem került be a Széchenyi Professzori Ösztöndíj nyertesek közé.

Egyben értesítem, hogy a pályázat következő fordulójának meghirdetésére előreláthatólag 1999 januárjában kerül majd sor.

III.

A rendelet melléklete 4. pontjának a nyilvánosság kizárásáról szóló rendelkezése adatvédelmi szempontból a következők miatt kifogásolható:

A bírálatra felkért szakértők személyének titokban tartása ellentmond a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 19. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezésnek, mely szerint a közfeladatot ellátó szerv hatáskörében eljáró személyek neve és beosztása – ha törvény másként nem rendelkezik – bárki számára hozzáférhető, nyilvános adat. A Széchenyi Professzori Ösztöndíj Kuratóriuma és az általa felkért szakértők közpénzek elosztásáról szóló döntéseket készítik elő, azaz közfeladatot teljesítenek. A szakértők kiléte ezért nem tartható titokban.

A pályázatok értékelése során az elfogulatlanság védelme érdekében elfogadható a nyilvánosságnak az értékelési folyamatból való kizárása. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az értékelés eredménye is eltitkolható volna.

Az Avtv. 2. § 1. pontja szerint személyes adat: a meghatározott természetes személlyel kapcsolatba hozható adat. A 12. § (1) bekezdése alapján az adatkezelő kérelemre köteles tájékoztatni érintettet a róla kezelt adatokról. Az elutasított pályázóknak tehát joguk van megismerni pályázati eredményüket, illetve azt, hogy eddigi tudományos és oktatói teljesítményüket a minősítést végző szakemberek milyennek találták. A pályázók minél részletesebb tájékoztatása a Széchenyi Professzori Ösztöndíj azon céljainak megvalósulását is előmozdítaná, melyeket a rendelet 1. § (1) bekezdése megfogalmaz. A részeredmények megismerhetősége egyben kontrollt is biztosíthat a bírálói munka felett.

Adatvédelmi szempontból értelmezhetetlen a rendelet melléklete 4. pontjának a *nem nyilvános (titkos)* fordulója. A *nem nyilvános* kifejezés és a *titkos* szó jelentésstartalma ugyanis nem azonos. A titkosság szigorúbb tiltó szabályt jelent, mint a nyilvánosság kizárása. Ami titkos, azt csak a titokminősítő, illetőleg az erre felhatalmazott ismerheti meg. Ezzel szemben, ami csak *nem nyilvános*, az még nem biztos, hogy mindenki elől el van zárva. A *nem nyilvános* iratokat harmadik személyek ugyan nem ismerhetik meg, az érintettekkel szembeni tájékoztatási kötelezettség azonban ekkor is fennáll.

IV.

A fentiekre tekintettel a következő ajánlást teszem:

- A Széchenyi Professzori Ösztöndíj elnyerésére benyújtott pályázatok értékelését követően a pályázóval – írásban előterjesztett kérelmére – ismertetni kell az alábbi adatokat:
 - az összpontszámot;
 - a részpontszámokat;
 - a pályázók tudományterületi rangsorában elért helyezését;

- az adott tudományterület sikeres pályázatait által elért legmagasabb és legalacsonyabb pontszámot;
 - a pályázatok szakmai bírálatára felkért szakértők nevét.
-
- A kuratóriumi tagok és a szakértők névsorát – mivel ezek közérdekű adatok – a pályázatok elbírálása után a nyertesek nevének közzétételével egyidejűleg szintén nyilvánosságra kell hozni.
 - Az elért eredményről szóló tájékoztatás lehetőségére a pályázók figyelmét fel kell hívni.
 - Felkérem az oktatási minisztert, hogy úgy módosítsa a Széchenyi Professzori Ösztöndíj odaítéléséről szóló 17/1996. (XII. 13.) MKM rendeletet, hogy az a személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogokat megfelelően garantálja.

Budapest, 1998. december 30.

Dr. Majtényi László

(445/K/1998)

[Állásfoglalás: a kormánytagok éves jutalmazására kifizetett összeg összesített formában közérdekű adat]

*Pallagi Ferenc úrnak
főszerkesztő*

Blikk Szerkesztősége

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

A miniszterek jutalmazásával kapcsolatos beadványa ügyében az alábbiakról tájékoztatom:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 19. §-a szerint az állami vagy helyi önkormányzati feladatot vagy egyéb közfeladatot ellátó szervek és személyek kötelesek rendszeresen közzé vagy más módon hozzáférhetővé tenni a tevékenységükkel kapcsolatos legfontosabb - így különösen a hatáskörükre, illetékességükre, szervezeti felépítésükre, a birtokukban lévő adatfajtákra és a működésükről szóló jogszabályokra vonatkozó - adatokat. Az e szervek hatáskörében eljáró személyek neve és beosztása - ha törvény másként nem rendelkezik - bárki számára hozzáférhető, nyilvános adat. Az említett szervek hatáskörében eljáró személynek a feladatkörével összefüggő személyes adata a közérdekű adat megismerését nem korlátozza. Az adatvédelmi törvény e szabályaiból következően a közpénzekkel való gazdálkodással összefüggő információk közérdekű adatok.

Az adatvédelmi törvény másfelől védi a személyes adatokat, amikor kimondja, hogy személyes adat akkor kezelhető (és az adatkezelésbe a nyilvánosságra hozatal is beleértendő), ha ahhoz az érintett hozzájárul vagy törvény elrendeli.

Az Ön által panaszolt esetben a két egyaránt védett jog: az információs szabadság és az információs önrendelkezési jog ütközéséről van szó. E konfliktus azonban jogértelmezéssel és az Alkotmánybíróság ismert határozata segítségével feloldható. A közjogi méltóságok, vezető köztisztviselők munkaviszonyára, ezen belül javadalmazására vonatkozó szabályokat ugyanis törvények és egyéb jogi normák tartalmazzák. Azért, hogy az adófizetők ellenőrizni tudják a közpénzek felhasználását, jogszabályok írják elő az országgyűlési képviselők, a köztársasági elnök, az alkotmánybírók, az országgyűlési biztosok, a köztisztviselők, a közalkalmazottak, a bírók és ügyészek javadalmazását. A miniszterek jutalmazásával kapcsolatos adatok nyilvánosságáról ugyanakkor nincs törvényi rendelkezés.

Az Alkotmánybíróság a 60/1994. (XII. 24.) számú határozatában kimondta, hogy a közhatalmat gyakorlók vagy politikai közszereplést vállalók esetében a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jog elsőbbséget élvez az előbbieket olyan személyes adatainak védelméhez képest, amelyek köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentősek lehetnek. Az a demokratikus államokban általános elv és jogi gyakorlat, hogy a közhatalmat gyakorlók magánszférája szűkebb, mint a polgároké, ugyanakkor nem jelenti azt, hogy életük minden vonatkozása nyitott könyv kell legyen a közvélemény számára. Magánéletük korlátozását - legalábbis az európai országok normái szerint - olyan mértékig kötelesek tűrni, hogy köztevékenységük törvényessége, eredményessége megítélhető legyen. Az adatvédelmi törvénynek az adatkezelés célhoz kötöttségére vonatkozó elve itt is irányadó. Mindezekből következik, hogy a jogalkotó dönthetne úgy, hogy a közigazgatás vezetői esetében a jutalmazás személyre szólóan is nyilvánosságra hozható. Egy ilyen rendelkezés alkotmányosan aligha kifogásolható, sőt üdvözlendő volna.

A fentiekből következően álláspontom az, hogy erre vonatkozó kifejezett törvényi rendelkezés hiányában is, az Ön által feltett kérdések közérdekű adatokra vonatkoznak, annyi korlátozással, hogy a kormánytagok által jutalom címén felvett összeg mint évenként összesített adat, tekinthető közérdekűnek. Ennek ismerete szüksége és elegendő annak megítéléséhez, hogy a kormányfő mint munkáltató a költségvetési forrásokkal miként bánt, illetőleg annak mérlegeléséhez, hogy az adózó polgárok befizetéseiből a miniszterek mennyi jövedelmet élveznek.

Tájékoztatom Főszerkesztő Urat, hogy az adatvédelmi törvény 21. §-a alapján, ha a közérdekű adatra vonatkozó kérését nem teljesítik, a kérelmező bírósághoz fordulhat. Az adatközlés megtagadásának jogszerűségét ilyenkor az adatkezelő köteles bizonyítani. A bíróság az ilyen ügyekben soron kívül jár el.

Tájékoztatom Főszerkesztő Urat továbbá arról is, hogy fenti állásfoglalásomat egyidejűleg megküldöm dr. Kiss Elemérnek, a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkárának is.

Budapest, 1998. május 7.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(309/A/1998)

[Állásfoglalás: a Magyar Nemzeti Bank elnökének fizetését nyilvánosságra lehet hozni]

Tóth Szabolcs Többötöm
Napi Magyarország

Tisztelt Uram!

A Magyar Nemzeti Bank elnöke fizetésének nyilvánosságával kapcsolatos indítványa ügyében az alábbiakról tájékoztatom.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 2. § 3. pontja szerint - közérdekű adat az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat -.

A törvény 19. § (1) bekezdésének rendelkezése szerint - az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv és személy a feladatkörébe tartozó ügyekben -

ideértve a gazdálkodásával kapcsolatos ügyeket is - köteles elősegíteni a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását -.

A (4) bekezdés rendelkezésének értelmében az említett szervek *hatáskörében eljáró személynek a feladatkörével összefüggő* személyes adata a közérdekű adat megismerését nem korlátozza.

A Magyar Nemzeti Bankról szóló 1991. évi LX. törvény szerint az MNB alapvető jogállása és feladata egyebek között a következő:

- *A Magyar Nemzeti Bank a Magyar Köztársaság jegybankja, a nemzetgazdaság központi bankja.*
- *Az MNB a rendelkezésére álló monetáris politikai (pénz- és hitelpolitikai) eszközökkel támogatja a Kormány gazdaságpolitikai programjának megvalósulását.*
- *Az MNB alapvető feladata a nemzeti fizetőeszköz belső és külső vásárlóerejének védelme.*
- *Az MNB kizárólagosan jogosult bankjegy- és érmekibocsátásra.*

Az MNB-re háruló feladatok ellátásáért és az MNB működésének irányításáért a törvény szerint az elnök felelős.

Az Alkotmánybíróság is többször foglalt állást a közszereplők magánéletének védelme és az információszabadság alkotmányos alapelvének kollíziója ügyében.

- Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata, hogy a demokratikus államélet és közvélemény érdekében az állami tisztségviselők és más közszereplő politikusok alkotmányosan védett magán-szférája másokénál szűkebb; különösen ki kell tenniük magukat mások kritikájának. Ehhez azonban személyes adataik ismeretére is szükség lehet, amennyiben azok funkciójukkal vagy közszereplésükkel összefüggnek. A közhatalmat gyakorlók vagy a politikai közszereplést vállalók esetében a személyeknek - különösen a választópolgároknak - a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő joga elsőbbséget élvez az előbbieket olyan személyes adatainak védelméhez képest, amelyek köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentősek lehetnek.

Az e körbe eső személyes adatok megismerhetőségére nem csupán az állami és a politikai közélet informált megvitatása érdekében van szükség, hanem az állami szervek helyes megítéléséhez és a működésükbe vetett bizalom megalapozásához is. (60/1994. (XII. 24.) AB határozat)

- A személyes adatok védelméhez való jog nem abszolút érvényű, ahogyan az Alkotmányban foglalt többi alapvető jog sem az: a személyes adatok védelme nem annyit jelent, hogy azokat az érintett személyen kívül semmiféle okból és semmilyen körülmények között nem ismerheti meg senki más. (2/1990. (II. 18.) AB határozat)

Tájékoztatom egyúttal arról is, hogy a közfeladatot ellátó szervek vezetőinek fizetésével kapcsolatos álláspontomat 1995-ben a Magyar Televízió elnöke fizetésének nyilvánosságával kapcsolatos - a médiatörvény hatálybalépése előtt benyújtott - indítvány vizsgálatának lezárásakor már kifejtettem. Az állásfoglalást az Országgyűlésnek készült, 1995-96-ról szóló beszámolómban közzétettem (57/A/1995). A beszámoló nyomtatott formában mindenki számára hozzáférhető, és megtalálható az Interneten is.

A hivatkozott törvények, korábbi álláspontom és az Alkotmánybíróság döntéseinek együttes értelmezése alapján megállapítható, hogy a Magyar Nemzeti Bank közfeladatot ellátó szerv, elnöke közfeladatot ellátó személy, akinek védett magán-szférája szűkebb az – átlag – polgárénál. Ennek

értelmében az MNB elnökének fizetését nyilvánosságra lehet hozni és ezt az adatot a Bank nem jogosult eltitkolni.

Budapest, 1998. május 22.

Üdvözléssel:

*Dr. Majtényi László
(235/K/1998)*

[Állásfoglalás: a KSH mikrocenzus adatai - törvényi korlátok között - tudományos célra felhasználhatóak]

*Koltay Jenő
igazgató úrnak*

*Magyar Tudományos Akadémia
Közgazdaság-tudományi Kutatóközpont*

Budapest

Tisztelt Igazgató Úr!

Az 1998. március 2-i indítványában felvetett kérdésben nevezetesen, hogy a Központi Statisztikai Hivatal részéről indokolt-e a mikrocenzus adatainak kutatási célú átadása során a településkódok visszatartása adatvédelmi okok miatt a KSH illetékes vezetője által kifejtett módszertani és adatvédelmi érvek ismeretében, a Személyi kérdőív és a Lakáskérdőív adatállományának rekordleírását áttanulmányozva az alábbi állásfoglalást teszem:

Helyeslem a KSH azon törekvését, hogy az általa a törvényben meghatározott alapfeladatain túlmenően, kivételképpen kezelt személyes adatok védelme érdekében az adatokat személyazonosításra alkalmas formában nem továbbítja törvényi felhatalmazás vagy az érintettek hozzájárulása nélkül. Különösen fontos ennek az alkotmányos jog érvényesülését garantáló törvényi rendelkezésnek a betartása a közigazgatási célú nyilvántartásokkal való adatkapcsolatban.

A tudományos kutatás szabadsága ugyancsak alkotmányos jog, amelynek tényleges jogosultjai a tudomány művelői. A tudományos minőség nem ad felmentést a kutatónak az információs önrendelkezés biztosításának kötelezettsége alól, ugyanakkor a két alapjog érvényesülése egymás kölcsönös az alkotmányos követelményeknek megfelelő korlátozását is jelenti. E korlátozás mértéke és feltételei tekintetében irányadó az Alkotmánybíróság 34/1994. (VI. 24.) AB határozata.

A KSH érvelése szerint az összeírt személyekre vonatkozó információk részletessége miatt... a területi részletettséggel kombinálva bizonyos esetekben személyes azonosítók nélkül is mód lehet arra, hogy az érintettel kapcsolatba hozzák az adatokat.

Az 1992. évi LXIII. (adatvédelmi) törvény meghatározása szerint személyes adat a meghatározott személlyel kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés, s a személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható. A törvény tehát általánosságban határozza meg a személyes adat kritériumait, de nem ad eligazítást arra nézve, hogy a kapcsolatba hozhatóság meddig terjedhet, az összefüggés erősségét, valószínűségét, áttételességét tekintve meddig értelmezhető. A kapcsolatba hozhatóság, a következtetések levonása nem lehet korlátlan terjedelmű, hiszen ez nyilvánvalóan ellentétes lenne a kommunikációs alapjogok, így a véleménynyilvánítás szabadsága, a sajtószabadság vagy az információszabadság érvényesülésével.

Tekintettel az információs önrendelkezés érvényesülését gátló két alapvető tényezőre, az állami adatkezelőknél és az üzleti szféra adatkezelőinél az adatalanyokkal szembeni információs túlhatalmára, indokolt e két területen a kapcsolatba hozhatóság kritériumait mint az adatok továbbításának korlátját *kiterjesztőbben* értelmezni, míg a tudományos kutatás szabadságának alkotmányos joga, a tudományos közösség erkölcsi felelősségének magasabb szintje a tudományos kutatás területén e kritériumok *szűkebb értelmezését* indokolja.

A mikrocenzus kérdőíveinek rovataiból és az adatállományok rekordleírásaiból megállapítható, hogy például egyes ritka foglalkozások és kis települések esetében a felvett adatok a település nevének ismeretében még az érintett neve és lakcíme nélkül is kapcsolatba hozhatóvá válhatnak az adatszolgáltató személyével. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy a településkódok ismerete vagy hiánya nemcsak egyetlen rovat az adatszolgáltató lakóhelye értelmezhetőségét érinti, hanem az érintett tartózkodási helye, korábbi lakóhelye, születésekor anyja lakóhelye, munkahelye, illetve tanulmányainak helye rovatok adattartalmát is, ennél fogva e kódok hiánya meggátolná az adatok összefüggéseinek vizsgálatát, s így jelentős mértékben korlátozná a kutatás céljainak (például a mobilitás vizsgálatának) megvalósíthatóságát.

Az MTA Közgazdaság-tudományi Kutatóközpont tudományos minőségéhez nem fér kétség. Igazgató Úr levelében ismertette a kutatás körét és célját, valamint kinyilvánította, hogy kész biztosítani az egyes személyek és családok azonosíthatóságát kizáró garanciákat.

A fentiek figyelembevételével, amennyiben a Kutatóközpont tételesen vállalja azoknak az adatkezelési (adatvédelmi és adatbiztonsági) garanciáknak a megteremtését, amelyek mind az adatelemzés, mind a kutatási eredmények publikálása során biztosítják az érintettek azonosíthatóságának kizárását, adatvédelmi szempontból nem látom akadályát a településkódok átadásának.

E garanciák megteremtésének feltétele, hogy a Kutatóközpont vizsgálatai kizárólag statisztikai aggregátumokra irányuljanak, s az eredmények nyilvánosságra hozatala során a közölt adatok egyedi azonosítást lehetővé nem tévő csoportokra vonatkozzanak.

Feltétele továbbá, hogy a személyi adatsorokhoz tartozó településkódokat (mint az egyedi azonosítást egyes esetekben elvileg lehetővé tévő adatokat) a többi alapadattól elkülönítve tárolják, s azokat csak a kutatás céljára kapcsolják össze. Az összekapcsoláshoz amennyiben a kutatási cél megengedi dolgozzanak ki olyan kódkonverziót (kapcsolati kódot vagy kód-permutációt), amely biztosítja az adatok összefüggéseinek vizsgálhatóságát, de meggátolja az egyedi adatoknak a konkrét településsel való közvetlen kapcsolatba hozhatóságát.

Ezen túlmenően, a Kutatóközpont vezetője köteles gondoskodni az alapadatok biztonságáról, köteles továbbá megtenni azokat a technikai és szervezési intézkedéseket, amelyek kizárják a jogosulatlan hozzáférést, illetve nyilvánosságra hozás lehetőségét.

Álláspontomat közlöm a KSH Népszámlálási Főosztálya vezetőjével is.

Budapest, 1998. május 27.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(170/K/1998)

[Állásfoglalás: a Geológiai Szolgálat közérdekű adatokat kezel; a közérdekű adatkerő nem jogosult ezen adatok piaci értékesítésére, a közérdekű adatok szolgáltatásának jogszerű költségei megtérítendőek]

Dr. Farkas István
főigazgató úrnak

Magyar Geológiai Szolgálat
1143 Budapest, Stefánia út 14.

Tisztelt Főigazgató Úr!

Az 1997. június 17-én kelt beadványában foglaltakra, melyben a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényi rendelkezések és a Magyar Geológiai Szolgálat adatszolgáltatási gyakorlatának konfliktusai, illetve megoldatlan problémái tárgyában kérte állásfoglalásomat – munkatársaink többszöri telefonos, illetve személyes konzultációin megtárgyaltakra is figyelemmel – az alábbiakban válaszolok:

1. Egyetértek azzal a megállapításával, hogy az adatvédelmi törvénynek a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó rendelkezései elsősorban a közigazgatás hagyományos területein értelmezhetők egyértelműen, s úgy látom, hogy noha a hatályos jogszabályi rendelkezések együttes értelmezésével a felmerülő problémák jelentős része megoldható, szükséges a szabályozás módosítása, kiegészítése. Az adatkezelőknek természetesen a mindenkor hatályos szabályozás alapján kell megoldást találniuk az adatszolgáltatási gyakorlatuk során felmerült problémákra, és nem hagyatkozhatnak egy esetleges jövőbeli jogszabály-módosításra. Az Ön által felvetett értelmezésbeli, illetve gyakorlati megoldási javaslatok is azt a célt szolgálják, hogy a sajátos adatállományt kezelő és sajátos adatszolgáltatási problémákkal szembesülő Szolgálat a jelenlegi keretek között tudjon a jogszerű működés követelményeinek megfelelni.

2. A közérdekűség és az üzleti titok konfliktusa tekintetében alapvetően egyetértek azzal az értelmezésével, hogy az adatvédelmi törvény 19. § (3) bekezdésében felsorolt korlátozásokat

értelemszerűen ki kell terjeszteni az üzleti titok körébe tartozó adatokra, s hogy az üzleti titoknak minősülő adat megismerésére irányuló kérelem esetén a kérelmezőt a Szolgálat tájékoztatja az üzleti titok jogosultjáról.

Az üzleti titok fogalmát az adatvédelmi törvény nem tartalmazza, de az üzleti titoknak van törvényi definíciója és vannak a üzleti titoknak minősülő adatok kezelésére vonatkozó hatályos törvényi rendelkezések (lásd: Büntető törvénykönyv 300. § (2) bekezdése, vagy a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 4. § (3) bekezdése). Ez a definíció igen tág, így az üzleti titok tartalmát, gyakorlatban értelmezhető határait elsősorban a bírói gyakorlat, másfelől – a közérdekűség és az üzleti titok konfliktusára irányuló vizsgálata esetén – az adatvédelmi biztos ajánlásai alakítják ki.

Indokolt lenne az üzleti titok – *mint kivételi kategória* – szerepeltetése az adatvédelmi törvénynek a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló rendelkezései között; ennek szükségességét a törvény esetleges jövőbeli módosítására irányuló előkészítő munka során figyelembe veszem.

Felhívom azonban a figyelmét arra, hogy az *államnak magának* – kivéve azt az extrém esetet, amikor közvetlenül és nem például valamelyik gazdasági társaságban szerzett tulajdoni részesedésével vesz részt az üzleti forgalomban – nem lehet üzleti titka: amennyiben egy adat vagy adatkör nyilvánosságra kerülése kétséget kizáróan sértené vagy veszélyeztetné az állam érdekeit, államtitokká, amennyiben pedig sértené egy állami vagy közfeladatot ellátó szerv működésének rendjét, vagy akadályozná feladat- és hatáskörének illetéktelen befolyástól mentes gyakorlását, szolgálati titokká minősíthető. (A minősítés formai és tartalmi kritériumait az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény határozza meg.)

Amennyiben egy *állami szerv* jogszerűen gazdálkodási tevékenységet végez, e tevékenységével összefüggésben lehetnek a kezelésében üzleti titoknak minősülő adatok. Az üzleti titok védelme nem vonatkozhat az állami szerv gazdálkodására, a közpénzek felhasználására.

3. A belső használatra készült, illetve a döntés-előkészítéssel összefüggő adatok nyilvánosság előli elzárhatóságáról – mint a közérdekűség kivételi kategóriájáról – az adatvédelmi törvény rendelkezik. A törvény ugyanakkor nem határozza meg az ilyen adatok körét, kritériumait; ezért a hatályos szabályozás módot ad arra, hogy a nyilvánosság előli elzárt adatok körét az adatkezelők indokolatlanul kiterjesszék.

Elfogadhatónak tartom az Ön által felvetett szempontokat, melyek szerint a kutatási program elfogadott zárójelentéssel történő befejezéséig belső használatra készültnek tekinthetők a programmal közvetlen összefüggésben kezelt olyan adatok, amelyek nyilvánosság előli elvonásának jogszerűségét az intézmény vezetője – az intézmény állami feladataihoz kapcsolódóan, megalapozott indokok alapján – igazolni tudja.

Döntés-előkészítő adatok feltehetően jóval kisebb számban találhatók a Szolgálat kezelésében, mivel munkájuk kutató jellegű, melynek során jellemzően nem közigazgatási értelemben vett döntéseket hoznak. A valóban döntést előkészítő adatok nyilvánossága jogszerűen korlátozható, ennek indokoltsága elsősorban a döntés meghozataláig igazolható.

Figyelembe kell azonban venni, hogy a főszabály mindkét esetben a nyilvánosság, az adatok visszatartása csak kivételként értelmezhető, s a visszatartás indokoltságát mind a bíróság, mind az adatvédelmi biztos vitathatja. Ezen túlmenően, a betekintés a törvényben meghatározott harmincéves időtartamon belül is engedélyezhető.

E harmincéves időtartamot egyébként önmagában is indokolatlanul hosszúnak tartom, tekintettel arra, hogy a szigorúbb védelmet biztosító szolgálati titok maximális érvényességi ideje is legfeljebb húsz év lehet.

4. A szerzői jog és az úgynevezett szomszédos jogok érvényesítése egyes esetekben a Szolgálat által kezelt adatok nyilvánosságának korlátozását jelentheti. A közérdekűség és a szerzői jog konfliktusában azonban az utóbbi csak leszűkítve értelmezhető: a létrejött mű szabad felhasználását korlátozhatja, az annak *nyersanyagát képező* közérdekű adatokét azonban általánosságban nem. A szerzői jog által lefedett mű (tanulmány, megírt konferencia-előadás, publikáció) közvetlen nyersanyagául szolgáló közérdekű adatok nyilvánossága a készülő műre tekintettel átmenetileg korlátozható, e korlátozás azonban legfeljebb a mű nyilvánosságra hozataláig tarthat. A kizárólag a műhöz készített számítások, elemzések a szerző jegyzeteinek, munkaanyagainak tekinthetők, amelyeket nem kell hozzáférhetővé tennie. A kutatás tudományos volta önmagában nem korlátozza a megismerhetőséget.

Fontos megjegyezni, hogy a közérdekű adatok nyilvánosságának korlátozása egy készülő műre hivatkozva nem tarthat indokolatlanul hosszú vagy meghatározhatatlan ideig. A Szolgálat alapfeladatához tartozó adatgyűjtés pedig nem szolgálhatja *kizárólag egy későbbi publikáció* vagy publikációk célját; a Szolgálat kezelésében lévő adatok teljes körét tehát nem lehet erre hivatkozással a nyilvánosság elől elzárni.

A szerzői jogos tudományos művek felhasználhatóságával kapcsolatban számos törvényi rendelkezés alkalmazható, például a nyilvánosságra hozatal előtti tájékoztatás korlátozása, a mű integritásához való jog, a szerzőként való feltüntetetés joga, az idézés, hivatkozás szabályai, a szerző személyhez fűződő jogainak időbeli korlátlanúsága stb. Ez ugyanakkor azt is jelenti, hogy a szerzői jog csak azoknál a műveknél alkalmazható a közérdekű adatok nyilvánosságának korlátozására, amelyeket valóban megillet a szerzői jogi védelem, mégpedig valamennyi aspektusában.

5. A közérdekűség elsősorban az alapadatokra, valamint az adatkezelő alaptevékenységéhez tartozó, amúgy is rendelkezésére álló feldolgozott adatokra vonatkoztatható. Az adatok kivonatolására, összesítésére, feldolgozására, aggregátumok készítésére – ha az nem tartozik az adatkezelő alapfeladatához vagy nem áll eleve rendelkezésére – az adatkezelő nem kötelezhető. Az adatkezelőnek ugyanakkor törekednie kell arra, hogy a rendelkezésére álló adatokat közérthető módon, felhasználásra alkalmas formában közölje a kérelmezővel.

Egyes állami adatkezelők jogszerűen vállalhatnak kutatási megbízást; módjuk van tehát arra, hogy a kérelmező adatigényét ilyen módon elégítsék ki. Jogvita esetén vagy az adatszolgáltatási gyakorlat ellenőrzésekor mindenképpen megvizsgálandó, hogy a kutatási megbízásra rábírás érdekében az adatkezelő nem tart-e vissza egyébként egyszerűen kiadható közérdekű adatokat.

6. Ha az adatszolgáltatás törvényes határidőn belüli teljesítéséhez az adatkezelőnek nem elegendők az erre fordítható vagy átcsoportosítható erőforrásai (például megfelelően képzett munkaerő, gépidő), akkor *többletcsős* teljesítési gyakorlatot javasolok: először – határidőn belül – az adatkezelő tájékoztassa a kérelmezőt, hogy egyáltalán milyen adatok vannak a birtokában, milyen (további) információk szükségesek a kikeresésükhöz, s ezt milyen határidőre, milyen költséggel tudja teljesíteni. E módszerrel a kérelmező és az adatkezelő előzetesen megállapodhat a teljesítés körülményeiben, ütemezésében. Természetesen az is ellenőrizendő ilyen esetben, hogy az adatkezelő nem él-e vissza az időhúzás lehetőségével, vagy azzal, hogy olyan azonosító adatokat követel a kérelmezőtől, amelyeket az nem tudhat.

Amennyiben a kérelmező ragaszkodik az olyan nagy mennyiségű adat megismeréséhez, amit az adatkezelő várhatóan nem tud a törvényes határidőn belül teljesíteni, mielőbb értesítse a kérelmezőt, hogy teljesíti-e a kérését; ha igen, egyúttal tájékoztassa a várható időigényről, részenkénti teljesíthetőség esetén az átadás ütemezéséről, s ha a kérelmező fenntartja kérését, a keresést (másolatkészítést) kezdje meg.

7. Az adatvédelmi törvény lehetővé teszi, hogy a közérdekű adat közléséért az adatkezelő szerv vezetője – legfeljebb a közléssel kapcsolatban felmerült költség mértékéig – költségtérítést állapítson meg. A közléssel kapcsolatban felmerült költségek mértékéhez a nyilvánosság kontrollja is szükséges, az irreálisan magas tarifák alkalmazása megakadályozhatja az információszabadság érvényesülését. A közérdekű adat költsége tehát maga is közérdekű adat.

Az adatkezelő által felszámolható költségek alapját képező tarifák, mérnökórák, géphasználati díjak maguk is közérdekű jellegűek, ezért az adatkezelőnek az erre vonatkozó adatokat is bárki számára hozzáférhetővé kell tennie. Célszerű a költségszámítás alapjait a belső adatkezelési, illetve a közérdekű adatkérések teljesítésére vonatkozó szabályzatban is rögzíteni.

Olyan állami adatkezelők esetében, ahol az adatszolgáltatás rendszeres teljesítéséhez nincs megfelelő erőforrás, javasolható, hogy a közérdekű adatkérések gyakoriságára és munkai igényére hivatkozva igényeljenek központi támogatást.

8. Fel kell hívni az adatkérők figyelmét arra, hogy az ingyenesen – vagy a keresés és másolatkészítés költségéért – bárki számára hozzáférhető közérdekű adatok értékesítése, anyagi ellenszolgáltatásért történő továbbadása jogszerűtlen és ellentétes a hatályos szabályozással.

9. A külföldi adatkérő a hazaival azonos elbírálás alá esik; a törvény a közérdekű adatok megismerhetőségét nem köti állampolgársághoz. (Az ilyen korlátozásnak nem is lenne értelme, mivel a külföldi adatkérők kérelmeit ekkor hazai megbízottjaik nyújtják be.)

Az olyan adatok, amelyek magyar adatkezelő kezelésében vannak, de külföldi országokra vonatkoznak, ugyancsak közérdekű jellegűek; nyilvánosságukat azonban jogszabály vagy nemzetközi szerződés korlátozhatja.

Remélem, a fentiekben kifejtettek hozzásegítik Főigazgató Urat és munkatársait, hogy a Magyar Geológiai Szolgálat adatszolgáltatási gyakorlatában felmerült problémákra megoldást találjanak.

Budapest, 1998. május 29.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(453/K/1997)

**[Állásfoglalás: a szakszervezetek gazdálkodásával kapcsolatos adatok -
általában - nem közérdekűek]**

Sándor László úrnak
elnök

Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége
Budapest

Tisztelt Elnök Úr!

A szakszervezetek gazdálkodásával kapcsolatos adatok kezelését érintő beadványában felvetett kérdést kivizsgáltam és az alábbiakról tájékoztatom:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 19. §-a kimondja, hogy az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv és személy a feladatkörébe tartozó ügyekben – ideértve a gazdálkodásával kapcsolatos ügyeket is – köteles elősegíteni a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását. Köteles lehetővé kell tenni, hogy a kezelésében lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, kivéve, ha törvény alapján az arra jogosult szerv állam- vagy szolgálati titokká nyilvánította, továbbá, ha a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogot – az adatfajták meghatározásával – törvény honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekből, külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokra, bírósági eljárásra tekintettel korlátozza.

Az Avtv 2. § 3. pontja szerint: *közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat.*

Annak eldöntése, hogy a szakszervezetek gazdálkodásával összefüggő adatok közérdekűnek tekintendők-e, attól függ, hogy a szakszervezet közfeladatot ellátó szervnek minősül-e.

A szakszervezet az egyesülési jog alapján létrehozott társadalmi szervezet. Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény 3. § (1) bekezdése szerint a társadalmi szervezet olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely az alapszabályban meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik, és céljának elérésére szervezi tagjai tevékenységét .

Az adatvédelmi törvény nem határozza meg a közfeladatot ellátó szervek körét, erre vonatkozóan egyéb törvényekben találunk rendelkezéseket. Ezek alapján közfeladatot ellátó szervek például a közalapítványok, a köztisztviselők, a közszolgálati rádiók és televíziók. E státuszukat állami, hatósági feladataik és/vagy közpénzek feletti rendelkezési joguk indokolja.

A szakszervezetek – az egyesülési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó társadalmi szervezetekkel, például egyesületekkel együtt – a társadalmi önszerveződés intézményei. Tagságuk érdekeinek védelme és képviselete érdekében kifejtett tevékenységük társadalmi hasznossága ugyanakkor nem emeli a szakszervezeteket a jogi értelemben vett közfeladatot ellátó szervek közé.

Az egyesülési jogról szóló törvény 14. § (1) bekezdése kimondja, hogy a társadalmi szervezet működése felett az ügyészség a reá irányadó szabályok szerint törvényességi felügyeletet gyakorol.

E felügyelet értelemszerűen kiterjed a szakszervezetek gazdálkodásának ellenőrzésére is. Közérdekű adatnak csak a szakszervezetek számára esetlegesen jutatott állami költségvetési támogatás felhasználásával kapcsolatos információk minősülnek.

Mindezek alapján álláspontom tehát az, hogy a szakszervezetek gazdálkodásával kapcsolatos adatok nem közérdekű adatok.

Budapest, 1998. augusztus 6.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(490/K/1998)

[Állásfoglalás: az agrárgazdasági támogatásban részesülők személyes adatai meghatározott körben közérdekből nyilvánosságra hozhatók]

[...]

Zalaegerszeg

Tisztelt Uram!

1998. szeptember 8-i keltezésű panasz ügyében – melyben kifogásolta, hogy a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Zala Megyei Földművelésügyi Hivatala vezetője megtagadta az agrárgazdasági támogatásban részesülők Ön által kért adatainak kiadását – a vizsgálatot lefolytattam, annak eredményéről az alábbiakban tájékoztatom:

Az Ön beadványának kézhezvétele után levélben fordultam Kiss Bódog Zoltánhoz, a Zala Megyei Földművelésügyi Hivatal vezetőjéhez, melyben – az Ön nevének említése nélkül – értesítettem arról, hogy újságírói panasz érkezett hivatalomhoz az általa kezelt adatok megismerésére irányuló kérelem elutasítása miatt, s ezzel összefüggésben tájékoztatását kértem a hivatal által kezelt adatok köréről, valamint arról, hogy álláspontja szerint az adatokból melyek bocsáthatók az adatkérő rendelkezésére és melyek tarthatók vissza, továbbá hogy az adatok kiadásának, illetőleg visszatartásának mi a jogalapja.

1998. október 6-án kelt levelében a hivatalvezető kifejtette álláspontját, mely szerint *a pályázati adatok nyilvánosságra hozatalát jogszabály írja elő*, ezen túlmenően nincs lehetőségünk konkrét

személyekről, gazdálkodókról adatokat [a kérelmező] rendelkezésére bocsátani, illetve az anyagokba betekinteni.

Álláspontom szerint a hivatalvezető által hivatkozott jogszabályok (az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló 1997. évi CXIV. törvény, az agrártámogatások igénybevételének általános feltételeiről szóló 273/1997. (XII. 22.) kormányrendelet, valamint az agrárgazdasági célok 1998. évi költségvetési támogatásáról szóló 109/1997. (XII. 30.) FM rendelet csupán a pályázattal, illetve az elnyert támogatásokkal kapcsolatos adatok kezelésének egyes konkrét szabályait határozzák meg, és nem tekinthetők az adatok nyilvánosságát kizárólagosan meghatározó rendelkezéseknek.

A szóban forgó adatok nyilvánosságának megítélése tekintetében a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) rendelkezései az irányadók. Az Avtv. meghatározása szerint *személyes adat* a meghatározott természetes személlyel (a továbbiakban: érintett) kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés; „*közérdekű adat* az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat [2. § 1., 3.].

Az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szervezetek lehetővé kell tenniük, hogy a kezelésükben lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, kivéve, ha az adott törvény alapján az arra jogosult szerv állam- vagy szolgálati titokká nyilvánította, továbbá, ha a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogot – az adatfajták meghatározásával – törvény honvédelmi; nemzetbiztonsági; bűnüldözési vagy bűnmegelőzési; központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekből; külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokra; bírósági eljárásra tekintettel korlátozza [19. § (3)].

Az Avtv. két alkotmányos jog, a személyes adatok védelme és a közérdekű adatok nyilvánossága kereteit határozza meg, s e jogok – lényeges tartalmát nem érintő – korlátozásáról csak törvény rendelkezhet, kormányrendelet vagy miniszteri rendelet csak a törvényi rendelkezések végrehajtásának részletes szabályait határozhatja meg.

A közérdekű adatok nyilvánosságának célja, hogy a társadalom számára biztosítsa az állami szervek működésének, a közpénzek felhasználásának ellenőrizhetőségét. Eddigi következetes gyakorlatunk szerint minden olyan esetben, amikor közpénzek, köztulajdonban lévő vagyontárgyak kerülnek magánkézbe (így például állami támogatásoknál, privatizációnál, koncessziós szerződéseknél), az átadás feltételeit, a támogatottak (kedvezményezettek, jogosultak) körét és a feltételek teljesítését illetően főszabályként a közérdekű adatok nyilvánosságának kell érvényesülnie.

Az agrártámogatások esetében az adatok nyilvánosságra hozatalával szemben elvileg két szempont vethető fel. Az egyik a személyes adatok védelméhez fűződő jog érvényesítése, tekintettel arra, hogy egyes támogatásokat – így a 2/1998. (VII. 6.) FVM rendelet által meghatározott búzatámogatást – egyéni gazdák kaphatnak meg, s esetükben a □ gazdálkodó szervezet □ és a magánszemély jövedelmi és egyéb viszonyai egybeeshetnek. A másik érvelés az üzleti titok védelmén alapulhat, arra hivatkozva, hogy a pályázatban foglalt, illetve a támogatás felhasználására vonatkozó adatok titokban tartásához a pályázónak méltányolható – kereskedelmi, pénzügyi – érdeke fűződik.

Álláspontom szerint egyéni gazdák esetében nem jelenti a személyes adatok védelméhez való jog sérelmét, ha a nyilvánosság csakis az elnyert támogatással összefüggésben, a támogatás mértékére, feltételeire, illetve a feltételek teljesítésére szűkítve, az érintettre *mint gazdálkodóra* vonatkozik. Az üzleti titok pedig a közérdekű adatok nyilvánosságával szemben nem élvez elsőbbséget, a közérdekű adatok titokban maradásához nem fűződhet méltányolható üzleti érdek.

A fentiek alapján tehát nemcsak a pályázati feltételek, valamint a hivatkozott jogszabályokban foglalt adatok tekintendők közérdekű – tehát bárki számára megismerhető – adatnak, hanem a támogatásban részesülő gazdák részéről a *kiírási feltételeknek* való megfelelésre, illetve a megítélt támogatás feltételeinek *teljesítésére* vonatkozó adatok is. Ugyanakkor e nyilvánosság nem vonatkozik az eredménytelenül pályázókra, az ő adataik titokban tartásához méltányolható érdekek fűződhetnek.

Úgy vélem, a fentiekben kifejtett követelményeket kielégítené egy olyan megoldás, ha – közérdekű adatkérésre – a Hivatal illetékes vezetője írásban nyilatkozik arról, hogy a szóban forgó pályázók (akinek a kiléte és támogatott tevékenysége vagy beruházása amúgy is ismert) vajon teljes egészében megfeleltek-e a pályázati kiírásban foglalt feltételeknek, illetőleg kaptak-e teljes vagy részleges felmentést a feltételek teljesítése alól; ha kaptak, milyen indokok alapján milyen felmentést kaptak, illetőleg ha csak részben feleltek meg a pályázati feltételeknek, milyen tekintetben nem feleltek meg. Ha pedig a támogatásban részesült pályázó a megadott határidőre nem tett eleget vállalt kötelezettségének, a Hivatal illetékes a közérdekű adatkérés teljesítése során írásban közli ennek tényét (és esetleges indokát) az adatkérővel. Ez a megoldás megítélésem szerint alkalmas arra, hogy a közérdekű adatkérő számára ellenőrizhetővé tegye a közpénzek felhasználásának gyakorlatát, az esetleges visszaéléseket, ugyanakkor biztosítja az egyéni gazdákra vonatkozó személyes adatok védelmét, valamint az üzleti titkok megőrzését.

Ezen túlmenően, a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó rendelkezések kettős kötelezettséget rónak az adatkezelőre: egyfelől rendszeresen közzé vagy más módon hozzáférhetővé kell tennie a tevékenységével kapcsolatos és a birtokában lévő adatfajtákra vonatkozó adatokat, másfelől teljesítenie kell a közérdekű adatok megismerésére irányuló kérelmeket. Ebből következően a hivatkozott kormányrendeletben előírt évi egyszeri közzététel nem jelenti azt, hogy a közzétett vagy a következő évben közzétenni tervezett adatok csakis az évi egyszeri közzététel idején és az ott közölt adattartalommal nyilvánosak.

Javasoltam a Hivatalvezető Úrnak, hogy a fentebb kifejtettek figyelembevételével a Zala Megyei Földművelésügyi Hivatal illetékes munkatársai egyezzenek meg a kérelmezővel a konkrét adatszolgáltatás tartalmában és formájában.

Egyúttal felhívom szíves figyelmét a szóban forgó esettel kapcsolatban arra, hogy Önnek mint a sajtó képviselőjének fokozottan kell ügyelnie arra, hogy a közérdekű adatok nyilvánosságához való jog (más szóval: az információs szabadság), a sajtószabadság, valamint a személyes adatok védelméhez fűződő jog (másként: az információs önrendelkezés), továbbá az üzleti titok tiszteletben tartásához fűződő jogos érdekek konfliktusaiban is megtalálja a nyilvánosságra hozható adatok helyes arányát és tartalmát, s tudatosan alkalmazza az adatkezelésre vonatkozó írott és íratlan szabályokat, etikai normákat.

Budapest, 1998. november 2.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(656/A/1998)

**[Állásfoglalás: a rendőrségnek nyújtott támogatások összege közérdekű adat,
a támogató kiléte viszont általában nem]**

[...]

Budapest

Tisztelt Ügyvéd Úr!

A rendőrségi támogatásokról szóló beadványával kapcsolatosan az alábbiakról tájékoztatom:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. szerint *közérdekű adat az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint a jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat, továbbá a 19. § (1) bekezdése szerint az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv és személy a feladatkörébe tartozó ügyekben – ideértve a gazdálkodásával kapcsolatos ügyeket is – köteles elősegíteni a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását.*

Mіндеzek alapján megállapítható, hogy a rendőrséghez befolyt támogatások összege valóban közérdekű adat. Ez azonban csak a támogatás tényére és összegére vonatkozik, és nem jelenti azt, hogy a támogatók személye is nyilvánosságra hozható. Helytálló az ORFK Főkapitányi Titkárságának válasza, melyben az adományozók nyilatkozatához kötik az adatszolgáltatást. A magánszemély támogatók adatai személyes adatok, az adatvédelmi törvény 8. § (1) bekezdése pedig kimondja, hogy *az adatok akkor továbbíthatók, ha az érintett abhoz hozzájárult, vagy törvény azt megengedi.* Jelen esetben ilyen törvényi felhatalmazás nincs, tehát mindenképpen elengedhetetlen az érintettek beleegyezése. A cégek és alapítványok nem tartoznak az adatvédelmi törvény hatálya alá, azonban esetükben a nyilatkozat azért szükséges, mert az általuk adott támogatás összege üzleti titok körébe tartozónak minősülhet. Közérdekű adat továbbá a támogatások módja is, a kapott eszközök kimutatása, természetesen ez is az adományozók nevesítése nélkül.

A rendőrség a demokratikus államberendezkedés egyik legfontosabb alappillére, és a közigazgatás működésének tisztasága megköveteli, hogy az állampolgárok mindenkor tisztában legyenek annak működésével. Az Alkotmánybíróság 34/1994. (VI. 24.) határozatában kimondja, hogy *a közérdekű adatok megismerhetősége a közhatalom, a közügyek intézésének áttetszőségét, mint alapvető demokratikus intézmény garانتálását is jelenti.* A nyílt, áttetsző és ellenőrizhető közhatalmi tevékenység, általában az állami szervek és a végrehajtó hatalom nyilvánosság előtti működése a demokratizmus egyik alapköve, a jogállami berendezkedés garanciája.

Ezért fontosnak tartom leszögezni, hogy amennyiben feltételezhető, hogy az adomány célja a rendőrség meg nem engedett eszközökkel történő befolyásolása, úgy az közérdekű adat, és arra az esetre ez az állásfoglalás nem vonatkozik.

A fentiek alapján tehát Ön kérheti a rendőrségtől a kapott támogatás mértékének közlését, esetleg részletezve azt, hogy mekkora összeg folyt be összesen a magánszemélyektől, mennyi az alapítványoktól stb., ám ezen túlmenően az egyes támogatók előzetes hozzájárulása szükséges adataik nyilvánosságra hozatalához.

Budapest, 1998. január 30.

Üdvözlettel:

(915/A/1997)

[Állásfoglalás: az önkormányzati adóhatóság nem hozhatja nyilvánosságra adósainak listáját]

*Dr. Csöille Kálmán jegyző részére
Tiszakécske Város Polgármesteri Hivatal
Tiszakécske*

Tisztelt Jegyző Úr!

Az Adatvédelmi Biztos Irodájához intézett beadványában arra kért választ, hogy I. fokú adóhatósági jogkörében nyilvánosságra lehet-e hozni a Tiszakécske közigazgatási területén lévő adósok listáját.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 3. § (3) bekezdése szerint személyes adatokat csak az érintett hozzájárulásával, vagy törvényi felhatalmazás alapján lehet nyilvánosságra hozni, és kétség esetén azt kell vélelmezni, hogy az érintett a hozzájárulását nem adta meg. Olyan törvényi előírás pedig nincs, amely a város közigazgatási területén lévő magánszemély adósok adatainak nyilvánosságra hozatalát megengedné.

Felhívom figyelmét, hogy egyrészt a fenti törvényi szabályozástól eltérő adatkezelés – az adatok nyilvánosságra hozatalának – kilátásba helyezése alapvető alkotmányos jogokat fenyeget, másrészt a személyes adatok jogellenes továbbítása, nyilvánosságra hozatala a Büntető törvénykönyv által szankcionált jogosulatlan adatkezelésnek minősül.

Adatvédelmi kérdésekben forduljon hozzám továbbra is bizalommal.

Budapest, 1998. február 12.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(27/A/1998)

2. Az adatvédelmi biztos közleményei

Az adatvédelmi biztos közleménye

Az adatvédelmi biztos a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 13. § (3) és 20. § (4) bekezdésében foglalt kötelezettségük teljesítésére felhívja a személyes adatok és a közérdekű adatok kezelőit. Az 1997. évre vonatkozó összesítést a személyes adatok kezelésével kapcsolatos elutasított kérelmekről és a közérdekű adatok megismerésére irányuló elutasított kérelmekről az elutasítás indokaival együtt az Adatvédelmi Biztos Irodájának 1998. június 30-ig kell megküldeni a következő címre:

Adatvédelmi Biztos Irodája

1054 Budapest, Tüköry u. 3.

A válaszadási kötelezettség szempontjából személyes adat iránti kérelem minden, az érintett által benyújtott, saját adataira vonatkozó betekintési, törlési, helyesbítési kérelem.

Közérdekű adat iránti kérelem a törvény 19. §-ában foglaltaknak megfelelően az állami, vagy helyi önkormányzati, vagy egyéb közfeladatot ellátó szerv tevékenységével kapcsolatos adat.

Az értesítési kötelezettség közérdekű adatok tekintetében a közfeladatot, állami, vagy helyi önkormányzati feladatot ellátó szervekre, személyes adatok tekintetében az állami szervek és a magánszféra adatkezelőire egyaránt vonatkozik.

Az adatkezelő a tájékoztatásban térjen ki a kérelmek naplózásának esetleges hiányára, illetőleg arra is, ha nem intéztek hozzá kérelmet.

Kérem az adatkezelőket, adjanak tájékoztatást a teljesített kérelmekről is.

Dr. Majtényi László sk.

(Magyar Közlöny, 1998/36.)

KÖZLEMÉNY

Kik, mikor, és hogyan ismerhetik meg a közúti balesetekkel összefüggő adatokat? – erről adott ki ajánlást az adatvédelmi biztos.

Az elmúlt évben az adatvédelmi biztos egy vizsgálat során megállapította, hogy a rendőrség egy-egy közlekedési baleset kapcsán, még az eljárás befejezése előtt, rendszeresen tájékoztatást nyújt a biztosító társaságoknak az érintettek személyes, sőt különleges adatairól, valamint a baleset körülményeiről, anélkül, hogy erre törvény felhatalmazná, vagy az érintettek ehhez hozzájárultak volna. A biztosítók kérelme alapján a baleset résztvevőinek nevére, lakcímére, a baleset

körülményeire és okaira, a baleset okozójára, az esetleges ittasság tényére és mértékére, a személyi sérülésekre, a károkozó gépjármű műszaki állapotára, a vezetői engedélyek érvényességére, a kötelező felelősségbiztosítási szerződés létre és számára, valamint a biztosító nevére vonatkozó adatokat továbbítottak a rendőri szervek. A vizsgálat feltárta, hogy a kifogásolt adattovábbítások a rendőrség és a biztosítók együttműködési megállapodásán, illetve az ennek végrehajtását szolgáló főkapitány-helyettesi intézkedésen alapultak, azonban az adattovábbítás gyakorlata ellentétes volt e dokumentumok tartalmával.

Az adatvédelmi biztos kérte a rendőrség vezetőit, hogy gondoskodjanak a jogellenes adattovábbítások megszüntetéséről. Az országos rendőrfőkapitány ennek alapján felfüggesztette az intézkedés kifogásolt rendelkezésének végrehajtását, és kezdeményezte az együttműködési megállapodás felülvizsgálatát.

A biztos észrevételeit azonban többen úgy értelmezték, mintha az adatvédelmi megfontolások akadályoznák a polgárok kárigényének érvényesítését. Egyes biztosítótársaságok, az Állami Biztosításfelügyelet, és a Magyar Autóklub is kérte az adatvédelmi biztos irodájának segítségét olyan megoldások kidolgozásához, amelyek nem sértik az adatvédelmi szabályokat, de segítik a kárrendezési eljárások gyorsítását.

Az adatvédelmi biztos megállapította, hogy a jelenlegi szabályozás alapján a kárfelelősség megállapításához szükséges adatokhoz a biztosítók csak az eljárás befejezése után, az érintettektől juthatnak hozzá. A polgárt ma törvény nem kötelezi arra, hogy személyes adatait a balesetben érintett másik félnek átadja. A baleset körülményeire vonatkozó egyes adatokra nem csak a kárigény érvényesítéséhez, hanem baleseti táppénz igényléséhez is szüksége van a közúti balesetet elszenvedőnek.

Ajánlásában ezért javasolta, hogy a jogalkotó törvényben határozza meg, mely személyes adatokat kötelező átadni, illetve mely adatok továbbítása elegendő és szükséges a kárrendezési eljáráshoz, vagy az egészségbiztosítási ellátás igénybeviteléhez. Ezért felkérte az igazságügy-minisztert és a belügyminisztert, hogy kezdeményezzék a szükséges törvényi szabályozást.

A biztos ajánlásában utalt arra is: nem sértené az adatvédelem alkotmányos követelményeit, ha a törvény lehetővé tenné azt is, hogy a rendőrség – a baleset másik érintettjének kérésére – továbbíthassa a biztosítónak annak a személynek az adatait, aki azokat nem volt hajlandó vagy képes közölni. A törvényi előírás arra is módot adhatna, hogy – az érintettek kérelmére – a közúti baleset tényállásáról az érintettek igazolást, a biztosítók pedig előzetes tájékoztatást kaphassanak. Az ajánlás hangsúlyozza, hogy az érintettekkel meg kell ismertetni azokat az adatokat, amelyeket a hatóság a biztosítóval, vagy a baleset más érintettjeivel közölt.

Budapest, 1998. február 27.

Dr. Majtényi László
(89/H/1998)

KÖZLEMÉNY

Értesíthetik-e a mentők a rendőrséget, ha kábítószerrel rosszul levőkhöz hívják őket? – erről fejtette ki álláspontját egy konkrét ügy kapcsán kiadott ajánlásában az adatvédelmi biztos.

A Társaság a Szabadságjogokért jogsegélyszolgálatán két panaszos jelentkezett, akik elmesélték, hogy egy baráti összejövetelen elszívott marihuánás cigarettától rosszul lettek, s a segítségül hívott mentők a rendőrséget is értesítették. A két fiatal ellen kábítószerrel visszaélés alapos gyanúja miatt eljárás indult.

Az Országos Mentőszolgálat főigazgatója az adatvédelmi biztos kérdésére azt válaszolta, hogy mivel a mentősök hasonló helyzetekben és helyszíneken többször éri támadás, biztonságuk érdekében szólnak a rendőrségnek, de ez nem tekinthető a beteg feljelentésének. A vizsgálat megállapította, hogy az említett esetben semmi jel nem utalt arra, hogy a mentősöknek bármiféle inzultustól kellene tartaniuk, a szolgálatvezető feltehetően azért hívta a rendőröket, mert a segélykérők drogot fogyasztottak.

Az adatvédelmi biztos hangsúlyozta, hogy a mentőszervezet feladata a gyógyítás, s nem a feljelentés. Ezzel szemben őket is titoktartás kötelezettség terheli. Semmilyen jogszabály nem írja elő, és nem engedi meg, hogy a rendőrséget tájékoztassák a segítségért hozzájuk forduló alkalmi kábítószerfogyasztók és drogbetegek adatairól. A mentőszolgálat tehát a kifogásolt esetben jogosulatlanul továbbította a betegek különleges személyes adatait.

Ajánlásában az adatvédelmi biztos megállapította, hogy az Országos Mentőszolgálat a rosszulétük miatt hozzájuk forduló drogfogyasztókról nem tehet bejelentést a rendőrségnek. A mentőszolgálatok abban az esetben riaszthatják a rendőröket, ha alapos okból feltehető, hogy a helyszínre érkező mentősök életét vagy testi épségét veszély fenyegeti. Az ajánlás hangsúlyozza, hogy a mentőállomásokon fokozott körültekintéssel kell kezelni és óvni a betegek személyes adatait.

Budapest, 1998. március 5.

Dr. Majtényi László

(522/A/1997)

KÖZLEMÉNY

Az Adatvédelmi Biztos Irodájához több indítvány érkezett a Bács-Kiskun megyei 13 éves terhes kislány ügyében. A vizsgálat annak felderítésére irányul, hogy az eljáró hivatalos és civil szervezetek jogszerűen szerezték-e meg és használták a gyermek személyes adatait.

A bejelentések nyomán az adatvédelmi biztos kapcsolatba lépett az érintett családdal, akik segítségét kérték személyiségi jogaik védelme érdekében.

Az ügy az írott és elektronikus sajtó tudósításai révén országos nyilvánosságot kapott.

Mindenki előtt nyilvánvaló tény, hogy a kislány – életkorára tekintettel – bűncselekmény sértettje. A rá vonatkozó különösen érzékeny adatok a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény rendelkezései szerint különleges adatnak minősülnek, a törvény fokozott védelme alatt állnak. Az áldozat fiatal kora miatt a sajtónak

különösen tekintettel kell lennie a kislány személyiségi jogainak megóvására, családja nyugalma biztosítására.

A Magyar Televízió 1-es csatornája 1998. március 23-án hétfőn, a 19 óra 30 perckor kezdődött esti híradójában bemutatta a kislány édesanyját, a család házát, közölte az anya és a kislány nevét, a települést, ahol élnek, lakásuk címét. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint ilyen és hasonló esetekben – az érintett tiltakozásának esetleges hiányában – sincs joga a sajtónak ilyen személyes adatokat közzétenni.

Az adatvédelmi biztos törvényes jogánál fogva kezdeményezi az Országos Rádió és Televízió Testület eljárását az MTV-vel szemben. A hivatkozott hírműsor a kifogásolt adatok közzétételével megsértette a rádiózásról és a televíziózásról szóló törvény előírásait, a kislány és családja személyiségi jogait, mely jogok védelmét többek között az adatvédelmi törvény, a Polgári törvénykönyv, a sajtótörvény és a Büntető törvénykönyv is biztosítja.

A felelőtlen tájékoztatásra nyújtott rossz példát a Magyar Hírlap március 23-i számában megjelent írás szerzője is, aki anélkül, hogy interjúkérési szándékát közölte volna, el nem hangzott és valótlan állításokat tulajdonított a biztos munkatársának, többek között azt az alaptalan kijelentést, miszerint a biztos *mindenekelőtt* azt próbálja kideríteni, hogyan szivároghatott ki a plébániáról a kislány terhességének híre.

Az adatvédelmi biztos a sértett és családja részére általános kíméletet kér a sajtó munkatársaitól.

Budapest, 1998. március 25.

Dr. Majtényi László

(231/A/1998)

KÖZLEMÉNY

Minden hazai újság beszámolt arról, hogy a napokban a Legfelsőbb Bíróság elnöke lemondásra szólította fel Dr. N. L.-né Dr. N. G. bírót, akinek bírói jogkörében több ízben leánya járt el. A sajtó ezúttal az érintett nevének eltitkolásával, meglehetősen egységesen, de törvényes alap nélkül védi egy közfeladatot ellátó személy vélt személyiségi jogait. Az ide vonatkozó jogi szabály szerint a közfeladatot ellátó szervek hatáskörében eljáró személy személyes adata a közérdekű adat megismerését nem korlátozza.

Nem világos, hogy régi reflexek, tekintélytisztelet vagy adatvédelmi jogi megfontolás okozza ezt a gyakorlatot. Miközben a bűncselekmények áldozatai, a gyerekek, a szegények, a kiszolgáltatottak számára kíméletet igényel az Adatvédelmi Biztos Irodája, még több közéleti bátorságra biztatná a sajtót.

Budapest, 1998. április 24.

M. László (Budapest)
az adatvédelem és információszabadság biztosa

(356/A/1998)

KÖZLEMÉNY

Ajánlást adott ki az adatvédelmi biztos olyan ügyekkel kapcsolatban, amelyekben a panaszosok közvetlen üzletszerzéssel foglalkozó cégek adatkezelését kifogásolták.

Az egyik áruküldő cég reklámanyagain egy ismeretlen fényképe alatt úgy közölte a panaszos nevét és lakcímét, mint a korábbi nyereményjáték egyik nyertesét. Más beadványok írói azt sérelmezték, hogy letiltási kérelmük ellenére a cég nem törölte nevüket címlistájáról, illetve hogy adataikat külföldön dolgozzák fel.

A vizsgálat során kiderült, hogy a panaszos több évvel ezelőtt valóban részt vett és nyert egy másik cég nyereményjátékában. A vizsgálat feltárta, hogy a nyilvántartásban szereplő személyek annak idején egy látszólag három cég által önállóan szervezett, valójában egyetlen nyereményjátékban vettek részt, a cégek neve pedig többször megváltozott. Így az érintettek nem tudják követni adataik sorsát, nem tudják ki is kezeli azokat valójában. Az adatvédelmi biztos megállapította azt is, hogy az adatbázisok érintettjeire vonatkozó iratkezelés pontatlan, a letiltási kérelmeket késedelmesen teljesítik. Kiderült az is, hogy a szóban forgó direkt marketing cég a törvény előírása ellenére nem jelentkezett még be az Adatvédelmi Nyilvántartásba.

Az adatvédelmi biztos ajánlásában leszögezi, hogy egy adatkezelésnek csak egy adatkezelője lehet. Több önállóan bejegyzett cég nem használhat közös adatbázist. Amennyiben több direkt marketing cég közös akciót szervez, az érintett személyeket tájékoztatni kell arról, ki az adatok felelős kezelője. Ha egy közvetlen üzletszerzési módszereket alkalmazó cég megváltoztatja a nevét, ezt tudatnia kell mind korábbi, mind újonnan megkeresett ügyfeleivel. Ajánlásában a biztos felhívja a vizsgált cégeket arra, hogy adat- és ügyiratkezelésüket úgy alakítsák át, hogy az mind az érintettek, mind a külső ellenőrzés számára átlátható, az adatfelhasználás pedig követhető legyen. Az adatkezelőnek gondoskodnia kell arról is, hogy az adataikat letiltó rendelkezésnek késedelem nélkül érvényt szerezzen. A biztos felszólította a vizsgált céget, hogy adatbázisából törölje azoknak az adatait, akik nem maguk keresték meg a céget vagy adataik kezeléséről a törvényben előírt tartalmú értesítést 1997. január elsejéig nem kapták meg.

Budapest, 1998. május 22.

Dr. Majtényi László

(398/A/1997)

KÖZLEMÉNY

Az adatvédelmi biztos befejezte a vizsgálatot abban az ügyben, amelyben egy panaszos azt kifogásolta, hogy az egyik fővárosi kerületi anyakönyvi iroda a kárpótlási kérelméhez szükséges igazolásban olyan személyes adatát: a vallását is feltüntette, amit ő nem kért. A panaszos saját születési anyakönyvi kivonatát, valamint édesapja halotti anyakönyvi kivonatát kívánta megkapni, az ügyintéző azonban anyakönyvi kivonat helyett hatósági bizonyítványt állított ki, amely az említett adatot is tartalmazta.

A vizsgálat során az adatvédelmi biztos munkatársai megállapították, hogy mivel nagyon sok ügyfél fordult kárpótlási ügyben az anyakönyvi irodához, egy idő után automatikusan mindenkinek olyan hatósági bizonyítványt igénylő lapot adtak, amely a vallási hovatartozást is igazolja. Erre azonban a kárpótlási kérelem elbírálásához nem volt szükség. Kiderült az is, hogy – az anyakönyvi iroda tájékoztatásával ellentétben – a kárpótlási hivatalban, helyesen nem követelték meg a hatósági bizonyítvány mellékelését, a benyújtott kérelmeket azonban tartalmi vizsgálat nélkül vették át, azokat a vizsgálat idején még nem dolgozták fel.

Az adatvédelmi biztos egy korábbi ügyben kiadott ajánlásában kifejtette, hogy állami szerv nem kelthet olyan látszatot, hogy felekezeti hovatartozásra vonatkozó adatot tárol. Ez természetesen nem vonja maga után a közigazgatás történeti iratállományának megcsonkítását, az 1953. január 1. előtt nyilvántartásba vett adatok törlését. Ezért levélben kérte az érintett önkormányzat jegyzőjét, hogy szüntessék meg a jogellenes adatkezelést, és töröljék a vallásra vonatkozó adatokat.

A Belügyminisztérium Állampolgársági Főosztályának vezetője arról tájékoztatta az adatvédelmi biztost, hogy nem volt tudomása arról a gyakorlatról, miszerint a vallási hovatartozást tartalmazó hatósági bizonyítványt az egyéb célra kiadott bizonyítványok között tárolják. Egyetértett az adatvédelmi biztossal abban, hogy így létrejött egy jogalap nélküli, különleges adatokat tartalmazó másodlagos nyilvántartás. A helyzet orvoslására azt javasolta, hogy a bizonyítványok másolatát sorolják az anyakönyvi alapiratokhoz, így korlátozva hozzáférhetőségüket.

Az önkormányzat jegyzője arról tájékoztatta az adatvédelmi biztost, hogy az állásfoglalásában említett megoldást alkalmazva a kiadott hatósági bizonyítványokat rövid időn belül az alapiratokhoz sorolják.

Budapest, 1998. május 27.

Dr. Majtényi László

(441/A/1997)

KÖZLEMÉNY

Az Alfa Szövetség jogellenesen kezelte a dávodi kislány terhességére vonatkozó adatokat – állapítja meg az az ajánlás, amelyet az adatvédelmi biztos adott ki annak a vizsgálatnak a befejezése után, amelyet több indítvány alapján 1998 március végén indított. A beadványtevők szerint a Bács-Kiskun megyei településen élő kislány személyes adatainak védelméhez fűződő jogát súlyosan megsértették.

Az ajánlás rámutat arra, hogy a szociális és karitatív tevékenységet folytató társadalmi szervezetekre ugyanúgy vonatkoznak az adatvédelmi törvény előírásai, mint bármely más adatkezelőre. Ha a társadalmi szervezet nem az érintettől értesül a személyes adatairól, be kell szereznie az illető (vagy törvényes képviselője) hozzájárulását, de még ennek megadása esetén is tájékoztatni kell őt az adatkezelés céljáról, s hogy adatait kiknek és milyen céllal kívánja továbbítani.

Amint az a sajtó tudósításaiból ismeretes, a 13 éves kislány nem kívánt terhessége megszakítását kérte édesanyja egyetértésével. A terhességről tudomást szerzett az Alfa Magzat-, Csecsemő-, Gyermek- és Családvédelmi Szövetség, amely indítványozta, hogy a gyámhatóság rendeljen ki méhmagzati gondnokot. A gondnok keresetére a bajai bíróság hatálytalanította a kislány

édesanyjának – törvényes képviselőjének – a terhesség megszakítása iránt előterjesztett kérelmét. Az ítélet ellen a kislány ügyvédje fellebbezést nyújtott be. Mivel a terhességet időközben megszakították, a másodfokon eljáró megyei bíróság az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezte, s az eljárást a végrehajtott abortusz miatt megszüntette.

Időközben a Magyar Televízió 1-es csatornája esti híradójában bemutatta a kislány édesanyját, a család házát, közölte a kislány nevét, lakóhelyének nevét, a ház pontos címét. Az adatvédelmi biztos ezért az Országos Rádió és Televízió Testület elnökénél kezdeményezte a műsorszolgáltató felelősségre vonását, mivel megsértette a kislány és családja emberi jogait, beleértve a személyes adatok védelméhez fűződő jogukat. Egyúttal sajtóközleményben kért általános kíméletet a sajtó munkatársaitól a kislány és családja számára. Az ORT^T szervezési és jogi igazgatója május 20-án értesítette a biztost arról, hogy a testület megállapította, hogy a televízió jogsértést követett el.

A vizsgálat során nem sikerült egyértelműen feltárni, hogy az Alfa Szövetség kitől szerzett tudomást a kislány terhességéről, mivel az ügyben érintett személyek és intézményvezetők erről egymásnak ellentmondóan nyilatkoztak. Nyomozati eljárást az országgyűlési biztosok nem végezhetnek, ezért az ajánlás hangsúlyozza, hogy a család feljelentése nyomán indult büntetőeljárásnak ki kell terjednie a jogosulatlan adatkezelés és a különleges személyes adatokkal való visszaélés bűncselekmények elkövetésével gyanúsítható személy felelősségének tisztázására.

Az adatvédelmi biztos ajánlása hangsúlyozza azt is, hogy a szociális és karitatív társadalmi szervezeteknek tevékenységüket az érintettek lehető legnagyobb kíméletével és egyetértésével kell kifejteniük, el kell kerülniük a zaklatás mindenféle formáját. E szervezeteknek példát kell adniuk a személyes méltóság tiszteletéből, az érintettel minden esetben a legteljesebb mértékben együtt kell működniük. Működésük alapeszméjével ellentétben az a tevékenység, ha a segítségükre igényt nem tartó kiskorút és törvényes képviselőjét perbe fogják.

A vizsgálat rámutatott arra a visszás helyzetre is, hogy a karitatív szervezetek a hatályos jog szerint kevésbé tudnak hozzáférni személyes adatokhoz, mint például a közvetlen üzletszerzéssel foglalkozó vállalkozások. Az adatvédelmi biztos ezért is javasolta az Országgyűlésnek, hogy alkosson törvényt a társadalmi szervezetek karitatív célú adatkezeléséről, különös tekintettel a kiemelt védelmet élvező különleges személyes adatokra.

Budapest, 1998. június 10.

Dr. Majtényi László

(231/A/1998)

KÖZLEMÉNY

A rosszullétük miatt hozzájuk forduló drogfogyasztókról a mentőszolgálat nem tehet bejelentést a rendőrségnek – ezt állapította meg márciusban kiadott ajánlásában az adatvédelmi biztos.

A biztos egy olyan panasz kapcsán foglalkozott a kérdéssel, amikor a mentők, akiket egy baráti összejövetelen marihuánás cigarettától rosszul lett két diákhöz hívtak segítségül, a rendőrséget is

értesítették. Ennek következtében a diákok ellen kábítószerrel való visszaélés miatt büntetőeljárás indult.

Ajánlásában a biztos hangsúlyozta, hogy a mentőszervezet feladata a gyógyítás, és nem a feljelentés. A mentősök akkor riaszthatják a rendőrséget, ha alapos okból feltehető, hogy életüket vagy testi épségüket veszély fenyegeti.

Az ajánlással az országos mentőszolgálat vezetője nem értett egyet, mert meggyőződése szerint munkatársai a betegek érdekében jártak el és személyes adataikhoz fűződő jogait nem kívánták csorbítani.

Az adatvédelmi biztos ezután a népjóléti miniszterhez fordult, aki a napokban elküldött válaszában közölte, hogy egyetért az ajánlásban foglaltakkal, s a kábítószer fogyasztó ellátása véleménye szerint sem ad alapot a rendőrhatalom értesítésére. Hasonló esetben az orvosi segítséget kérőknek a jövőben nem kell tartaniuk a rendőrség fellépésétől.

Budapest, 1998. július 2.

Dr. Majtényi László

(522/A/1997)

KÖZLEMÉNY

A szabályszerű minősítés elmulasztása esetén egyetlen irat sem tekinthető államtitoknak – állapította meg az adatvédelmi biztos a napokban lezárt vizsgálata nyomán kiadott ajánlásában.

A vizsgálat a Népszava c. napilap főszerkesztőjének kezdeményezésére indult azt követően, hogy a lap 1998. március 11-ei számában közölte a bős-nagymarosi vízlépcsőrendszerrel kapcsolatos hágai ítélet végrehajtási elveiről szóló keretmegállapodás tervezetének szövegét, majd a Miniszterelnöki Hivatal államtitoksértés alapos gyanúja miatt ismeretlen tettes ellen büntető feljelentést tett.

A Keretmegállapodás a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovák Köztársaság Kormánya között a Nemzetközi Bíróság 1997. szeptember 25-én a Gabčíkovo-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer ügyében hozott ítélete megvalósítási elveiről címet viselő dokumentum a két tárgyalódelegáció által kidolgozott szerződéstervezet. A vizsgálat kiderítette, hogy a Miniszterelnöki Hivatal irattárában őrzött, az újság által közölt dokumentummal megegyező szövegű iraton nem szerepel minősítés. A hétoldalas keretmegállapodás és a hozzátűzött egyoldalas – a tárgyalásvezetők által aláírt – jegyzőkönyvhöz utólag, 1998. március 9-én csatoltak egy fedőlapot, mely azt tartalmazza, hogy dr. Nemcsók János, a Miniszterelnöki Hivatal korábbi politikai államtitkára a két dokumentumot – a jegyzőkönyvet és a keretmegállapodás tervezetét – 10 évre államtitokká minősítette.

Az adatvédelmi biztos ajánlása leszögezi, hogy a törvényes minősítési eljárás az államtitokká minősítés mellőzhetetlen törvényi feltétele, az információszabadság korlátozásának alapvető eljárásjogi garanciája, ezért a minősítéssel kapcsolatos olyan lényeges eljárási és formai jogsértések, melyek következményeként a minősíteni kívánt adathordozón a minősítés szándéka sem ismerhető fel, tekintet nélkül a további feltételekre, kizárják az államtitokká minősítés törvényességét.

Budapest, 1998. július 24.

Dr. Majtényi László

(250/K/1998)

KÖZLEMÉNY

Megszüntették a bős-nagymarosi vízlépcsőrendszerről szóló magyar-szlovák keretmegállapodás tervezetének államtitokká minősítését – erről értesítette a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára az adatvédelmi biztost. Mint ismeretes, a Népszava annak idején közölte a tervezet szövegét, ezt követően a Miniszterelnöki Hivatal államtitoksértés alapos gyanúja miatt büntető feljelentést tett.

Az adatvédelmi biztos vizsgálata során megállapította, hogy az újság által közölt dokumentumot nem a jogszabályoknak megfelelően minősítették, ahhoz csak utólag csatoltak egy fedőlapot, amelyen a hivatal politikai államtitkára az iratokat tíz évre államtitokká minősítette. Az adatvédelmi biztos ajánlásában leszögezte, hogy államtitokká minősíteni csak a törvényes minősítési eljárás keretében lehet, ennek elmulasztása esetén egyetlen irat sem tekinthető államtitoknak.

*

Az adatvédelmi biztos befejezte a vizsgálatot abban az ügyben, amelyet a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége kezdeményezett a Vám- és Pénzügyőrség fővárosi nyomozóhivatalának adatkezelésével kapcsolatban.

A panasz szerint a hivatal parancsnokhelyettese egy rádióinterjúban egy hosszabb ideje előzetes letartóztatásban levő brit-izraeli üzletember fogvatartásának körülményeiről nyilatkozva egyebek között a gyanúsított vallási hovatartozásáról is beszélt.

Az adatvédelmi biztos vizsgálata megállapította, hogy a nyilatkozó jogsértő módon, az érintett írásbeli hozzájárulása nélkül hozta nyilvánosságra az üzletember különleges adatát. A VPOP bevételi főigazgatója válaszában elismerte, hogy a kifogásolt nyilatkozat megsértette az adatvédelmi törvény rendelkezéseit, hozzátéve, hogy a nyilatkozónak nem ez volt a célja, hanem a fogvatartott szabad vallásgyakorlásának lehetőségét kívánta hangsúlyozni.

Budapest, 1998. szeptember 4.

Dr. Majtényi László

(250/K/1998, 363/K/1998)

KÖZLEMÉNY

A koncessziós szerződésben foglalt információk bárki által megismerhető, közérdekű adatok – állapította meg a koncessziós szerződés nyilvánosságával kapcsolatos vizsgálatát lezáró ajánlásában az adatvédelmi biztos.

A Magyar Autóklub jogi és érdekvédelmi bizottságának elnöke beadványában arról kérte a biztos állásfoglalását, nyilvános-e a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium, valamint az Első Magyar Koncessziós Autópálya Rt. között létrejött koncessziós szerződés tartalma. Az adatvédelmi biztos megkeresésére a tárca közigazgatási államtitkára kifejtette, hogy álláspontjuk szerint harmadik fél az ilyen szerződést csak akkor ismerheti meg, ha a szerződésben a felek ezt üzleti érdekből nem zárják ki. Mivel az M1/M15-ös autópályával kapcsolatos pályázat nyertesei és azok hitelezői ragaszkodtak, hogy a szerződés tartalmát üzleti titokként kezeljék, az államtitkár véleménye szerint a minisztérium helyesen járt el amikor a szerződés nyilvánosságra hozatalát megtagadta.

Az adatvédelmi biztos vizsgálata ezzel szemben megállapította, hogy az adatvédelmi törvény értelmében a minisztérium és a részvénytársaság között megkötött koncessziós szerződés tartalma közérdekű adat. A közpénzekkel való gazdálkodás kapcsán az állami, önkormányzati szervek gyakran jutnak üzleti titok birtokába, ilyenkor a közérdekű adatok nyilvánosságának érdeke az üzleti titok védelmével szemben elsőbbséget élvez. Ellentétes az adatvédelmi törvény rendelkezéseivel az a megállapítás, amelyben az állam vagy az önkormányzat kötelezettséget vállal arra, hogy a koncessziós szerződés tartalmát üzleti titokként kezeli.

Ajánlásában az adatvédelmi biztos felkérte a közlekedési, hírközlési és vízügyi minisztert, hogy tegye lehetővé az érdeklődők számára az autópálya építésére és működtetésére vonatkozó koncessziós szerződés tartalmának megismerését. Mivel a koncesszióról szóló törvény a szerződés nyilvánosságáról hallgat, a jogbiztonság érdekében a biztos arra kérte az igazságügy-minisztert: kezdeményezze a törvény olyan módosítását, amely a koncessziós eljárásban garantálja a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő alkotmányos jog érvényesülését.

Budapest, 1998. november 12.

Dr. Majtényi László

(499/K/1998)

KÖZLEMÉNY

Az adatvédelmi biztos ajánlásban összegezte annak a vizsgálatnak a megállapításait, amelyet a felsőoktatási intézménybe fel nem vett pályázók személyes adatainak kezelésével kapcsolatban folytatott.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem jogi karának dékánja hívta fel a biztos figyelmét arra a visszászágra, hogy a sikertelenül felvételizők levelet kaptak egy informatikai gmk-tól, amelyben a cég egy szórólapon felvételi előkészítő tanfolyamokat reklámozott. A vizsgálat megállapította, hogy a gmk az adatokat az Országos Felsőoktatási Felvételi Irodától kapta meg. Az egyetemi jelentkezéskor a pályázó az űrlapon kérheti, hogy sikertelen felvételi esetén küldjenek számára tájékoztatót az egyéb továbbtanulási lehetőségekről. A felvételi iroda vezetője szerint azért adták át az adatokat – a köztük levő szerződés alapján – a cégnek, hogy az a diákok további felkészüléséhez vagy szakmát adó tanfolyam elvégzéséhez segítséget nyújtson.

A vizsgálat megállapította, hogy a diákok nyilatkozata nem hatalmazza fel az irodát arra, hogy adataikat harmadik személynek továbbítsa, és kizárólag a továbbtanulási lehetőségekről való tájékoztatásra jogosítja fel az irodát.

Az ajánlás szerint az, hogy a felvételizők személyes adatait törvényi felhatalmazás, vagy az érintettek hozzájárulása nélkül gazdasági társaságnak átadják, sérti az érintettek információs önrendelkezési jogát. Az iroda és a gmk közötti megbízási szerződésben szereplő adattovábbítás ellentétes az adatvédelmi törvénnyel, ezért ez a rendelkezés érvénytelen, semmis. Az adatvédelmi biztos javasolja, hogy a jogellenes helyzet megszüntetésére a fel nem vett pályázók személyes adatait tartalmazó adatbázist, amennyiben az az OFFI adatainak másolata, meg kell semmisíteni; az esetleg a Dokusoft Informatikai Gmk birtokába került eredeti iratokat vissza kell adni az irodának.

Budapest, 1998. november 23.

Dr. Majtényi László

(652/A/1998)

KÖZLEMÉNY

Az adatvédelmi biztos befejezte a vizsgálatot a Magyarországi Szciantológia Egyház miskolci missziójának adatkezelése ügyében. Az RTL Klub Televízió 1998. augusztus 31-i esti híradójában közölt riport arról számolt be, hogy a Magyarországi Szciantológia Egyház Miskolci Dianetika Központja által kezelt személyes és különleges adatok nyilvánosságra kerültek. Az adatvédelmi biztos munkatársai másnap a helyszínre utaztak és helyszíni vizsgálatot tartottak. Állampolgári bejelentés alapján a biztos ezt megelőzően már foglalkozott a szciantológia egyház által terjesztett tesztlapokkal, és felhívta Kárpáti Péter titkár figyelmét arra: az adatlapból nem derül ki egyértelműen, hogy az adatszolgáltatás önkéntes vagy kötelező, valamint hogy milyen célra használják fel a kapott adatokat. A kiküldött kérdőívek adatainak felhasználásával kapcsolatban a biztos további felvilágosítást kért, de választ nem kapott, ezért volt szükséges a miskolci helyszíni vizsgálat alkalmával az adatkezelések közvetlen ellenőrzése.

A helyszíni vizsgálat tapasztalatai szerint a szciantológia egyház a kérdőíveken továbbra sem tüntette fel magát mint adatkezelőt. Az SE Dianetika Központ megjelölés az állampolgároknak nem nyújt pontos tájékoztatást az adatkezelő kilétéről. A vizsgálat során feltárt adatkezelési gyakorlat – az adatközlés önkéntessége ellenére ellentétes az adatvédelmi törvény rendelkezéseivel. A miskolci dianetika központ adatbázisában az egészségi állapotra utaló különleges adatok is szerepelnek. Ezek tárolásához a törvény szerint az érintett írásbeli hozzájárulása szükséges, ez azonban a tesztlapról hiányzik, ezért a kérdőív kitöltőjének hozzájárulása adatai kezeléséhez nem tekinthető megadottnak. A központ olyan személyek különleges adatait is őrzi, akik a tesztlap kitöltése után nem váltak egyháztaggá.

A törvény értelmében a megkeresett szerv harminc napon belül tájékoztatni köteles az adatvédelmi biztost álláspontjáról és a megtett intézkedésekről. Mivel ennek az egyházat képviselő titkár egy év alatt sem tett eleget, a biztos ismételt felhívta figyelmét a feltárt hiányosságok megszüntetésére. Egyben tájékoztatta arról, hogy amennyiben postafordultával nem kap tájékoztatást a jogellenes adatkezelések megszüntetéséről, a törvény értelmében büntetőjogi felelősségre vonást kell kezdeményeznie.

A Magyarországi Szciantológia Egyház titkára 1999. január 4-én arról tájékoztatta az adatvédelmi biztost, hogy észrevételeit elfogadták és megszüntetik az ombudsman által kifogásolt jogellenes adatkezelés gyakorlatát. A levél szerint a kérdőíveken ezentúl feltüntetik az egyház mint adatkezelő nevét; a korábban kitöltött tesztlapokat megsemmisítik, az újonnan kitöltötteket a kiértékelésig, vagy ha az nem történik meg, akkor legfeljebb 30 napig tárolják; az adatok felvételéhez és feldolgozásához az érintett írásbeli hozzájárulását kérik.

Budapest, 1999. január 6.

Dr. Majtényi László

(618/A/1998)

KÖZLEMÉNY

A Széchenyi Professzori Ösztöndíjra pályázóknak joguk van megtudni az értékelés eredményét – állapította meg nemrég kiadott ajánlásában az adatvédelmi biztos. A pályázatok értékelését követően ezért a pályázó írásos kérelmére ismertetni kell az összpontszámot, a részpontszámokat, a pályázók tudományterületi rangsorában elért helyezését, a sikeres pályázók által elért legmagasabb és legalacsonyabb pontszámot, a bírálatra felkért szakértők nevét.

Az adatvédelmi biztos egy panaszos beadványa alapján indított az ügyben vizsgálatot, aki azt sérelmezte, hogy a beérkezett pályázatokról, a rangsorolás szempontjairól semmiféle információt nem közölnek a pályázókkal, s nem indokolják sem a pályázat elfogadását, sem elutasítását. A vizsgálat megállapította, hogy az ösztöndíjról szóló minisztériumi rendelet az értékelést nem nyilvánosnak minősíti. A biztos ajánlásában rámutat arra, hogy a nyilvánosság kizárása az értékelési folyamatból az elfogulatlan elbírálás érdekében elfogadható, de az értékelés eredménye és a felkért szakértők személye nem titkolható el, mert az ösztöndíj kuratóriuma és a szakértők közpénzek elosztásáról döntenek. A részeredmények megismerhetősége a bírálói munka ellenőrzését is biztosítja, a pályázók részletes tájékoztatása pedig az ösztöndíj céljainak megvalósulását, a kiváló tudományos eredményekre való ösztönzést is elősegítené.

Az ajánlás szerint ezért a kuratóriumi tagok és a felkért szakértők névsorát – mivel ezek közérdekű adatok – a pályázatok elbírálása után a nyertesek nevének közzétételével egyidejűleg szintén nyilvánosságra kell hozni. A biztos ezért felkérte az oktatási minisztert, hogy a Széchenyi Professzori Ösztöndíjról szóló rendeletet ennek megfelelően módosítsa.

Budapest, 1999. január 13.

Dr. Majtényi László

(445/K/1998)

Függelék

Az adatvédelmi biztos által véleményezett jogszabálytervezetek

az 1998. évben

- Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény módosításának tervezete, 1998. évi LX. törvény.
- A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény módosításának tervezete.
- Rendőrség által körözött tárgyak adatainak nyilvánossá tételéről szóló 1997. évi CXV. törvény végrehajtásáról készült belügyminiszteri rendelettervezet, 7/1998 (II. 18.) BM rendelet.
- Rendőrség által körözött tárgyak adatainak nyilvánossá tételéről szóló törvény belügyminiszteri végrehajtására készült rendelettervezet végső szövege.
- Kormány-előterjesztés a társadalombiztosítási igazgatási reformról.
- A külföldre utazásról szóló 1998. évi XXVIII. törvény végrehajtásának szabályairól szóló kormány-előterjesztés tervezete, 101/1998. (V. 22.) Korm. rendelet.
- A külföldre utazásról és az útlevelekről szóló 1989. évi XXVIII. törvény végrehajtásáról rendelkező 13/1989. (XII. 29.) BM rendelet módosításáról szóló rendelet tervezete, 22/1998. (V. 22.) BM rendelet.
- Az Állami Futárszolgálatról szóló Korm. rend., BM rend., és BM utasítás tervezete 169/1998. (X. 14.) Korm. rendelet, 44/1998. (X. 14.) BM rendelet.
- A gépjárműadóról szóló törvény módosításának tervezete, 1998. évi LXIII. törvény.
- Az okmányokkal kapcsolatos lakossági ügyintézés körzetközponti illetékességgel történő elhelyezéséről, a korszerű okmánycsalád bevezetéséhez kapcsolódó okmány-előállítási és -kitöltési rendszer kialakításáról, valamint a 2380/1996. (XII. 20.) Korm. határozat módosításáról készült kormány-előterjesztés tervezete.
- A közúti közlekedés rendőrhatalósági igazgatásáról szóló 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelet módosításáról, 51/1998. (XII. 21.) BM rendelet.
- A rendőrségi és határőrségi adatkezelések részletes szabályairól szóló BM rendelet tervezete.
- A közúti közlekedés nyilvántartásáról szóló kormány-előterjesztés és törvényjavaslat.
- A központi Adatfeldolgozó Nyilvántartó és Választási Hivatalról szóló Korm. rendelet tervezete.

- Az egészségügyi ellátásban használt szakmai kódrendszerek és finanszírozási paraméterek karbantartásának jogi szabályozásáról, 6/1998. (III. 11.) NM rendelet.
- MKM rendelet tervezet a védett személyes adatot tartalmazó levéltári anyag másolatának adatvédelmi szerződés alapján történő továbbítása elleni tiltakozási jog gyakorlásáról, 20/1998. (V. 13.) MKM rendelet.
- Kormányelőterjesztés-tervezet az Izrael állammal megkötendő adatvédelmi szerződésről.
- A rendőrségi fogdák rendjéről szóló 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet módosításáról 12/1998. (II. 25.) BM rendelet, és az azt módosító 40/1998. (IX. 9.) BM rendelet.
- A szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény módosításáról készült kormány-előterjesztés.
- Javaslat a munkába járással összefüggő terhek csökkentését célzó támogatásokról, valamint a munkaerő toborzás támogatásáról szóló kormányrendeletre, 39/1998. (III. 4.) Korm. rendelet.
- A cégbejegyzési eljárás és a cégnyilvántartás egyes kérdéseiről, 8/1998. (V. 23.) IM rendelet.
- A szabálysértésekről szóló törvényjavaslat tervezetéhez készült kormány-előterjesztés.
- Az egyes szabálysértésekről szóló kormányrendelet tervezete.
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény végrehajtási rendeletéről.
- Kormányrendelet-tervezet az egyéni vállalkozásokkal kapcsolatos nyilvántartás és iratátadás rendjéről, valamint a vállalkozói igazolvány formai követelményeiről, 80/1998. (IV. 29.) Korm. rendelet.
- Az egyes életjáradéki szerződések megkötésének támogatásáról szóló kormányrendelet.
- A közveszéllyel járó esemény bekövetkezésével való fenyegetéssel kapcsolatos rendőri intézkedések elősegítésére irányuló, valamint a katonai objektumok védelmének fokozásával összefüggő feladatokról szóló Magyar Honvédség Parancsnoka, vezérkari főnök intézkedésének tervezete. [nem jogszabály].
- A telepengedély alapján gyakorolható ipari szolgáltató tevékenységről, valamint a telepengedélyezés rendjéről szóló kormányrendelet tervezete.
- A fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló NM rendelettervezet, 18/1998. (VI. 3.) NM rendelet.
- Kábítószeres tiltott gyártásához használt egyes vegyi anyagokkal végzett tevékenységek szabályozásáról szóló rendelet tervezete, GM-BM-EüM-TNM együttes rendelete.

- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény, valamint a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény módosításáról.
- A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet módosításáról, 224/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.
- Az egészségügyi miniszter által adományozható szakmai kitüntetésekről és elismerésekről szóló rendelet tervezete, 19/1998. (XII. 27.) EüM rendelet.
 - Az embergyógyászatban használatos gyógyszerek, illetve gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású készítmények reklámozásáról és ismertetéséről szóló 24/1997. (VIII. 14.) NM rendelet módosításáról, 20/1998. (XII. 27.) EüM rendelet.
- Az egészségügyi szolgáltatók felelősségbiztosításáról szóló EüM rendeletek tervezetei.
- A keresőképtelenség és a keresőképesség orvosi elbírálásáról szóló 102/1995. (VIII. 25.) Korm. rendelet módosításáról.
- A Nemzeti Egészségügyi Tanács feladatköréről, szervezetéről és működéséről, 229/1998.(XII. 30.) Korm. rendelet.
- A kórházi felügyelő tanácsokról és etikai bizottságokról szóló EüM rendelet, 14/1998. (XII. 11.) és 23/1998.(XII. 27.) EüM rendeletek.
- A várólista alapján nyújtható egészségügyi ellátásokról szóló EüM rendelet, 22/1998 (XII. 27.) EüM rendelet.
- A gyámhatóságról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rend. módosítása, 224/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.
- Az államháztartás működési rendjéről szóló kormányrendelet tervezetéről, 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.
- A központi költségvetési szervek kormányzati, felügyeleti, valamint belső költségvetési ellenőrzéséről szóló kormányrendelet tervezete.
- A költségvetés alapján gazdálkodó szervek beszámolási és könyvvezetési kötelezettségéről szóló 54/1996. (IV. 12.) Korm. rendelet módosításáról szóló 224/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.
- Az egyéni védőeszköz használatának biztonsági és egészségvédelmi követelményeiről szóló EüM rendelet tervezete.
- A hátsérülések kockázatával járó kézi tehermozgatás minimális egészségi és biztonsági követelményeiről szóló 25/1998 (XII. 30.) EüM rendelet.
- A képernyő előtti munkavégzés egészségügyi és biztonsági követelményeiről szóló EüM rendelet tervezete.
- Az egyes daganatos megbetegedések bejelentésének rendjéről szóló EüM rendelet tervezete.

- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a szerv- és szövétatültetésre, valamint tárolásra, valamint egyes kórszövettani vizsgálatokra vonatkozó rendelkezései végrehajtásáról szóló 18/1998. (XII. 27.) EüM rendelet.
- Az egészségügyi szolgáltatást nyújtó egyes intézmények szakmai minimum feltételéről szóló 21/1998. (VI. 3.) NM rendelet módosításáról szóló 17/1998. (XII. 27.) EüM rendelet.
- A külföldiek magyarországi foglalkoztatásának engedélyezéséről szóló SzCsM rendelet tervezet.
- Az Európai Unió bűnüldöző információs rendszereihez történő csatlakozáshoz szükséges jogalkotási és intézményfejlesztési feladatokról szóló kormány-előterjesztés, Kormány határozat.
- Tervezet az idegennyelv-tudást igazoló államilag elismert nyelvvizsgáztatás rendjéről és a nyelvvizsga bizonyítványról szóló Korm. rendeletről, 71/1998. (IV. 8.) Korm. rendelet.
- Az egészségügyi szolgáltatók és működési engedélyük nyilvántartásáról szóló 32/1997. (X. 28.) NM rendelet módosításáról, 17/1998. (V. 29.) NM rendelet.
- Kreditrendszer bevezetéséről és a felsőfokú tanulmányok egységes kredit alapú nyilvántartásáról szóló 90/1998. (V. 8.) Korm. rendelet.
- A kábítószeres tiltott gyártásához használt egyes vegyi anyagokkal végzett tevékenységek szabályozásáról szóló 100/1996. (VII. 12.) Korm. rendeletben meghatározott hatóságok, valamint a rendőrség és a Nemzetbiztonsági Hivatal ellátásához szükséges adatok körének és a hozzáférés rendjének szabályozásáról szóló IKIM-BM-NM-TNM együttes rendelet.
- A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény végrehajtásáról rendelkező 195/1997 (XI. 5.) Korm. rendelet és egyes kormányrendeletek módosításáról szóló, 221/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.
- A Magyar Köztársaság Alkotmánya tervezetéről.
- Az agrár-felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről szóló 146/1998. (IX. 9.) Korm. rendelet.
- A köztisztviselők továbbképzéséről és a közigazgatási vezetőképzésről szóló 199/1998. (XII. 4.) Korm. rendelet.
- A bírák, a bírósági titkárok pályaképzéséről szóló vizsgálatával kapcsolatos igazságügy-miniszteri és népjóléti miniszteri együttes rendelet tervezete.
- A kockázati tőketársaságnak, a kockázati tőkealap-kezelőnek, és a kockázati tőkealapnak az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet részére történő adatszolgáltatási kötelezettségéről szóló 29/1998. (X. 21.) PM rendelet.

- A közbiztonság javítása, a bűnözés visszaszorítása és az ország belső rendjének erősítése érdekében teendő intézkedésekről szóló 1027/1998. (III. 13.) Korm. határozat végrehajtása érdekében a Nemzetbiztonsági Kabinet számára készült előterjesztés.
- A választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény végrehajtásáról szóló 33/1998. (VII. 31.) BM rendelet.
- A tűzvédelmi bírságnak, valamint a biztosítók tűzvédelmi hozzájárulásának a központi költségvetésbe történő befizetése és elszámolása rendjéről, valamint felhasználásának és ellenőrzésének módjáról szóló 180/1998. (XI. 6.) Korm. rendelet.
- A vámtörvény végrehajtásáról szóló 45/1996. (III. 25.) Korm. rendelet módosításáról szóló 181/1998. (XI. 11.) Korm. rendelet.
- A helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választása költségeinek normatíváiról, tételeiről, elszámolási és belső ellenőrzési rendjéről szóló 36/1998. (VIII. 18.) BM rendelet.
- Az adózás rendjéről szóló törvény módosításának tervezete, 1998. évi LXII. törvény.
- A szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló törvényjavaslat tervezete.
- A területszervezési eljárásról szóló törvényjavaslat tervezete.
- A rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 15/1994. BM rendelet módosításáról szóló tervezet.
- A belügyminiszter irányítása alatt álló fegyveres szervek hivatásos állományú tagjai illetményének megállapításáról szóló 53/1998.(XII. 31.) BM rendelet.
- A fedőintézmények létesítésével, fenntartásával kapcsolatos eljárás szabályairól szóló Korm. rendelettervezet.
- Az alkotmányjogi panasz alapján alkotmányellenessé nyilvánított jogszabály konkrét esetben történő alkalmazhatóságának visszamenőleges kizárására irányuló eljárás megteremtéséről szóló törvényjavaslat.
- Az 1999. évi Általános Mezőgazdasági Összeírásról és az összeírás elrendeléséről szóló törvényjavaslat tervezete.
- 1999. évi OSAP-ról és az 1998. évi OSAP módosításáról szóló kormányrendelet tervezete, 187/1998.(XI. 13.) Korm. rendelet.
- A Magyar Nemzeti Biztonsági Felügyelet létrehozásáról szóló törvényjavaslat, 1998. LXXXV. törvény.
- A közbeszerzésekről szóló 1995. évi XL. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat.
- A nemzetközi kötelezettségvállalás alapján készült minősített, valamint a korlátozottan megismerhető adat védelméről szóló törvényjavaslat tervezete.

- Az Adó- és Pénzügy Ellenőrzési Hivatal egyes feladatairól szóló törvényjavaslat, 1998. XCIII. törvény.
- A központi költségvetési szerveknél a Magyar Köztársaság 1999. évi költségvetéséről szóló 1998. évi XC. törvényben elrendelt létszámcsökkentés végrehajtásának előkészítéséről szóló kormányhatározat.
- Az igazságügyi (ügyviteli) statisztika rendszeréről szóló igazságügy-miniszteri rendelet tervezete.
- A köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény módosítására készített kormány-előterjesztés tervezete.
- Az orvosbiológiai kutatásokról szóló 11/1987. (VIII. 19.) EüM rendelet módosításáról szóló 31/1998. (VI. 24.) NM rendelet.
- Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások végzésére vonatkozó, valamint az ivarsejtekkel és embriókkal való rendelkezésre és azok fagyasztva tárolására vonatkozó részletes szabályokról szóló 30/1998. (VI. 24.) NM rendelet.
- A fegyveres biztonsági őrség Működési Szabályzatának kiadásáról szóló 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet módosítása, 31/1998. (VII. 10.) BM rendelet.
- Az egyes szabálysértésekről szóló Korm. rendelet tervezete.
- A jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló 1997. évi CIII. törvény módosításáról szóló 1998. évi LIX. törvény.
- Szolgáltatások jegyzéke (KSH) [nem jogszabály].
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat.
- EU közösségi vívmányok Szociálpolitika címmel megjelölt fejezetének átvilágítása során képviselendő magyar álláspont.
- Az agrárágazat 1999. évi pénzügyi szabályozó rendszerének kialakításáról készült kormány-előterjesztés.
- Az agrártámogatások igénybevételének általános feltételeiről szóló 273/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról.
- Az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény 60. § (7) bekezdésében meghatározott PM irányelv. [nem jogszabály]
- A mezőgazdasági termelők nyilvántartásba vételéről szóló kormányrendelet tervezete.
- Az államháztartás működési rendjéről szóló Korm. rendelet módosításának tervezete, 217/1998.(XII. 30.) Korm. rendelet.

- A központi költségvetési szervek kormányzati, felügyeleti, valamint belső költségvetési ellenőrzéséről szóló kormányrendelet.
- A költségvetés alapján gazdálkodó szervek beszámolási és könyvvezetési kötelezettségéről szóló 54/1996. (IV. 12.) Korm. rendelet módosításáról szóló 218/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.
- Az agrártámogatások igénybevételének általános feltételeiről szóló 273/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról szóló 237/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.
- A mezőgazdasági termelők agrártámogatás igénybevételével összefüggő adatszolgáltatásról és nyilvántartásba vételéről, 236/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.
- A bűnügyi nyilvántartásról és hatósági erkölcsi bizonyítványról szóló törvényjavaslat.
- A vámjogról, a vámeljárásról, valamint a vámigazgatásról szóló 1995. évi C. törvény végrehajtásáról szóló 45/1996. Korm. rendelet módosításáról szóló PM előterjesztés.
- A bírósági ügyvitel szabályairól szóló 123/1973. IM utasítás módosításáról szóló rendelet tervezete.
- Személyi védelem büntetőeljárás során történő elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló kormányrendelet tervezete.
- A katasztrófák elleni védekezés irányításának rendszeréről és szervezeti felépítéséről szóló törvényjavaslat.
- Nemzeti Egészségügyi Tanács szervezetéről, feladatköréről és működéséről szóló kormányrendelet tervezete.
- A népjóléti miniszter rendelete a mentésről, 20/1998. (VI. 3.) NM rendelet.
- A népjóléti miniszter rendelete a betegszállításról, 19/1998. (VI. 3.) NM rendelet.
- Az Egészségügyi Tudományos Tanácsról szóló 10/1997. (V. 23.) NM rendelet módosításáról, 32/1998. (VI. 24.) NM rendelet.
- A népjóléti miniszter 25/1998. (VI. 17.) NM rendelete a művi meddővételről.
- Az egészségügyi tevékenységre való alkalmasságról szóló népjóléti miniszteri rendelet.
- A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény módosítása. Kormány-előterjesztés.
- Az Egészségügyi Szakképzési és Továbbképzési Tanács szervezetére és működésére vonatkozó NM rendelet tervezete.
- 28/1998. (VI. 17.) NM rendelet az egészségügyi szakdolgozók továbbképzésének szabályairól.

- 27/1998. (VI. 17.) NM rendelet az egészségügyi szakképesítést szerzett személyek alapnyilvántartásáról, valamint az egészségügyi szakdolgozók működési nyilvántartásának szabályairól.
- 28/1998. (VI. 17.) NM rendelet az egészségügyi szakdolgozók továbbképzésének szabályairól.
- Az egészségügyi törvény halottakkal kapcsolatos rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló népjóléti miniszteri rendelet.
- 178/1998. (XI. 6) Korm. rendelet a vízgazdálkodási feladatokkal összefüggő alapadatokról.
- 23/1998 (XI. 6.) KHVM rendelet a vízügyi igazgatási szervezet vízgazdálkodási nyilvántartásáról.
- 22/1998. (XI. 6.) KHVM rendelet a vízügyi igazgatási szervezet vízrajzi tevékenységéről.
- 115/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet a nemzeti vérkészlettel való gazdálkodás szabályairól.
- 17/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól.
- 26/1998. (VI. 17.) NM rendelet az Országos Vérellátó Szolgálatról.
- A kórházi felügyelőtanácsok és a kórházi etikai bizottságok szervezetéről és működéséről szóló népjóléti miniszteri rendelet.
- Az egészségügyi szolgáltatók felelősségbiztosításáról szóló NM rendelet.
- 123/1998. (VI. 17.) Korm. rendelet az 1998. évre vonatkozó Országos Statisztikai Adatgyűjtési Programról szóló 194/1997. (XI. 4.) Korm. rendelet módosításáról.
- 17/1998. (VI. 26.) PM rendelet a helyszínen kívüli ellenőrzéshez az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet részére szolgáltatandó adatok köréről és az adatszolgáltatás módjáról.
- Az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet által lefolytatott államigazgatási eljárásokért fizetendő igazgatási szolgáltatási díjakról szóló 36/1996. (XII. 28.) PM rendelet módosításáról
- Kormány-előterjesztés a bérgarancia-rendszer módosítására.
- 51/1998. (VII. 3.) IKIM rendelet a gázszerelők gazdasági kamarák által történő nyilvántartásáról.
- 44/1998. (VI. 24.) IKIM rendelet az idegenvezetésről szóló 41/1995. (VIII. 31.) IKM rendelet módosításáról.
- Kormány-előterjesztés a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény egyes rendelkezéseinek és a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvénybe foglalt módosításának hatálybalépéséről és a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény módosításáról szóló törvényjavaslathoz.

- A személyes és közérdekű adatok kezelésének és védelmének egyes szabályairól szóló BM rendelet.
- 27/1998. (X. 21.) PM rendelet a kintlevőségek, befektetések, mérlegen kívüli tételek és a fedezetek minősítésének és értékelésének szempontjairól.
- 28/1998. (X. 21.) PM rendelet a tőke-megfelelési mutató számításáról.
- A felszín alatti víz és a földtani kőzet minőségi védelmének, azzal összefüggő kármentesítésének egyes kérdéseiről szóló KTM-FM-KHVM-NM együttes rendelet.
- 34/1998. (VII. 31.) BM rendelet az önkormányzati választások eljárási határidőinek és határnapjainak megállapításáról.
- Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény valamint a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény módosításáról szóló 1998. évi LXXX. törvény.
- Előterjesztés a kötött munkaerő-gazdálkodásról szóló rendeletek tervezetéről.
- Előterjesztés a Kormány részére az 1999. évi adópolitika és a jövedelemadó törvények módosításáról.
- Az általános forgalmi adóról szóló 1992. évi LXXIV. törvény módosításáról.
- A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény módosítása.
- A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény módosítása.
- A büntetőjogszabályok módosításáról.
- A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény módosításáról.
- Az ügyészség alkotmányos helyzetének megváltoztatásáról szóló előterjesztés.
- A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény módosításáról.
- A Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény és ezzel összefüggésben más törvények módosításáról.
- Az ügyészségi szolgálati viszonyról és az ügyészségi adatkezelésről szóló 1994. évi LXXX. törvény módosításáról. A személyi védelem büntetőeljárás során történő elrendelésének feltételeiről és a végrehajtásának szabályairól szóló kormányrendelet tervezete.
- A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény módosításáról szóló 1998. évi LXVII. törvény.
- Az egészségügyi hozzájárulásról szóló 1998. évi LXVII. törvény.

- A természetbeni egészségügyi ellátásról és a kötelező egészségbiztosítási ellátásról szóló törvénytervezet.
- Kormányrendelet tervezet a személyi azonosító használatával kapcsolatos kormányrendeletek módosításáról.
- Az önkéntes nyugdíjpénztárak beszámoló készítésének és könyvvezetésének sajátosságairól szóló Korm. rendelet módosításáról.
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a szerv- és szövetátültetésre, valamint tárolásra és egyes kórszövettani vizsgálatokra vonatkozó rendelkezései végrehajtásáról szóló 18/1998. (XII. 27.) EüM. rendelet.
- A kockázati tőketársaságok és a kockázati tőkealapok éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségeinek sajátosságairól szóló kormányrendelet tervezete.
- A magánnyugdíjpénztárak beszámoló készítésének és könyvvezetésének sajátosságairól szóló 173/1997. (XII. 6) Korm. rendelet valamint az önkéntes nyugdíjpénztárak beszámoló készítésének és könyvvezetésének sajátosságairól szóló 269/1997. (XII. 22) Korm. rendelet módosításáról.
- A közraktárak éves beszámoló készítésének és könyvvezetési kötelezettségeinek sajátosságairól szóló 13/1997. (I. 30.) Korm. rendelet módosításáról.
- A hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások éves beszámoló készítésének és könyvvezetési kötelezettségeinek sajátosságairól szóló 198/1996. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról.
- A számviteli törvény szerinti egyéb szervek éves beszámoló készítésének és könyvvezetési kötelezettségeinek sajátosságairól szóló 198/1996. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról.
- 24/1998. (II. 18.) Korm. rendelet a menekültügyi eljárás részletes szabályairól, továbbá a kérelmezők, a menedékesek és a befogadottak okmányairól.
- 1998. évi XXXIII. törvény az adótörvények, a számviteli törvény és egyes más törvények módosításáról.
- 86/1998. (V. 6.) Korm. rendelet a meg nem engedett teljesítményfokozó szerek, készítmények és módszerek használata tilalmának szabályairól, valamint a tiltott szerek, készítmények, illetve módszerek teljes és részletes felsorolását tartalmazó doppinglistáról.

Előadások, konzultációk 1998-ban

Dr. Trócsányi Sára az év első három hónapjában a Friedrich Naumann Alapítvány ösztöndíjával az egykori NDK titkosszolgálatának iratait kezelő szövetségi biztos hivatalában gyakorlaton vett részt.

Január 28-án dr. Majtényi László Az adatvédelem Magyarországon és az Európai Unióban, a magyar adatvédelmi jog sajátosságai című előadást tartott A személyes adatok az Európai Unióban és Magyarországon a Belügyminisztérium és az Adatvédelem Biztos Irodája által szervezett konferencián.

Február 20-án dr. Majtényi László vitaindító előadást tartott a Fővárosi Államigazgatási Kollégium ülésén A személyes adatok védelme és a közérdekű adatok nyilvánossága tárgykörben.

Március 19-én dr. Majtényi László Közéleti beszélgetések című fórumon vett részt Pápan.

Március 26-án Gulyás Csaba a Zala megyei Munkaügyi Központ Zalaegerszegi Kirendeltségén a munkaügyi és személyzeti kérdésekkel foglalkozó munkaügyi osztályvezetők, és humánpolitikai referensek részére Adatvédelem a munkaügyi és személyzeti munkában címmel előadást és konzultációt tartott.

Április 2-án dr. Majtényi László a közigazgatási hivatalok vezetőinek előadást tartott Noszvajon Közigazgatás, önkormányzatok, információs jogok címmel.

Április 16-án az ELTE média szakos hallgatóinak dr. Majtényi László előadást tartott Információszabadság címmel.

Április 21-én Kóhalmy Lászlóné és Gulyás Csaba a Hajdú-Bihar megyei Államigazgatási Kollégium ülésén A területi államigazgatási szerveknél nyilvántartott adatokra vonatkozó hatályos jogi szabályozás jellemzői, valamint az adatszolgáltatás illetve -továbbítás helyzete az adatvédelemre vonatkozó jogszabályok aspektusából címmel előadást és konzultációt tartott.

Április 21-én dr. Majtényi László a Magyar Adótanácsadók Országos Egyesülete és a Magyar Közigazgatási Bírák Egyesülete szervezésében megtartott adójogi konferencián Adatvédelem és adóigazgatás címmel előadást tartott Siófokon.

Április 24-én dr. Kerekes Zsuzsa előadást tartott a Politikatudományi Szemle által szervezett konferencián Az ombudsmanok szerepe az Európai Unióban és nálunk címmel.

Május 7-én dr. Zombor Ferenc és Richter Géza Balatonföldváron, a Családsegítők VII. Országos Konferenciáján A családsegítés és gyermekjólét etikája-adatvédelme című szekcióülést vezette.

Május 8-án dr. Majtényi László előadást tartott a Szószóló Alapítvány szervezésében megrendezett betegjogi képviselők továbbképzésén A beteg jogai adatvédelmi szempontból címmel.

Május 26-án Gulyás Csaba a Magyarországi Követelésbehajtók és Üzleti Információt Szolgáltatók Szövetsége ülésén az adatvédelem aktuális kérdéseiről konzultációt tartott.

Május 28-án Kolozsváry Sándor Az adatvédelmi nyilvántartás címmel előadást tartott a CO-NEX Training Rt. szervezésében megtartott szakmai fórumon önkormányzati vezetők részére.

Június 5-én Gulyás Csaba a megyei (budapesti) rendőr-főkapitányságok hivatalvezetőinek továbbképzésén a rendőrséget érintő aktuális kérdésekről tartott konzultációt.

Június 9-én dr. Majtényi László a Somogy megyei Közigazgatási Hivatal szervezésében Az adatvédelem aktuális kérdései címmel előadást tartott Kaposvárott.

Július 7-én dr. Majtényi László az ELTE ÁJTK és a Határon Túli Magyarok Hivatala közös szervezésében a III. Budapesti Nyári Egyetemen Küzdelem az információért: adatvédelem, információszabadság címmel előadást tartott.

Augusztus 27-én dr. Majtényi László a TTT Bács-Kiskun Megyei Egyesülete által szervezett IV. Nemzetközi Nyári Jogakadémián Adatvédelem és információszabadság címmel előadást tartott.

Szeptember 2-án dr. Trócsányi Sára és dr. Varga Ilona tájékoztatót tartott az adatvédelmi biztos 1997. évi tevékenységéről a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Közigazgatási Hivatal által szervezett tanácskozáson.

Szeptember 5-én dr. Jóri András az Open Society Institute és Az Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ által szervezett The outlook for freedom, privacy and civil society on the internet in Central and Eastern Europe című konferencián angol nyelvű előadást tartott Three phases of Data Protection: Natural, Legal and Technological Brakes on Surveillance címmel.

Szeptember 15-én Gulyás Csaba a MTESZ Közlekedéstudományi Egyesület Közlekedésjogi Szakosztálya megbeszélésén Titkok a közlekedés területén címmel előadást és konzultációt tartott.

Szeptember 14. és 18. között dr. Majtényi László részt vett az adatvédelmi biztosok XX. nemzetközi konferenciáján Santiago de Compostelában, a konferenciára angol nyelvű írásos összefoglalót készített Hungarian Data Protection Law and the World címen.

Szeptember 22-én Gulyás Csaba a Mol Rt. rendészeti, vagyon- és információvédelmi továbbképzésén Adatvédelem az iparban, kiemelten az energiaipart ért kritikákra címmel előadást és konzultációt tartott.

Szeptember 25-én dr. Zombor Ferenc Emberi jogok szemben a XXI. századi állam kihívásaival című nemzetközi kerekasztal konferencián vett részt Bukarestben és L'accès aux données d'intérêt public et aux archives après la transition démocratique en Hongrie címen francia nyelvű előadást tartott.

Október 1-jén Gulyás Csaba a Nemzetbiztonsági Hivatal Tanintézete hallgatóinak előadást tartott az adatvédelmi biztos intézményéről.

Október 2-án dr. Majtényi László a Bács-Kiskun megyei Közigazgatási Hivatal által az információs jogok helyi megbízottainak szervezett továbbképzésen a Kanadai modell magyarországi bevezetéséről tartott előadást.

Október 6. és 9. között dr. Majtényi László részt vett a Nemzetközi Ombudsman Találkozón Máltán.

Október 26. és 28. között dr. Trócsányi Sára a Tutzingi Politikai Akadémia és az egykori NDK titkosszolgálatának iratait kezelő szövetségi biztos hivatala által szervezett Bűncselekmény pártmegbízásból című konferencián vett részt Tutzingban.

Október 28-án dr. Majtényi László részt vett a Magyar Statisztikai Társaság által Lakitelken szervezett Statisztikai regiszterek, közigazgatási nyilvántartások című konferencián és Vitafórum az adatvédelemről és a felhasználás korlátairól címmel előadást tartott.

Október 28-án Richter Géza a CO-NEX Training Rt. szervezésében megrendezett szakmai továbbképzésen és konzultáción vett részt, ahol Adatvédelmi, iratkezelési szabályok az iskolában címmel előadást tartott.

Október 29-én dr. Kerekes Zsuzsa és Gulyás Csaba a Bács-Kiskun megyei Közigazgatási Hivatal által az információs jogok helyi megbízottainak szervezett továbbképzésen A személyes adatok és a közérdekű adatok kezelése a területi államigazgatási szerveknél címmel előadást és konzultációt tartott.

November 4-én dr. Majtényi László előadást tartott A vallási meggyőződés kinyilvánításának szabadsága címmel a Magyar Jogász Egylet szervezésében megrendezett Állam és egyházak című konferencián.

November 6-án dr. Majtényi László a Tolna megyei Közigazgatási Hivatal szervezésében Szekszárdon előadást és konzultációt tartott az Adatvédelmi Biztos Irodájának tevékenységéről.

November 7. és 11. között dr. Majtényi László részt vett a Berlinben megtartott International Working Group on Data Protection című 24. adatvédelmi biztos nemzetközi találkozón.

November 10-én Kőhalmy Lászlóné és dr. Trócsányi Sára A személyes adatok és a közérdekű adatok kezelése a helyi önkormányzatoknál címmel előadást tartott az információs jogok helyi megbízottainak továbbképzésén Kecskeméten.

November 19-én Gulyás Csaba és Kőhalmy Lászlóné a Zala megyei Államigazgatási Kollégium ülésén Az adatvédelem aktuális kérdései címmel előadást és konzultációt tartott.

November 24-én Kőhalmy Lászlóné a Debreceni Közigazgatási Hivatal szervezésében előadást és konzultációt tartott Debrecenben az Adatvédelmi Biztos Irodájának tevékenységéről.

November 26-án dr. Kerekes Zsuzsa és dr. Majtényi László előadást tartott a CO-NEX Training Rt. szervezésében megrendezett szakmai fórumon önkormányzati vezetőknek Az információs szabadság és az adatvédelmi biztos gyakorlata címmel.
December 10-én dr. Zombor Ferenc A személyes és a közérdekű adatok kezelése egyes

közfeladatot ellátó szervezeteknél címmel előadást tartott az információs jogok helyi megbízottainak továbbképzésén Kecskeméten.

December 14-én dr. Majtényi László az ELTE ÁJK szervezésében megtartott Információs társadalom, alapjogok című kerekasztal beszélgetésen vett részt.

Kanadai modell – Bács-Kiskun megyei modell

Az információs jogok helyi megbízottainak képzése

Az előadások tematikája

I. A kanadai információs politika magyarországi adaptálásának lehetősége és szükségessége

A kanadai és a magyarországi információs jogok szerkezetének bemutatása történeti, politológiai, szociálpszichológiai és jogi megközelítésben

- A szolgáltató közigazgatás és az információs jogok. Az adatvédelem és az információs szabadság együttértelmezése.
- A magyar adatvédelmi biztos speciális helyzete az európai ombudsmanok sorában; szerepe és feladatai az információs kultúra kialakításában, a személyes adatok védelmének és a közérdekű adatok nyilvánosságának biztosításában.
- A személyes és közérdekű adatok minőségének definiálási nehézségei.
- Az információs jogok megbízottja intézményi rendszere Kanadában és az ekvivalens magyar intézmény koncepciója, bevezetési módszere.
- A társadalom és a közigazgatás nyilvánosságának összhangja, mértéke. Fejlődéstörténeti áttekintés.
- A közigazgatás intézményei nyilvános működési határvonalának elméleti meghatározása.
- A nyilvánosság definíciójának kérdései és gyakorlati értelmezése.
- Az adatvédelmi biztos ajánlásainak szerepe, hatása.
- A surveillance society - a kukkoló társadalom jelenségével kapcsolatos új közigazgatási feladatok.
- A magyar adatvédelmi modell sajátosságai.
- A Bács-Kiskun megyei modell, a közigazgatási hivatal vezetőjének korlátozott adatvédelmi ellenőrzési joga.
- Az állampolgári jogok és a sajtó jogainak eltérése.
- Az információs jogok megbízottainak gyakorlati feladatai, tevékenységük határai.
- Az adatvédelmi biztos irodájának az információs szabadságot érintő tevékenysége.
- A privatizáció, a nyilvánosság és a korrupció.

II. A személyes és a közérdekű adatok kezelése a területi államigazgatási szerveknél

A személyes adatok kezelése

Államigazgatás és adatvédelem.

A területi államigazgatási szerveknél nyilvántartott adatokra vonatkozó hatályos jogi szabályozás jellemzői.

A területi államigazgatási szervek nyilvántartásaival, adatkezelésével kapcsolatos követelmények (személyes adatok felvétele és tárolása, módosítása és törlése, továbbítása és nyilvánosságra hozása).

A területi közigazgatási intézmények és más területi szervek (bíróóság, ügyészség, honvédelem igazgatási szervei, rendőrség, határőrség, nemzetbiztonsági szolgálatok, vám- és pénzügyőrség) közötti adatforgalom követelménye.

Az adatkezelés, kiemelten az adatszolgáltatás, illetve -továbbítás helyzete a területi államigazgatási szerveknél (esetek az adatvédelmi biztos hároméves gyakorlatából).

A közérdekű adatok kezelése

A közérdekű adat fogalma.

Az információszabadság korlátai:

– államtitok, szolgálati titok, döntés-előkészítő irat; a titokminősítésre vonatkozó szabályok.

– az üzleti titok fogalma és jogi szabályozása körüli ellentmondások.

A közérdekű adat megismerésére irányuló kérelem teljesítésére vonatkozó szabályok (határidők, költségek, jogorvoslat).

III. Személyes és közérdekű adatok kezelése az önkormányzatoknál

A személyes adatok kezelése az önkormányzatok gyakorlatában

- Általános tapasztalataink a személyes adatok kezelésével kapcsolatban. Az önkormányzatoknál végzett megyei vizsgálataink megállapításai.
- Anyakönyvi, gyámügyi igazgatással kapcsolatos adatvédelmi kérdések. Felekezeti hovatartozásra vonatkozó adatok kezelése. Anyakönyvi alapiratok korlátozott megismerhetősége. Az információs önrendelkezési jog biztosítása a gyámhatóságoknál.
- A személyi adat- és lakcímnnyilvántartással kapcsolatos adatvédelmi kérdések. Név- és lakcímadatok kiadását tiltó, illetve korlátozó nyilatkozat.
- A szabálysértési eljárással kapcsolatos adatvédelmi kérdések. Büntetett előéletre vonatkozó adatok szabálysértési hatóság részére történő átadása. Személyes adatok kezelése a szabálysértési eljárás során.
- A képviselő-testület és a polgármester által kezelt személyes adatokkal kapcsolatos adatvédelmi kérdések. Közalkalmazottak, köztisztviselők adatainak kezelése, továbbítása. Országgyűlési képviselők részvétele a képviselő-testület zárt ülésein. A polgármesterre mint munkáltatóra vonatkozó adatvédelmi szabályok.
- A szociális igazgatással kapcsolatos adatvédelmi kérdések. Segélyezett adatok kezelése. Vagyonnyilatkozat kitöltésének indokoltsága. Gondnokoltak listájának közzététele. A díjkompenzációra jogosultak tájékoztatása. Megyei vizsgálati tapasztalataink.

- A választásokkal kapcsolatos adatvédelmi kérdések. Névjegyzék összeállítása és közzététele, ennek más célú felhasználása. A választójoggal nem rendelkező, nagykorú polgárok nyilvántartása.

A közérdekű adatok kezelése az önkormányzatok gyakorlatában

- Közérdekű adatok a választásokkal kapcsolatban. Jegyzőkönyv nyilvánossága.
- A képviselő-testület működésével kapcsolatos adatok nyilvánossága. Zárt ülés elrendelése. Jegyzőkönyvekhez való hozzáférés.
- Az önkormányzat tisztségviselőinek juttatásai és egyéb személyes adatai. A hivatal köztisztviselőinek javadalmazása. A jegyző személyi illetménye.
- Az önkormányzati vagyon működtetésével kapcsolatos adatok nyilvánossága. Üzleti titok. Versenytárgyalás kiírása, elbírálása. Elidegenítési és működtetési szerződések.

Az elutasított kérelmek nyilvántartása

Az elutasított személyes adat iránti kérelem. A személyes adat iránti kérelem ebben az esetben. Az elutasított közérdekű adat iránti kérelem. Az elutasítások indokai. Tapasztalataink.

IV. A személyes és a közérdekű adatok kezelése egyes közfeladatot ellátó szervezeteknél

Adatkezelés a közoktatásban, a szakképzésben, a felsőoktatásban. Diákigazolvány, diáknyilvántartások. Az oktatási intézmény autonómiájának keretei az adatkezelésben. Adatszolgáltatás a fenntartónak, a minisztériumnak. Hátrányos helyzetű és kisebbségi származású diákokra irányuló vizsgálatok.

Az egészségügyi adatok kezelése. Kórházak, rendelőintézetek, drogambulanciák adatkezelési gyakorlata. Rendőrségi adatkérés a gyógyszerfelhasználásról, illetve a szenvedélybetegekről.

Közüzemi, illetve közszolgáltatói tevékenységekkel összefüggő adatkezelések. A támogatást nyújtó szervezetek hozzáférése a támogatandók adataihoz. Teljesen vagy részben magántulajdonban lévő, de közszolgáltatási tevékenységet végző szervezetek gazdálkodására vonatkozó adatok közérdekű jellege és nyilvánossága. Koncessziós szerződések jogosultjai.

Szociális és karitatív szervezetek adatkezelése; a támogatásra szoruló felkutatása.

Kamarák, egyesületek, egyházak és más társadalmi szervezetek. Önkéntes, illetve kényszertagságon alapuló nyilvántartások.

Könyvtárak, levéltárak, kulturális intézmények. Az olvasók és kutatók adatai; a levéltári dokumentumokban lévő személyes adatok; elhunyt személyekre, illetve családjukra vonatkozó adatok.

A közfeladatot ellátó szervek kezelésében lévő név- és lakcímadatok felhasználhatósága kereskedelmi és reklámcélokra. Direkt marketing, telemarketing, Internet-marketing.

Kiadja az Adatvédelmi Biztos Irodája
Felelős kiadó: dr. Majtényi László
ISSN 1416-9762